غازي صلاحُ الدّين

لکندڙ

ساڌو هيرانند شوقيرام آڏواڻي بي-اي

۽

پيرومل مهرچند آڏواڻي

سنڌي ادبي بورڊ

حيدرآباد سنڌ

غازي صلاحُ الدّين

لکندڙ

ساڌو هيرانند شوقيرام آڏواڻي بي-اي

۽

پيرومل مهرچند آڏواڻي

سنڌي ادبي بورڊ

حيدرآباد سنڌ

ڇاپو ٽيون	سال ١٩٧٠ع	تعداد ١٠٠٠
ڇاپو چوٿون	سال ١٩٧٦ع	تعداد ٣٠٠٠
ڇاپو پنجون	سال ١٩٨٣ع	تعداد ٥٠٠٠

[سنڌي ادبي بورڊ جا حق ۽ واسطا قائم]

قيمت: ٻارهن رپيا

[Price: Rs. 12-00]

پاران ايم ايچ پنهور انسٽيٽيوٽ آف سنڌ اسٽڊيز، ڄامشورو.
Digitized by M. H. Panhwar Institute of Sindh Studies, Jamshoro.

ملڻ جو هنڌ،
سنڌي ادبي بورڊ جو بڪ اسٽال،
سنڌ يونيورسٽي نيو ڪئمپس ڄامشورو.
(پوسٽ باڪس نمبر 12، حيدرآباد سنڌ.)

هيءَ ڪتاب ”نويد پرنٽنگ پريس“ ڪراچي ۾ ڇپيو ۽ مسٽر غلام رباني آگري، سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ ان کي ڇپائي پڌرو ڪيو.

عرض ناشر

هيءَ امر باعث مسرت آهي جو زير نظر ڪتاب "غازي صلاح الدين" سنڌي ادبي بورڊ طرفان چوٿون دفعو شايع ٿي رهيو آهي. درحقيقت سنڌي عوام طرفان، بورڊ جي مطبوعات جي پسنديدگي ۽ مقبوليت جو هيءُ بين ثبوت آهي.

غازي صلاح الدين ايوبي بن نجم الدين (١١٦٩ - ١١٩٣ع تائين)، پنهنجي بهادري، الوالعزمي ۽ جهاد في سبيل الله جي لحاظ کان تاريخ اسلام ۾ مثالي شخصيت ٿي گذريو آهي. سندس مجاهدانہ ڪارنامن جي ابتدا، سال ١١٦٤ع (٥٥٩ هجري) کان ٿئي ٿي، جڏهن سندس آقا نورالدين زنگي، کيس ۽ سندس چاچي امير شيرڪوه عرف اسدالدين کي، مصر فتح ڪرڻ لاءِ روانو ڪيو. ان وقت مصر ۾ فاطمي خاندان جو آفتاب خلافت، غروب ٿيڻ تي هو ۽ ملڪ جو سمورو انتظام، نااهل وزيرن جي هٿ ۾ اچي ويو هو، جي هميشہ صليبي تاجدارن سان سازباز ڪندا رهندا هئا. سنہ ١١٦٩ع ۾ امير شيرڪوه، مصر فتح ڪيو، ۽ فاطمي خليفي، کيس "اميرالجيوش" جو لقب ڏيئي، وزيراعظم جو عهدو تفويض ڪيو. ٻن مهينن جي مختصر عرصي بعد، امير شيرڪوه جو انتقال ٿي ويو ۽ سندس جڳهہ تي غازي صلاح الدين ايوبي کي "الملڪ الناصر" جي لقب سان، وزارت عظميٰ جون واڳون سونپيون ويون.

سنہ ١١٧١ع ۾ آخرين خليفي "آزد" جو انتقال ٿيو ۽ اهڙي طرح سندس موت سان فاطمي دور خلافت (٩٠٩ع کان ١١٧١ع تائين)، جي پڄاڻي اچي ويئي. اُن بعد غازي صلاح الدين، مصر ۾ پڻ، عباسيہ خلافت کي تسليم ڪيو ۽ جمع نماز وقت، بغداد جي عباسي خليفي جي نالي تي خطبو پڙهڻ شروع ڪيو. چند سال بعد، سلطان نورالدين زنگي (١١٤٦ - ١١٧٤ع تائين)، ٢٨ سالن جي شاندار حڪومت بعد، سال ١١٧٤ع ۾ وفات ڪئي، ۽ پنهنجي پويان ١١ سالن جو فرزند نالي اسماعيل ڇڏي ويو، جو نوعمري ۽ ناتجربيڪاري سبب، پنهنجي عظيم والد جي جڳهہ پري نہ سگهيو. اها حالت ڏسي، غازي صلاح الدين، مصر، حجاز ۽ يمن اندر پنهنجي خودمختاري جو اعلان ڪيو ۽ سنہ ١١٨١ع ۾، شهزادي اسماعيل کان شام فتح ڪري پنهنجي مملڪت ۾ شامل ڪيائين. کيس انهيءَ عظيم الشان ڪاميابي تي، عباسي خليفي "ناصر" طرفان، "سلطان" جو خطاب عطا ڪيو ويو، جنهن بعد ئي کيس سلطان غازي صلاح الدين ايوبي جي نالي سان سڏيو وڃي ٿو.

سلطان جو زنده جاويد ڪارنامو، سال ١١٨٧ع ۾، جيروسلم جي فتح هو، جنهن ۾ هن صليبين جي متحده لشڪر کي، جنهن جو مجموعي تعداد سٺ هزار کان بہ زياده هو، شڪست فاش ڏني، مگر تاريخ گواه آهي تہ بطور هڪ فاتح جي، سندس ڪردار آتي بہ بيمثال رهيو. سلطان جي رواداري ۽ رحمدليءَ جو هيءُ عالم هو، جو عيسائن جا هزارين جنگي

قيدي، بلا معاوضہ آزاد ڪيائين ۽ سندن مال خواه اهل عيال کي ذره برابر بہ نقصان نہ پهچائين. تاهم جيروسلم جي تسخير عيسائين تي شاق گذري ۽ هو ٽين صليبي جنگ لاءِ زور شور سان تياريون ڪرڻ لڳا. سال ١١٨٩ع ۾ عيسائن جا ٽي جليل القدر شهنشاهہ، مثلاً جرمني جو فريڊرڪ، فرانس جو فلپ آگسٽس ۽ انگلنڊ جو رچرڊ، هن ناپاڪ اتحاد لاءِ متحد ٿي ويا، ۽ اهڙيءَ طرح پورو يورپ، عربن جي خلاف صف آرا ٿي ويو. جنگ مسلسل ٽي سال هلي، جنهن جي دوران صليبين کي ٻه ٻي دربي شڪستون حاصل ٿينديون رهيون ۽ سندن جاني نقصان بيشمار ٿيو، حتيٰ ڪ جرمني جو بادشاهہ فريڊرڪ، درياهہ ۾ ٻڏي مري ويو، ۽ انگلنڊ خواه فرانس جا بادشاهہ، شدت گرمي ۽ جنگ جي سختي سبب، سخت بيمار ٿي پيا. سلطان صلاح الدين کي جڏهن اها خبر ملي تڏهن حريفان مقابل جي علاج لاءِ نہ صرف ضروري انتظامات ڪيائين، پر سندن آرام و آسايش لاءِ، برف، شربت ۽ تازو ميوه پڻ مهيا ڪيائين. سلطان جي انهيءَ انساني رواداري، عيسائي بادشاهن جي غير انسالي رويي ۾ تبديلي آندي، ۽ هو سلطان کي عزت واحترام جي نظرن سان ڏسڻ لڳا ۽ سائن سپٽمبر ١١٩٢ع ۾ صلح جا شرائط طي ڪري، بي نيل ومرام واپس وطن وريا.

٤- مارچ ١١٩٣ع تي، تاريخ اسلام جي هن مايہ ناز سلطان، شام جي دارالحڪومت دمشق ۾ رحلت ڪئي، ۽ هو پنهنجي پويان عقيدتمندن ۽ ماتم ڪندڙن جو جم غفير ڇڏي ويو. صليبي جنگين جو هيءُ عظيم ترين فاتح، بهادري خواه انساني

روادارِي ۽ يڪتائي زماني ثي گذريو. وٽس جو ڪجهه هو سو محتاجن ۽ ضرورتمندن ۾ تقسيم ڪيائين ۽ مرڻ وقت سندس ذاتي اثاثي بجز هڪ فولادي زره، هڪ تلوار ۽ هڪ دينار جي پيو ڪجهه به ڪين نڪتو.

الغرض سلطان غازي صلاح‌الدين ايوبي، هزار در هزار خوبين جو مالڪ هو، مگر زيرنظر ڪتاب، سندس متعدد وصفن مان محض چند وصفن، جهڙوڪ سندس الوالعزمي، بهادري، مهمان نوازي ۽ انسان دوستي جي تذڪره سان معمور آهي. هيئنر هيءُ ڪتاب، سنڌي ادبي بورڊ طرفان چوٿون دفعو شايع ٿي رهيو آهي. اميد ته علم دوست حلقن ۽ سنڌي زبان جي بهي خواهن طرفان، هن ڪوشش کي استحسان جي نظرن سان ڏٺو ويندو.

والسّلام

ڪراچي
٢٧- جنوري ١٩٦٢ع

سيڪريٽري
سنڌي ادبي بورڊ
حيدرآباد سنڌ

مُنڍ

ساڌو هيرانند جيڪي ديس جا کهڙا پريا، سي ڪنهن کان ڳجها ڪينهن. سنديس هڪ ڳالهه، جنهن جي شايد ڪن ڪي خبر نه به هجي، سا هيءَ آهي ته هن صاحب سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ عمدي ڪتاب ڪيڻ جي ارادي سان سروالٽر سڪاٽ جي "ٽيلسمن" (طلسم) جو ترجمو ڪرڻ شروع ڪيو هو. نومبر ۱۸۹۱ع کان وٺي اهو قصو پنهنجي "سرسوتي" مخزن ۾ ٿورو ٿورو ڪري ڇاپيندو ويو؛ پر ڪتاب پوري ٿيڻ کان اڳ پاڻ پرلوڪ پڌاريو، جنهنڪري سندس شروع ڪيل ڪم اڌورو رهجي ويو.

ويجهڙائيءَ ۾ مون کي دل ۾ آيو ته ساڌو هيرانند جو اهو اڌ ۾ ڇڏيل ڪم آءٌ پورو ڪريان. انهيءَ مراد سان "سرسوتي" اخبار جا جهونا فائل هٿ ڪيم. اول ته پيا ڪيترا عمدا مضمون، جي پاڻ لکيا هئائين، ڪٺا ڪري هڪ ڪتاب ڇپارائي پڌرو ڪيم، جنهن جو نالو "هيري جون ڪڻيون" رکيم. هينئر هيءَ "طلسم" ڪتاب پورو ڪري؛ پڙهندڙن جي پيش ڪريان ٿو. منڍ ۾ سر والٽر سڪاٽ جو مختصر احوال پڙهندڙن جي معلوميت لاءِ ڏنو اٿم.

هيءُ ڪتاب نهايت نصيحت آميز آهي. پنهنجو ڌرم ۽ پنهنجي آبرو پنهنجي جان کان به وڌيڪ عزيز سمجهڻ، نيت جو صفا ۽ دل جو دلير ٿيڻ، اهڙي فراخدلي ڌارڻ، جو دشمن

سان ٻہ سڄڻ ٿي هلڻ؛ بيمارن جي خدمت ڪرڻ، اوکيءَ ۾ ٻين جي واهر ڪرڻ، قول تي قابو رهڻ، شراب ڪني ڏڪارڻ، دغا ۽ ڪوڙ ڪان ونءُ وڃڻ، آٻهرو ٿي ڪو ڪم نہ ڪرڻ؛ اهي ۽ ٻيون ڪيتريون ڳالهيون هن ڪتاب ۾ چٽيءَ ريت ڄاڻايل آهن. اهوئي سبب هو جو ساڌو هيرانند جهڙي لائق انسان هن ڪتاب ڪڍڻ جو ارادو ڪيو هو، تہ ننڍيءَ ٿهيءَ وارا اهو پڙهي، ان مان چار لڇڻ پرائين.

حيدرآباد سنڌ

۱۴-مئي ۱۹۲۷ع

-پيرومل مهرچند

سر والٽر سڪاٽ

والٽر سڪاٽ سن ١٧٧١ع ۾ سڪاٽلنڊ جي تختگاھ ايڊنبرگ ۾ ڄائو ھو. سندس وڏا اصل ايامن کان ھاڪاري ويڙھو قوم ۾ ھئا، ۽ سرحدن طرف اھا قوم ايامن کان ھاڪاري ھئي. سندس ڪٽم مان پھريون ماڻھو سندس پيءُ ھو، جو صلح سانت ۾ وقت گذارڻ لاءِ شھر ۾ اچي رھيو ھو. ھُن سرڪاري دفتر ۾ ڪلارڪ ھو، ۽ پاڻ ننڍڙي ئي ھوندي پيءُ سان گڏ سندس آفيس ۾ وڃي لکپڙھ جو ڪم سکندو ھو. آفيس ۾ ڪم ڪندي ھو قاعدن جا ڪتاب بہ پيو پڙھندو ھو. سن ١٧٩٢ع ۾ بئريسٽر ٿيو ۽ وڪالت ڪرڻ لڳو. سن ١٧٩٩ع ۾ شيرف مقرر ٿيو ۽ ١٨٠٦ع ۾ سيشن ڪورٽ جو ھيڊ ڪلارڪ ٿيو. وڪالت وارن ڏينھن ۾ شادي ڪيائين ۽ انھيءَ کان پوءِ ڪيس پنھنجي چاچي کان ورثي ۾ ڪا جائداد بہ ملي. ھيءُ پھريون ئي ماڻھو ھو، جو ١٨٢٠ع ۾ جارج چوٿين جي صاحبيءَ ۾ بئرونيٽ ٿيو ھو.

سر والٽر سڪاٽ کي سائي سلي شعر جوڙڻ توڙي ڪتابن لکڻ جو گھڻو شوق ھوندو ھو. شعر جا ڪي ڪتاب لکيائين، پر انھن ۾ گھڻو نالو ڪونہ ڪڍيائين. ھن پوءِ نثر جي ڪتابن لکڻ تي زور رکيو. انھن ڪتابن مان ھيءُ گھڻو ساچو ٿيو ۽ ناماچار بہ نڪتس. ١٨٢٥ع تائين ڪتابن مان پئسو جام ڪمايائين، پر پوءِ ھڪڙي چماٽ لڳيس، جنھن ۾ اگر ٽڪر

چٽ تي ويس. ڪن ڇاپخانن وارن سان ڳجهيءَ طرح ڀائيواري ڳنڍي هئائين. اهي ڇاپخانا وڪاڻا ته هڪ لک سترهن هزار پائونڊ پري ڏيڻا پيس! انهيءَ قرض ادا ڪرڻ ۾ هن جي سڀ ملڪيت هلي ويئي. هن جي هاڻ چوڏاري اجي ڪئي. پنهنجي جي چماٽ لڳڻ ڪان ٿورا ئي مهينا پوءِ سندس زال چالاڻو ڪيو ته گهر ڊانوا ڊول ٿي ويس. سندس طبيعت به ڍهي پيئي ته هيءُ هيڪاري حيران ۽ پريشان ٿيو. ١٨٢٦ع کان وٺي ١٨٣٢ع تائين ڏاڍو ڏکيو گذران ٿيڻ لڳس. انهيءَ هوندي به همت ڪانه هاريائين. هيءُ جهڙو محنتي هجي تهڙو هو. پيڙاڙيءَ وارن ڏينهن ۾ تڪليفن هوندي به ڪتابن لکڻ کي اورچ ٿي لڳو. آنهن مان جيڪا پيدايش ٿيندي هيس، سا قرض بلي ۾ ڏيندو هو. طبيعت عليل هوندي به پاڻ گهٽو پٽي پتوڙيائين، تنهنڪري بدن هيڪاري ڍهي پيس ۽ ٢١-سيپٽمبر ١٨٣٢ع ۾ چالاڻو ڪيائين. مرڻ وقت ٽيهه هزار پائونڊ قرض هوس، جو پوءِ سندس ڪتابن جي حق تصنيف وڪڻڻ سان ادا ٿيو.

سر والٽر تاريخي ناول گهڻا لکيا آهن. سندس ويورلي ناول، ائونهو، ڪينلورٿ، ٽيلسمن (طلسم) ۽ ٻيا ڪتاب اڄ تائين مشهور آهن. پنهنجن تاريخي ناولن ۾ هن گهڻو ڪري سڪاٽلنڊ جون ڳالهيون آنديون آهن. هن ٽيلسمن (طلسم) ڪتاب ۾ به ڪروسيڊ (ديني لڙائي) جي ڳالهه ڪئي اٿس، جنهن جو مکيه اداڪار به هڪ سڪاٽ آهي.

تتڪرو

باب	مضمون	صفحو
۰۱	دشمن مان ڦري سڄڻ	۱
۰۲	غار ۾ اسرار	۹
۰۳	دشمن وٽان دوا ۽ دعا	۱۹
۰۴	حڪم ڪي ڪوٽ	۲۹
۰۵	جھنڊي تان جھڳڙو	۴۴
۰۶	ڪل مان ڏل	۵۹
۰۷	مڙس جي مڙسي	۷۳
۰۸	سورمي لاءِ سفارش	۹۱
۰۹	تتل هنيانءُ تي چنڊو	۱۰۸
۰۱۰	پاڻرن سان پرچاءُ	۱۲۲
۰۱۱	ايڊت جي همت	۱۳۷
۰۱۲	آئي بلا ٽري	۱۴۵
۰۱۳	قسمت جو ڦيرو	۱۵۸
۰۱۴	ڪتي جي ڪارروائي	۱۷۴
۰۱۵	انجام ڪي ڀاڻي	۱۸۰
۰۱۶	مخالف ڌر جي مهماني	۱۹۰
۰۱۷	ڏٺي حق وڪيل	۱۹۵
۰۱۸	نيت جي مراد	۲۰۲

ٽيلسمن
عرف
غازي صلاح الدين

باب پهريون

دشمن مان ڦري سڄڻ

شام ملڪ ۾، سج اڀرڻ سان گهٽي تپت ڪندو آهي. هڪڙي ڏينهن سج اڃا ڪَني مس ڪڍي هئي، تہ هڪ يوروپي جوڌو ڊيڊسي (مئل سمنڊ) جي پر وارن واريا سن پٽن مان ڌيمي ويندو ڏسڻ ۾ آيو. هو سڪاٽلنڊ جو ويٺل هو، ۽ پنهنجو ڏورانهون ڏيهہ ڇڏي، پئلسٽائين ۾ ڪروسيڊ (ديني لڙائي) ۾ شامل ٿيڻ لاءِ آيو هو. ههڙي گرم ملڪ ۾ هرڪو جيڪ ٿڌا ڪپڙا ڪري تہ بہ ڪجهہ ٿڪرو رهي، پر هن پهلوان پوشاڪ اهڙي پهري هئي، جنهن ۾ ماڻهو پاڻ ماندو ٿئي. چوٽيءَ کان وٺي کڙيءَ تائين زنجير بند زره بت تي، ۽ رڪ جو هوڪ مٿي ۾ هوس، ۽ هڪ لڪندي ڍال ڪلهي ۾ پئي لٽڪيس: هڪڙي پاسي کان ڏکي ستئين، ٻہ-منهين (ڌارن سان) ترار چيله سان ٻڌل هئس، جنهن جي مٿُن صليب جي نموني هئي، ۽ ٻئي پاسي ڊگهو خنجر پئي لٽڪيس:

هڪڙو رڪ جي چوٽيءَ وارو ڀالو زين سان ٻڌل هوس، جنهن جو ڇيڙو رڪاب ۾ اٽڪيل هو. ٻت تي انهيءَ ڳري ڀار جي مٿان هڪ زريدار چوغو هوس. چوغي ۽ ڍال تي مالڪ جي سچالپ جو خاص نشان هڪ مٿل چيتي جي شڪل هئي، جنهن جي مٿان هي لفظ لکيل هئا: "سون کي ننڊ آهي- مٿان ڪو جاڳائيم."

ڀرئين ڀر هن جوان کي گرميءَ گھڻو ڪونه لڳايو، ۽ پوءِ جيئن ڏينهن ويو تپندو، تيئن واري وڃي ڏاڍا ٿيندي، ۽ گھوڙي جا سنب سڙڻ لڳا. سج ڀڀرڻ ۾ ٿيو ته انهن آس سبب هي پاڻ اچي عاجز ٿيو، سگھوئي لڪون لوساڻ لڳيس- واٽ تي نه وڻ نه وساهين، جتي ڪا گھڙي ساهي پٽي. ڪنهن مهل پريان ڪجيءَ جا وڻ ڏسڻ ۾ آيس. اماڪ دڳ ڪان لاڙو ڪري، انهن ڏي رخ رکي هليو. ارادو هوس ته اتي چانوَ ۾ ڀيهرو ڪري پوءِ پنڌ پنجي. هي آها وڻن واري واٽ وٺي هليو ته وڻن وچان ڪو ماڻهو نظر آيس. سگھوئي اهو شخص پنهنجي ڀل-ڀلو ڙ گھوڙي کي هڪ چوٽ سر-ميدان ڏياريندو، هن ڏي ڪاهيندو آيو. سندس پٽڪي، ڍکي ڀالي ۽ هوا ۾ اڏامندڙ سائيءَ چادر مان معلوم ٿيو ته هي هڪ جوڌو ترڪ آهي. چوٽي آهي: "وهران ۾ ملن ويري"، يعني سيج ۾ جيڪو ڳڏيو سو اڪثر سچو نه هوندو. اما ڳالهه ڪٿي، هن يوروپي جنگي جوان زين مان ڀالو ڪڍيو، ۽ هن سان سامهون ٿيڻ لاءِ سنبريو.

ترڪ پنهنجي گهوڙي کي واڇوڙي وانگر اڏائيندو آيو.
ساڄي هٿ ۾ هڪ ترار سنئين ڪري جڏهن هٿائين،
ڄا پنهنجي مٿي جي چوڌاري ڦيرايائين. جيئن هو
ڏوڙو ترڪ ويو اوڏو پوندو، تيئن هن ڪرستان پهلوان
پاڻ ڪري هڪ هنڌ جهليو، جو چاتائين ٿي ته جي
دشمن ڊوڙي مون مان اچي لهڪندو ته منهنجي
زنجير بند زره ۽ هٿيارن مان لنگهه ڪري، ايذاءَ
وري ڪيس اهندو.

سڳهوئي هنن ٻنهي پهلوانن جي وچ ۾ موتمار
جنگ لڳي جا ڪا مهل پئي هلي. ڪنهن وقت
ترڪ جي هٿ مان ترار کسڪي ويئي، ويتر ٻئي
مان تير ڪپي ويس، تنهنڪري لاچار صلح جي خواهش
ڪيائين. پوءِ ڪرستان جي ويجهو وڃي، هن کي هٿ
هٿ ۾ ڏيئي، مرڪندي منهن مان چيائين: "تنهنجي ۽
منهنجي وچ ۾ هن وقت ويڙهه بند آهي، تنهنڪري
اچ ته پاڻ ۾ ڪو وقت ساز سلوڪ ۾ گذاريون."
ستل چيتي وڙي جوان ورائي ڏني: "بلاشڪ، پر
مون کي ڪيئن پڪ ٿئي ته تون سچ پچ مون سان
سيٽ محبت ۾ گذاريندين؟" هو ترڪ، جو هڪ امير
ٿي ڏٺو، تنهن ڪنپيرائي مان چيس: "نبي سڳوري جو
جيڪو سچو امتي هوندو، سو ڪڏهن به وعدي شڪني
نه ڪندو- آءٌ پاڻ جيڪر توکان ضامن گهران، پر
مون کي خاطري آهي ته جيڪي سڀ سورما هوندا آهن،
تن وٽ دغا جو نالو به نه هوندو آهي؛ اتي هو

عيسائيءَ کي ويساھہ آيو. ٻنهنجي ترار تي هٿ رکي چيائين: ”آءٌ سڳوري صليب جو سنهن کڻي چوان ٿو ته جيسين قسمت اسان کي هڪٻئي سان گڏ رهائيندي تيسين آءٌ تنهنجو وفادار دوست ٿي رهندس.“ هو ترڪ، جو ڪيئن اڳي سندس ويري ٿي بيٺو هو، تنهن جواب ۾ چيس: ”ڏٺي سڳوري ۽ رسول ڪريم جو مون کي قسم آهي جي منهنجي ڪا توڏي ٻري نظر هوندي – هاڻ هل ته هن تلاءَ ڏي هلون، جو هيءَ آرام ڪرڻ جي مهل آهي. مون ٻہ اڃا ڇوڻ تائين پاڻي آندو، ته توکي ٻريان ايندو ڏسي، مون کي خواھہ مخواھہ ٻہ تو سان ساٿهون ٿيڻ لاءِ وڏي اڃٿو ٻيو، جو تون مخالف ڌر جو آدمي آهين. پر، هاڻ پاڻ سنگتي آهيون.“ هو ٻوءِ دلين مان غير ڪيئي، دوستن وانگر هڪٻئي سان گڏجي، ڪجهن ڏي روانا ٿيا. وٽن جي چانوَ وٽ هڪ چشمو هو، جنهن جو پاڻي آئيني کان ٻہ اوجل هو– اتي لهي پيا، ۽ ٿورو گهڻو کائي، پاڻ کي تازو ڪيائون. ٻنهنجن وهٽن کي ٻہ تازو گاھہ کارائي، پاڻي پياري، ڇيڪ ڇڏي ڏنائون، ۽ انهن پرواري چراگاھہ ۾ پاڻمرادو ٻئي چرنو.

هنن ٻن جوانن جي بت ۽ شڪل جي وچ ۾ زمين آسمان جو تفاوت هو: يوروپي جانٺو هو، ۽ ڀوُ ريڙا وار هئس، جي ٽوپيءَ اتي کان ٻوءِ کهاٽا ۽ ٿهڊيدار معلوم ٿي ٿيا. سندس سهڻي ڪڇيءَ ۽ پريل نيلين اکين مان ظاهر هو ته هو اصل نهايت حسين هو، پر هاڻ

دشمن سان لڙي سگهي

اُپرلدي وارن ملڪن جي گرميءَ سبب شڪل جيڪي سو ڪڻڪ رنگي ٿي پانيس. سندس ٻول-چال مان پڌرو هو ته دل جو سچو ۽ نهايت دلير هو. ٻن-ٽن مڙسن ۾ ته اڪ به ڪانه ٿي پڌيس: سندس ڪلها ڪشادا هئا، ۽ گهڻو آزمودگار هو. سندس ڳالهائڻ جو لهجو به تابعدارن جهڙو آهي، پر حاڪمانو هو، ۽ نهايت فضيلت جهڙو انسان ٿي ڏٺو.

ترڪ امير ان کان بلڪل ٻئي ڍول جو هو. هو قداور مڙس هو، تنهن هوندي به پنهنجي يوروپي سنگتيءَ کان فوٽ کن ڇوٽو هو، سو ڪپتان جو يوروپي تمام لنبو هو. سندس بدن نازڪ ۽ ٿلهو ڪو هو. منهن پورو هوس، ڪاري ڊگهي ۽ گهنڊيدار ڏاڙهي هيس. نڪ سنهو ۽ سهڻو، اکيون آهوءَ جهڙيون پر ڪجھ قدر پيئليون، ۽ ڏند عاج جهڙا اڇا هئس. هيءُ امير جوانيءَ جي ڀوهه ۾ هو. جيڪر ڏاڍو سهڻو ۽ سوڊولڙو ها، پر ڇا جو نرڙ سوڙهو هوس ۽ بت جو به بلڪل سوڪيل هو. هو ڪنهن بيماريءَ سبب ٿلهو ڏسڻ ۾ اچي آيو، پر هن جي اصل هاڻي اهڙي هئي.

يوروپي نائيٽ (جوڌو) ۽ امير ٻنهي هڪٻئي کي خبرون چارون ڏيڻ لڳا. ڪروسيڊرن (ديني لڙائي ڪندڙ عيسائين) ۽ ترڪن جي وچ ۾ ويڙهه بند ٿيڻ کان پوءِ جيڪي ٿيو ٿيو هو، سو سماچار ٻئي هڪٻئي کي ڏنائون. ڳالهين ڪندي نائيٽ چيو: ”بهادر ترڪ،

جيڪڏهن آءٌ حضرت عيسيٰ جي روضي مبارڪ جي زيارت لاءِ وڃڻو نه هجان ها، ته جيڪر توکي سلامتيءَ جي پڪ ڏيئي، انگلنڊ جي بادشاهه رچرڊ جي ڇانوڻيءَ ڏي وٺي هلان ها. هن وٽ پهلوانن جو ڏاڍو قدر آهي - اڪيلو همٿ ڀريو سو هجي، پوءِ ڀلي سندس دشمن ئي هجي، ته به هو هن کي مان ڏيڻ وارو آهي. حال ته آءٌ زيارت جي مراد من ۾ پائي نڪتو آهيان: اڄ ٿيوڊرڪ نالي هڪڙي ڪامل درويش سان ساري رات ڌڻيءَ جي بندگيءَ ۾ گناهن لاءِ پڇتاءُ لاءِ گذارڻي اٿم. اهو درويش اينگاڊيءَ طرف هڪ غار ۾ ڌڻيءَ جي عبادت ۾ گذاري ٿو." ترڪ چيس: "توکي اوستائين سلامت پهچائڻ لاءِ آءٌ توسان گڏجو ٿو هلان. مون کي پڪ آهي ته مون کان سواءِ، تون پنهنجي سر اتي مشڪل پهچي سگهندين." هن يوروپي جوڌي سندس ڀلمانسائيءَ لاءِ ٿورا مڃيا. پوءِ ته ٻئي گهوڙن تي چڙهي روانا ٿيا.

وارياسي پٽ مان ٻيٽ ويندي، ترڪ پنهنجي سنگتيءَ کان سندس نالو پڇيو. يوروپيءَ ورائي ڏني: "اڄا پنهنجي نالي ظاهر ڪرڻ جو ضرور نٿو سمجهان، پر تڏهن به ٻڌ: ڪروسيڊرن منجهه "ستل چيتي وارو ڪينيٿ" سڏجان ٿو. پنهنجي ملڪ ۾ مون کي ٻيا لقب مليل آهن، پر اهي اوهان کي اچارڻ ۾ ڏکيا لڳندا." تون هاڻ پهليان، مون کي پنهنجو نالو سڻاءِ؟"

ترڪ: اي چيتي وارا جوڌا، منهنجو نالو شيرڪوهه آهي. آءٌ ڪردستان جو ويٺل آهيان، ۽ سلجوق نالي گهراڻي مان آهيان. اسان جي گهراڻي ڪان وڌيڪ مانَ وارو هتي ٻيو ڪو به گهراڻو ڪونه ليکبو آهي.

ڪينيٿ: هائو، مون پاڻ ٻڌو آهي ته اوهان جو سلطان انهيءَ ناليري خاندان مان آهي.

ترڪ: انگلنڊ جي بادشاهه رچرڊ جي اسين گهڻي ناموس پيا ٻڌون. اوهين هن جي رعيت آهيو ڪين؟

ڪينيٿ: هن مذهبي ويڙهه ۾ آءٌ سندس طرفدار آهيان، ۽ مون کي آبروءَ وارو درجو آهي. آءٌ رهندڙ به انهيءَ ملڪ جو آهيان، جنهن ۾ هو راڄ ڪري ٿو، پر اصل کان آءٌ هن جي رعيت نه آهيان.

ترڪ: انهيءَ جي معنيٰ ڇا؟ اوهان جي هڪڙي ملڪ ۾ به بادشاهه آهن ڪين؟

يوروپي: رچرڊ انگلنڊ جو بادشاهه آهي، ۽ آءٌ سڪاٽلنڊ جو ويٺل آهيان. اهي ٻه جدا ملڪ آهن. انهن ٻنهي ملڪن جا رهاڪو وقتي پاڻ ۾ اُٿندا آهن، پر هن مذهبي ويڙهه ۾ ٻئي هڪجيترو چاهه وٺندڙ آهن، جيئن توهان پاڻ اکين سان ڏٺو هوندو.

اهڙيءَ طرح ڳالهيون ڪندا، پاسو پاسي سان لائي، هي ڏگ مڙس رڻ مان رمندا رهيا. سچ لاڙائو ٿيو ته يوروپي جوڌي ڏٺو ته هن اوڄهڙ پاسي اسين فقط ٻه ڄڻا نه آهيون، پر ڪو ٽيون به اسان جي ڪي پيو اچي ـ اهو ٽيون ڄڻو ڏکو ۽ ٻنلو هو ۽ ٻڪريءَ جي کل سان ٻت ڍڪيل هوس. يوروپيءَ ٻهرپائين

سمجهيو ته هيءُ عجيب ۽ جهنگلي صورت، جا لشڪرين
تان ۽ ولين وچان حيرت ڀريون نظرون ڪاهيندي ۽
تڪيندي پئي اچي، سا ڪو جن ڀوت آهي! هن
امالڪ پنهنجي ڀالي ۾ هٿ وڌو ته ايتري ۾ هو
الله لوڪ اچي پهتو ۽ ترت لغام جهلي چيائين: ”آءٌ
اينگاڊيءَ جي مست وارو سنياسي آهيان. منهنجو نالو
ٿيوڊرڪ آهي - شينهن ۽ چيتا پڻ منهنجا سنگتي ٿين
۽ منهنجي ڪنڌڙيءَ ۾ پناهه وٺن، پر هيءَ ٻڪري انهن
جي ڏاڍن پر نه ڏچندي.“ اتي ترڪ هن يوروپي جوڌي
کي چيو: ”هن جيڪي چيو سو تو نه سمجهيو هوندو،
پر آءٌ هن جو مطلب پوريءَ طرح سمجهي سگهان ٿو.
هن جي چوڻ جو مطلب هيءُ آهي ته اسين هلي،
سندس غار ۾ آرامي ٿيون، حقيقتون هن جي غار ڪان
سواءِ ٻي ڪا جاءِ هتي آهي ئي ڪانه، جتي اسين سڄي
رات مٿو لڪائي سگهون. تنهنجي ڍال تي چيتي جي
شڪل آهي، تنهنڪري توکي چيتو نه کوٽي، منهنجو
نالو شيرڪوهه آهي، تنهنڪري مون کي شينهن نه
کوٽي؛ ۽ سندس ٻٽ ٻڪريءَ جي کل مان ڏکيل
آهي، تنهنڪري ٻاڻ کي ٻڪري نه ڏي. توکي
جنهن وٽ اڄ رات رهڻو هو، سو توکي سولائيءَ سان
ٻانمرادو ڳڌجي ويو، هاڻ بهتر ٿيندو ته اسين سندس
ٻٽ وٽي هلون، پر سڀ وقت نظر ۾ رکندا هلونس،
جو هيءُ واچوڙي وانگر تڪو پيو وڃي.“

يوروپي جوان اها ڳالهه قبول ڪئي، ۽ هي
پئي ڄڻا هن جي ٻٽ وٽي آئي هليا.

باب ٻيو

غار ۾ اسرار

انگاڊيءَ جي مڙهيءَ وارو سنياسي هن رڻ جي واٽن جو چڱيءَ ۾ واقف هو. هو تمام ڦڙت ۽ چالاڪ هو، سو ٻنهي پيچرن تان، توڙي سوڙهين سگهڙن مان، هنن سوارن جي سونهپ ڪندو هليو. ترڪ جيوٽيڪ هلڪي ٻار سان هو ۽ سندس گهوڙو اُهين لاهين چاڙهين جو هيراڪ هو ته ٻه هتان سواريءَ ڪندي هن کي گهٽي ڏکيائي پيئي ٿي. هو يوروپي، جنهن مٿان لوهي زره جو ٻار هو، ۽ جنهن جي گهوڙي تي بوجو ٻه گهڻو هو، تنهن کي اٽانگن چاڙهين تان چڙهندي، توڙي لاهين تان لهندي، پل پل اهو ڊپ پئي ٿيو ته اجهوٽي اوندو ٿي ٿو ڪيران. نيٺ اهو جوکائتو پنڌ مڪ سان پورو ٿيو، ۽ هي هڪ غار جي منهن وٽ اچي پهتا اتي سنياسي هٿ ۾ ڏيانـي ڪٽي اچي اڳيان پيئن. هينئر يوروپيءَ کي دلجاءِ ٿي. هنن انهيءَ ساعت گهوڙي تان ٽپ ڏيئي لٿو، ۽ غار ۾ اندر گهڙيو.

اها غار ٻن ڀاڱن ۾ ورهايل هئي: ٻاهرئين ڀاڱي ۾ ٻنهي سوارن پنهنجا وهٽ هڪ ڪُنڊ ۾ ٻڌا. انهيءَ وچ ۾ فقير اندرئين ڀاڱي کي تاهيو ٺوڪيو، ۽ پوءِ هي ٻئي ڪيس اندر وڃي مليا. غار جي ٻاهرئين ڀاڱي مان هڪڙي ڪوٺيءَ ڏانهن لنگهه، دروازي پرسان هو.

اها کولي کشادي هئي ۽ سنياسيءَ جي سمهڻ جي جاءِ هئي. اتي ٻه موم بتيون رکيل هيون، جي درويش ٻاريون. غار ۾ هڪ ميز جي اڳيان ٻه ڪرسيون رکيل هيون، تن تي ٻنهي مهمانن کي ويهاريائين. درويش پوءِ اهيءَ ميز تي ڪجهه ڀاڄي، دال، مڪل گوشت ۽ روٽيون انهن لاءِ آڻي رکيون. جڏهن هو کاڌو کائي رهيا، تڏهن باقي جيڪا جوٺ اٽ بچي، سا درويش ميز تان کڻي ويو. پوءِ هنن جي اڳيان شربت جا پيالا آڻي رکيائين، ۽ چيائين: "ٻچا ڏڻيءَ جو نالو ياد ڪري، هيءَ پيئي وڃو." اهي ئي پهريان لفظ هئا، جي سنياسيءَ غار ۾ هنن سان ڳالهايا. ايترو چئي، پاڻ غار جي ٻاهرئين ڀاڱي ڏي ويو، جتي سندس عبادت جي جاءِ هئي، شايد اتي وڃي بندگيءَ ۾ مشغول ٿيو. انهيءَ وچ ۾ سرڪينيٿ پنهنجي سنگتيءَ شيرڪوهه کان ڪيترائي سوال هن درويش بنسبت پڇيا. هن چيس: "اهو سنياسي هڪ ڪرستان آهي. هو اصل هڪ وڏو جنگي سردار هو، پر هاڻ سڀ دنيوي لاڳاپا لاهي، پنهنجي حياتيءَ جا باقي ڏهاڙا جيروسلم ۾ گذارڻ لاءِ آيو آهي." انهيءَ گفتگو هلندي هنن پيرن جي هلڻ جي آهٽ ٻڌي. تنهن تي ترڪ پنهنجي سنگتيءَ کي اشارو ڏيئي چيو: "ماٺ ڪرا هيءَ سائين لوڪ اسان کي چوڻ اچي ٿو ته هاڻي ننڊ ڪريو، مون کي سندس دستور جي مڄ آهي ـ هن کي اها ڳالهه نه وڻندي آهي ته ڪير ڪو بندگي ڪندو ڏسي. جلد ئي سنياسي اندر آيو، ۽ گنڀير آواز سان چيائين: "سڳورو نالو

آهي الهي ڏليءَ جو، جنهن ڏينهن جي ڪشالن پڄاڻان آرام لاءِ رات ٺهرائي آهي، جنهن ۾ ٿڪل ٽٽ ڪي تازي ڪرڻ لاءِ ننڊ خلقي اٿس." ٻنهي جوڙن چيو "آمين!" هو پوءِ، ميز وٽان اٿيا ته درويش اشاري سان بسترا ڏيکارين. هي بسترن تي وڃي ليٽيا ته درويش رمندو رهيو. هي ٻيئي پهلوان ٿڪل هئا، تنهنڪري سڻت ئي ننڊ ڪٽي وين.

ڪينيٿ ڪجهه تائين اوڙهي ننڊ ڪئي. ڪنهن وقت اهو سنياسي هن جي هنڌ وٽ آيو. هن کي هڪڙي هٿ ۾ چانديءَ جي بتي هئي، تنهنڪري ٻئي هٿ سان هن جي ڇاتيءَ تي زور ڏيئي، هن کي جاڳايائين. هو پاسو ورائي، وائڙو ٿي نهارڻ لڳو. سنياسيءَ چپن ۾ چيس: "ڪجهه ڪين، مون کي توسان ڪا خلاصي ڳالهه ڪرڻي آهي، اٿ! اتي چوغو پاءِ، هوريان هوريان منهنجي پٺيان اچ." ڪينيٿ پاڻ ترار تي ڪنئي ته سنياسيءَ ڪن ۾ چيس: "جيڏي اسين هلون ٿا، اوڏي روحاني ترار کڻجي، ۽ اتي رڪ جي هٿيار جي ضرورت ڪانهي." هن دلير مڙس يڪدم پنهنجي اها ترار هنڌ هيٺان رکي ڇڏي، باقي هڪ ڀالو، جو چيلهه سان ٻڌل هوس، سو ٻڌوئي پيو هوس، پوءِ هن حيرت جهڙي سنياسيءَ جي پٺيان ويو. هي ٻيئي اهڙو هوريان هوريان لڪري ٻاهر ٿيا، جو امير جي اک نه کلي، ۽ هو آئي ڏي ستو پيو هو. غار جي ٻاهرئين پاڳي ۾ عبادت جي جاءِ هئي، ۽ اتي ڏيئو ٻري ٽمڪيو. سنياسيءَ اتي اچي، اهڙي سچائيءَ ۽

ٻنهي سان عبادت ڪئي، جو هيءُ ٻوڙهي جوان هن
کي پنهنجي دل ۾ ڪاملن جي قطار ۾ ليکڻ لڳو.
ڪجهه وقت عبادت ڪرڻ کان پوءِ، سنياسيءَ پڇيس
”تون انگلنڊ جي بادشاهه رچرڊ جا مون ڏي سلام
کڻي آيو آهين ڪيئن؟“ جوڌي جواب ڏنو: ”انگلنڊ
جو بادشاهه بيمار هو، تنهنڪري وٽانس مون کي
ڪوبہ حڪم ڪونہ مليو. آءٌ ڪرستان شهزادن جي
منڊليءَ سان لڏو اچان.“ سنياسيءَ پڇيس: ”ڀلا، ڪا
نشاني؟“ ڪينيٿ وراڻي ڏني: ”مون کي چيائون تہ
توکان جي نشاني پڇي تہ تون هي لفظ چئج: ”بادشاهن
هڪ فقير کان پنيو.“ هن چيس: ”اها نشاني مون کي
دل سان لڳي آئي. سچ ڪري پڇين تہ آءٌ توکي
ڀليءَ پٽ سڃاڻان ٿو، پر تڏهن بہ دستور آهي تہ
جيڪو سپاهي پهري تي بيٺل هوندو آهي، سو دشمن
توڙي دوست کان پڇاڻ ٿي هڪل ڪري پڇندو
آهي تہ ڪير آهين؟ مون کي بہ انهيءَ ڪري توکان
پڇڻو پيو، جو منهنجي جوابداري رواجي پهريدار کان
وڌيڪ نازڪ آهي. ائين چئي، هن پهلوان کي
پنهنجي پٺيان اچڻ لاءِ اشارو ڏنائين. پوءِ هڪ
بل-استان يا قربانگاهہ جي پٺيان وڃي، هڪڙو اشڪنجو
ڦيرايائين تہ غار جي ڪنڊ وٽان هڪ دروازو کلي
پيو، جو انهيءَ وٽ هڪ ڏاڪڻ ڏسڻ ۾ آئي. سنياسيءَ
ڏيئو هن جوڌي جي اڳيان ڪيو، پاڻ پيئي ڇڏا
چڙهڻيءَ تان چڙهي، هڪ اونداهي ڪوٺيءَ ۾ ويا.
اتان وري هڪ ٻي ڏاڪڻ مٿي ٿي ويئي، مٿي هڪ

ڪنڊ ۾ دروازو هو، جنهن جي ٻاهران ڪيتريون ڪليون ڪتل هيون. درويش انهيءَ دروازي ڏي وڌيو، ۽ پنهنجي سنگتيءَ کي چيائين: "هيءُ در ٽي پيرا ڪڙڪاءِ." هن اچا ڪڙڪايو ته دروازو پاڻهي کلي پيو، ۽ هڪ مندر جهڙي جاءِ ڏسڻ ۾ آئي. غار ۾ ٻين هنڌ ڪو ڪاريگريءَ جو ڪم ڏسڻ ۾ ڪونه ٿي آيو، پر هتي ڪاريگر حد ڪري چڪا هئا. اها عبادت جي جاءِ ٽڪرن کي جوڙي هئائون، ۽ ان کي اهڙو سهڻو ۽ سوڌو بڻايو هئائون، جو ان جي ڏٺي دل ٿي خوش ٿي. درويش پاڻ پاسي ٿي ويٺو ۽ ڪينيٿ قربانگاهه اڳيان مٿو ٽيڪيو. پوءِ اٿي چوڌاري ائي نهاريائين ته اوچتو هڪ پراڻون در پاڻمرادو کلي پيو، ۽ هڪڙو ڪاٺ جو وڏو ٽڪر نظر چڙهيس- جنهن تي ڪي اکر اڪريل هئا، جي ٻهڪيا ٿي. آهي لاٽن ٻوليءَ جا لفظ هئا، ۽ انهن جو مطلب هو*

---

*"سچو صليب" يعني اهو ساڳيو صليب، جنهن تي حضرت عيسيٰ کي ڦاهيءَ چاڙهيو هئائون. ساڻس گڏ ٻن چورن کي به ساڳي سزا ملي هئي. جيروسلم جو ڪالوري ٽڪر، جتي تنهي کي صليب تي چاڙهيو هئائون، اتي ٽيئي صليب رومن بادشاهن جي قاعدي موجب پوريا ويا هئا. شهنشاهه قسطنطين، جنهن جي نالي پٺيان قسطنطنيه شهر سڏجي ٿو، تنهن جي ماءُ سينٽ هيلينا، عيسوي چوٿين صديءَ ۾ اهو هنڌ کوٽرايو ته ٽيئي صليب لڌا، پر سڌ لٿي پيئي ته ڪرسٽ وارو صليب ڪهڙو. پوءِ اهڙو نشان مليو؛ جنهن مان سچي صليب جي سڌ پئي.

"سچو صليب." ماڻهن وقت گانيءَ جو آواز ٻڌڻ ۾
آيس: انهن سمجهايئين ته، ڪي زالون گڏجي پڇن
پيون ڳائين. پڇن پورو ٿيو ته پرڏانهين دروازي واري
جاءِ موٽي پاڻيهي بند ٿي. سرڪينيٽ مانت ڪري،
اتي ڏٺي جي بندگي پيئي ڪئي، تان جو ڪڪڙن فجر
جي ٻانگ ڏني. انهيءَ صبح جي سوير مهل هڪ
لنئي روهي گهنڊ جو آواز هن جي ڪن پيو، ۽ سڌ
ڪانه ٿي پيس ته اهو آواز اچي ڪٿان ٿو- هن کي
وري به اڳيون صليب ظاهر ڏسڻ ۾ آيو. جيئن هن،
اڻ جي اڳيان گوڏا کوڙي، بندگي ٿي ڪئي، تيئن
وري به زالن جا مٺيءَ لات وارا گيت ٻڌڻ ۾ آيس:
اهي آواز جيئن پوءِ تيئن ويجها پوندا آيا. سکهوني
هڪ ڳجهو دروازو کليو پيو، جو هيستائين ڪينيٽ کي
ڏسڻ ۾ نه آيو هو. هن گنبذدار ڪوٺيءَ ۾ هاڻ وڌي
پرلاءِ مان ڳائي جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو- هيءَ وڌيڪ ويجهو
۽ پڌري وٺو، تازي کليل دروازي ۾ ڪري اکيون
کپايائين. اتان هڪ وڏي جماعت اندر ايندي ڏٺائين؛
جن مان چار ٿهڻا چوڪر برف جهڙن اڇن چوغن ۾
ڍڪيل، ٻه-ٻه ٿي اندر گهڙيا. پهريائين ٻه چوڪر
واسوڙا لوڏيندا، واس ڌوپ ڪندا آيا، ۽ پويان ٻه
وري گلن جي ورکا ڪندا مندر ۾ گهڙيا. انهن جي پٺيان
پهريائين هڪڙيون ڇهه ۽ پوءِ ٻيون ڇهه زالون اندر
آيون. پهرين ڇهن ڄڻين کي اڇي پوشاڪ، مٿان ڪارا
پڙدا هئا، جن مان ظاهر هو ته هو پڪيون سنيون

هيون، جن حق بخشي، سچي چمار گرشي نشينيءَ ۽
عبادت ڪرڻ جو پڪو پرڻ ڪيو هو. پوين ڇهن کي
اڇا برقعا هئا، جن مان معلوم ٿي ٿيو ته جوڳ جي
مارڳ ۾ هوُ اڃا نئون هيون؛ ۽ سچي چمار حق بخشي
ويهن جو پرڻ ڪونه ڪيو هئائون، پر رڳو اتفاق
سان پين ستين جي سنگ ۾، مندر ۾ اچي عبادت
ڪنديون هيون. پهرين ڇهن ڄڻين کي هٿن ۾ وڏيون
تسبيحون يا مالهائون هيون، ۽ پوين ڇهن کي ڳاڙهن
۽ اڇن گلن جا هار هٿن ۾ هئا. اهي سڀ گيت
ڳائينديون قربانگاهه جي چوڌاري طواف ڪرڻ
(پرڪرما ڏيڻ) لڳيون. ٿيون ڏينهن سندن ڪپڙن
جا پلوَ ڪيترا پيرا ڪينيٿ کي ٿورو ٿورو پئي لڳا،
پر هنن ڏانهنس اک کڻي به ڪين نهاريو. ڪينيٿ
سمجهي رهيو هو ته هن وقت آءٌ پنهنجي عيسائي مذهب
جي اهڙي مَٺ ۾ آهيان، جنهن ۾ ڪيتريون زالون
۽ مرد دنيا ترڪ ڪري، پنهنجي سچي چمار ڏڻيءَ
جي عبادت ڪرڻ ۾ گذاريندا آهن. هنن زالن جنهن
مهل پهريون ڦيرو پئي ڏنو، تنهن مهل ڪينيٿ
پنهنجي دل ۾ ائين پئي سمجهيو ته هي رواجي دنيوي
زالون نه آهن، پر انهن جو درجو مٿي آهي، جو هي
سڀ دنيوي تعلق ٽوڙي ڪري، انهيءَ جي عبادت
ٿيون ڪن، جنهن جي ٿي عبادت ڪرڻ جڳائي. جڏهن
ٻيو ڦيرو هنن ڦيرو ڏنو، تڏهن هو وري اتان لنگهيون
جتي هيءُ جوڌو گوڏا کوڙيو ويٺو هو. انهيءَ گهمري

اچن ٻرقعن وارين زالن مان هڪڙيءَ هن وٽان
لنگهندي، پنهنجي هار مان هڪ گل ڇنو، جو سندس
هٿن مان ڪري ڪينيٽ جي پير تي وڃي پيو. هن
پهلوان ڇرڪ ڀريو، پر ڪڇيائين ڪين، جو ڀانيائين
ته شايد اتفاق سان گل پاڻهي ڇڄي ڪريو هوندو.
تنهن هوندي به ٽئين ڦيري ڏينهن مهل هن سورهيه جو
سمورو ڌيان انهيءَ گل ڪيرائيندڙ عورت ۾ وڃي کتو.
هن جو ويس وڳو ۽ هلڻ چلڻ ٻين پنجن زالن جهڙو
پئي لڳو، تنهنڪري هن کي سڃاڻڻ ڏکيو هو، ته به
هن دلاور جي دل هن جي ديدار لاءِ ائين تڙپڻ
لڳي، جيئن ڪو ٻڪي ڪوڙڪيءَ ۾ تڙپندو آهي.
ٽئين ڦيري ڏينهن ۾ هنن زالن کي ٿورو وقت لڳو،
پر هن جوان لاءِ هرهڪ گهڙي وڏي ورهيه ٿي پيئي.
نيٺ جنهن سُندريءَ لاءِ هن هيڏي اڪير مان پئي
واجهايو، سا ويجهي ٿي. جڏهن ٽيون ڀيرو هن وٽان
لنگهي، تڏهن پنهنجو نازڪو هٿ رَئي جي پلوَ مان
ٻاهر ڪڍيائين، ۽ وري هڪ گل جي مکڙي ڪيرايائين،
جا هن جوڌي جي پيرن تي اچي پيئي! ائين ڪٿي
چئجي ته پهريون گل اتفاق سان ڪريو هوندو، پر
اها ساڳي ڳالهه ٻيو ڀيرو اتفاق سان بلڪل نه ٿي
هوندي. وڏي ڳالهه ته جنهن سهڻي ۽ نازڪ هٿ مان
گل ڪريو، سو جيتوڻيڪ رئي مان اڌ وگاهرو ٻاهر
لٽڪيل هو، ته به سڃاتائين ته اهو هٿ منهنجي
من موهنيءَ جو آهي. انهيءَ ڳالهه لاءِ جيڪڏهن ڪا

ٿانڀي ڳنڍي هيس تہ اها هيري جي منڊيءَ مان ٿي
ملبس، جا هن اپڇرا جي آڱر ۾ پيل هئي. هيءَ
سون ورني سندري، جنهن جي وار جي هڪ هڪ تار
هن جي اندر لاءِ ڪنار هئي، سا هتي ڪيئن آئي!
هينئر دنيا ترڪ ڪري جوڳڻ بڻي آهي ڇا؟ انهن
خيالن ڪينيٿ کي ڀوريائين منجهائي پريشان ڪري
ڇڏيو، پر پوءِ پانيائين تہ هيءَ سڀ سپنو يا دل جو
ڦرلو هوندو. ڪينيٿ اڃا انهن ويچارن ۾ هو تہ ڀوريون
ڇهہ ڪارن برقعن واريون ڪماريون هڪبئي پٺيان ڪليل
دروازي مان لنگهي، موٽي ٻاهر ويون. آخر جنهن
هيرورلي هن کي ٻہ پيرا اشارا ڏنا هئا، سا ٻاهر نڪتي.
ٻاهر وڃڻ وقت هن ڪنڌ ورائي ڏاڍهنس نهاريو، ۽
زور سان ٻنهنجي برقعي جو پاڇ لوڏيائين جو هن جوڏي
ڏنو. پوءِ تہ دروازو لڪاءَ سان موٽي بند ٿيو، شبدن
جو آواز بس ٿي ويو، ڪوليءَ ۾ اوندھ ٿي، ۽ سر
ڪينيٿ اوندھ ۾ اڪيلو رهجي ويو. جڏهن اها
موهڻي صورت موهٽي مورت هن جي اکين کان غائب
ٿي ويئي، تڏهن هيءَ ڀڙمس سندس خيالن ۾ اتي ٿي
اڙدو جهي ويو، جو ڇڻ ڪنهن جادو ڪيو هوس.
سکهوني هڪ ڀتري مان ٻہ ڇامڙا نڪري، انهيءَ
ڪوليءَ ۾ آيا تہ هن مڙس جا خيال ٽٽي ويا. ڇامڙن
مان هڪ زال هئي ۽ ٻيو مرد هو. ٻنهي نفرن وانگر
اچي ڪوليءَ کي ٻهاري ڏني. جڏهن ٻئي هن پهلوان
جي ويجهو آيا تڏهن ٻهاري پاڻي بند ڪري، هن جي

سامهون ڏيئو جهليائون، جنهنڪري هن کي سندن سڱوڻت جهڙين شڪلين جاچڻ جو وجهه مليو. هنن ۾ ڪيس ڏسي، ولي ٽهڪڙو مچايو. سندن اهڙي حالت تي سرڪينيٽ کي ملڻان لڳي ۽ پڇيائين: "اوهين ڪير آهيو، ۽ ڇو هن پاڪ مڪان ۾ مسخري لاءِ ويا آهيو؟" مرد ڇهري کان وڏيڪ ڪوري آواز سان وراڻي ڏني: "آءٌ چامڙو ليڪنٽيئنس آهيان." زال ڏانهن جهڙي سنهيءَ ڪيڪ ۾ چيو: "مان هن جي پران پياري گنيوارا آهيان." سرڪينيٽ وڃڻ لاءِ چيو ته پر هو هوڏ پڪڙي بيهي رهيا. ايتري ۾ جنهن پاسي کان ڪينيٽ هن عبادتگاهه ۾ آيو هو، تنهن پاسي کان آواز آيو: "مات ڪريو، بيوقوف! توهان جو ڪم لٿو، هاڻ روانا ٿيو." حڪم پڌي پيئي چامڙا هليا ويا. ترت ئي سنياسيءَ اچي، پنهنجي مهمان کي هيٺ غار ڏي موٽائي نيو. آتي سرڪينيٽ اچي، سچي صدق سان ڪجهه ميول مالها ڦيري، ۽ پوءِ بستري تي ليٽي پيو. سکهوڻي ڪوڙهي ننڊ ڪٽي ويس. صبح جو جاڳيو ته ڪن ضروري ڳالهين باٻت سنياسيءَ سان گفتگو ڪيائين. هن ڪو ڪم ڏسيس، تنهنڪري ٻه ڏينهن پيا ٻه هن غار ۾ گذارڻ جو ٺهراءُ ڪيائين. اهي ٻئي ڏينهن هن پنهنجي دستور پٽاندر عبادت ڪئي، ۽ جنهن ڪوٺيءَ ۾ پنهنجي محبوب جو ديدار ماڻيو هئائين، تنهن ۾ وڃڻ ڪونه مليس.

باب ٽيون

دشمن وٽان دوا ۽ دعا

جارڊن لنڊيءَ جي پروارو ٽڪرائتو ٻر ڀٽ جنهن جو مٿي ذڪر ڪيو ويو آهي، سو ڇڏي هاڻ انگلنڊ جي بادشاهه رچرڊ جو احوال ڏجي ٿو. رچرڊ جي ڇانوڻي انهيءَ وقت عڪر ۽ عسقلان جي وچ ۾ هئي. ساڻس نه رڳو پنهنجو، پر يورپ جي ٻين بادشاهن جو لشڪر به ججهوئي هو. سڄوري ڪٽڪ جو هاڻ سردار هو ۽ ڏاڍي اميد هيس ته انهيءَ فوج جي وسيلي فتحمند ٿي، جيروسلم ۾ پنهنجي اختياري ڄمائيندس. سندس اڌپچو ٻئون پارهن ٿئي ها، پر ڇا جو گهر ڦٽل هون. ساڻس ٻيا جيڪي يورپي شاهزادا هن ڪم ۾ حامي هئا، تن جو هتي اچڻ کان پوءِ ساڙ وچان ميلاپ ٽٽي پيو هو، جنهنڪري سوڀ ڪرڻ جو آسرو خيرڪو هو.

صفا صبح جي مهل هئي. رچرڊ بيماريءَ سبب بستري داخل هو. سندس روشن اکيون ڪي تپ جي ٻٽ ۽ ڪي من جي ڪٿيءَ ڪري ٻربون ٿي. سندس منهن مان معلوم ٿي ٿيو ته هي شينهن جهڙو مڙس بيماريءَ سبب ڳري ويو هو. اگهائيءَ ڪري حجامت نه لهرائي هئائين ۽ ڪاڏيءَ ۽ ڇڻ تي وار گهنجيا منجهيا پيا هئس. سندس بستري مان لڳولڳ سرڳاسي ڏيوا

ٽالي هڪ جاڻو جوان ٻڍو هو، جو سندس ويجهو مائٽ ۽ وفادار خدمتگار هو. هن کي جو بيمار بادشاهه جي سنڀال لڌي هئي، سو ٽي راتيون ساندهه اک ۾ ڪين لاتي هئائين. ٽنبوءَ جي هڪ ٻي ڪوٺيءَ ۾ بادشاهه جا ڪي گهرو عملدار ويٺا هئا. هنن کي اها ئي ڳڻتي هئي ته اسان جو خاوند ڪيئن ڇٽندو، ۽ خدا ائين نه ڪري، جي مري ويندو ته اسان جا الائجي ڪهڙا حال ٿيندا!

ڪيتري مهل بادشاهه تپ وچان نستو ٿيو پيو هو. آخر پاسو ورائي سر ٽامس کي چيائين: ارمان آهي جو تون اسان کي ملڪ راڄ جي ڪا سٺي خبر چار ڪونه ٿو سڻائين؟ افسوس! اسان جا جنگي جوان هينئر زالن جهڙا ٿي پيا آهن ۽ اسان جون زالون مندر ۾ مڙهيون پٽينديون وتن! هينئر اهڙي ڪا ٻهرئي ڪانهي جا مڙسي ڪري، اسان جي پهلوانيءَ جو ڏاڪو وجهي. سر ٽامس ورائي ڏني، قبلا، حال جنگ بند آهي. پوءِ وڙهڻ جو ڪم اسين ڪهڙو ڪريون؟ مهارائي، شهزادي ۽ ٻيون وڏ گهرائيون اينگاڊيءَ جي مسَٽ جي زيارت لاءِ ۽ سائينجن جي هن اڳهائيءَ ڇٽڻ لاءِ سکائون سکڻ ويون آهن. ڏٺي اوهان جي بيماري لاهي ته اسان لڪ ڪڍيا! رچرڊ بادشاهه بيماريءَ جي ڇتائيءَ مان چيو: تڏهن شاهي گهرائي جون عورتون ۽ ٻانهيون اهڙن جوکائتن هنڌن ڏي ويون آهن؟ اتي ته اهڙا بدمعاش پيا ٻڏن ۾ جن کي نڪو هلڻ

واٽ جو ننڍو ٽين پهر. ٿامس وراڻي ڏني:
"سلطان صلاح الدين خاطري ڏني آهي ته واٽ تي
سندن وار جو به، نالو ڪونه ڳنهندو." رچرڊ چيو:
"برابر آهي، مون سلطان ۽ اسان اجايا گمايا نيان آهن،
جنهنڪري هن کي اسان کان انهن جو حساب وٺڻ کپي.
ڏٺي ڪري اسين پيرين سيرين ٿيون ته پوءِ هن سان
اٿين لڙبو، جو ڪرستان توڙي مسلمان پيٺي پيٺا ڏسندا."
اٿين چئي تپ جي جوش وچان هن پنهنجي ساڄي ٻانهن
بستري مان ٻاهر ڪڍي، اهڙي تيزيءَ سان لوڏي
جو ڄڻ ته ڪا ترار يا تير هٿ ۾ هئيس، جنهن سان
سلطان جي جوهردار پڪ ڏارو ڏڪ ٿي هنيائين.
سر ٿامس آمالڪ بستري تي ٿاهي سنهاريس، ۽ جيئن
ڪا ماءُ پنهنجي ٻار کي پرچائي بس ڪرائيندي آهي،
تيئن بس ڪرايائينس، ۽ چيائينس: "قبلا، ٿورو ٿرو.
توُنس ۾ مون کي تپ نه ڏٺو آهي. توهان کي ٿوري
ڪشش آهي، سا لهي ته پوءِ ڀلي جنگ جي ميدان ۾
هلي لڙجو." رچرڊ چتائيءَ سان چيو: "ڪشش! چڱو ڀلا
اسان کي ته ڪشش ٿي آهي، پر ٻين عيسائي شهزادن
کي ڪهڙي ٻري ورتو آهي: ڇا ٿيو آهي فرانس جي
فلپ کي؟ ڪهڙي اڳهائيءَ آسٽريا جي بزدل بادشاهه
۽ ٻين ڪالهر راڄڪمارن کي اچي ورايو آهي؟ اسان
کان پيچ ته اسين ڀڏايون. سستي ويڙهي ويٺي اٿن.
نستائيءَ ۽ سستائيءَ ورايو اٿن. اهڙي ڪنهن مرض ۾
مبتلا به آهن جو چلڻ چڪي ويا اٿن ۽ ڳالهائي نٿا سگهن.

الدر ۾ اهڙو ڪو هانئو اڃي ويلو ائن، جو جيڪي منجهن ساهتُو ۽ سڏ ۾ آهن تن جو ۾ هنيانءَ ڪاڃي ويو آهي. پنهنجن وڏن جو ننگ ناموس ٻوڙيو ائن ۽ ڏٺيءَ ڪان نااميد ٿي ويا آهن." سر ٿامس چيو: "ڏٺيءَ جي ليکي، اهو جوش ۽ غصو چڙيو. ابلا، مدارالمهام او هين آهيو. ٿورو ٿي ويچار ڪريو ته اوهان جي سنڪالائيءَ سبب پين ڪي ڇا اچهندو هوندو؟" رچرڊ چيو، هاڻ چٽ تو ٻڌ ٻنم، ڀر اهي چئون ڪهڙي ڪم جون؟ يورپ جا هيترا سورهيه سپاهي هتي اچي ڪيا ٿيا آهن ۽ رکيو هڪ چٽي جي ناچگائيءَ ڪري پانهون ٻڌي ويٺا آهن!" اج ته ڪٽي رچرڊ بيمار آهي، ٻر سپاٽي جي مري ٻوي، ته پوءِ هي ٿيه هزار جوڌا جنگ جوئن جي بدران عذر واري ويهندا ڇا؟ اسان جي اکهائيءَ سبب پاڻ سان ڪو ٻيو اکواڻ چو نٿا چونڊين؟" سر ٿامس چيس: "هو اکيئي اهڙيءَ صلاح مشورت ڪري رهيا آهن. اتي رچرڊ بادشاهه ڪانهه ڪي وَرُ ٿي آئو ڏنو ۽ چيائين: هان! تڏهن اسان جا طرفدار اسان کي جيئري ئي مٺن ڳڏ ليکي ويٺا آهن؟ وري ڪا غيرت آٿس، سو چيائين: نه، نه. اهو چگو ڪم نا ڪن. ڪنهن کي نا مقرر ڪن؟ سر ٿامس چيو: عهدي ۽ اقبال کي ڏسي، فرانس جي بادشاهه کي پنهنجو مهندار ڪن ته عجب ڪونهي. اتي رچرڊ خارن مان چيو: ادو ٻه ڊائو ته ادي ٻه ڊائي! فرانس جو بادشاهه جيڪا ڪوڏر هنندو، سا ڏيهه ۾ ڏسندو.

اسين پنهنجي دل ڪري ائين ٿا سمجهون ته هو اسان
کي جيروسلم تي ڪاهڻ بدران هو مرڪو ٿي اسان کي
پٺرس ڏي موٽائي وٺي هلندو. انهيءَ گفتگو هلندي
بادشاهه کي ڪو آواز ٻڌو. سرٿامس کي چيائين: ٻڌ ته
سهي، هي ڇا جو آواز پريان ٻڌڻ ۾ ٿو اچي؟
سرٿامس چيو: آءٌ ڀانيان ٿو ته فلپ بادشاهه جو لشڪر
نڦريون ۽ توتاڙا ٿو وڄائي. رچرڊ چيس: تون ته
ڪو ڪنن کان گهرو ٿو ڏسجين. ڪرستان قوم
ڪڏهن به اهڙو شور نه مچائيندي آهي. هيءَ ته
ترڪن جو آواز پيو ڀانئجي. سگهو وڃي پتو ڪڍي
اچ ته ڪهڙا بيگانا آدمي اسان جي ڇانوڻيءَ تي ڪاهي
آيا آهن.

سرٿامس حڪم مڃي، تنبوءَ کان ٻاهر ويو. وڃڻ
وقت ڪيترن سردارن کي ٻارت ڪيائين ته جيستائين
آءٌ موٽي اچان تيستائين بادشاهه جي ڀوريءَ طرح
سنڀال پيا ڪجو.

سرٿامس بادشاهه جي تنبوءَ کان اچا ۾ وکون مس
ڀري ويو ته ڏٺائين ته ترڪن جون ترڙيون، توتاڙيون،
شرنايون ۽ نقارا پيا وڄن ۽ اُنن تي چڙهيل ڪيترا
ترڪ رچرڊ بادشاهه جي لشڪر جي تنبن وٽ اچي
پهتا آهن. يوروپي ڪروسيڊرن جي وچ ۾ پنڪن
سان مسلمان ڏسي، هيءَ ٻانڙو ٿي ويو. هيڏي هوڏي
نهاريائين ته ڪا پهر گذريم، جنهن کان هن عجيب
ڳالهه بابت پڇا ڪريان. منهن ۾ سرڪينيٽ گڏيس

جنهن سلام ڪيس ۽ چيائينس: مون کي اوهان سان
ڪجهه ڳالهائڻو آهي. سرٿامس انگريز امير هو ۽
سڪاٽلنڊ وارا ڏاڍا ڪين وڻندا هئس. هن کي اهڙي
ڪا ڏيکاري نه ڏيڻي، چيائين: آءٌ تڪڙو آهيان، جو
بادشاه سلامت جي ڪنهن ڪم لاءِ وڃان ٿو.
سرڪينيٿ چيس: مون کي جيڪا ڳالهه ڪرڻي آهي،
سا خود بادشاه جي ڀلي لاءِ آهي. مون پاڻ سان
هڪڙو مور ذات جو مسلمان حڪيم آندو آهي، سو
چئي ٿو ته آءٌ رچرڊ بادشاه کي چڱائيندس. سرٿامس
چيو: مسلمان حڪيم تي ڪهڙو اعتبار! دوا بدران
مرڪو زهر آندو هجيس، ته پوءِ ان لاءِ جوابدار ڪير
ٿيندو؟ سرڪينيٿ ورائي ڏني: هو پنهنجو سر ضامن
ڏئي ٿو، جي حرڪت ڪندو ته امين ۾ جيئرو ڪين
ڇڏيندا سونس. سرٿامس چيس: آءٌ اهڙا ڦورو گهڻي ئي
سڃاڻان، جي ڪنهن الڪم لاءِ ڪمر ڪشين ته پوءِ
پنهنجي سر جو سانگو به ڪونه ڪن. اهي سوريءَ
تي به اهڙا سرها ٿي چڙهن جو ڄڻ ته سوريءَ
چاڙهيندڙ سان راند ڪيڏڻ ٿا وڃن. سرڪينيٿ چيس:
ائين هوندو، پر سلطان صلاح الدين جو اهو وڙ نه آهي.
هو جيتوڻيڪ اسان جو مخالف آهي، ته به سندس
ڀلمانسائي ۽ سچائيءَ ۾ سندن دشمن به گمان نٿي ڪين
سگهندا. سلطان وٽ انهيءَ حڪيم جو ڏاڍو مانُ ۽
قدر آهي. سندس مرتبي پٽاندڙ پنهنجا ڳچ سوار ۽
خدمتڪار ڏنا اٿس. جي هن کي وڏيءَ ڌام ڌوم سان

هتي وٽي آيا آهن. ہي ڳالھ، ته سلطان خاص رچرڊ
بادشاھ لاءِ ڪجھ ڇهون ۽ ميوو سوکڙيءَ طور موڪليو
آهي. ۽ دعا سلام گھڻا چيا اٿس. اوهين بادشاھ
سلامت جا خاص خدمتگار آهيو، تنهنڪري اهو آئون
تي لڏيل مال پاڻ وٽ رکايو، ۽ سپاهي ويچ جي
ٽڪاڻي لاءِ ڪو جوڳو بندوبست ڪريو. سرٽامس ٺهه ٺهه
ڪندي چيو: هيءَ نهايت عجيب ڳالھ آهي، پر مون
کي ٻڌايو ته اوهان جو هن قصي ۾ واسطو ڪيئن ٿيو؟
سرڪينيٿ چيو: آءٌ اينگاڊيءَ جي زيارت لاءِ نڪتو
هوس، اتي جي سنياسيءَ لاءِ ڪو پيغام مليو هوم،
سو وٽ ويندي پهچائڻو هوم. سرٽامس چيس: ڪهڙو
نياپو پهچائڻ ويا هئو ۽ ان جي ڪهڙي ورندي آندي
اٿوَ؟ سرڪينيٿ چيو: مون کي معاف ڪريو، اهي
ڳالهيون ٻڌائڻ جون نه آهن. سرٽامس شوخيءَ سان
چيس: توهان کي خبر نه آهي ته آءٌ انگلنڊ جي بادشاھ
جي مخفي صلاحڪارن مان آهيان؟ ڪينيٿ چوٽ مان
چيس: آءٌ اوهان جي بادشاھ جو تابعدار آهيان ڪيئن؟
مون ته رڳو پنهنجي خوشيءَ سان انگلنڊ جي بادشاھ جو
هن جنگ ۾ پاڻهن پهلي ٿيڻ قبوليو آهي. مون کي
پيڻ بادشاهن ۽ شهزادن جي منڊليءَ موڪليو هو،
۽ آءٌ نياپو به انهن منڊلي وارن کي پهچائيندس.
ٽامس ڏيوا وڏو امير هو ۽ پنهنجي هٺ ۾ پيو
ڇڇندو هو، پر سرڪينيٿ جي هن جواب هن جون
وايون بطال ڪري ڇڏيون. وري به پنهنجو غرور

ڪين ڇڏ ٻائين. ڪينيٿ کي چيائين : توهين ٻادشاهن ۽ شهزادن جا ٻاپا سڏيا آليندڙ- نيندڙ هوندؤ، مسر باد رکجو ته ڪنهن به ويج کي مجال نه آهي، جو مون گلسلنڊ جي سردار جي اجازت ڏاڍان رچرڊ ٻادشاهه جي بستري جي ويجهو وڃي سگهي. هو ٻوء شوڪجي ڦوڪجي هليو ٿي ويو، ته سرڪينيٿ ٻلڪل شان سان هن جي ويجهو ويو ۽ ٻهر سان چيائينس گلسلنڊ جو سردار ايترو ته سمجهندو هوندو ته آءٌ ايماندار ۽ سچار جنگي جوان آهيان. ٿاسس ڊيوا ٻهر يائين طعني طور چيو : سڀ سڪاٽ سچار آهيو ۽ اها اوهان جي ڪال جي آڏ وڏائي آهي! اتي ٿي سمجهيائين، ته مون کي ائين چوڻ نه کپندو هو، ويتر جو ڏٺائين ته سر ڪينيٿ تپي ڳاڙهو ٿي ويو آهي، سو اتي ئي ڪنيپرائيءَ سان چيائين : مون پنهنجي اکين سان ڏٺو آهي ته اوهين پنهنجا فرض ايمانداريءَ ۽ همت سان بجا آڻيندا آهيو، تنهنڪري اوهان جي سچائي ۽ وفاداريءَ ۾ گمان آڻڻ مون لاءِ وڏو گناهه ٿيندو. هن سڪاٽ جوڌي جڏهن ڏٺو ته ماڻ منهنجي سچائي پڌري پٽ قبول ڪئي اٿس، تڏهن چيائين : اي گلسلنڊ جا سردار، صليب جو لشان جو منهنجي ڪلهي تي لڳل آهي تنهن جو تورڙي پنهنجي سرداريءَ جو آءٌ قسم کڻي ٿو چوان، ته آءٌ جو سفارش ٿو ڪريان ته هيءُ مسلمان حڪيم ٻادشاهه جي دوا ڪري، تنهن ۾ منهنجي مراد فقط ايتري آهي ته رچرڊ ٻادشاهه جلد چڱي. جنهن سچائيءَ ۽ ڀلمانسيءَ

وڃان سگهان ڳالهايو، تنهن ٽامس ڊيوا جي دل تي
گهڻو اثر ڪيو. هن پوءِ نهايت مٺي نموني چيو:
سر ڪينيٿ! آءٌ قبول ٿو ڪريان ته اوهان کي پنهنجي سر
خاطري هوندي، پر هن ملڪ ۾ زهر ڏيڻ عام ڳالهه
آهي. اسان جو بادشاهه، جو سڄي عيسائي لشڪر جو
سرڪردو آهي، تنهن جي جان هڪ مسلمان حڪيم
جي حوالي ڪرڻ لاءِ اوهين مون کي ڪيئن ٿا صلاح
ڏيو؟ سر ڪينيٿ چيس: سائين منهنجا، توهين دلجاءِ
ڪريو. منهنجي هڪ جنگي سردار کي اهڙو تپ ٿيو
هو، جنهن کي ڏينهن ڳاڻ و ڇڏي ڏنو هو. هن حڪيم
جي فقط ٻه ڪلاڪ دوا ڪئي اٿس ته هينئر ٺي آرام
اچي ويو اٿس. انهيءَ ۾ شڪ ئي ڪونهي ته هيءُ
قابل حڪيم آهي، ويتر سلطان جهڙي پليمانس موڪليو
اٿس، سو هو ضرور هتي چڱيءَ نيت سان آيو هوندو.
سر ٽامس سمجهيو ته هيءُ حڪيم جي بادشاهه کي
ڇٽائي ته عجب ڪونهي! پر وري به دل ۾ شڪ
پئي ٿيس، تنهنڪري پئي پڏيو تريو. آخر سرڪينيٿ
کي چيائين: جنهن جنگي سردار جي هن حڪيم دوا
ڪئي آهي، سو مون کي ڏيکاريندا؟ هن چيس:
بيشڪ، مون سان گڏجي هلو ته ڏيکاريانوَ، پر اسان
جي غريبائي جاءِ ڏسي ڪلڇو ٿا. اسان جي اسڪاٽلنڊ
جا پهلوان هتي موجن ماڻڻ لاءِ ڪونه آيا آهن،
تنهنڪري هتي نڪي فرش فروش ۽ گلم غاليچا، نڪي
آڇا سٺا سامان ۽ ڪومل بسترا اٿئون. سر ٽامس چيو:

هئي ۽ انهن گهرجي. جيڪي هتي دنيا لڙائيءَ لاءِ آيا آهن ۽ پوءِ بہ دليوي نعمتن ۽ باهرين لُٽ کي تاڪڙهن، تن تي هاڻ ارمان ڪائڻ گهرجي. هتي عيش عشرتون وساري، سور ۽ سختيون برسر ڪرڻ گهرجن. اهڙيءَ طرح ڳالهيون ڪندا، هو آخر سرڪينيٽ جي جاءِ وٽ اچي پهتا.

سرڪينيٽ جتي منزل انداز هو، تتي تنبو لڳل هئا ۽ ڪن سردارن لاءِ ڪچيون لانڍيون ٺهيل هيون. سرڏامس جهڙي سردار لاءِ اهڙين لانڍين ۾ وڃڻ ٺهي اچ جهڙي ڳالهہ هئي، پر هن وقت هو موريءَ گهٽ ڪري، اندر گهڙيو. لانڍيءَ ۾ اهو جنگي سردار ستل هو جنهن جي سرڪينٽ ڳالهہ ڪئي هيس. بيمار جي پرسان هڪ مسلمان حڪيم ٽنگ ٽنگ تي چاڙهي، ڏاڍيءَ فلڪ سان ويٺو هو. بيمار سردار جي نار سوڏي پئي هلي ۽ مٿي ننڊ هيس، جنهن مان صاف معلوم ٿي ٿيو تہ گهڻو فائدو ٿيو اٿس. سرڏامس پوءِ سرڪينيٽ کي پاسيرو ولي، ڪجهہ وقت ساڻس ڳالهايو. موڪلائڻ وقت سرڪينيٽ وري بہ تاڪيد ڪيس تہ حڪيم کي ضرور گهرائجو.

باب چوٿون

حڪيم کي ڪوٽ

سر ٽامس موٽي بادشاهه وٽ ويو ۽ سڄي ڳالهه بيان ڪري ٻڌايائين. بادشاهه چيس: "ڳالهه ته ڏاڍي عجيب ٻڌائي اٿيئي، پر توکي پڪ آهي ته اهو سڪاٽلنڊ جو جوان برابر ليک نيت آهي؟" هن ورائي ڏني: "آءٌ سڪاٽن جو اهو ئي سڃاڻان، منجهن ڪي رڄ چڱا مڙس آهن ته ڪي جنسي لڪما، پر هيءُ سڪاٽ جهڙو لائق انسان جنجي تهڙو آهي. مان ڀانيان ٿو ته هن جيتي واري پهلوان جي مردانگي سائينجن پاڻ جنگ جي ميدان ۾ ڏٺي آهي."

بادشاهه: "هائو، اسان برابر هن کي پهلوانيءَ مان لڙندو ڏٺو آهي. مڙس الموت آهي، پر البت ڪنڌ ۾ ڪلي اٿس، نه ته هن کان اڳ اسان جي مڙس گهڻي مهرباني ٿي هئي، پر تو هن مسلمان حڪيم بابت چيو ته هن کي رڻ ۾ ڪڍيو؟"

ٽامس: "نه، قبلا. ڳالهه هيئن آهي. اينگلاڊيءَ جو سنياسي، جنهن جي هيڏي هاڪ آهي، تنهن ڏي هن سڪاٽ کي موڪليو هئائون..."

بادشاهه: "(چرڪ ماري) ڪنهن اوڏي موڪليس؟ ڇو اوڏي ويو؟ جنهن وقت اسان جي راڻي اسان جي

چڱيلائيءَ کان اوڏي سڪائون سگهي ويٺي آهي،
تنهن وقت ڪنهن کان اهڙي ناداني ٿي جو هن کي
اوڏي موڪليائين؟"

ٿامس: "قبلا، ڪروسيڊرن جي منڊليءَ هن کي
روانو ڪيو هو، ۽ ڪهڙي مطلب لاءِ سو سون کي
به ڪونه پڌايائين!" او هين مهارائي جو خيال نه ڪريو.
هن جي رواني ٿيڻ جي خبر هن ڇانوڻيءَ ۾ ڪنهن
انهي اشر کي به ڪانهي.

بادشاهه: "خير، انهيءَ ڳالهه کي ڏسي ونبو.
هاڻ تڏهن ڇٽيو ته هن سڪاٽ ايلچيءَ کي ڪو
رولو حڪيم اهنگاڊيءَ جي غار ۾ گڏيو؟

ٿامس: "نه حضور، جيڪا ڳالهه ڪيائين، تنهن
مان ائين سمجهڻ ۾ ٿي آيو ته ڪيس هڪ ترڪ امير
واٽ تي گڏيو، جو ڪيس سامهون ٿيو. پوءِ جڏهن انهيءَ
امير هن کي پاڻ جهڙو پهلوان ڏٺو، تڏهن ٻيئي پاڻ ۾
ائين ڪير ڪنڊ لي ويا، جيئن جوڌن کي ٿيڻ جڳائي.
انهيءَ ترڪ امير سائينجن جي ناچڱائيءَ جي خبر پڌي،
سلطان صلاح الدين واري حڪيم وٺي ڏيڻ جو اقرار ڪيو.
سڪاٽلنڊ جو نائيٽ انهيءَ ڪري مڙهيءَ ۾ سندس لاءِ
ترسيو. جڏهن حڪيم آيو، تڏهن پاڻ سان وٺي آيس.
حڪيم صاحب اهڙي ترڪ ۽ تومان سان آيو آهي، جو
ڄڻ ته ڪو شاهي خاندان مان آهي. اڳهڻو جو تڱريون
۽ توتاڙيون پڌڻ ۾ ٿي آيون، سي سندس ساٿون ٻئي
وڄايون. انهي حڪيم جي هٿان سلطان صلاح الدين

سائينجن ڏي هڪ خط موڪليو آهي، جنهن جو ترجمو انگريزيءَ ۾ ڪرايو ويو آهي."

هن پوءِ، اهو ترجمو پيش ڪيو، جو بادشاهه پڙهيو. خط ۾ گهڻن سلامن ۽ دعائن بعد هن طرح لکيل هو: "اسان کي معلوم ٿيو آهي ته اوهين گهڻو بيمزي آهيو، ۽ اوهان جي دوا درمل اهي ڪرستان ۽ يهودي حڪيم ڪن ٿا، جن تي ڏاڍيءَ سگهوري توڙي پاڪ رسول جي برڪت ڪانهي. انهيءَ سبب اسين پنهنجو هڪ حاذق حڪيم اوهان ڏي موڪليون ٿا، جنهن جي هٿ ۾ ڏاڍيءَ اهڙي شفا ڏني آهي، جو جنهن بيمار جي ڪمري ۾ پير پائي ٿو، اتان خود عزرائيل به پري ڪري آڏامي وڃي ٿو. اهڙو سنو پرو ماڻهو پيو اوهان کي ملڻ ئي مشڪل آهي، تنهنڪري اوهين مهرباني ڪري، هن کي هڪواريءَ ضرور آزمائجو. اسين پنهنجيءَ دل ڪري ائين ٿا سمجهون ته اسان جي حد ۾ اچي، اوهين ڪنهن مرض جو شڪار ٿيو، ۽ اسين اوهان جو ڪو تدارڪ نه ڪريون، ته انهيءَ ۾ اسان جي تمام گهٽي گهٽتائي ٿيندي. اسان جي دلي مراد اها آهي ته ڀلي اوهين اڳي ڪان اڳرا ٿي، جنگ جي ميدان ۾ اسان سان اچي مقابلو ڪريو، ته هڪٻئي جي پهلوانيءَ جي پروڙ پوي. جيڪڏهن هڪٻئي سان پڇي ڳاڙهو مين ته ڪٿي شاناٿو صلح ڪنداسين، پر جي مرض وگهي اوهين رحلت ڪري ويندا، ته اسان جي دل ۾ نهايت گهڻو ارمان رهجي

ويندو، مرض وڃي مرڻ بدران ميدان ۾ مرڻ وڌيڪ شاناڻتو آهي! تنهنڪري ڏٺيءَ جي درگاهہ ۾ اسان جي اها استدعا آهي، تہ اوهين شل سڪهوڻي شفاياب ٿيو، جنگ جي ميدان ۾ اچي، اسان کي پنهنجو مبارڪ منهن ڏيکاريو."

هن خط رچرڊ بادشاهہ ۾ نئون ساهہ ڦوڪيو. سر ٿامس کي چيائين: "ڀلي تہ اهو حڪيم اسان جي اچي دوا ڪري. سلطان صلاح‌الدين جيڪا مهرباني اسان تي ڪئي آهي، تنهن جو عيوض هن کي جنگ جي ميدان ۾ مٿس مقابل ڏيندا سين: هو جڏهن لڙائيءَ لاءِ خوان آهي، تڏهن اسين بہ ڪؤ ڪانئي ڪين ويهندا سين. پهرين سٽ هن کي اهڙو ڏڪ وچائيندا سين، جو پاڻ بہ قبول ڪندو تہ ڪو مڙس ڪڏيو هوم. اسان کي اميد آهي تہ اسان جي صليب جي هٿئي واري ترار هڪ ڏڪ سان هن جو بيڙو پار ڪندي، ۽ رت سان گڏ هن کي بچاڙيءَ جي موڪلائي ڏيندي. هاڻ وقت نہ وڃايو، اهو حڪيم هڪدم اسان جي حضور ۾ حاضر ٿيڻ گهرجي."

سر ٿامس سمجهيو تہ بادشاهہ تپ جي جوش وچان ٿو ڳالهائي، سو باادب چيائين: "حضور! پاڪ مڪان ۾ اچي ناپاڪ حڪيم جي دوا ڪيئن وٺندا؟ هي ڳالهہ بہ ويچارڻ گهرجي تہ هيءُ حڪيم الهيءَ سلطان وٽان آيو آهي، جو اسان جو جاني دشمن آهي." بادشاهہ چيس: "نو ڳالهہ کي سمجهوڻي ڪينهي، سلطان اسان

جو دشمن نٿي، تنهنڪري ٿي هن کي اسان سان پاڻ ٻَلائڻو آهي، تہ متان خسيس تپ جي ڪري اسان ۾ حاڪمن جي وچ ۾ شروع ٿيل معاملو فيصل ٿيڻ ڏاران رهجي وڃي. اسان کي يقين آهي تہ هو سچيءَ دل سان اسان جي چڱيلائي چاهي ٿو. مردن کي ٿي مردن جو قدر ٿيندو آهي، ۽ انهن لاءِ عزت ۽ قرب ڏاريندا آهن. اهي جي هڪٻئي جا مخالف هولدا آهن تہ ٻہ سندن هڪٻئي لاءِ قرب گهڻجي ڪونہ ويندو آهي. سلطان اسان جهڙو ٿي پهلوان ۽ هر طرح لائق انسان آهي، ۽ هن جي نيڪ نيتيءَ ۾ گمان آڻڻ اسين گناهہ ٿا سمجهون."

سرٿامس چيو: "انهيءَ حڪيم سڪاٽلنڊ جي هڪ سردار جي دوا ڪئي آهي. انهي کي ڪو فائدو ٿيو، تہ پوءِ حضورجن ٻہ ڪئي هن جي دوا آزمائين. حال اسان کي ترسڻ گهرجي. هن غلام جي جياپي جو مدار حضورجن جي حياتيءَ تي آهي، تنهنڪري هن ٻندي جي مرضي نہ آهي تہ اڳهرو ٿي ڪو قدم کڻجي."

بادشاهہ چيس: "جيڪڏهن توکي ساهہ تي ايڏو آهو آهي تہ ڀلي وڃي خاطري ڪري اچ تہ سڪاٽلنڊ جي سردار کي حڪيم جي دوا سان ڪيتريقدر فائدو ٿيو آهي. اسين تہ پنهنجي دل ڪري ائين ٿا چاهيون ڀلي هن جي دوا اسان کي چاڙهي يا ماري، تہ اسان لاءِ ڪا هڪڙي واهہ ٿئي- استري تي سمهي ٻيزار ٿي پيا آهيون. ٻاهر گهوڙا پيا دڙا هڻن

۽ جنکي ترين ۽ توتارن جا رسيلا آواز پيا اچن، ۽ اسين موٽن واڪر گهر ۾ پيا هجون، سا ڳالهه اسان کي لڳي سيباڻي. ڀلي ته حڪيم اچي اسان جي دوا ڪري، پوءِ جيڪا جوڙي شاهه! بادشاهه جي اهڙي مرضي ڏسي، سر ٿامس امالڪ حڪيم کي ڪوٺي ويو. منهن ۾ ڏاڙهه جو پادري ڳڏيس. هن کان پڇيائين: جيڪڏهن ڪو مسلمان حڪيم اسان جي بادشاهه جي دوا سٽي ڪري ته انهيءَ ۾ ڪو ديني اعتراض ته ڪونهي؟ پادريءَ چيس: دوا ۾ ڪهڙو اعتراض ٿي سگهندو. هن وقت جيڪي بادشاهه سلامت جي دوا درمل ڪن ٿا، سي وري عيسائي مذهب جا آهن ڇا؟ اهي ته يهودي آهن. يهودين ۽ مسلمانن کي ورهايو آهي ڪيئن؟ اهڙا سنسا دل تي آڻڻ اجايا آهن، جنهن مان ڪو فائدو ٿئي، تنهن جي دوا ڪجي پوءِ اڳاو ڀلي ته ڪهڙي به مذهب جو هجي. خود جيڪي ڪارائتيون دوائون آهن، تن مان ڪيتريون گنديون ٻوٽين مان نڪتل آهن، پوءِ اهي ڳالهيون ويهي ڏسبيون ڇا. جيڪا ڳالهه ڏسڻ جوڳي آهي، سا هي آهي ته اوهين اول تسلي ڪريو ته جنهن بيمار جي دوا انهيءَ حڪيم ڪئي آهي، تنهن کي ڪو فائدو ٿيو آهي يا نه. سر ٿامس چيس، اهو ته مون کي اڳيئي خيال آهي. هو پوءِ پادريءَ کان موڪلائي، حڪيم کي ڪوٺڻ ويو سر ٿامس موٽي ۾ دير ڪئي ته بادشاهه کي اچي اڻتڻ لڳي، هو

وڏيڪ صبر سهي ڪين سگهيو، سو هڪدم سر ڪينيٿ ڏي ماڻهو ڊوڙائي هن کي گهرائي ورتائين. هن کي اول اها خبر ڪانه هئي ته حڪيم ڪيس ڪٿي ڪيئن گڏيو.

بادشاهه جي سڏ تي سڪاٽ سردار انهيءَ دم وٽس وڃي حاضر ٿيو. بادشاهه گهڻو واقف ڪين هو، تنهنڪري پڇيائينس: "اوهان جو نالو ڇيتي وارو ڪينيٿ آهي؟"

ڪينيٿ: هائو، قبلا!

بادشاهه: اوهان کي نائيٽ جو لقب ڪنهن ڏنو؟

ڪينيٿ: سڪاٽلنڊ جي شيردل بادشاهه وليم پنهنجي شاهاڻيءَ ترار سان ڇهي، مون کي نائيٽ ڪيو.

بادشاهه: تحقيق، اوهين انهيءَ آبروءَ جا لائق آهيو. اسان پاڻ اوهان کي جوکائتن وقتن تي جنگ جي ميدان ۾ سورهيائيءَ سان اڙلدو ڏٺو آهي. هاڻ اسان کي ٻڌايو ته ڪهڙي ڪم لاءِ ڪنهن جي چوڻ تي ڊيڊسي (مثل سمنڊ) جي ويران پٽن طرف اڪيلائيءَ واريءَ مڙهيءَ ۾ ويا هئا؟

ڪينيٿ: حضور، شهزادن جي منڊليءَ جي حڪم سان آءٌ اوڏانهن ويو هوس.

بادشاهه: پر اهڙي جرات ڪنهن کي ٿي، جنهن اسان جي اکيون منظوريءَ وٺڻ ڌاران اوهان کي حڪم ڏنو؟

ڪينيٽ: اهو ته انهن کان پڇڻ گهرجي، جن اهڙو حڪم صادر ڪيو. سڳوري صايب جو نشان جنهن وقت مون پنهنجي بدن تي لڳايو، تنهن وقت کان پنهنجي دين پاڻ جي خدمت ڪرڻ منهنجو فرض ٿي چڪو- حضرت عيسىٰ جو روضو مبارڪ اسان کي ڪيئن به ترڪن جي هٿن مان ڇڏائي پنهنجي قبضي ڪرڻو آهي. انهيءَ باري ۾ جيڪو حڪم ملندو، سو ڪنهن به چون و چرا کان سواءِ مون کي تابعدارن وانگر مڃڻو آهي. حضور جن جي ناتوانائيءَ سبب جن کي هينئر چرخو هلائڻو آهي، تن جو حڪم اکين تي رکڻ بدران، جي آءٌ سائن قيل مقال ويهي ڪريان ها ته پڻ عيساين لاءِ خراب مثال وجهان ها، تنهنڪري مون بيلڙڪ بجا وري ڪئي.

بادشاهه: آفرين! اوهان تي برابر ڪاهه ميار ڪانهي- باقي جن تسي ميار آهي، تن سان اسين تڏهن ليکو لاهينداسين، جڏهن هن نياڪيءَ بيماريءَ مان ڇٽنداسين. ڀلا، انهيءَ نيابي جو ڪجهه مطلب اسان کي سمجهايو؟

ڪينيٽ: قبلا، اها ڳالهه لياپي ڏيندڙن کان پڇڻ گهرجي.

بادشاهه: (ڪاوڙجي) سرڪاٽ پنهنجو خمر گهرو ته اسان مان اها ڪيڏ بازي نه هلو. سڌو جواب ڏيو.

ڪينيٽ: قبلا، جنهن مهل مون پنهنجي وطن جا وڻ ڇڏيا، تنهن مهل ٿي پنهنجو سر تريءَ تي کنيو هوم. سيڪنهن کي پنهنجو ايمان ڪم ايندو- سو

ايٺ وڃٿو آهي، جهڙو اڄ تهڙو سڀان. ديڻ جي خيال وچان مون کي هن خاڪي جسم جو ڪوبه خيال ڪونهي!

بادشاه: شاباس آهي اوهان جي همت کي! مڙس ته اوهان جهڙا! سچ اوهين بانڪا بيپرواهه آهيو، ۽ ڪنهن تي ڏڙڪ نٿا اٿيو، پر اوهان کي اسان جو ڪجهه احاظ ضرور ڌارڻ گهرجي. ڪو ڪنڊ و ڪڙ نڊو آهي ته اُن جو ڳڻ مڃبو آهي. اوهان اسڪاٽلنڊ جي ماڻهن جو اسان سدائين خير گهريو آهي - جيڪي ڀلايون اوهان جي ملڪ سان ڪيون اٿون، سي اوهان کي وسارڻ نه گهرجن: اوهان جا قلعا اسان وٽ گهه ڀيا هئا، سي پنهنجا ڏوڪڙ خرچي، وري اوهان کي ٿاهي جوڙي ڏنا اٿون. اوهان جو ملڪ اڳي اسان جي تابينيءَ ۾ هو، پر اسان اوهان کي تابعداريءَ کان ڇڏائي، خودمختاري ڏني آهي. هڪڙو ته ايتريون ڀلايون اوهان سان ڪيون اٿون، ٻيو ته هتي سڀ عيسائي لشڪر جا اسين سرڪردا آهيون، تنهنڪري اوهان کي ڇڱائي ته اسان کي سٺايو ته اسان جا رفيق ڪهڙيون لڪپڙهون پيا ڪن؟

ڪينيٿ: قبلا، جڏهن اوهين مون کي ائين شرمايو ٿا، تڏهن پڌو ته پڌايانوَ. آءٌ هن مطلب لاءِ ويس ته اينگلنڊ جي سنياسيءَ جي معرفت، هميشه لاءِ صلح جو بندوبست ڪري، سورو لشڪر وٺي، پنهنجي ملڪ ڏي موٽي هلجي.

بادشاهه : (ارمان وچان) اسان کي شهزادن جا ٽيهه اڳيئي ماريا ويا هئا، پر اسان نئين ڀانيو ته هو اصل لاناٿي ڏوري لنگهي ويندا. اول اوهين ٻڌايو ته اهڙي ليا ڀي پهچائڻ تي اوهان جي دل ڪيئن وري؟

ڪينيٿ : قبلا، آءٌ گهڻي خوشيءَ سان ويس، ڇو جو اسان ڏٺو ته اسان جو لاڪيٽو مهندار، جنهن جي مهنداري هيٺ اسين سوپ ڪٽي سگهنداسين، سو نا ڄڻو ٿي ويو آهي؛ ۽ ٻيو ڪو اهڙو مڙس آهي ئي ڪونه، جنهن جي جهنڊي هيٺ لڙي، اسين فتحمند ٿيون.

هيءَ جواب ٻڌي، بادشاهه کي نهايت ارمان ٿيو. ڏک وچان ڇڻ هنيائين ٽي ڦاٽس، پر پنهنجو درد لڪائي، وڌيڪ سماچار پڇڻ لڳو.

بادشاهه : اهو صلح ڪهڙن شرطن تي ٿيو آهي؟

ڪينيٿ : شرطن جي مون کي سڌ ڪانهي، مون کي بند ٿيل لفافو مليو هو، جو مون سنياسيءَ کي هٿون هٿ پهچايو.

بادشاهه : انهيءَ سنياسيءَ بابت اوهين ڇا ٿا سمجهو؟ ارزق فقير آهي، مستانو آهي يا سچو پچو سنتُ آهي؟

ڪينيٿ : هن ملڪ جا ماڻهو مستانن کي ولي ڪري ليکيندا آهن، تنهنڪري هيءَ ظاهري اهڙي ڏيکاري ڏيندو آهي، جو ڄڻ ته مست قلندر آهي، باقي عبادت بلڪل سچيءَ دل سان ڪندو آهي. هن جهڙو عابد ۽ زاهد ڪو ڇڊو هوندو. اهڙي ساک آءٌ به پرينديس.

بادشاھ: ڀلا، ھن جھاد بنسبت سندس ڪھڙا خيال آھن؟

ڪينيٿ: ھو چوي ٿو تہ غيب جي خبر خاوند کي، باقي جنھن صورت ۾ رچرڊ بادشاھ بيمار ٿي پيو آھي، تنھن صورت ۾ اھڙي آس رکڻ اجائي آھي. تہ پيو ڪو حاڪم ھمت ڪري، ترڪن کي آڻ مڃائيندو، ۽ ڦلسطائين ۾ عيسائين جو ڏکو ڇڏائيندو.

بادشاھ: او ھيءَ اسان کي ٻڌايو ٿا، ٻر اسين ھش تي خوش ٿي، ماٿ ڪري ڪين ويھنداسين. توھان ڪان اسان کي اجا ڳھڻيون حقيقتون پڇڻيون آھن. اول ھيءَ ڳالھ ٻڌايو تہ اينگلنڊ جي مڙھيءَ ۾ اوھان اسان جي راڻي ڏٺي؟

ڪينيٿ: مون کي ائين سمجھي تہ مون ڏٺي.

بادشاھ: (ڏسرجي) اسان جو سوال ھي آھي تہ مڙھيءَ ۾ جتي جوڳيون رھن ٿيون، اُتي توھين اندر ويا ھئا يا نہ؟ انگلنڊ جي راڻي، جا اتي ٻنھنجي سھيلين سميت زيارت لاءِ ويئي آھي، سا توھان ڏٺي يا نہ؟

ڪينيٿ: حضور، ڪوڙ ڳالھائڻ منھنجو شيوو نہ آھي. جيڪا سچي ڳالھ آھي، سا ٻڌو: سنياسي مون کي برابر غار الدر عباد تڪاھ ۾ وٺي ھليو ھو. اتي ڪي نيون سنياسڻيون آرتي ڪنديون، ۽ ڦيري ڏينديون مون کي ڏسڻ ۾ آيون، ٻر سندن منھن ڍڪيل ھئا، تنھنڪري چئي ٿو سگھان نہ انھن ۾ انگلنڊ جي راڻي ھئي يا نہ.

بادشاهه: ڀلا، اهڙي ڪا مٺي ٻه، جنهن کي اوهين سڃاڻو؟

اتي سر ڪينيٿ منجهي پيو رهيو، جو پنهنجي ٻاريءَ جي ڳالهه ڪرڻي ڪانه هيس، خصوصاً هن سبب، جو هوءَ رچرڊ بادشاهه جي سوٽ هئي. بادشاهه ٿورو بستري تان اٿي چيو: "جي نائيٽ ۽ ڀلامانس آهيو، ته اوهان جي نائيٽ ۽ ڀلامانسيءَ جي پروڙ هينئر اوهان جي جواب مان پوندي. توهين چٽي چئو ته توهان انهن مان ڪا سڃاتي يا نه؟" سر ڪينيٿ ڪنگ-ٻڙڪو ڳالهائڻ لڳو. چيائين، "ٻڪ ڪانهي، پر پانڇي ٿو ته..." بادشاهه ڏڙهي ڏيئي چيس: "پانڇي ٿو، پانڇي ٿو نه. ڪريو! ستل چيتي وارا سردار، شينهن کي پاڻ تي نه چيڙيو!"

انهيءَ وقت ٻاهران هل هلاچو ٻڌڻ ۾ آيو. بادشاهه يڪدم پنهنجو رخ ڦيرائي ماٺو ڪيو. سر ڪينيٿ کي چيائين: "حال ٿيو، اوهين هينئر وڃو، ۽ يڪدم سرٿامس کي حڪيم سوڌو اسان ڏي موڪليو."

سر ڪينيٿ ٻاهر نڪتو، ته هڪ خدمتگار بادشاهه کي وڃي خبر ڏني ته شهزادن جي منڊليءَ مان ٻه ڄڻا حضورجن جي عيادت ڪرڻ آيا آهن: هڪڙو ٽيمپلر سردارن جو سرڪردو، ٻيو مانسيريٽ جو مارڪئس.

بادشاهه ٻنهي کي اندر سڏايو. هڪيئي ڪان خوش خير عافيت پڇڻ پڄاڻا مانسيريٽ جي مارڪئس رچرڊ

کي چيو: سڀني بادشاهن ۽ شهزادن اوهان کي گهڻو ڪري پڇيو آهي ۽ چيو اٿن ته جنهن صورت ۾ مسلمان اسان عيسائين جا دشمن آهن، تنهن صورت ۾ توهين عيسائي لشڪر جا سرڪردا ٿي، مسلمان حڪيم جي دوا هرگز نه ڪجو، متان هڪڙيءَ مان ٻي ڪري وجهي. بادشاهه چين: اسان کي خبر آهي ته يورپ جا سڀ بادشاهه ۽ شهزادا اسان جا گهڻگهرا آهن. توهين پاڻيهي ڏسندا ته اسين ڪيئن ٿا سندن صلاح جي پيروي ڪريون. حال اوهين مهرباني ڪري هن پرواري تنبوءَ ۾ وڃي ويهو.

هي ٻئي ڄڻا پوءِ ٻاهرئين تنبوءَ ۾ وڃي ويٺا. سگهوئي سرٿامس، سرڪينيٿ ۽ حڪيم آيا. بادشاهه جي تنبوءَ ۾ گهڙڻ کان اڳ مسلمان حڪيم، مارڪئس ۽ ٽيمپلرن جي گرئنڊ ماسٽر (سرڪردي) کي سلام ڪيو. گرئنڊ ماسٽر کهنڊ ڀانئي چيس: توکي ايتري جرات ڪيئن ٿي آهي، جو عيسائي مذهب جي سرڪردي وٽ پنهنجي هوشياري ڏيکارڻ آيو آهين؟ هن جواب ڏنو: ”سائينءَ جو خلقيل سج، جهڙو سوجهرو ڪرستان کي تهڙو مسلمان کي ڏئي ٿو. جهڙيءَ طرح سج ڪو تفاوت نٿو رکي، تهڙيءَ طرح مون ڏٺيءَ جي ٻندي کي ۽ حڪمت جي هنر هلائڻ مهل ويچار رکيو نه آهي. منهنجي نظر ۾ سڀني مذهبن جا ماڻهو هڪجهڙا آهن. ڀلي ته ڪنهن جو ڀلو ٿئي. گرئنڊ ماسٽر چيس: ياد رکجانءِ ته جي بادشاهه سلامت کي تنهنجي دوا

مان ڪو نقصان پهتو ته توکي گهوڙن جي لتن هيٺان لتاڙائي، پرزا پرزا ڪرائيندس. حڪيم وراڻي ڏني: اوهان جي اها بي انصافي چئبي. بندو فقط اپاءُ ڪندو، باقي شفا ته ڌڻيءَ جي هٿ ۾ آهي. اتي مارڪئس، حڪيم کي چيو: اسين سمجهون ٿا ته اوهين قابل ويڄ آهيو، ۽ پنهنجي وس آن ڪين گهٽائيندا، پر اسان کي پنهنجيون به ڳالهيون ڪُٺيون آهن. اوهين بادشاهن ۽ شهزادن جي منڊليءَ اڳيان هلي، اسان جي ڊاڪٽرن کي ٻڌايو ته اوهين بادشاه سلامت جي ڇٽائڻ لاءِ ڪهڙيون دوائون ڏيندا، ۽ هن کي ڪهڙي پرهيز ڪرڻي پوندي. جيڪڏهن اسان جي ڊاڪٽرن کي اوهان جون دوائون ۽ رٿون پسند آيون، ته پوءِ اوهين جوابداريءَ کان ڇٽا. پوءِ اوهان جي وار جو به ڪو لالو نه ولندو. حڪيم چيو: مون اوهان جي ڳالهه سمجهي. هاڻ مهرباني ڪري منهنجي به ڳالهه ٻڌو. آءٌ سلطان صلاح الدين جي حڪم پٽاندر هتي اوهان جي بادشاه جي دوا درمل ڪرڻ لاءِ آيو آهيان. پنهنجي سلطان جي حڪم جي مون کي بجاوري ڪرڻي آهي. آءٌ اوهان جي ڊاڪٽرن سان بحث مباحثي ڪرڻ لاءِ نه آيو آهيان. مون کي اميد آهي ته ڌڻيءَ سڳوري ۽ رسول ڪريم جي برڪت سان آءٌ اوهان جي بادشاه کي نئون نو ڪندس. جيڪڏهن مون هن کي اڳي کان اڳرو نه ڪيو ته پوءِ اوهان جون تراريون، جي مون مومن جي خون جون پياسي آهن،

سي ڀلي مون تي ھلائجو. ھاڻ اوھين مون کي وڏيڪ
دير نہ ڪرايو. حڪيم جا اھي لفظ ٻڌي مسٽر ٽامس
الھيءَ دم اٿي آيو، ۽ پڇيائين: ڪير ٿو دير ڪرائي؟
اڪيلي ٿوري دير ٿي آھي ڇا؟ ائين چئي ھو ا، تہ
ويھندي، حڪيم کي بادشاھ جي تنبوءَ ۾ وٺي ويو.
پٺيانئس مسٽر ڪينوٽ سان گڏ گرينڊ ماسٽر ۽ مارڪئس بہ
ويا. انھن ٻنھي کي ڏسي بادشاھ چيو: ڀلي آيا! اوھين
ڏسو آيا آھيو تہ رچرڊ ڇاٽي واٺي ڪيئن ٿو ڪوھي ۽
ٿيو ڏئي! مسٽر ٽامس! اسين مرون ڪين ٻچون، تہ بہ
تنھنجي مھربانيءَ لاءِ گھڻو احسانمند آھيون. مسٽر ڪينيٽ،
اوھان جو ٿورو اسان کي نہ وسرندو، جو اسان کي
ھيءَ حڪيم آڻي ڏنو اٿوَ. ھاڻ حڪيم صاحب سگھو
اچي اسان جو علاج ڪريو.

باب پنجون

جهنڊي تان جهڳڙو

حڪيم اڪيڻي ٻادشاهه جي بيماريءَ جي ارڪانن ٻابت ٻڌو هو، تنهن هوندي به هيئنر ڪچ مهل تائين سنديس نار جاچڻ لڳو. پوءِ صفا پاڻيءَ جو پيالو ڀري ڪيسي مان هڪ ڪاڙهي دوا ڪڍي، ان ۾ وڌائين. جڏهن ڏٺائين ته دوا ڪري پاڻيءَ سان ملي وئي آهي، تڏهن ٻادشاهه کي پيئڻ لاءِ ڏنائين. ٻادشاهه سندس هٿ جهلي چيو، ٺورو ترسو. توهين حڪيم آهيو ته اسين به طب ڄاڻون. توهان اسان جي نبض ڏٺي آهي، هاڻ اسين اوهان جي نبض تپاسينداسون. حڪيم انهيءَ ساعت پنهنجي ٻانهن ٻادشاهه جي هٿ ۾ ڏني، جنهن ٿاڪ تائين جاچي چيو: هن جي رڳن جو رت معصومن جي رت وانگي آهي. جيڪي حاڪمن کي زهر ڏيڻ چاهيندا آهن، تن جي نبض اهڙي سوڌي نه هلندي آهي. سرڪاس! هاڻ اسين مرون خواهه بچون، ته به حڪيم صاحب کي انعامن اڪرامن سان سلامت روانو ڪجو. هيئنر جي سچ پچ اجل اچي وڃي ته به جيڪر سلطان صلاح الدين جي ايڪ ايتيءَ ۾ شڪ ڪونه ليون. جيڪڏهن قسمت ياري ڪئي، ۽ جيئرا اڀامون ته سلطان جي منهن مقابل ججهي شڪرگذاري ڪنداسون، جو دشمن ٿي اسان جي علاج جو بندوبست ڪيو اٿس.

بادشاهه پوءِ سڄوئي پيالو هڪڙي ئي ڪيت مان پي ويو، ۽ بستري تي ليٽي پيو. اک ڇنڀ ۾ ننڊ ڪٺي ويس. پوءِ سڀ تنبوءَ مان نڪري ٻاهر ٿيا، باقي حڪيم ۽ سرڻاهس بادشاهه وٽ رهيا. تنبوءَ جي چوڪيداري ڪيترا سپاهي تراريون ۽ نيزا کڻي پهري تي بيهي ويا. هيترو لشڪر تنبوءَ جي چوڪيداري ۾ ڏريو ته به ڀؤن ڀڪو ڪونه ٿي ٿيو. سڀني جا منهن موڪيا هئا، ۽ اهڙي سڀن کڻي اختيار ڪئي هئائون، جو ڄڻ ته ماتم ۾ هئا. مارڪئس ۽ گرئنڊ ماسٽر جنهن وقت بادشاهه جي تنبوءَ مان ٻاهر نڪتا، تنهن وقت پهريدارن کين عزت ڏيڻ لاءِ پنهنجا هٿيار سڌا ڪيا، پر سندين اهائي حالت هلي آئي.

مارڪئس، اٽليءَ طرف مانسٽيريٽ نالي هڪ ننڍي رياست جو والي هو. سندس نالو ڪانريڊ هو. ٽين ڌرمي جنگ پيري الڪريزن ۽ فرينچن جي اچڻ کان اڳ، ڪروسيڊرن سندس مونداريءَ هيٺ ٽائر نالي هڪ شهر، ترڪن جي ڪاهڻ کان بچائي ورتو هو، تنهنڪري هي ٽائر جو شهزادو به سڏبو هو. هينئر ڪروسيڊرن جو سرڪردو رچرڊ بادشاهه هو. مارڪئس چاهيو ٿي ته اسين جيڪڏهين ترڪن کان ڪٽينداسين، ته به، نالو رچرڊ جو نڪرندو. پوءِ اسان کي ڪهڙي ڪتي پئي آهي، جو پنهنجو لشڪر ويهي مارايون؟

ٽيمپلرن جو گرئنڊ ماسٽر فرانس جو ويٺل هو. هو به مارڪئس جهڙو طمعي هو. هن ويڙهه ۾ سڀني رچرڊ

کي پنھنجو سرڪردو ڪيو ھو تہ ھو (رچرڊ) وري ھنن سڀني کي پنھنجو پوئلڳ ڪري سمجھندو ھو. رچرڊ جي اھڙي ھالت کنھن کي بہ نہ ٿي وڻي. ھينئر ھي سڀ ھتي اچي ڦاٿا ھئا، ۽ سلطان سان صلح ڪرڻ لاءِ آتا ھئا.

مارڪئس ۽ گرئنڊ ماسٽر، جو رچرڊ بادشاھہ کي ڇڏي ويا ھئا، سو رکو ٻاھريون پنو رکيو ھئائون. دل ڪري ائين پئي چاھيائون تہ رچرڊ اڄ مري تہ سڀان پيون ڏينھن ٿئي. ھينئر ھي پيئي چٽا ڪنھن خلاصي ھنڌ ويھي، پاڻ ۾ پھہ پچائڻ لڳا تہ آئيندي ڪھڙو قدم کڻجي. ڳالھين ڪندي گرئنڊ ماسٽر چيس: ھڪ ڳالھہ مون اڃا نہ سمجھي آھي. سچي منڊليءَ، جو مثل چيتي واري سردار تي صلح جي پيغام پھچائڻ جو ڪم رکيو، سو ڪھڙي سبب؟ مارڪئس چيس: انھيءَ ۾ معنيٰ ھئي. سلطان جو چوڻ ھو تہ صلح تڏھن ڪبو جڏھن رچرڊ بادشاھہ پاڻ اھا ڳالھہ چوريندو. منڊليءَ وارن جو مطلب ھو تہ رچرڊ کي پڌائڻ کان سواءِ اھو ڪم ڪجي. جڏھن ڪم ٺھي راس ٿئي، تڏھن رکو ڪن تي پرلاءِ وجھجيس. ھنن چاتو ٿي تہ سرڪينيٽ کي جيڪڏھن صلح جي پيغام پھچائڻ لاءِ موڪلبو تہ سلطان ھن جي اچي ڇمڙي ڏسي، ضرور ائين سمجھندو تہ رچرڊ موڪليو اٿس. شھزادن کي اھا بہ خاطري ھئي تہ سرڪينيٽ کي رچرڊ وٽ وڃڻ جو ڪوءِ وجھہ ڪو نہ ملندو، جو انگلنڊ وارن کي سڪاٽلنڊ

وارا ڏنا ڪين وٺن. اهي ڳالهيون ڳٽي هنن مرڪيئنٽ
تي اهو ڪم رکيو هو.

گرئنڊ ماسٽر چيو: مارا ڏاڍي حرفت پکيڙي هئائون.

مارڪئس چيس: "پر ڏسو ته ٽي ڇا پيو! پيغام پهچائڻ جي جنهن تي پڳ رکي سون، سو موٽندي هڪ حڪيم پاڻ سان وٺي. اهو آهي ته رچرڊ چڱو ڀلو ٿي، اسان سڀني جو لئين سر رت پيئي، پر رکو ڏٺيءَ تي. حڪيم جيسين هن کي چٽائي ٿي چٽائي، تيسين آءٌ رنڊٽي ۽ رولو وجهي ٿو ڏيانس. آسٽريا جي ڊيوڪ کي اهڙو چيڙي ٿو ٻهاريان، جو رچرڊ کي ٻيٽري تان اٿي سان اول پنهنجي گهر ٺاهڻ جي لڳندي، ۽ ڪروسيڊرن کي جنگ جي ميدان ۾ وٺي هلڻ جو ٽيڻ صفا ڊاهڻو پوندس. هنن پنهي ڪنڌ ڪوٽيندڙن ٺهراءُ ڪيو ته اهي ٻ گهر (انگلنڊ ۽ آسٽريا) ٻارجن.

آسٽريا جي گرئنڊ ڊيوڪ جو نالو ليوپولڊ هو. اول هن جو پاڻ اهو مطلب هو ته رچرڊ سان دوستيءَ جو ناتو وڌائجي. اهيءَ مراد سان هن هٿي اچي، ماٿس گهٽي لڙهه وڌڙ رکي، پر "آئان مينهان دا ڪيها ميلا؟" رچرڊ پنهنجي نارمن گهراڻي وارن وانگر شراب خاني خراب کي ڇهندو به ڪين هو ۽ آسٽريا جي ڊيوڪ کي پيالي پٽيءَ کان سواءِ مرندي ڪين هئي. رچرڊ کان جرات ۾ به گهڻو گهٽ هو، تنهنڪري هن گهڻو گهائل مائل ٿين ته ڪونه ڏنس، پر پاڻ سندس لاءِ دل ۾ حقارت ڏارڻ لڳو، جا وقتي ظاهر

۽ ڪندو هو. رچرڊ جي اهڙيءَ حالت ڪري ليوپولڊ ۽ پوءِ ڪيس ڏڪارڻ لڳو. هنن ٻنهي جي وچ ۾ فرانس جي بادشاهه فلپ هيڪاري نفاق وڌايو. فرانس ۽ انگلنڊ اڳيئي پاڻ ۾ چالڊيا مکسي هئا. هتي اچڻ ڪان پوءِ فلپ کي دل ۾ آيو ته آءٌ رچرڊ ڪان وڏو ليکجڻ ۾ اچان، تنهنڪري هن پنهنجي پاريءَ کي زور وٺائڻ ۽ رچرڊ جي پاريءَ جي زور گهٽائڻ لاءِ، سڀني شهزادن کي ائين پئي ذهن نشين ڪرايو، ته رچرڊ رڳو انگلنڊ جي ناماچار ڪڍڻ لاءِ ڪروسيڊرن جو سرڪردو ٿيو آهي. اسين سندس زبردست آهيون ڪيئن، جو سندس جهنڊي هيٺ لڙون؟ انهي ڇيڙڇاڙ ڪري ڪروسيڊرن جي ڇانوڻيءَ ۾ ڏلير جا آثار اڳيئي ڏسڻ ۾ پئي آيا.

مارڪئس جنهن وقت انگلنڊ ۽ آسٽريا جي وچ ۾ ناسازي پيدا ڪرڻ جو ارادو ڪيو هو، تنهن وقت شهزادن جون دليون اڳيئي حسد وچان آئيل هيون، جنهنڪري آسرو هوس ته سولائيءَ سان مچ مچائي سگهبو. هن پوءِ آمالڪ وجهي آسٽريا جي ڊيوڪ جو رچرڊ جي جهنڊي ڏي ڌيان ڇڪايو ۽ چيائينس: ”رچرڊ اڳيئي ڏهڪريو وتي، ويتر هن کي پنهنجو جهنڊو بين سڀني جهنڊن ڪان مٿي هڻڻ ڏنو آٿوَ ته هن جون اکيون هيڪاري وڌونءَ وانگر ڪاهار ۾ ٿيون آهن. هاڻ ڪنهن جي به نٿو ٻڌي. اوهان جهڙن خانداني حاڪمن کي به گاريون ڏيندي ڪو خيال

ڇٽو ٿيس. اوهان جي هيءَ ڀيو لاهڻي لاهي ته اسان جا ڪي ڀيا ڪرڻ، پر توهين هن جون سڀ ڳالهيون ڪنن ٻڌيان ڪري، سردار ڪري ڀيا سمجهوس! توهان تي هٿ ساهي ڏنا اٿس ته هاڻ اسان کي ڪجهو ڪانهي ڀيو اچي. پر پنهنجي قسمت کي ڇڏيون. اوهان جهڙا بهادر اُڏا لڪر ٿي ويٺا آهن ته پوءِ اسان غريبن کي ڪيهو، هن لاءِ ڇو ڪين آسان ٿيندو!

مارڪس اهڙيءَ طرح ڇڙيس ته هن جو رت ٽهڪڻ لڳو. آسٽريا جي ڊيوڪ پوءِ هڪو ارادو ڪيو ته يا رچرڊ جو جهنڊو صفا لاهي ڦٽو ڪجي يا پنهنجو جهنڊو بہ اُتروئي مٿي کوڙجي ته سڀڪو سمجهي ته اسين ڪانئس گهٽ ڪونہ آهيون. هو پوءِ پنهنجا ماڻهو سنبرائي جهنڊيءَ واري جاءِ ڏي ويو. مارڪس سمجهيو ته هاڻ ڇڙ ته سوسڙي دکي، سو ڪوڙ سان تڪڙي پهچي ويو، جو هاڻ ڏلو ڪراڻو نہ هوس.

رچرڊ بادشاهہ اڃا پنهنجي تنبوءَ ۾ ستو پيو هو. جنهن وقت حڪيم سمجهيو ته هن کي ننڊ مان جاڳائڻ ۾ ڪا حرڪت ڪانہ ٿيندي، تنهن وقت هڪ ڪڪر پيچائي، بادشاهہ جي منهن تي گهمايائين ۽ سندس نبض ڏسي چيائين: هاڻ تپ صفا لٿي ويو آهي. اتي بادشاهہ اکيون کوليون ۽ چيائين: برابر، هاڻي بخار ڪونهي. پوءِ سرلامس کي حڪم ڏنائين ته اسان جي خزاني مان ڏهہ هزار مهرون ڪڍي، حڪيم صاحب

ڪي ڏي، جيڪڏهن ايتريون ڀيرون هڪيون حاضر
نه هجن ته، جيڪي ڪٿن تن جي عيوض جواهرات
ڏينس. حڪيم پنهنجو شان رکي چيو: قبلا، ڏاڍيءَ جي
بخشيل حڪمت هي بندو ذاتي تي نه وٺندو آهي
هن بندي لاءِ اهائي خوشي بس آهي، جو ڏاڍيءَ جي
فضل سان سائينجن جهڙو وڏو حاڪم سندس هٿان
چڱو آهي. حضور جن وري بستري تي ليٽي ٿورو
آرام ڪن. بادشاه چيس: اوهان جو چوڻ ته ضرور
مڃبو، پر پڙهو ته سهي ته ٻاهر ڪيڏو نه گوڙ گهمسان
متو آهي! سرٽامس تون يڪدم خبر ڪڍي اچ ته
چانوڻيءَ ۾ ٻاجا ڇالاءِ ٿا وڄن؟ بادشاه جو حڪم
مڃي، سرٽامس ٻاهر ويو ۽ اتي ئي موٽي اچي چيائين ته
قبلا، آسٽريا جو حاڪم ليوپولڊ پنهنجي ڀالي-ڀاين
جو ميڙ وٺيو ڪنهن ڪيل لاءِ پيو وڃي. رچرڊ
ڪاوڙجي چيو: الهيءَ شرابيءَ بيوقوف کي اچ نٿي
اچي. اهي لشا لشا پنهنجي تنبوءَ اندر اٿو ڪري.
سڀني عيسائين جي وچ ۾ پنهنجا وڪا ٿو پڌرا ڪري.
پڌڻ ويو آهي وسري لڏڻ آيو آهي ياد! اوڏيءَ
مهل مانٽيريٽ جو مارڪئس ڪانريڊ ٻاڻ کي
سرخرو ڪرڻ خاطر بادشاه وٽ ڪڙڪ ڏيڻ لاءِ
آيو. بادشاه پڇيس: آسٽريا جو حاڪم ٻاڻ کي
هيئن بدنام ڇو ڪري سا ڳالهه ٿوي ٿي؟ ڪانريڊ
اول بادشاه جي تندرستيءَ جو ذڪر ڪندي چيو
آءٌ ڏاڍو خوش ٿيو آهيان، جو حضور جن، ڪن جو ڪن ۾

ايترقدر شفاياب ٿيا آهن. وري آسٽريا جي حاڪم
جي ڳالهه ڪري چيائين: آرچ ڊيوڪ ليوپولڊ جي
ڪٿي نه ڪٿي کي ڪو ايڪي ڪونه ٿو، مگر هي
اهڙو خراب ڪم ڪيو اٿس، جنهن ۾ جيڪر ڪڏهن
به ساڻس شامل نه ٿجي. حضور جن کي شايد خبر ڪانهي
ته هو چالو ڪري. هو انگلنڊ جو ڪتل جهندو
لاهي، پنهنجو جهنڊو ٿو کوڙي. مارڪئس جي هيءَ
ڳالهه ٻڌي بادشاهه شينهن وانگر گجڻ لڳو. مارڪئس
چيس: قبلا، اوهين پنهنجو من نه تپايو. بيوقوفن کان
ڪم مڙيئي بيوقوفيءَ جا ٿيندا.

رچرڊ هڪدم اچانڪ ماري بستري تان اٿيو ۽
اکڇنب ۾ ڪپڙا ڍڪيائين. مارڪئس کي چيائين:
اسين اوهان کي حڪم ٿا ڏيون ته اوهين هاڻ اسان کي
ڪجهه به نه چئجو. هينئر اسان سان جيڪو هڪڙو اکر
ڳالهائيندو، تنهن کي اسين پنهنجو دشمن ڪري
سمجهنداسين. حڪيم صاحب، اوهين به متان ڪي
هينئر ڪڇو. ائين چئي بادشاهه تنبوءَ جي سرخ مان
تسرار ڇوڙي، تڙ تڪڙ ۾ ٻاهر نڪتو. بادشاهه جي
اهڙيءَ حالت تان مارڪئس اهڙي ڏيکاري ڏني، جو
چڻ ته ڏاڍو عجب لڳو هوس. هو پوءِ وڏي سرٽامس
جي ويجهو ويو، پر هن رخ به ڪونه ڏنس. سرٽامس
هاڻ به لهڙ ٿپ تنبوءَ کان ٻاهر نڪتو ۽ هڪ گهوڙيسوار
کي حڪم ڏنائين: يڪدم لارڊ سئلسبريءَ ڏي آڏام ۽
وڃي چئينس ته ڪجهه لشڪر ولي سنت ٿي سينٽ جارج جهنڊ

تي امان جي ڳالهين اچي. پڌانجانس ته بادشاھ جي لڳن
مان تپ لهي ويو آھي ۽ هيئنر ڪاهار وجي ورتو اٿس.

سرڻامس هيئن قاصد ڊوڙايا ۽ لشڪر ڪٺا ڪيا ته
چانوٺيءَ ۾ قسمين قسمين هل پوڻ لڳا. اها ڏرتيءَ
جي مهل هئي. سڀني اوڏيءَ مهل اک ٿي لاتي، پر
هيئنر جو گوڙ متو سو خلقون اچي مڙيون. ڪن اهو
هٿل هلايو ته ترڪ ڪاهي آيا آهن. ڪن هل هلايو
ته بادشاھ کي مارڻ جو منصوبو ٿيو آھي. ڪن وري
اهو هٿلايو ته بادشاھ جو تپ وڃهي چالاڪو ٿيو آھي.
۽ ڪن الهن کي رد ڏيئي هيئن چيو ته آسٽريا جي
ڊيوڪ رچرڊ بادشاھ جو خون ڪيو آھي! مطلب
ته جيترا ماڻهو تيتريون ڳالهيون. خود ڪيترن اميرن
کي ڳالهه جو پورو پتو ڪونه ٿي پيو. هو جوڻ ته
اسين ڳالهه سمجهون ته پوءِ پنهنجي لشڪر کي ان موجب
هدايت ڪريون، انهن نه ٿي جو مرڪو ابتو قدم کٺي،
پاڻ کي اڏو اچون. انهيءَ وچ ۾ انگريزي لشڪر
جي سپهه سالار توتاڙا وڄائي، پنهنجون پلٽڻيون ڪٺيون
ڪيون. سڀ سپاهي ڍالون، ڀالا، تير، ڪمان ۽ تراريون
کڻي تيار ٿي آيا. بادشاھ ڪنهن بہ آواز تي ڏيان
ڏين ڏران زوم مان سينٽ جارج جبل ڏانهن سٽيندو
ويو. سائس ڪڏ فقط سرڻامس ۽ ٻہ خانگي نوڪر هئا.
جيتي واري سردار جو پريان پنهنجي تنبوءَ وٽان بادشاھ
کي هيئن جوھ مان ويندو ڏلو، سو يڪدم ترار پهري،
ڊوڙي وجي سرڻامس سان مليو. چوڏاري آسٽريا جو

ڪٽڪ ۾ ٻين قومن جو ميڙ مڙيو پيو هو، انهن سڀني
جي وچان واٽ ڪري، رچرڊ جبل جي چوٽيءَ تي
چڙهي ويو. انگلنڊ جو جهنڊو اچا کتو بيٺو هو، ۽
ان جي ڀرسان آسٽريا جو جهنڊو بہ کپي ويو هو.
جهنڊن وٽ آسٽريا جو ڊيوڪ پنهنجن سنگتين ۽ خدمتگارن
سان گڏ اهڙو سرهو منهن ڪيو بيٺو هو، جو ڄڻ تہ
ڪا وڏي کيپ ڪٽي هٿائين. رچرڊ لشڪر وچان واٽ
ڪري، وڃي سامهون بيٺس. هڪدم آسٽريا جي جهنڊي
۾ هٿ وجهي، شينهن جهڙي گجگوڙ ڪري چيائين:
اهڙي جرات ڪنهن کي ٿي آهي، جو انگلنڊ جي
شاهاڻي جهنڊي جي ڀرسان هيءَ ٽڪڙي کڙي ڪئي اٿس؟
ليوپولڊ، ڪو رڍ جهڙو مڙس نہ هو. هو ڏندين
ڏاند هو، تنهنڪري هيسجي ڪين ويو. هن کي اهائي
حيراني لڳي تہ، هيءُ جو هڙو مرٽينگ حالت ۾
پيو هو، سو ايتري وقت ۾ اهڙو ٻاڻ ڪٿو اٿس جو هيڏي
چاڙهي چڙهي، مون سان هٿ اٽڪائڻ آيو آهي!
اڃي رچرڊ پيو ٻيرو زور سان ساڳيو سوال پڇو. ليوپولڊ
هن جي هڙي آڪڙ ڏسي، سندس روڪڻ لاءِ چيو:
اهو جهنڊو مون آسٽريا جي ليوپولڊ کڙو ڪيو آهي.
رچرڊ چوٽ مان چيس: آسٽريا جي ليوپولڊ کي هن
ڪهڙيءَ پتو پوندو تہ سندس جهنڊي ۽ سندس سرداريءَ
جو انگلنڊ جي رچرڊ وٽ ڪيترو ملهہ آهي.
ائين چئي زور سان زمين مان اشان پٽي ڪڍيائين
۽ ٻيرق ڦڙي چيهون ڪيائين، ۽ جهنڊي مٿان

ٻئي لٽون رکي ڇڏيائين: آسٽريا جي جهنڊي جو اسان وٽ اڄڪو اهو مان آهي. هاڻ ڏسون ته اوهان ۾ ڪهڙي ٻولي آهي جا اسان کي سامهون ٿي ٿئي؟ رچرڊ هيئن للڪاريو ته آسٽريا جي سردارن مان هرهڪ واڪو ڪري چيو: آءٌ ـ آءٌ ـ آءٌ.

خود آسٽريا جي ڊيوڪ به چيو: آءٌ تنهنجي خبر وٺندس. هنگريءَ جي هڪ جوڌي جوان پنهنجي ديس-ڀاين کي ٻڪاري چيو: پيارا ڀائرو، اسان جي ملڪ جي آبرو هيئن لتاڙجي ۽ اوهين ٻوٽ ٻڌي ويٺي رهو، سا ارمان جي ڳالهه آهي. هينئر رک-رکائي ڪرڻ اجائي آهي. ڀاڻ مرندي ڪهڙا سين؟ اسان جي ڪنڌ تي جڏهن لت آئي آهي تڏهن اسان کي هٿن جي صفائي ڏيکارڻ گهرجي ۽ انگلنڊ جي آبروءَ کي خاڪ سان ملائڻ گهرجي. ائين چئي، هن پنهنجو خنجر مياڻ مان ڪڍي، رچرڊ کي ڪلهي وارو ڌڪ ٿي هنيو، ته ستل چيتي واري سردار مڙسي ڪري اهو ڌڪ پنهنجيءَ ڍال تي جهلي ورتو، جنهنڪري بادشاهه بچي ويو.

رچرڊ چيو: اسان قسم کنيو آهي ته جنهن جي ڪلهي تي صليب جو نشان هوندو، تنهن تي ڪڏهن به هٿيار نه هلائينداسين، تنهنڪري اي هنگريءَ جا جوان، ڀلي جيءُ ۽ جيڪو دم جيئين، سو انگلنڊ جي رچرڊ جا ڳڻ ڳائجان. ائين چئي، رچرڊ وڃي ٻک وڌس ۽ ڀاڪر ۾ ڀري، وٽي جو ڪٿي اڇلايائينس

ته هو لڙڪريءَ تان ڦيرائيون کائيندو اچي هيٺ ڪري پوا
رچرڊ جو هوڙو پهلوانيءَ جو ڪم ڏسي مخالف ڏر
جون وايون ولهايون ٿي وييون. ڪنهن کي به اهڙي
جرات نه ٿي جو هن سان سينو ساهي سگهي. آسٽريا
جي فوج مان جيڪي سپاهي ڀريان بيٺا هئا، تن گهڻيئي
وات سات ڪيا، جي: هن انگلنڊ جي ڪتي کي ڪهي
ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ گهرجي. جيڪي ويجهو بيٺا هئا تن
پڪاريو: ماٺ! ماٺ! مڳوري صليب جي صدقي
ماٺ ڪريو! پاڪ ڪليسا جي نيت ماٺ ۾ رهو.
ايتري ۾ لارڊ سالسبري پنهنجي لشڪر سوڌو ويجهو
پهتو ڏسڻ ۾ آيو. ساڳي وقت فرانس جو بادشاهه
فلپ به پهتي سردار پاڻ سان وٺي دريافت ڪرڻ آيو
ته هيءُ هل هنگامو ڇا لاءِ ٿيو آهي. هن جو ڏاو ته
رچرڊ بيماريءَ مان اٿيو آهي ۽ آسٽريا جي ڊيوڪ
سان بي آبروئيءَ جي هلت ڪري رهيو آهي، سو حيران
ٿي ويو. رچرڊ کي چيائين: جيڪي پاڻ صليب جي
صدقي هتي جنگ جوڻ آيا آهن، سي پاڻ ۾ وڙهي
ڌانگا ٿين، ساڳالهه اسان جي منهن تي ٺٺي پئي.
هيئن هڪ ٻئي جو رت ڇٽڻ ٺيڪ ٿوي. رچرڊ جو ڏاو
ته هي مون کي آسٽريا جي ڊيوڪ جهڙو سمجهي، لائون
لوڳالهائي، تنهن ڪاوڙجي چيس: اهو پنهنجو سمجهاڻ
بند رکو. هي ڊيوڪ آهي يا شهزادو آهي يا ڪير
به آهي، پر جنهن صورت ۾ اسان جي بي ادبي ڪئي
اٿس، تنهن صورت ۾ اسان کيس سيکت ڏني آهي،

لئه، ڪنهن جي ڪُتي کي هٿ لائجي، نه پنهنجو پٽ ڦاڙائجي. اتي ڊيوڪ وڏي فرانس جي بادشاهه جي سامهون ٿيو ۽ چيائينس: آءٌ اوهان کي توڙي سڀني حاضر شهزادن کي وينتي ٿو ڪريان ته، اوهين هن ڳالهه جو نياءُ ڪريو. هن انگلنڊ جي بادشاهه منهنجو ڪتل جهنڊو ڦٽي ڦاڙيو آهي، ۽ ان کي لتون هنيون اٿس. ۽ ائين ڪرڻ ڪري منهنجي گهٽي آبرو ورتي اٿس. رچرڊ چيو: برابر، پر هن سبب، جو هن بي ادبي ڪري، اهو اسان جي جهنڊي جي پر ۾ ڪوڙيو، اسان سان هي برابري ڪندو ته سندس جهنڊي جا بيشڪ اهڙا حال ڪنداسين. فلپ چيس: پيارا انگلنڊ وارا ڀاءُ، اوهين ٿوري سالت ڪريو ته آءٌ ڊيوڪ کي سندس چڪ سمجهايان. هن پوءِ آسٽريا جي ڊيوڪ کي چيو: اوهين ائين نه سمجهو ته انگلنڊ جي بادشاهه کي پنهنجي ڇانوڻيءَ ۾ سڀني کان مٿي جهنڊي هڻڻ جي موڪل ڏني اٿون، تنهنڪري اسين سندس ٻچ-لڳو ٿي پياسين. اسين خود مختار آهيون، انگلنڊ جي ايل ڪوله پيا آهيون. پر جنهن صورت ۾ هتي سڳوري صليب خاطر سپاهي ٿي لڙڻ آيا آهيون ۽ رچرڊ کي سنديس سورمائيءَ سبب عزت آبرو ڏيئي، پنهنجو سرڪردو بنايو اٿون، تنهن صورت ۾ اوهان کي هن سان هتي ڪاهو هڙڻ نه گهرندو هو. هاڻ اوهين جڏهن پنهنجي اهڙيءَ هلت لاءِ افسوس ظاهر ڪندا، تڏهن جيڪا بي عزتي انگلنڊ جي بادشاهه اوهان جي ڪئي

آهي، تنهن جو بدلو اوهان کي ولي ڏبو. ڊيوڪ ڪاوڙ مان چيو: صليب وارن سڀني سردارن جو سيڙ ڪونائي، اهو معاملو پوءِ سڀ ۾ ابيربو. اها ڳالهه قابو ڪي به ولي. رچرڊ ۽ ڊيوڪ کي چيائين: حال پائرن والڪر پاڪر پائي هڪٻئي کان موڪلايو. منڙيا سي جڙيا - هڪڙو ٻئي کي بدو ڏيجي، تنهن جو پورهيو ڏٺي ۾ پڇي. ڊيوڪ اندر ۾ گهوٽي ٿي ٻوسربو، پر ظاهري ڪجهه ڪچھ واجب نه سمجهوي، انهيو ودي، رچرڊ جي ويجهو پيو. رچرڊ بيپرواهيءَ سان چيو: اسان کي نڪو بيوقوفن جو، نڪي سندن بيوقوفيءَ جو خيال ڪرڻو آهي. اتي ڊيوڪ خار کائي، ٻوٿي هنيو. رچرڊ چيو: ڪن ماڻهن کي ڪڙ کٽيتي واري همت ٿيندي آهي، جا رات جو ڏسڻ ۾ ايندي آهي. اسين هاڻ هيءَ پنهنجو جهنڊو پهري ڏاران نه ڇڏيندا سون. ڏينهن جو ته رکو پريان شينهن جي اک مٿس هڻي ڪري ڪو ويجهو نه ويندس، پر رات جو ڪو راڪو هتي ضرور بيهارڻ کپي. پوءِ سرڪينيٿ کي چيائين: چيتي وارا بهادرا اوهان جي اڳيئي اسان تي مهرباني آهي، جنهن جو جوکو عيوض اوهان کي اوس ڏبو. هي انگلنڊ جو جهنڊو هاڻ اوهان جي سنڀال هيٺ اٿوَ. سڄي رات اوبا کو ڪري، هن تي پهرو ڏجو. هتان ٽن والن کان پري هرگز نه چرجو. جيڪڏهن جهنڊي جو ڪو نقصان يا بي عزتي ڪرڻ اچي، ته سرجي ست ڏيئي به ان جو بچاءُ ڪجو. اوهين پڻ مڙس جا ست

باب ڇهون

ڪلهه مان ڏِل

اڄ رات جي مهل هئي. چوڏهينءَ جو چنڊ اهڙي سهائي لائي بيٺو هو جو ڌرتيءَ تي چڻ ته رُپو پلٽجي ويو هو. اهڙي وقت سڪاٽلنڊ جو سر ڪينيٿ پڪي سر انگلنڊ جي جهنڊي جو راکو ٿيو بيٺو هو. ماڻس فقط روسوال نالي هڪ قداور ۽ سنرو ڏر شڪاري ڪتو هو، جو هن اڪيلي ميدان ۾ هن جو وڏو مددگار هو. چانوڻيءَ جي پهريدارن رکي ڇڏي پڪاريو، ته ڪٿي اهڙي ٻُونڪار ٿي ڪئي جو چڻ ته هنن کي جواب ۾ چيائين ٿي ته، آءٌ ۽ پنهنجي مالڪ مان ڪڏ هوشيار آهيان ۽ پهري تي خبردار آهيان. ڪنهن وقت سرڪينيٿ هڪ هنڌ منٽ ٿي ابهي رهيو ته ڪتو اهڙيءَ طرح پيچ لوڏيندو هٿن کي پئي چنبڙيس، جو چڻ ته پهري تي هوشيار رهڻ جو تاڪيد ٿي ڪيائينس.

نشان جي نزديڪيءَ ۾ بيهار ڪندي سرڪينيٿ کي اها سهڻي صورت ياد آئي، جنهن جو مشاهدو اينگاڊيءَ واريءَ مڙهيءَ ۾ مائيو هئائين. اها ڏڄ پڄ جهڙي ٻالڪ، رچرڊ بادشاه جي سوٽ هئي. هيءُ عاشق زار انهيءَ دل-گهرڻي دلدار جي سار سببان بيقرار ٿيو، پر ڪيڏانهن هن صاحبزاديءَ جو مانُ مرتبو،

آهيو، تنهنڪري جيڪڏهن ٽي ڇٽا يا وڌيڪ اوهان
تي حملو ڪن، ته يڪدم پنهنجو ٻوٽاڙو وڃائجو،
ته اسين به انهيءَ دم اوهان جي واهر لاءِ ڊوڙي
ايندا سين. ڪپتان، جهنڊي بچائڻ جي جوابداري پاڻ
تي کڻو ٿا؟ ڪئپٽن چيو: کڻيءَ خوشيءَ سان. انهيءَ
۾ ڪُسان ته منهنجي سسي لٿي، ڌڙ کان ڌار ڪجو.
مون کي رڳو ٿوري ساعت اجازت ڏيو ته آءٌ هٿيار پنوهار
ڀري اچان. هو پوءِ انهيءَ دم زره ڍڪي ۽ هٿيار
ڀري، جهنڊي جو واهي ٿي اچي بيٺو. رچرڊ ۽ فاپ
پوءِ هڪٻئي کان موڪلائي هليا ويا، ۽ وڃي پنهنجي
پنهنجي ماڳ سٿ ڪي ٿيا. مارڪئس هينئر ڪڇيون هڻڻ
لڳو، جو ڏٺائين ته سندس حرفت هٿي وڃي هٿ
ڪيو هو.

۽ ڪهڙانهن هن جنگي جوان جو درجو؟ ظاهري اها
ڳالهه ناممڪن پئي ڀانئجي، ته اها حسن جي کاڻ
ڪنهن به وقت هٿيالو پڏي، هن سان لائون لهندي.
هيترا ڏينهن نااميديءَ جو ڪڪر هن جي دل تي
غبار لايو بيٺو هو، تنهن به محبت جو مچ دٻيل باهه
جيان، سندس دل ۾ پئي دکيو ۽ هن وقت هن اڪيلي
پٽ ۾ درد جا دونهان هن جي اندر مان اٿڻ
لڳا. هيئر هڪ آلت دل کي هوس. هيترن جنگي
جوڌن مان رچرڊ هن کي شرف ڏنو، پنهنجي جهنڊي
جو پهريدار بنايو هو، سا هڪ وڏي ڳالهه هئي.
انهيءَ زماني ۾ جن سورمن کي اهڙو جوابداريءَ جو
ڪم سپرد ٿيندو هو، سي ائين سمجهندا هئا ته
بادشاهه اسان تي وڏي نوازش ڪئي آهي، ۽ اسان
کي پنهنجو هذرت ڪري ٿو سمجهي. هيءَ به دل
۾ ائين سمجهڻ لڳو ته بادشاهه جو مون تي هيڏو
چٽ رکيو آهي، سو جي پنهنجي سوڻ ڪنهن وقت
مون سان پرٿائي، ته عجب ڪونهي. وري پنهنجي
پهري جي ڳالهه ڳڻيندي چوڻ لڳو ته پنهنجي مراد
حاصل ڪرڻ کان اڳ جي هن ماڳ تي مارجي
ويندس، ته انگلنڊ جو بادشاهه، جنهن مون کي هن
ڪم تي مقرر ڪيو آهي، سو اٽڪو منهنجي خون جو
بدلو وٺندو، ۽ شاهي گهراڻي واريون مون لاءِ ڳوڙها
ڳاڙينديون، بلڪ ساري لوڪ ۾ منهنجو ناماچارو
ٿيندو. اها ڪا ٿوري ڳالهه ڪا آهي!

انهن وڻندڙ ويچارن ۾ هن جا ٻه ڪلاڪ سک سان ٻري ويا. ڪنهن وقت سندس ڪتو ڪُهڙي گهور ڪري اٿيو؛ پريان هڪ ٻاچي ڏي ار ڪري، اها وٺي اچانڪ ڏنائين، جو سر ڪينيٿ جا خيال ٽٽي ويا. هن ٻاڻ ۽ ٻاچو ڏٺو. امالڪ پنهنجو پالو سنئون ڪري، هڪل ڪري پڇيائين: اڙي، ڪهڙو آهين؟ پريان ڪنهن گينگهي آواز سان چيو: اهو چوپيرو شيطان جهلي قابو ڪر، نه ته اسان جو تو تائين اچڻ نه ٿيندو. سر ڪينيٿ پڇيس: تون آهين ڪير، جو منهنجي حد اندر پير پائي سگهندين؟ هتي آيو نه آهين، ته مٿو نه آهين. ورالي مليس: جي اهو ڪتو قابو نه ڪندين ته تير ڪمان ۾ وجهي اهڙو چٿيندو سانس، جو سگهوئي دوزخ جا در ڏيکاريندو سانس. اتي زهر جي تڪ پڏڻ ۾ آئي. سر ڪينيٿ ڌمڪيءَ سان چيس: اها سيگ جا سنبرائي اليٿي، ما ٻاڻ وٽ سوگهي رک، ۽ يڪدم چاڻڊوڪيءَ ۾ نڪري نروار ٿيءُ، ته آءٌ ڏسان ته تون ڪير آهين. نه ته هن پالي سان آفت ماري وجهندو سانءِ.

هو شخص جبل جي اوٽ ڇڏي، چاڻڊوڪيءَ ۾ سنئوٽي بيٺو ته هن يڪدم سڃاتو ته هيءُ اينگڊيءَ جي مڙهيءَ وارو چامڙو آهي. سر ڪينيٿ پنهنجي ڪتي کي ماٺ ڪرڻ لاءِ ٻچڪارڻ ڏني. ڪتو پنهنجي مالڪ جي مام سمجهي، ماٺ ڪري، جهنڊي جي پرسان

وڃي ليٽيو. چامڙي جڏهن سمجهيو تہ مون کي سڃاتو
اٿس ۽ هاڻ ڪٿو مون کي ڪين ڇوندو، تڏهن
سهڪي سهڪي، چاڙهيءَ تي چڙهيو. سرڪينٽ هڪ
ٿلهي تي بيٺل هو، تنهن جي ويجهو اچي، ڪمان
ڦيرائي ڏائي هٿ ۾ جهليائين ۽ پنهنجو ساڄو هٿ هن
کي هٿ ۾ ڏيڻ لاءِ ڊگهو ڪيائين. سرڪينيٽ هٿ
هٿ ۾ ڏنس. اتي چامڙي خارن مان چيس: چوڪيدارا
توکي اسان جو مرتبو وسري ويو آهي ڇا، جو هٿ
هٿ ۾ نہ ڏيئي، اسان جي آبرو ٿو وڃين. جيڪي
سڄا عاشق هوندا آهن، سي پنهنجي قريب جي قاصد
جا پير بہ چمندا آهن. پر ٿيهو، تو شايد هاڻ هتَن
کي پنهنجي دل تان لاهي ڇڏيو آهي. اتي هيءَ
عاشق پلڪڙو ٿيو، پر وري بہ پنهنجي نوڪريءَ جو
اونو ڌاري ٿوليءَ طور چيائينس: سائين، اوهان جو
مرتبو ڪنهن کي وسرندوا پر، معاف ڪجو، آءٌ
هتان ٿي ڪنڌ نوڙائي اوهان صاحبن جي قدمبوسي
ڪريان ٿوا اتي چامڙي جي ٽٽل هنيانءَ تي ڇنڊو
پيو، چيائين: ٿيهو، هاڻ جن اسان کي توڏي موڪليو
آهي، تن جي حضوريءَ ۾ هڪدم هلي حاضر ٿيءُ.
نائيٽ نماڻائيءَ سان چيس: غريب نواز، آءٌ معافي
طلب آهيان. مون کي صبح تائين هن جهنڊي وٽ
پهري ڏيڻ جو حڪم مليل آهي، تنهنڪري مون کي
هتان چرڻو ڪينهي. اٿين چئي هو ٿلهي تي پسار
ڪرڻ لڳو. اتي چانڊو وڏي هن جي اڳيان ٿيو،

۽ هن کي پسار ڪرڻ کان روڪي چيائين: "جي
اسان جي حڪم مڃڻ کان انڪار نه ڪرين ته انهيءَ
جو فرمان ٻڌائيندا سونءَ، جنهن جي حسن تي ديو ۽
پريون مستان آهن، ۽ جنهن جي تابعداريءَ ۾ رهڻ
لاءِ خود فرشتا حيران آهن. اتي هن عاشق کي شڪ
پيو ته منهنجي محبوب هن غلام کي مون ڏي موڪليو
آهي. وري اتي ئي غيرت آيس ته منهنجي منٺار منهنجي
لاءِ ههڙي بدوءِ بدڪار کي ڪيئن قاصد بنايو هوندو!
هن پوءِ سندس مُنجهه ڪلڻ لاءِ کانئس ڪي سوال
پڇيا. جاسوڙي جڏهن ڏٺو ته هن کي منهنجي ڳالهه
تي پرتيت نٿو اچي، تڏهن هڪ هيري جي منڊي
ڪڍي ظاهر ڪيائين، ۽ چيائين: هيءَ نشاني جي
سڃاڻين ته پوءِ جنهن جي هيءَ منڊي آهي، تنهن جو
حڪم مڃي، اسان سان گڏجي هل، نه ته جيڪا توکي
چڱي لڳي، سا ڪر."

چنڊ جي روشنائيءَ تي، هن عاشق پنهنجي معشوق
جي منڊي سڃاتي. اجا به جيڪڏهن ڪو شڪ هوس
ته منڊيءَ کي جيڪا گلابي ربين ٻڌل هئي، تنهن
جي ڏسڻ سان اهو شڪ صفا لهي ويس. يقين ٿيس ته هيءَ
برابر انهيءَ دلربا جي نشاني آهي، جنهن تان آءٌ
جيڪر پنهنجو سر به صدقي ڪريان.

منڊيءَ ۽ ربين ڏسڻ سان سرڪينيٽ کي هريندي
ته سٽون ولي ويئي، پر پوءِ قسم وجهي چيائينس: سچ
چؤ ته هيءَ نشاني توکي ڪنهن ڏني آهي، ۽ تون

هتي ڪهڙي ڪم آيو آهين؟ شهزاديءَ کي سڌ آهي ته اڄ رات مان ڪٿي آهيان ۽ ڪهڙو جوابداريءَ جو ڪم پاڻ تي کنيو اٿم؟ سڌ اٿس ته منهنجي جان ... ايترو چئي، ڳوڙها ڪيائين ۽ چيائين: منهنجي جند جان منهنجي سڄڻ تان قربان! ساهه جو مون کي سانگو ڪونهي، پر ايتري سڌ اٿس ته سڄ اڀرڻ کان اڳ جي آءٌ پورو چڙهي نه ويندس، ته جيڪر هن جي گهر وٺي ٿي تنهن پاسي ويندس، ۽ پليان ڪا خرابي ٿيندي ته، منهنجي آبرو خاڪ ۾ ويندي. سندس اهڙي مرضي آهي ڇا ته آءٌ سڀڪجهه سهسائي سندس سلام تي هيئنر هلان؟ نه نه، مون کي اها دعا دل سان ٿي نڪتي لڳي. آءٌ ته پاڻيان ٿو ته شهزاديءَ رڳو هن غلام سان چرچو ڪري، تو جهڙي قاصد کي هيڏانهن موڪليو آهي. اتي چاڙهو اچي ڪاٺو ۽ شوڪجي ڦوڪجي چيائين: تون جي عاشق سچو هوندين ته اسان ڇا، جي ڪوڙو هوندين ته اسان کوهه؟ اسان جي هاڻ الله واهي! ائين چئي، چاڙهو مٿنهن منهن تي چاڙهي هليو ٿي ويو، ته ستل چيتي واري جوان ليلائي چيس: ترس، ترس! مون تي ٿورو لاهه. مون کي پلا رڳو هن سوال جو جواب ڏي ته منهنجي دل گهري دلدار هتان ويجهي آهي يا پري؟ چاڙهي چيس: پنڌ جو ٿو پڇين؟ اهڙيون پڇائون مزور ڪندا آهن، جن کي پنڌ پٽاندڙ مزوري ملندي آهي. سڌ پنڌ هجي، ميل هجي، ڪوهه هجي، ڪي جوجن هجي، ته به سچا عاشق اها ڳالهه تڇ برابر به نه

آئي، اڪيون ٻوٽي اڏامندا ويندا آهن، ۽ جنهن صورت ۾ تنهنجي دل کي گمان ٿائي ويو آهي، تنهن صورت ۾ توکي ٻڌايون ٿا ته جنهن لائق شهزاديءَ اسان کي تو جهڙي نالائق ڏي موڪليو آهي، سا هتان ايترو پنڌ ڀري آهي، جو اسين هتان تير اڇلايون ته اتي وڃي لڳاءِ ڪري.

سرڪينيٽ مان ٻيو ڪو هيئن ڳالهائي ها ته جيڪر ڏينهن جا تارا ڏيکاريس ها، پر هيءَ سندس پرينءَ جي پارڪان آيو هو، تنهنڪري هن تي ڪوسو نه ٿيو. هو وري ۾ چڱيءَ طرح سندي چتائي ڏسڻ لڳو، ڇو ته ٻوري خاطري ڪرڻي هيس ته مون سان ڪو فريب ته ڪونه ٿو ٿئي. جڏهن پڪ ٿيس ته نشاني ڪوڙي ڪانهي، تڏهن چامڙي کان پڇيائين: مون کي اتي ڪهڙو وقت ترسڻو پوندو ڇا؟ چامڙي چيو: وقت! خبر نه آهي ته، تون وقت ڇا کي ٿو چوين؟ حقيقتون پهلوانن جو وقت سندن پهلوانيءَ جي ڪمن ۾ اندر ڪٿبو آهي. سرڪينيٽ چيس: اها ڳالهه، ٻوري ڪئي اٿيئي، پر ٻڌاءِ ته هينئر سندس واسطي ڪو بهادريءَ جو ڪم ڪرڻو اٿم ڇا؟ اهو ڪم اهڙو ضروري آهي ڪيئن، جو رات جون هي ٻ-ٽي گهڙيون مهمل ڪري ڪين سگهيون؟ چامڙي چيس: اسان کي چيو اٿس ته هن گهڙيءَ وٺي اچوس، ۽ هيءَ نياپو ڏجوس: جنهن هٿ گل ڪيرايا هئا، سو هٿ ڪڇيءَ ۾ هار ۾ وجهي سگهي ٿو.

چاڙي جي انهن لفظن تي سڪات سردار ٺري ڳَڱ
ٿي ويو. هن کي اها ڳالهه دل سان لڳي آئي ته
اينڪاڊيءَ جي مڙهيءَ ۾ هن برابر گل ڪيرايا هئا.
هينئر هو يقين سمجهي رهيو هو ته، قاصد ڪوڙو
ڪينهي. چاڙي کي چيائين: هاڻ ايترو رکو پڌاءِ ته
مون کي هتان ڪيتري پنڌ تي ولي هلڻو آهي؟ هن
هٿ کڻي چيس: اجهو هو تنبو ڏس، جنهن جو گلٽ
ڏيل بونب چانڊڪيءَ ۾ پيو چمڪي.

سرڪينيٽ کان هينئر پيون سڀ ڳالهيون وسري
ويون، جنهن دلدار جي ديدار لاءِ سڪيو ٿي، تنهن
وصل جي واڌائي موڪليس، ته اهو به ويچار ڪونه
ڪيائين ته پنيان ڪجي ٿي پوندو، ته پوءِ رچرڊ بادشاهه
جي اڳيان ڪنڌ ڪيئن کڻي سگهندس. پنهنجي دل ڪري
ائين ٿي ڀانيائين ته جهنڊي جي ويجهو ڪو وينديو
ته ڪونه، پر جي ڪو ويو ته ڪتو ضرور ڀؤنڪندو،
هن جي ڀوڙ تنبوءَ وٽ منهجي ڪن تي اڃو پوندي،
۽ آءٌ الهيءَ دم ڊوڙي، هتي وقت سر اچي سهڙندس.
اهڙو آنت دل کي ڏيئي، پوري جو ڪم ڪتي جي
حوالي ڇڏيائين، ۽ پنهنجي زره لاهي جهنڊي جي
ويجهو ٽنڪيائين. ۽ پاڻ چاڙي سان گڏجي، شهزاديءَ
جي تنبوءَ ڏي سٽيندو ويو.

سرڪينيٽ اهڙو پٺي تڪڙو ڊوڙيو جو پير پٽ
سان نه پئي لڳس، پر چاڙو چائي واٽي شاهاڻي نور
هلڻ لڳو. ڪينيٽ کاڙي کڻو لاءِ چيس، ته هيڪاري

وک گهٽائي، ۽ سندس ٻنهي پيرن ۾ پاڻي پئي ويو.
هن کي چيائين: تو اسان جو چوڻ ڇڏيو هو ڇا، جو اسين
تنهنجو چوڻ مڃون؟ ڪينيٿ ڏٺو ته هيءَ ته ڏاڍي
جٽ ٿي، هاڻ هن کي ٻاز ڪيئن آڻجي؟ نڪي پنهنجو
ساڻ هوس، جو ڪجهه خرچي ڏيئي راضي ڪريس، لڪي
وقت هوس، جو هن سان وڙهي مٿو هڻي. پوءِ ته
ٻاڪر ۾ پري، ڪنهن ڪٿي ويس: چاڙهي گهٽيءَ ٻهڙيون
لوڪيون، پر هاڻ ڪتي پلي ڪان قابو هو. سرڪينيٿ
ڇپر تان چالوڻ ماريندو هيٺ لٿو ۽ وڃي شهزاديءَ
جي تنبوءَ جي ويجهو ٿيو. ٻريان پهريدار ٻاهل ڏسي،
هيءَ هڪيو. چاڙهي کي لاهي، پٽ تي ڪيائين ۽
چيائينس: هاڻ اهڙي ڪا وات ڏس، جو اسان کي
ڪو ڏسي نه، وٺي؟ چاڙهو پهريائين ڪوٽنات ڪرڻ
لڳو، پر پوءِ هڪ ڳجهيءَ وات کان وٺي ويس ۽
تنبوءَ جي ٻاهرئين پردي جو پاڙ مٿي ڪٽي چيائينس:
سرڪي اندر ٿيءُ. هو پردي اندر ٿيو ته چاڙهو هن
کي اتي ويهاري، پاڻ تنبوءَ ۾ گهڙي ويو. هن کي
چيائين: جيسين اسين توکي نه سڏيون، تيسين اتي
ويٺو رهج.

وڇاري ڪينيٿ مان ڊوهه ٿيو هو. رچرڊ جي
ٻوٽ، جنهن جو نالو ايڊٿ هو، تنهن جي ملائڪن
کي به سڌ ڪانه هئي ته ڪو منهنجي ٻالي هڪ سردار
کي ڀنيلائي، هن کي هيڏيءَ مهل وڏي جوابداريءَ
واري نوڪريءَ تان گهرائي ورتو الن. رچرڊ جي

جي راڻي، جنهن جو نالو بيرنگيريا هو، تنهن کي اڪيلي ڏيٺ هئي ته هنن ٻنهي جي پاڻ ۾ محبت آهي. هن رڳو آزمودي لهڻ لاءِ، انڪل مان ايڊرٿ کان منڊي ڇڏائي، پنهنجي ڄامڙي غلام هٿان هن سردار ڏي مڪي، ته ڏسون ته ڀورو ڇڏي اچي ٿو يا نه.

سرڪينيٽ ڪا مهل ٻاهر اوندهه ۾ ايٺو هو. هو گهڻي دير سهي نٿي سگهيو، جو پنهنجي اوڪريءَ جو اولو هوس. جيئن دير ٿيندي ويئي، تيئن هو پڇتائڻ لڳو: چي، ناحق آيس، هاڻ متي اچي پنهنجي محبوب کي منهن ڏيکارڻ ڏاران موٽي وڃان، سا ڳالهه به نٿي ٿئي. جڏهن آيو ئي آهيان، تڏهن ڀلي ته هڪواريءَ ڏسي ته منڊس لاءِ ههڙي جوکي جهڙي ڪم ڪندي به ڪين ڪٿو آهيان. اتي ئي دل ۾ آيس ته هن ايڪاهه وقت، انگلنڊ جي راڻيءَ جي تنبوءَ اندر، هيئن چورن وانگر ايڊل کو ڏسندم ته ڳالهه مان ڳالهوڙو ٿي پوندو. اهو به خيال ٿيس ته ٻاهر لڪران ۽ کو پهريدار ڏسي وٺيم، ته پوءِ کهڙي وَهه ويندس؟ انهن خيالن هن مڙس کي منجهائي ڇڏيو. هاڻ سچ پچ اچي ڦاٿو هو، پر نه ترسي ٿي سگهيو، نه ٻاهر نڪري ٿي سگهيو.

ڪنهن مهل تنبوءَ مان سرپر پڌڻ ۾ آيس، سگهوئي راڻيءَ ۽ سندس سهيلين ٽهڪڙو لاتو. ڄامڙي به سائن ڳڏ ٽهٽهه ڪري ٻٽي ڪليو. تنبوءَ ۾ متي چاق ٿئي پري ۽ ان جي دَٺي تي سندن پاڇا هن کي ٻاهر ڏسڻ

۽ ٻئي آيا. ڪئنيٽ ۾ هنن شاهي گهراڻي وارن جي وچ ۾ رکيو هڪ پردو هو، تنهنڪري هن سندن سرپرا، ٻئي سمجهي. هن کي يقين ٿيو ته مون سان رکيو مسخري ڪئي اٿن. راڻيءَ ۾ سندس سهيلين اچا ڪليو ٻئي ته هن ڏٺو ته ايڊٿ ٻئي ڪمري مان نڪري وڃي آئي. هن پنهنجي ڪنن سان ٻڌو ته ايڊٿ مٿن ڏاڍا چوهه چنڊيا. هوءَ پوءِ پردو مٿي ڪري ڪئنيٽ وٽ آئي، ۽ پنهنجي مانَ مرتبي توڙي لڄ ليهه جو ڪو به سانگو نه ڪري، هن کي چيائين: توهان کي هتي لڪي ڪري گهرايو اٿن، پر توهين هينئر کي وڌيڪ ڪجهه پڇو نه. هينئر ئي ڊوڙي وڃي پنهنجي نوڪريءَ تي چڙهو.

ڪئنيٽ ارمان وچان اکيون هيٺ ڪيون.

ايڊٿ: توهان سرپرستي ڳالهه ٻڌي ٻئي ڇا؟

ڪئنيٽ: هائو، ٻڌيم. هنڌ ڏسي هاسي ڪبي آهي، پر هاڻ جيڪي ٿيو سو ٿيو. ايترو چوندس ته اڄ ٻين پهلوانن اڳيان منهنجو ڪنڌ هيٺ ٿيو، پنهنجي بيوقوفيءَ جي ڪم لاءِ ڪڏهن ۾ ڪهڙي سزا ملنديم، تنهن ڳالهه جو مون کي سانگو ڪونهي، پر منهنجي لڪن جي لوڏ لاهي ڇڏيائون، تنهن ڳالهه جو گهڻو ارمان اٿم. هاڻ منهنجي پرپٺ جي ترڪ جهڙي ڪي اچي لڳا هوندا ته سندن تارارين مٿان ٻاڻ اڇلائي پرزا ڪندس، ته من انهين پنهنجي رت ڏيڻ سان هيءَ بيعزتيءَ جو ٽڪو ڌوپي وڃي!

ايڊٿ: ڏاھا ٿيو، اُٺين نہ. ڇئون ڏلي ڪندو تہ اڇا سڀ سک هوندو. توهين رکو گهڙي ڪٿو.

ڪينيٿ: آءٌ رکو توکان معافي گهرڻ لاءِ ترسيو آهيان.

ايڊٿ: ڪهڙي خطا ڪئي اٿوَ جو معافي ٿا گهرو؟

ڪينيٿ: مون کان اها خطا ٿي جو آءٌ اُٺين وسهي ويٺس، تہ تو حاڪمزاديءَ کي مون جهڙيس خادم جي خدمت جي سچ پچ درڪار ٿي هوندي.

ايڊٿ: وڃو، مون اوهان کي معافي ڏني. هڪڙي ڪري توهين پاڻ مون کي معاف ڪجو، جو منهنجي ڪري توهين هيتري تڪليف وٺي هيڏانهن آيا. پر لهيو، وڃو ترسو نہ. آءٌ پاڻ اوهان جو وڏيڪ قدر ڪجيندِيس، جي اڄهين منهنجو چوڻ مڃي هينئر هتان هڪدم ويندا.

ڪينيٿ: (منڊي آڇي) ڇگو پلا، هيءَ پنهنجي قيمتي منڊي وٺ، جنهن منهنجي لاءِ هيڏو جنجل پيدا ڪيو آهي.

ايڊٿ: نہ نہ، اها اوهان کي ٿي. اها منهنجي قدرشناسيءَ جي نشاني، منهنجي هن وقت جي ارمانن جي نشاني، پلي اوهان وٽ هجي. پر پلائي ڪري ڇڙڇوٽ ڪريو. منهنجي صدقي نہ تہ منهنجي صدقي سگها وڃو.

ايڊٿ جي انهن لفظن هن عاشق جي دل کي ٽاري وڌو. تڪڙي مونکي لاءِ هيترو تاڪيد ڪيائينس، تنهن مان پڪ ٿيس تہ هن جو مون لاءِ سچو پچو هڏ ٿيو

ڪئرڪي. هينئر هن ٻڙس ڪيِ سندس ٻنڌ جا ٻاڙا ملي چڪا، بلڪ جيڪا بيعزتي ٿي هيس، تنهن جي ٻه جڻ مجرائي ملي چڪيس. هو پوءِ گوڏا سنوان ڪري اٿيو ۽ آفت وچان گهڙي ساعت ايڊٿ ڏانهن اکيون کڻي، پوءِ نمي نياز ڪري، ٻاهر نڪتو. هي سڀ وقت ايڊٿ ڪيِ پنهنجي مان شان جي ڪڏ ڪانه ٿي پيئي، جو ڏاڍي مرد مان هيئن ڇڙواڳ ٿي ڳالهايائين. پوءِ اڄ وچان ڪنڌ هيٺ ڪري تنبوءَ ۾ گهڙي ويئي.

سرڪينيٿ سٽيندو ويو. ايڊٿ ٽور-وڊيمو ٿين لاءِ ڇيو هوس، سو حڪم ٻڌڻ پنهنجو فرض سمجهي، هيءُ عاشق آڏامندو ويو. اڃا ٿورو اڳڀرو وڌيو ته جبل جي چوٽيءَ تان ڪي آواز ٻڌڻ ۾ آيس. ٻهر ڏٺائين ته ڪاوڙ ڀري ٻولڪار ٻڌائين ۽ پوءِ اتي ئي اهڙي ڪيڪڙاٽ ڪن پيس جهڙي ڪو ڪتو عذاب سهن سهل ڪندو آهي. هيءُ هينئر هرڻ ڪان به تکيون ڇالون ماريندو، اتي ڊوڙيو ۽ هڪساهيءَ جبل جي چوٽيءَ تي چڙهي ويو. اوڏيءَ مهل چنڊ ڪڪرن مان نڪري ٻرواز ٿيو هو. چنڊ جي روشنائيءَ تي ڇا ڏسي ته انگلنڊ جو جهنڊو ٿيهي ٿي ڪولڙا جهنڊي جو ٽيو پڪو ٻيو آهي ۽ ان جي ٻر ۾ وفادار ڪتو مرڻينگ حالت ۾ پيو آهي.

سرڪينيٿ سراهجي ويو. هتان مان ڪيي ڪيري پيس. هن ڪي اها ئي ڪاڏيءَ واري مٺٿ ته ايتري ۾ آيو ڪير جو لاتوڙي ڏيئي ويو! هيڏي هوڏي گهٽوئي

اُهاريائين پر سگها، پر ڏسڻ ۾ ڪانه آيس. هو پوءِ
وڏي پنهنجي وفادار ڪتي جو حال جاچڻ لڳو. ڪتي
کي ڪاري زخم رسيا هئا، ۽ هاڻ هن جو دم درميان
هو. هن پنهنجي مرڻينگ ڪتي کي ڀاڪر پاتو ته ڪتو
کيس ڏسي اهڙو خوش ٿيو، جو هڪ واري پنهنجو
سور وسري ويس. ڪينئت زخمن تي هٿ لاتس ته
هن جو سور وڌيو. ڏاڍا ڪيڪرات ڪيائين، پر
تڏهن هوندي به، ٻچ لوڏي هن جا هٿ ٿي چٽيائين.
ڪتي جي حالت ڏسي، سرڪينئت پنهنجي حالت تي
ويچار ڪرڻ لڳو: ”جي، هينئر هڪڙو ته خواري ۽
موت مون کي منهن ڏيئي آيا آهن، ٻيو ته هي منهنجو
سچو سنگتي اهڙي وقت مون کان موڪلائي پرلوڪ
ڏو پڌارجي، جنهن وقت پنهنجي سيني جي ڦٽڪار ۽ لعنت
مون تي پئي پوندي، ۽ مون سان ڪو به همدردي
ڪرڻ وارو ڪونه هوندو. انهن ڳالهين هن مڙس جي
اندر کي اهڙي جهوري لاتي، جو رڻ ۾ اچي چڙڪيو.
ڏک وچان سڏڪا ڀري ايترو زار زار رنائين، جو ڪنهن
کي به جيڪر مٿس رحم اچي وڃي.

باب ستون

مڙس جي مڙسي

سرڪينيٿ اڃا انهيءَ ڏک جهڙيءَ حالت ۾ ويٺو هو تہ سندس پرسان ڪنهن ڇڻي ۽ گنڀير آواز سان چيو: ڪمبختي اڻ مدائتي ميڻهن واڳر آهي، جو آڳاٽو توڙي پاڇاڙو پوي تہ ڏڪ پيدا ڪري، ۽ ماڻهن توڙي سرن کي اهنج پهچائي. انهيءَ هوندي بہ انهيءَ موسم ۾ ڦل ڦول، کجور ۽ ڏاڙهون گهڻيئي پيدا ٿين.

هي لفظ ٻڌي، سرڪينيٿ واڻڻ وانگر ٻئيان نهاريو. ڇا ڏسي تہ حڪيم سندس ٻئيان پلٿي ماري اچي ويٺو آهي، ۽ قياس وچوڻ اهو پرپوڙ پيو ڏئي. هن ڇوڏي کي گهڻي لڄ آئي، جو حڪيم رئندو ڏٺس. هي کوڙها اکهي، وري بہ پنهنجي مرٿينگ ڪتي ڏي ڌيان ڏيڻ لڳو. حڪيم اهو حال ڏسي چيو: هنر واري جو هنر، بي هنر جي جند. اڙي بابا، جسڪا ڪام تسڪو ساجي، اور ڪري تو ٺينگا باجي- ڦٽ ڇڏائڻ جنگي جوڌن جو ڪم نہ آهي، ۽ امان ويچن جو. ڪينيٿ چيس: حڪيم سائين، هي ويچارو هاڻ اوهان جي ڇڏائڻ کان پري آهي. وڏي ڳالهہ تہ اوهان جي شرعيت موجب ڪتو پليد آهي، پوءِ هن جي دوا ڪيئن ڪندا؟ حڪيم وراڻي ڏني: ڏکن ميڻهن يا جان

ڄاڻڻ جي طاقت جيڪڏهن ڪنهن انسان کي رب بخشي هجي ۽ اهو اها طاقت ڪم نہ آڻي، تہ ڪيس لعنت آهي. ٻاسي ٿيو تہ ڏٺائين تہ ڪوڙا زخم رسيا اٿس. ڪينيٿ مٿان ڪري ٻاسي تي ليٽيو. حڪيم ڪتي جا ڦٽ چڱيءَ طرح جاچي، سندس ڦٽ مان ڳالي جو نڪر ڪڍيو، ۽ زخمن تي ڪجھہ ملم لڳائي. رومال ڦاڙائين تہ رت وهڻ بند ٿيو. ڪينيٿ کي چيائين: هن ڪتي کي پنهنجي تنبوءَ ڏانهن نڻ جي رخصت ڏيو، ڏٺي ڪندو تہ منهنجي اظر هيٺ چڱي هوندو. ڪينيٿ ورائي ڏني: ٻلاشڪ ليوس. جيڪڏهن ٻچو تہ ملڪيت ني توهان جي آهي، ڇو جو هن ڪان ٻوءِ مون کي نڪي جنگيون ڪرڻيون آهن، نڪي ڪتن مان شڪار ڪرڻو آهي.

حڪيم وات مان هڪ اڪر ٻہ نہ ڪڍيو، پر تاڙي وڄايائين تہ ٻہ حبشي غلام انهيءَ ساعت اچي حاضر ٿيا. حڪيم جي حڪم تي هنن غلامن ڪتي کي هنج ۾ کنيو. ويچاري ڪتي کي ضعف سببان ٻاڻ ڇڏائڻ جي طاقت ڪانہ هئي تہ ٻہ ڪنڌ ورائي، پنهنجي مالڪ ڏي نهاريائين. ڪينيٿ ارمان مان چيس: رسوال، الله توهار! منهنجا آرڙ تائين وفادار دوست، هاڻ خدا حافظ! ائين چوندي لڙڪ لڙي پيس. ڪلن تان ڳوڙهن جون ڦلڙيون اس نہ ڪن. حبشي ڪتو کڻي ٻورو پرتي ويا تہ ڪينيٿ سڏڪو ڀري چيو، افسوس! آءٌ هن ڪتي جھڙو بہ ڪين آهيان! جيڪڏهن

فرض ادائي ڪندي پنهنجي حالت هن مرڻينگ ڪتي جهڙي ٿئي ته آءٌ پنهنجا بخت سمجهان ها.

حڪيم: توهين انسان ٿي هن ناچيز ڪتي جي حالت ۾ هئڻ جي چوڻ ڇا مڃ ڪريو؟

ڪينٽ: جيڪو ڪتو پنهنجي فرض ادائيءَ ڪندي مرڻينگ ٿئي، سو انهيءَ انسان کان اڇو بهتر آهي، جو پنهنجي فرض ادائيءَ کان گوشو ڪري، ساڱئي هٿ جڳ ۾ ڪنڌ کڻي گهمي! حڪيم صاحب، ڏٺيءَ جيڪا حڪمت جي ذات اوهان کي بخشي آهي، تنهن سان توهين ڪرامت جهڙا ڪم ڪري سگهو ٿا، پر دل جي درد جو نڪو ويڄ نڪو طبيب. منهنجي درد جي مون کي سڌ آهي. جنهن تن لڳي، سو تن ڄاڻي.

حڪيم: توهين جي پنهنجي اندر جو سور سليندا ته ان جو به علاج ٿي سگهندو – هر هڪ بيماريءَ لاءِ ڪي آهي ئي آهي.

ڪينٽ: پنهنجي اندر جا سور آءٌ ڪهڙا سليان! رات انگلنڊ جو جهنڊو هن جاءِ تي کتل هو، آءٌ انهيءَ جي سنڀال لهڻ لاءِ مقرر ٿيل هوس. هيئنر جڏهن رات پلءِ کنيو آهي ۽ صبح ٿين ۾ باقي ڪا ٿوري وير آهي، تڏهن ڏسان ٿو ته جهنڊي جو ٽنيو ٽٽو پيو آهي، بيرق ڪر آهي، ۽ آءٌ اجا ڪنڌ کڻي جڳ ۾ پيو جيئان!

حڪيم: مون کي اوهان جي پهلواني جي خبر آهي مٿي ماڻهي کان سواءِ اوهين جهنڊو هٿان ڇڏڻ وارا

ڪين آهيو، پوءِ هي ڪهڙو سبب جو اوهان جي
زرهه سالم بچي چڙهي آهي؟ رت جو ڦڙو ته نه هيو، پر ڪ
جو نشان به اوهان جي بدن تي ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو
اچي...! نه هيو، نه هيو. توهين شايد پنهنجي نوڪريءَ
تان هليا ويا آهيو ۽ اوهان جي پرپٺ هيءُ ماجرا
ٿي گذري آهي. پر توهين جو پنهنجي جوابداري
وساري، نوڪريءَ تان نڪري ويا هوندا، سو ضرور
ڪنهن گلنار جي عشق جي تار توهان جي تن سان
لڳل هوندي، پڪ ٿي پڪ اهو ليکو ٿيو آهي. اها
ڪا اڄڪلهه جي ڳالهه ڪانهي، اوائل ۾ ڏاڏو آدم
به ائين پنهنجي زال جي هٿان خوار خراب ٿيو هو.

ڪينيٿ: ائين ٿي سمجهو، پر پوءِ ڀلا ان جو
ڪو علاج؟

حڪيم: ان جو علاج ٻيو ڪهڙو ٿي سگهندو.
رچرڊ بادشاهه جي غضب ڪان جي بچڻ گهرو ته
هلي سلطان صلاح الدين جي سام وٺو. ”جتي بچڻ
لاءِ جاءِ، تتي بچڻ ڪم وريام جو.“

ڪينيٿ: انصاف توهان جا نه وڃائيا، جو توهين
مون کي اهڙي صلاح ٿا ڏيو! اکو پوءِ اها صلاح
ڇو نٿا ڏيو ته گوبلو ڦٽو ڪري پٽڪو بڌان؟
آبرو ته اڳيئي خاڪ ٿي الرم، باقي پنهنجو دين
به ٻوڙيان!

حڪيم: مون ته اوهان کي سهڻي صلاح ڏني آهي.
سلطان وٽ پنهنجي جهڙي هلندي آهي، ۽ هن کي

۽ سورمن جو ڪهڙو قدر آهي. اما ۽ مون کي خبر آهي ته اوهان جي گهر مان لٽي آهي. اوهان جا طرفدار اڄ ڪلهه ته ميان سلطان جي پيش پوندا ۽ صلح ڪري وطن ڏي ورندا. صلح جو رقعو اوهين پاڻ پهچائي آيا آهيو، پوءِ هينئر سلطان وٽ هلڻ ۾ ڇو ٿا اهڙو سمجهو؟

ڪينيٿ: صلح جو رقعو مون رسايو ته انهيءَ مان مون کي ڪهڙو سود، جو ڏسان ٿو ته ورلديءَ رات پوڻ کان اڳ آءٌ جيئري ئي مٽيءَ جي قطار ۾ ٿيندس، ۽ منهنجي عزت آبرو خاڪ سان ملي ويندي،

حڪيم: منهنجو مطلب ئي اهو آهي ته اوهان جي آبرو خاڪ نه ٿئي. توهين هلڻ ۾ شڪ ڇو ٿا ڪريو؟ اوهان جي منڊليءَ وارا سلطان سان صلح ڪرڻ جون اڳيئي ڳڪون پچائي رهيا آهن، رڳو رچرڊ جو ڪن ڪڙو ڪرڻو اٿن. پي ۽ هڪ ڳالهه ٻڌو. اوهان کي شايد ويسهه ئي ۽ اچي، پر آءٌ اوهان کي اها ڳڙڪ اڳيئي ڏيئي ٿو ڇڏيان ته فرنگستان ۽ ايشيا جي جوڌن جي وچ ۾ جيڪو عهدنامو ٿيڻو آهي، تنهن تي رواجي ٿوڻي هٿن بدران اسان جو سلطان مگ جي مهر هڻندو، ۽ رچرڊ بادشاهه جي سوٽ ايڊٿ هن جو حرم سينگاريندي.

حڪيم جي واتان هي پويان لفظ ٻڌي، سر ڪينيٿ جو سڄو منهن ڳاڙهو ٿي ويو، پر ورڻي ۽ هن جي سموري پيٽ وڻڻ لاءِ ڪاوڙ روڪي، هن ڪسان

پڇيائين : اهو ڪهڙو عيسائي آهي جو اهڙي اڻ رهندي سگ ٽين جي اجازت ڏيندو؟ مون کي پڪ آهي ته عيسائي مذهب جو ٻناهو پار ، ڪهڙي شهرت جي ڪم لاءِ نفرت ظاهر ڪندو. حڪيم چيس : سائين، توهين گهڻو ڀلا آهيو. خود فرانس جي بادشاهه فلپ ۽ رچرڊ بادشاهه جي ٻين طرفدارن جي اها مرضي آهي ته سگ ڳنڍيل، ٻئي ڌريون پاڻ ۾ ڪير ڪنڌ ٿي وڃن ته وڏيڪ رت ڇاڻ نه ٿئي. اها مانٽي ٽورڻ ڏينهن کان سمجهي پئي. ٽائر جي پادريءَ، رچرڊ بادشاهه وٽ انهيءَ مانٽيءَ ڇورڻ جو ڪم پاڻ تي ڪنيو آهي. هاڻ جڏهن ڳالهه اچي اتي بيٺي آهي، تڏهن توهين سلطان وٽ هلڻ ۾ شڪ ڇو ٿا ڪريو؟

هيءَ ڳالهه ٻڌي، سرڪينيٽ کي انهن کان ڇونيءَ تائين باهه لڳي ويئي. حڪيم کي چيائين : توهان رچرڊ بادشاهه کي ڇڏايو ۽ منهنجي هڪ جنگي سردار کي ڇڳو ڀلو ڪيو، تنهنڪري آءٌ اوهان جا اهي ڳڻ ڳڻي، هيٺر غم کائي، ٽري ٿو وڃان. توهان کان سواءِ ٻيو ڪو اهڙي ڳالهه ڪري ها ته جيڪر جيب ڪڍي ڪيڏانس ها. توهان جا جڏهن اسان جي پهر تي احسان آهن، تڏهن آءٌ به اوهان جي احسان ڪري، اوهان کي صلاح ٿو ڏيان ته اوهان جي پهر مان جيڪو رچرڊ بادشاهه وٽ اها مانٽي ڇورڻ وڃي، تنهن کي چنجو ته ڪو سٺالو زرهه ڍڪي وڃي، جو رچرڊ جي جنگي تير جو ڏڪ جهلي سگهي، نه ته پوءِ

هڻ کي اوهان جهڙي حاذق حڪيم جا ٻه هٿ ٻهچي ڪين سگهندا. حڪيم چيس: تڏهن ڇڱو ته اوهان کي سلطان وٽ هلڻ کان عار آهي ۽ اوهين پنهنجي جان بچائڻ جي ڪا ڪريو؟ آءٌ وري ٻه اوهان کي چوان ٿو ته ٻرلديءَ کان پاسو ڪجي، ۽ پاليهي پنهنجي پير تي ڪهاڙو نه هڻجي. سرڪينيٽ چيو: اٿين ڏلي نه ڪندو جو آءٌ پنهنجي پير تي پاڻيهي ڪهاڙو هڻندس، پر اهو ٻه ٻڌائي ٿو ڇڏيانوَ ته ڏوهه ڪري پوءِ سزا کان پاڻ بچائڻ لاءِ ڀڄي پائي پچڻ ڪائرن جو ڪم آهي. اهو ورنامن جو ورٿي نه آهي. مون کي اهوئي ارمان آهي ته توهان جهڙو ساڃهو، جنهن وٽ وفاداريءَ جو قدر اجهو اهو آهي، تنهن وٽ منهنجي وفادار ڪتي جو ڪهڙو قدر ٿيندو؟ حڪيم چيس: جنهن پنهنجي زبان مان اهڙا لفظ ڪڍيا، تنهن ڇڱو ته پنهنجي بخشش موٽائي ورتي، پر اسان حڪيمن جو اهو لائق نه آهي ته ڪنهن بيمار کي ڇٽائڻ ڏاران پاڻ وٽان ڪڍي ڇڏيون. هاڻ يقين ڄاڻجو ته جنهن وقت ڪتو ڇٽو، تنهن وقت توهان جي حوالي ڪندوسانس.

سرڪينيٽ چيس: سچ ايڙن ۽ منهنجي موت اچڻ ۾ هاڻ ڪا دير ڪانهي. آپ اڪيلو ٿيو ڏسجي، تنهنڪري هنر بازن ۽ شڪاري ڪتن بابت ڳالهين ڪرڻ ۾ وقت وڃائڻو نه اٿم هنر مون کي ڇڏيو ڪا گهڙي پنهنجن گناهن لاءِ پڇتاءُ ڪري پنهنجو پاڻ ڏلي کي ارپيان حڪيم چيس؛ اوهين پنهنجيءَ

هوڏ تي بيٺا آهيو تنهنڪري اوهان کي ڪي وڏيڪ چوڻ واجب نٿو سمجهان، باقي توهان جي قيامت مون کي بلڪل ويجهي پيئي نظر اچي. ائين چئي حڪيم هليو ويو. سر ڪينيٿ وري سموري ڳالهه تي ويهي ويچار ڪيو ۽ جنهن وقت ايڊٿ جي مائٽيءَ جي ڳالهه ياد پيس، تنهن وقت پيون سڀ ڳالهيون وسري ويس ۽ اول هن جو اونو اچي لڳس. هن پوءِ پنهنجي مٿي مان زره‌داري هول لاهي ڦٽو ڪيو، ۽ ٽڪريءَ تان تڪڙو تڪڙو هيٺ لهي، بادشاهه جي تنبوءَ ڏانهن ولا ڏيندو ويو.

صبح جي مهل هئي، رڳو بادشاهه اڃا ننڊ ۾ هو ته ٻاهر آواز ٿيو، جنهن مان سمجهڻ ۾ آيو ته ڪو هٿيار ٻنوهار ڀريل جوان تنبوءَ ڏانهن تڪڙو تڪڙو وڌندو ٿو اچي. سرٽامس اوڏيءَ مهل بادشاهه جي پر ۾ ستو پيو هو. هن اهو پيرن جو آواز ٻڌي، اڃا پڪاريو ٿي ته ڪير آهين؟ ته ايتري ۾ ستل چيتي وارو سردار ڏاڍو غمگين حالت ۾ تنبوءَ ۾ گهڙي آيو. هيءُ جو اجازت ڏاران اندر آيو، سا ڳالهه سرٽامس کي نه وڻي. هن کي چيائين: سرنائيٿ، اوهان کي اهڙي بيجاءِ حجت ڏارڻ ۾ ڪپندي هئي! اٿي بادشاهه جاڳيو ۽ هن جوڌي کي ڏسي، سرٽامس کي چيائين: سر ڪينيٿ ايڪ جنگي جوڌن وانگر پنهنجي ڀري جو سماچار ٻڌائڻ آيو آهي، تنهنڪري هو جي بنان ڊپ ڊاءَ اندر لنگهي آيو آهي، ته ڀولو ڪونهي. بادشاهه پوءِ

استري تان الٽي ڪڙو ٿيو، ۽ هن جوان ڏي منهن ڪري چيائين: سرسڪاٽ، اوهين پنهنجي ايمان جي سلامتيءَ سان پوري ذهن جي خبر ڏيڻ آيا آهيو؟ اسان کي پنهنجي دل ڪري اڪيٺي خاطري آهي ته انگلنڊ جو جهنڊو رکو هوا ۾ ڦڙڦڙ پيو ڪندو ته دشمن جي ڏرن بالمراد و پيٺي ڏڪندي، ۽ توهان جهڙي جوڌي مڙس جي پوري ڏاران ٿي سلامت پيلو هوندو.

ڪينيٽ: اڄ ڳان وٽي مون کي مانجهي مڙسن جي قطار ۾ ڪو ڪول ليکيندو. افسوس! منهنجي پهلوانيءَ جي پڇاڙي ٿي ويئي. مون نکي خبرداريءَ سان، اڪي ايمان جي سلامتيءَ سان پورو ڏنو. انگلنڊ جو جهنڊو کڄي ويو.

بادشاهه: جهنڊو کڄي ويندو ۽ اوهين جيئرا جاڳندا اسان تائين اهو سماءُ پهچائڻ ايندا! ائين هرگز نه هوندو. اوهان جي منهن تي هڪ رهنڊ ۽ ڪانهي (شوڪجي) زبان بند ڇو ڪئي اٿوَ؟ سچ ڳالهايو. بادشاهن سان مسخريون ڪرڻ واجب نه آهن. اوهان جي اهڙيءَ بيهوديءَ هلت لاءِ به اسين اوهان کي معافي ڏينداسين، جي رکو ايترو چوندا ته اوهان اڪيٺو ڪوڙ ٿي ڳالهايو.

ڪينيٽ: (زورسان) قبلا، آءٌ ڳالهائيندس ڪوڙ! پر لهيو، مون ڳان ٿي آهي، تنهنڪري هينئر مون کي سيڪجهه، صبر ڪري سهڻ گهرجي. ڪوڙ ڳالهائڻ

ڪئپٽن ۽ ڪالٽرن جو ڪم آهي، تنهنڪري وري به مان چوان ٿو ته مون سڀ سچ ٻڌايو آهي.

بادشاهه: (چڙ مان) ڏٺي ٿو چالي... (ڪاوڙ روڪي) سرلاس، اوچاڪي سبب شايد مغز جاءِ نه اٿس، باقي سندس پهلوانيءَ ۾ اسان کي شڪ ڪونهي. اها ته ٺيڪ ئي آهي ته هن بهادر جي ايڏي جهنڊو کڻي ويندو، پر تڏهن به خبر ته اهي اڄ، يا ٻئي ڪنهن کي موڪل ته سمورو سماءُ آڻي ٻڌائي.

ايتري ۾ بادشاهه جو هڪ ٻيو مقرب سر هينري ڊوڙندو آيو ۽ رچرڊ اڳيان رڙ ڪري چيائين: قبلا، جهنڊو ڪو کڻي ويو آهي ۽ جنهن سردار پهرو ٿي ڏنو تنهن کي به شايد ڪو ماري ويو آهي! اهو انومان هن ڳالهه مان ٿو ڪڍجي، جو جنهن هنڌ جهنڊي جو ٿلهو ٿنيو پيو آهي، تنهن هنڌ رت جو ڏٻو ڏسڻ ۾ پيو اچي. اتي ڪينيٿ تي نظر پيس ته وائڙو لڳي چيائين: اڙي، هي هتي ڪنهن کي ويٺل ٿو ڏسان!

رچرڊ بادشاهه جوش وچان اٿي پنهنجي جنگي تبر هٿ ۾ ڪئي، ۽ چيائين: اهو دغاباز آهي ۽ هن کي ائين قتل ڪبو، جيئن ڪنهن دغاباز کي ڪرڻ جڳائي. ائين چئي ڌڪ هڻڻ لاءِ تبر مٿي کنيائين. سڪاٽ سردار مٿي اکهاڙو ڪنڌ هيٺ ڪيو، چپ پيو رهيو، ڄڻ تيو ويٺو هو، اندر ۾ عبادت پئي ڪيائين. بادشاهه جيتوڻيڪ ڌڪ هڻڻ وارو هو، ته به هن جي مهڙي همت ڏسي هڪ واريءَ هٿيار ڪري هيٺ ڪيائين.

سرهينري ڪان پڇيائين: تو اتي رت ڏٺو؟ وري هڪ سردار ڏي منهن ڪري چيائين: اسان پنهنجي اکين توکي بهادريءَ سان لڙندو ڏٺو آهي. سچ چؤ ته جيڪي رهزن جهنڊو چورائڻ آيا، تن مان تو ڪن کي ماريو، يا هڪڙي کي؟ رڳو ايترو ڪٿي چئو ته جهنڊي بچائڻ لاءِ تو ڪنهن کي هڪڙوئي ڌڪ هنيو، ته پوءِ اسان توکي جان بخشي. پوءِ جيڏانهن وڻئي تيڏانهن الهيءَ ننڪاريل حالت ۾ هليو وڃ.

سرڪينيٿ مردانگيءَ سان چيو: قبلا، توهان مون کي ڪوڙو ڪوٺيو آهي، سو توهان مون سان ناحق ڪيو آهي. سچي ڳالهه، هيءَ آهي ته جهنڊي جي بچاءَ ۾ فقط هڪ مسڪين شڪاري ڪتي پنهنجو رت ڳاڙيو آهي. ڪتو پنهنجي خاوند کان وڌيڪ خبردار ۽ وفادار هو، ۽ جو ڪم سندس ڌڻي ڇڏي ڪري ويو، تنهن تي هو توڙ تائين قائم رهيو(١).

اتي بادشاهه تمام باهه ٿي ويو. جولان وچان هٿيار ڪڍي مغز ۾ ٿي هنيائينس ته سرڪامس اچي وچ ۾ پيو، ۽ چيائين: قبلا، هوڙي پاڪ مڪان ۾ پنهنجي مبارڪ هٿن سان اهڙو ڪم نه ڪريو. سائينجن سائي سلي چٽڪ ڪئي. انگلنڊ جي ٽڇا جو ڏارين کي ڪهڙو قدر هوندو؟ هي سڪاٽلنڊ جا ماڻهو رڳو ڏنگ جا ٽوم آهن ـ ڏورانهان ڏاڙهي، اوربان ڪک. زبان

---

(١) ساڏو هيرانه جو ڪيل ترجمو هتي پورو ٿيو.

جي لڙائي کٽي هئي چائن، پر ڪم ڪرڻ جو منجهن
سوجهرو ڪونهي. بادشاهه چيس: تو برابر سچ ٿي چيو
پر اسان نٿي ڀانيو ته هيءُ ڪو اهڙو ويل هوندوا
تحقيق اسان کي اها ڳالهه وسارڻ نه کپندي هئي ته
ڪيئن سڪاٽلنڊ جي بادشاهه وليم اسان کي دوکو ڏنو
هو. هو، ڊيني لڙائيءَ ۾ لشڪر جي ڀرتي ڪرڻ جا
دلاسا ڏيئي، پوءِ ڪنڌ کي وهائو ڏيئي ويهي رهيو،
هن پيڙيءَ چاڙهي ڦرهو ڪيو؛ هين جا هي حال، جو
انگلنڊ جو اڄ ڪنڌ هيٺ ڪرايو اٿس.

سر ڪينيٿ پنهنجي سڪاٽلنڊ جي حاڪم جي ڳالهه
ٻڌي چيو: قبلا، سڪاٽلنڊ جي وليم بادشاهه اوهان سان
هرگز دغا نه ڪئي هئي. حالتون اهڙيون اچي بڻيون
جو هو لشڪر جي ڀرتي ڪري نه سگهيو.

بادشاهه ڪاوڙجي چيس: بيشرم، زبان بند ڪر،
وري ٽامس ڏي منهن ڪري چيائين: اسان کي هن
مالوءَ جي هلت تان گهڻو عجب ٿو لڳي. هيءُ بزدل
يا دغاباز آهي، ته به جنهن وقت اسان کيس ڌڪ ٿي
هنيو، تنهن وقت اٿين مڙس ٿي بيٺو جو چڻ ته اسان
کيس سرداريءَ جي پڳ ٿي پهرائي. جيڪڏهن ڪو
تر جيترو ڦٽ ٿيس ها، يا جي رڳو ڪو لڱ اڙڪيس
ها، يا اک اڙڪيس ها ته انهيءَ ساعت سندس مغز
ڀڃي پرزا پرزا ڪريون ها. پر جو نڪي ڊڄي ٿو،
نڪي پاڻ بچائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو، تنهن تي
پنهنجي تبر هلائڻ اسان ڪان به ڪانه ٿي ٿئي. هن مڙس

جي مڙسي ڏسي اسين ته حيران ٿي ويا آهيون. ڪجهه وقت ماٺ ٿي وئي. ليڊي ڪينيٿ زبان چوري چيو: قبلا!

بادشاهه: هان! ليڊي زبان کلي آئي؟ هاڻ جي معافيءَ جو طلبگار آهين ته اها معافي اسان کان نه، پر ڏاڏيءَ کان گهر. تو پنهنجي قصور ڪري انگلنڊ جي رسوائي ڪئي آهي. اسين جيڪر اهڙا قصور پنهنجي سڳي پٽ کي به معاف ڪين ڪريون.

ڪينيٿ: مون کي ڪنهن بندي کان معافي گهرڻي ڪانهي. مون کي سچي سائينءَ کان توبه طلبڻو آهي. ڏاڏيءَ کان معافي مڱڻ جي مهلت به جي نه ڏيندا ته اها ڳالهه هن وقت اوهان جي اختيار آهي. هو ٻاجهارو پنهنجي ٻاجهه سان منهنجا ڏوهه پاڻيهي مرهيندو. توهين مون کي هينئر ئي ماريو يا ڪجهه مهل کان پوءِ قتل ڪرايو، ته اها اوهان جي مرضي. پر ڀلائي ڪري گهڙيءَ پل جي مهلت ڏيو، جو پڇاڙيءَ ۾ ڪا ڳالهه چوڻي اٿم.

بادشاهه: چؤ، جيڪي چوڻو اٿيئي؟

ڪينيٿ: مون کي جيڪي چوڻو آهي، تنهن ۾ خود انگلنڊ جي شاهي گهراڻي جو واسطو آهي. اهڙي ڳالهه، اوهان جي مبارڪ ڪنن ڌاران ٻئي ڪنهن جي ڪنن تي وجهڻي نه اٿم.

بادشاهه: (پنهنجن مقربن کي) چڱو، اوهين ٻاهر ٿيو.

سر هينري حڪم مڃي هليو ويو، پر سر ٿامس ڇڙيو ئي ڪين.

گامس: حضور، ھڪواريءَ نتيجائو ٻ ڏاوَ، پوءِ ٻ ڪيئن ٿا مون کي حڪم ڏيو، ته ھن ڪٽنبي سڪاٽ وٽ اوھان کي اڪيلو ڇڏي وڃان؟

بادشاھ: (ڪاوڙجي) ھيءُ دغاباز ٻکي سراسان کي ڇا ڪري سگھندو؟

گامس: قبلا، توھين ٻي مزي ۾ ڪم ھٿيار، ھيءُ ڏنومٺو ۽ زرهدار، پوءِ ھن وٽ آءٌ اوھان کي اڪيلو ڪيئن ڇڏي وڃان؟

ڪينيٿ: (بادشاھ کي) فڪر نه آھي. ڀلي ايٿو ھجي. ھيءُ وري ٻ نيڪ نيت آھي، تنھنڪري ھن جي روبرو آءٌ اوھان کي ٻڌايان ٿو ته دغابازيءَ جي چار حضور جن جي چوڌاري وڇائجي ويئي آھي.

بادشاھ: اھا امان کي اڪيئي سڌ آھي. تون پنھنجي ڳالھ ڪر.

ڪينيٿ: آءٌ جنھن دغابازيءَ جي ڳالھ ٿو ڪريان، سا اھڙي آھي جو انگلنڊ جا ھڪ ٻؤ جھنڊا ڪجي وڃن، ته ٻ توھان کي انھن جو ايترو ارمان نه ٿئي، جيترو جيڪر انھيءَ ڳالھ جو ٿئي. (ھٻڪي) مون شا-شا-شاھزادي ايڊٿ...

بادشاھ: ڇا ڇا، شھزاديءَ بابت ڇا ٿو چوين؟

ڪينيٿ: ڇا چوان! اوھان جي شاھي خاندان جي آبرو خاڪ ڪرڻ جي سٽ سٽجي ويئي آھي. اھا رٿ رٿي اٿن ته شاھزادي ايڊٿ جو سڱ سلطان صلاح الدين کي ڏيئي، ھن کي سرچائجي ۾ عھدنامي

تي صحيح ٻارائجي. پر آءٌ دلي ٻادلي ٿو چوان تہ آهو
عيسائي مذهب وارن تي هڪ وڏو ڪلنڪ ڏيندو،
۽ انگلنڊ جي آبرو ٻنهہ ڊوبي ويندي.

مرڪينيٽ ڀانيو تہ هيءَ ڳاٺ ڳاڙيندس تہ بادشاهہ
پنهنجي طرفدارن تي ڏمربو، پر هن اُلٽو مٿس چوهہ
چڙهيو ۽ چيائين: بيشرم، اها پنهنجي زبان بند رک.
وري جي شاهزاديءَ جو نالو پنهنجي پليد زبان سان
ڳنهندين تہ تتل انبورين سان تنهنجي جيڀ ڇلرائي
ڇڏينداسين. ڪميڻا، دغاباز! اسان اڳيئي سمجهيو هو
تہ تو پنهنجي ڪنهن وڏيءَ نالائقيءَ ظاهر ڪرڻ لاءِ
اکيون مٿي ڪنيون هيون. تو اسان سان هيڏي دغا
ڪئي، تہ بہ اسان توکي آبروءَ وارو سمجهي، توکي
ڳالهائڻ جو وجهہ ڏنو. پنهنجي بدناميءَ جو پاڻيهي
ذڪر ڪندي توکي وات بہ ڦوڪٽا نڪرڻ ڳهندا هئا.
توکي پنهنجي مرم تہ ڪونہ ماريو، اُلٽو مٿرڪي،
اسان جي شاهزاديءَ جو نالو اُئين ٿو ڳنهين، جو ڄڻ
تہ تون سندس روادار آهين، تنهنڪري توکي سندس
هيڏو تاءُ ٿو اچي! اسان جي مُرٽ سلطان سان پرڻجي
يا پنهنجي نيات بہ، تہ انهيءَ بہ تنهنجو ڇا؟ اسان جا
شهزادا ڇوالتيون ڏين يا حرفت جي چار پڪوڙين، تہ بہ
ان بہ تنهنجي ڪا ربيع ڪو خريف؟

مرڪينيٽ بهادريءَ سان چيو: سچ، منهنجو واسطو
ڪونهي. منهنجي لاءِ هيءَ دنيا هاڻ ڪا گهڙي ساعت
مس آهي. مر وٺي ڳاٺ پوءِ سچ اچي تہ اچي،

لہ نہ لہ ٿيھي. پر ايترو چوان ٿو، ۽ ڪامانيءَ جي
اڏيءَ اڳيان ڪنڌ جهڪائيندي ٻہ ايتري چوڻ
ڳان ڪين گسندس، تہ پنهنجي ساري ڪُل کي ڪڇو
لائيندا، جيڪڏهن شاهزادي ايڊت جي شادي...

ٻادشاهہ هن کي ڳالهائڻ جي وچ ۾ روڪي،
پنهنجي جنگي تبر هٿ ۾ ڪنئي، ۽ چيائين: خبردار!
هن جو ڳالو بہ ڳنهہ. هڪڙو پل بہ هن جو خيال دل
تي نہ آڻ. اتي سرڪينيٿ عشق جي آليل وڃان چيو:
هن جو ڳالو نہ ڳنهان! ۽ هڪڙو پل بہ هن جو خيال
دل تي نہ آڻيان! ٻادشاهہ سلامت! آءٌ ڏليءَ سچوري
جو سڱنهن ڪٿي ٿو چوان تہ سرڻ گهڙيءَ تائين انهيءَ
سڙيءَ جو ڳالو اچاريندس ۽ سندس سهڻيءَ صورت جو
دل تي ڌيان ڌاريندس. توهين پنهنجي جنهن طاقت تي
پڌو ٿا، سا ڀلا، منهنجي اڳهاڙي پيشانيءَ تي آزمائي
ڏسو تہ مون کي ائين ڪرڻ کان روڪي سگهو ٿا؟

اتي ٻادشاهہ هيڪاري اچي سڙيو، پر هن کي ڌڪ
هڻڻ کان پاڻ روڪيائين. سگهو ئي ڪنهن اچي خبر
ڪئي تہ راڻي پٽي اچي. ٻادشاهہ چيو: ترسايوس،
ترسايوس، اندر اچڻ نہ ڏيوس. هتي جيڪي وهي
واپري پيو، سو زالن جي ڏسڻ پڌڻ وٽان نہ آهي.

ٻادشاهہ پوءِ سرڪاس کي حڪم ڏنو تہ هن کي
پٺي تنبوءَ ۾ وٺي وڃي نظربند رک، جو جلد ئي جلاد
جي حوالي ڪبس. پچاڙيءَ ۾ هن جي آبرو بہ ولبي،
پلا تہ سرڻ مهل بہ جنگي جوانن واري پوشاڪ

مرتي هجيس. جلاد جي حوالي ڪرڻ کان اڳ ڪو
پادري به گهرائي ڏجانس ته ڀلي ته هن جي اڳيان
ڏوهه-پاس ڪري.

سرٽاس خوش ٿيو جو بادشاهه سرڪينيٿ جي
خون ۾، پنهنجا هٿ لال رڱيا. هو انهيءَ دم هن
بدنصيب عاشق کي پٺي ڪمري ۾ وٺي ويو.
سرڪينيٿ سکهو ٿي قيدين وانگر زنجيرن ۾ قابو ٿيو.
هن هاڻ دنيا سان ڏاهي ٽوڙي، پاڻ کي پروردگار
کي ارپيو ۽ رب جي رضا مٿي ڪري پئي مڃيائين.
هن کي هيئن مرڻ لاءِ تيار ڏسي، سرٽاس جي دل
وکهرڻ لڳي. هن کي چيائين: جيڪڏهن اوهان جي
مرضي هجي، ته آءٌ اوهان لاءِ ڪجهه ڇوڇاءُ ڪريان؟
ڪينيٿ چيس: بلڪل نه. آءٌ نمڪحرامن وانگر نوڪري
تان ڀڄي ويس، تنهنڪري مرڻ ته جوڳي سزا مليم.
هاڻ جڏهن جلاد به تيار آهي. تڏهن سڀي ڏڙ کان
ڏار ٿين لاءِ تيار آهي. ڪينيٿ جي انهن لفظن سرٽاس
جي دل هيڪاري پگهرائي. هن حيرت ۾ پئي چيس:
مون کي ته هيءُ سموري ڳالهه هڪ ڳجهارت وانگر
پئي نظر اچي. اوهين نامڪيا پهلوان آهيو، تنهنڪري
ائين ڪين چئبو ته ڪو اوهين ڪاٿرن وانگر ڀڄي،
نوڪريءَ تان ڀڄي ويا هوندؤ ائين به ڪين چئبو
ته اوهان کي دل ۾ ڪا دغا هئي. دغابازن
جي شڪل ٿي پڌري. ڪوبه دغاباز ماڻهو اوهان
وانگر هيئن ماٺ ميٺ ۾ مرڻ ڪين قبوليندو. هتي

ته ڪو پيو رولو پيو پانهنجي مٿان! ڪنهن اپلا جي
آه پڌي، هن جي مدد لاءِ ويا ۽ پنيان جهنڊو کڄي
ويو؟ يا ائين آهي ڇا ته ڪنهن جي ناز پريل ايڏن
اوهان جي دل ڏُتاري؟ سرڪينيٿ، مون کان شڪ
نه ڪريو. پادريءَ جي اکيان ڏوهه - بيان ڪرڻ
بدران مون سان ڇنڊو. مون سان سچي ڪريو ته آءٌ
قصور ناهي وجهان. رچرڊ بادشاهه ٿريو کان پوءِ جهڙو
مکڻ، هن کي آءٌ پاڻيهي بچائيندس. سر ٽامس ساٿس ڏاڍو
مٺو ماريو. لڏيون ڏيئي، ڪوسيون ڏنائينس، پر هن
عاشق پنهنجو راز نه سليو. وصل جي وعدي بدران
هن جي حق ۾ قتل جو وعدو ٿي چڪو ته به هيئون
نه هارايائين، ۽ اڏيءَ تي اڏ ٿين لاءِ سرسنهرائي ايئو.

باب اٺون

سورمي لاءِ سفارش

رچرڊ جي راڻي وڏ گهراڻي هئي. حسن جي به کاڻ هئي. جهڙي هيس چهڙي صفا، تهڙا هئس روهن سلا. هوءَ ايڪيهن ورهين جي ڄمار جي هئي، پر هاڻي اهڙي هيس جو ڏسڻ ۾ گهٽو لڳدي ٿي آئي. سياڻ به اچا پاراڻو هوس. بادشاهه مٿس اکن ڇڪن هوندو هو ۽ سندس سڀ آرا انگل سهندو هو. راڻي به ڪيس گهٽ ڪين گهرندي هئي. بادشاهه جو پاڻ تي پيار ڏسي، مٿس ججهي حجت هلائيندي هئي، پر سندس شوخ سياءَ جي ڪري وقتي ڪانئس ڪن به هٽندي هئي.

بادشاهه جي سوٽ ايڊٿ به نهايت حسين هئي. سونهن سوڀيا ۾ راڻيءَ جي مٽ هئي ۽ عقل ۾ پاڻ ڪانئس به رتيون سرس هئي، جنهنڪري بادشاهه اڪثر انهيءَ دانهن دنداگير مان صلاح مصلحت ڪندو هو. بادشاهه جو هن جي راءِ کي گهڻو وزن ڏيندو هو، تنهن سبب راڻي هن مان ساڙ يا وير نه رکندي هئي. سپني ۾ به ڪڏهن ايڊٿ جو مٽو نه گهريائين، پر سياءَ جي چلولي هئي، تنهنڪري ڪاهه بيڪاهه ساڻس ڇرچو گهڻو ڪري، پنهنجي دل وندرائيندي هئي. سرڪينيٿ جي ايڊٿ سان مائٽي محبت هئي، سا

ڳالهہ راڻيءَ ۽ سندس سهيلين کان ڳجهي ڪانہ هئي. مرڪينيٽ جي الفت جا اهڃاڻ هو پريان ئي سهي ڪندڙ ھيون ۽ ايڊٽ اڳيان هن جون ڳالهيون ڪري، هن کي ورائي ولنديون هيون. ڪڏهن تہ ايترو تہ ڪٽ ڪنديون هوس، جو هوءَ وچاري ڦڪي ٿي ڪنڌ ڪٽي هيٺ ڪندي هئي، ۽ بعضي تہ خفي ٿي پوندي هئي. انهيءَ هوندي بہ راڻيءَ جا منجهس پران هوندا هئا ۽ ڪڏهن بہ پاڻ کان پاسي نہ ڪندي هيس. جڏهن اينگلاڊيءَ جي مٽ ۾ بادشاهہ جي چونڊ لاءِ سڏڪا سڏڪن ويٺي هئي تہ ايڊٽ کي بہ پاڻ سان ايو هئائين. مڙهيءَ ۾ ڦيرن ڏيندي ڪينيٽ جي پيرن وٽ، ايڊٽ گل ڪيرايا هئا تہ اهي راڻيءَ جي هڪ سهيليءَ ڏٺا هئا، ۽ راڻيءَ سان اها ڳالهہ ڪئي هئائين. راڻيءَ سمجهيو ٿي تہ ان جي وجهہ کان پوءِ ڪينيٽ ضرور ايڊٽ بابت خيال پيو ڪندو هوندو، سو هن جي خيالن ۾ پڪنگ وجهڻ لاءِ پن چامڙن کي ڀاريءَ ٻانهن جي ڀاني مڙهيءَ ۾ موڪليو هئائين. الهيءَ چرچي مان پوري ڪانہ پئي هيس، سو هينئر ايڊٽ سان روشني ڪرڻ لاءِ مرڪينيٽ ڏي چامڙن هٿان ڪوڙو نياپو موڪليو هئائين، پر هاڻ ڪل مان دل ٿي پيئي.

جنهن رات مرڪينيٽ پهرو چڙهي، ايڊٽ ڏي ويو هو، تنهن رات راڻيءَ ۽ سندس سهيلين گهڻا ٺي ڪانہ ڪئي. ايڊٽ کي پون پون ڪري اچي ورتائون. ان وقت هن، سندن سڀني ۽ سڀني جو سانگو ڪولہ

ڪيو. هن کي اهائي ڳڻتي هئي ته شل هن ويچاري جي سک سان رهجي اچي. صبح ٿيڻ سان ڪنهن داسيءَ کي سماءُ لهي اچڻ لاءِ ڊوڙايائين. هن اتي ئي اچي ٻڌايس ته جهنڊو کڙو ٿي ويو آهي ۽ پهريدار جو پتو ڪونهي. ڳالهه ٻڌڻ شرط ايڊٿ جا ڏڪر لڳي ويا ۽ اکين اڳيان اونده اچي ويس. اتي هڪ سهيلي سڻيندي آئي، ۽ چيائين: ڦهرٿي ٿو ڇڪي، ڪو ٻلو پيٺي ڪريو، نه ته راهه ويندي هڪ ڪولڊر ٿو ڪسجي! ايڊٿ کي اڳيئي ٻئي پرون پيا ته اڄ خير ڪونهي، سا اڄ لاهي رائيءَ جي ڪمري ۾ لنگهي ويئي. اکين سان اٿاسا ڳوڙها ڳاڙيندي چيائين ؛ تنهنجي انڌي رونشي سان هي الڪور نڪتا آهن، هاڻ بادشاهه کي ڪيئن ۽ باز آئي، هن ويچاري تان آئي بلا ٽار.

ڳالهه ٻڌڻ شرط رائيءَ جون ٻه ٻه ويهون ٿيون ٻه ويهون. پنهنجي ڪئي تي ڏاڍو پڇتائڻ لڳي. وري ۽ پنهنجي دل کي ڪوڙُ ڏَئي، ايڊٿ کي چيائين: تون دل ڍلي نه رک. سڀ ڀلائي ٿي پوندي. اتي هڪ ٻي سهيليءَ اچي چيو: اڃا قتل ڪونه ڪيو اٿس، پر جلاد اچي ويو آهي. سگهو ويچاري جي ڪا واهر ڪريو، نه ته هن جي هچا امان تي پوندي.

جلاد جو نالو ٻڌي ايڊٿ ڪارانجي ويئي، رائيءَ کي ٻه لڱڻ ۾ اچي ميالو پيو. مرڪينيت لاءِ سڪائون سکڻ لڳي. ايڊٿ چيس: سڪائون پلي سک، پر پهريائين پنهنجو ڪو پولو پار. اتي هڪ داسيءَ چيو: رائي صاحب،

ايڊٿ ويچاري سچ ٿي چوي. تنهن وهندي اوهين وڃي
وچ ۾ پئو، نہ تہ وڏو ڪلور ٿي چڪندو. راڻيءَ چيو:
آءٌ هينئر ٿي هلان. مون کي نئون وڳو ڏيو تہ اهو
ڏسي وڃان. ايڊٿ آسالڪ نئون وڳو آڻي ڏنس.
راڻي ترت تڪڙ ۾ ڪپڙا ڪيا ۽ وارن کي جهڙو تهڙو
لاهي، هلڻ لاءِ تيار ٿي. ايڊٿ کي چيائين: بادشاهہ
جو دل رخ سولو هجي تہ هن کي باز آڻڻ بري ڪولهي.
اتي ٿي پنهنجن ڪپڙن ڏي نهاري چيائين: هي ڇا!
مون کي ساڻي رنگ جو وڳو ڇو ڏيکاريو اٿيئي؟
مون کي آسماني رنگ جو وڳو سونهندو آهي، ۽
بادشاهہ کي بہ اهو وڻندو آهي.

الي ايڊٿ کي ساڙ لڳا. راڻيءَ کي چيائين: هوڏانهن
الائجي ڪهڙو قهر ٿي ڇڪو هوندو، ۽ هتي تون
پنهنجي ويس وڳي جي ڳالهہ ڪٿي ويٺي ٿانمائين. هاڻ
تون ويٺي هج، آءٌ ٿي بادشاهہ وٽ لنگهي وڃان.
هيترا ڏينهن منهنجي منهن تي مرم جي مهر لڳل هئي،
پر اڄ هڪ بهادر جي حياتيءَ بچائڻ لاءِ آءٌ اها
لوڪاڻي لڄ لاهي ٿي ڦٽي ڪريان. مون ستياڻيءَ جي
ست جي اوهان سڀني کي سڌ آهي، انهيءَ هوندي بہ
جي مون کي ڪنهن ڏکيا ڏوراپا ڏنا تہ آءٌ لوڪ
جي ڳلا ۽ خواريءَ جي ڪاري سر تي کڻنديس، پر
هن بي قصور جي حياتي ضرور بچائينديس. ائين انگلنڊ
جي لڄ پت سان رهجي ايندي، نہ تہ هن ڪونڌر جو
ڪوس اسان جي ساريءَ قوم تي هڪ ڪلنڪ لڳندو.

انهن چيو، ايڊٽ هلي ٿي ويئي. راڻيءَ چيس: ٻيهه، ٽيهه، ٿي هلان. الهيءَ دم راڻيءَ هڪ وڏو گهگهو پاتو جنهن ۾ سينگار جون سڀ ڳهڻايون ڍڪجي ويون. هوءَ پوءِ ٻه-ٽي سهيليون ۽ ٿورا هٿيار ٻڌڻهارن سان پهريدار پاڻ سان وٺي، تکڙي بادشاهه جي تنبوءَ ڏي ويئي.

بادشاهه کي جنهن مهل خبر ملي ته راڻي اچي ائي، تنهن مهل ٿي هن حڪم ڏنو: ترسايوس، ترسايوس، اندر اچڻ نه ڏيوس. راڻيءَ اهي لفظ پنهنجي ڪنن سان ٻُڌا. ايڊٽ کي چيائين: ڏٺئه، سون اڳهئي انهن ٿي ڄاتو ته بادشاهه اسان کي اچڻ ڪين ڏيندو.

ان وقت بادشاهه وٽ تنبوءَ ۾ ڪو ماڻهو حاضر هو. بادشاهه هن کي چيو: هاڻ جلد وڃي ڪم جي سرانجامي ڪر. هڪڙي ٿي ڏک سان هن جي سسي ڌڙ کان ڌار ڪندين ته توکي ڏهه سورون انعام ڏيندا سون. هنن ڳالهه اهي لفظ ٻُڌا. ايڊٽ هينئر وڌيڪ صبر سهي ڪين سگهي. هن ڏٺو ته هاڻ حاج ٿي هٿان وڃي. راڻيءَ کي چيائين: ڪا وات ڪري سگهو اندر وڃ، نه ته اڄ ٿي تولاءِ واهر ڪريان. هوءَ پوءِ وڏي چوبدار وٽ ويئي ۽ چيائينس: چوبدار! انگلنڊ جي راڻي رچرڊ بادشاهه جي ملاقات لاءِ آئي آهي. وات ڏي ته اندر وڃي.

چوبدار ادب وچان چوب هيٺ ڪئي ۽ هٿ ٻڌي چيائين: هن ٻندي کي روڪ ڪرڻ جو ڪو به اختيار

ڪوٺائي، پر حڪم جو تابعدار آهي. هن وقت اندر
وڃڻ جي منع ٿيل آهي. ايڏت اماڪ چوبدار کي
هڪ هٿ سان چڪي پاسي ڪيو ۽ ٻئي هٿ سان تنبوءَ
جو پردو مٿي ڪيائين، راڻيءَ کي چيائين: هاڻ هلي آءُ.
چوبدار کي ايتري جرئت نه ٿي جو راجڪماريءَ کي
روڪي سگهي. راڻي به انڪار ڪري ڪين سگهي،
تنهنڪري اُٺي اندر لنگهي.

رچرڊ بادشاهه پلنگ تي آهليو پيو هو. ڪانئس
ٿورڙا قدم پري هڪ ٿلهو قداور مڙس بيٺو هو،
جنهن جي شڪل توڙي پوشاڪ مان پڌرو هو ته
هُو جلاد آهي. هي اندر گهڙيون ته بادشاهه هنن
کي ڏسي، وائڙو ٿي ويو. هن کي سندن اچڻ جي
ڳالهه ڪين وڻي، تنهنڪري اول ته موڙو ڏنائين.
اڃا زبان مان ڪجهه چيائين ٿي ته راڻي اماڪ وڃي
شاهاڻي پلنگ ڏي ويئي ۽ گوڏن ڀر ويهي، بادشاهه
جو ساڄو هٿ پنهنجي نازڪ هٿ ۾ جهلي، پنهنجي
اکين تي رکيائين، ۽ پوءِ چپن تي آڻي چميائين.
بادشاهه پڇيس: هيترو نياز ۽ نئڙت اڄ ڪهڙي سبب
ٿي ڪرين؟ راڻيءَ چيس ته هيءُ شخص بيٺو آهي، تنهن
کي ڪڍو ته پوءِ ٻڌايانوَ. هن کي ٿي ڏسان ته منهنجي
ڏرن پئي ڏڪي. بادشاهه يڪدم جلاد کي وڃڻ
لاءِ حڪم ڏنو، پر هو ٿورو چُري، وري بيهي
رهيو. اتي بادشاهه پڇيس: حڪم ملڻ کان پوءِ به
هوڻن دٽ ڏناٽي جو بيٺو آهين؟ جلاد چيو: ڪڏهن

دفن بابت به حڪم ملي. بادشاهه چيس هن جو دفن عيسائي مذهب موجب ٿيندو، هاڻ هڪدم وڃ. جلاد حڪم مڃي هليو ويو. جلاد جي وڃڻ ڪان پوءِ بادشاهه سنئون ٿي ويٺو، ۽ پنهنجو رخ ڦيرائي راڻيءَ ڏي ڪيائين، ۽ پڇيائينس: هيڏيءَ مهل ڪيئن پنڌ ڪيو اٿيئي؟

راڻي: معافي! منهنجا خاوند، معافي!

بادشاهه چاجي معافي؟ تو ڪهڙو گناهه ڪيو آهي، جنهن لاءِ توکي معافي ڏيون؟

راڻي: اول انهيءَ لاءِ معافي ٿي گهران، جو هيئن حجت ساري ري موڪلائڻ تنبوءَ ۾ گهڙي آيس.

بادشاهه: اها ڪا اهڙي ڳالهه ڪانهي، جنهن لاءِ تون معافي طلبين: سچ جا ترورا اسان جي تنبوءَ اندر اچن، ته ٻه سچ جيڪر اسان کان معافي گهري چا؟ تون پلي آئينءَ، اسان توکي اچڻ کان روڪ ڪئي، سو هن ڪري جو ڪنهن اهڙي ڪم ۾ مشغول هئاسين، جو اوهان نرم دل زالن جي ڏسڻ ٻڌڻ جو نه هو. ٻي ڳالهه ته هي ملڪ اهڙو آهي جو بيمار جي ويجهو ڪهڻو ته وڃجي.

مهاراڻي: ڏٺي اوهان کي نوان ڏينهن ڏنا آهن، هاڻ ته ضعف ڪونهيو؟

بادشاهه: هاڻ پاڻ ۾ اهتري سگهه سمجهون ٿا، جو جيڪو جنگي جوان تنهنجي تابعداري نه ڪري، تنهن جو ٻهر ڦوڙي وجهون.

راڻي: توهان جي جيڪڏهن مون سان سچي پريت آهي، ته مون سان هڪڙو وڙ ڪريو. آءٌ اوهان جي اکيان جهولي جهلي، هڪڙو، رڳو هڪڙو وڙ گهران ٿي.

بادشاهه: پياري، جيڪي چوڻو اٿيئي، سو چئي ڏي.

راڻي: رڳو هڪ چٺي جي جيڏان لاءِ هٿ ٽنگيان ٿي. انهيءَ مڪاڻ سردار کي ڪيئن به بچايو!

بادشاهه: (خفي ٿي) انهيءَ بدبخت جي اسان سان ڳالهه نه ڪر. انهيءَ نياڻي جي حق ۾ آئيني فيصلو ٿي چڪو آهي. هن کي هاڻ مئن جي قطار ۾ سمجهه.

راڻي: پر منهنجا حاڪم! اهڙو ويل نه وهايو— هڪ ريشمي جهنڊي وچ ڪري ڪنهن ڪوڏر کي نه کهايو. آءٌ اهڙو پيو جهنڊو اوهان کي پنهنجن هٿن سان آڇي سڀي پرت سان پري ڏيندس. جيڪي موتي مون وٽ آهن، سي سڀ هڻي، اهو جهنڊو سينگاريندس، ۽ جيترا موتي هڻنديس اوترا ڳوڙها اوهان جي شڪرگذاريءَ ظاهر ڪرڻ لاءِ پنهنجن هنن نماڻن نيڻن سان ڳاڙيندس.

بادشاهه: (خفي ٿي) موتي! ساري مشرق جا موتي ڪٺي مڙهين ته به، انهيءَ جهنڊي وچ جو داغ اسان جي دل تان لهڻ جو نه آهي. اسان جي آبروءَ تي جيڪو ٽڪو لڳو آهي، سو ڪنهن نازڪ ناريءَ جي لڙڪن سان ڌوپجڻ جو نه آهي. تون بيشڪ اسان کي پياري آهين، پر تو کان به وڌيڪ اسان کي پنهنجي آبرو پياري آهي، اسان جي ڳالهه ۾ تون نه پؤ.

راڻي : (ايڊٽ کي ڪن ۾) ٻڌين ٿي؟ هيءُ ته هاڻ
مرڪو ٿيڻي ٿو.

ايڊٽ : (راڻيءَ کي آهستي) ڇڱو مان ٿي چوانس.
ڀلي ته مون تي ڪرپ ٿئي، ۽ جيڪو چوه چندلو
هجيس سو چنڊي. (بادشاهه کي) قبلا، اِهي اوهان جي
هڏ رت ٿي، اوهان کان رحم ڪرڻ ٿي طلبيان، پر
اوهان جي اڳيان انصاف جي جهولي جهليان ٿي. حق
جي دانهن بادشاهن کي هردم اوناڻ ڪهرجي.

بادشاهه : آها! هاڻ اسان جي منيائي ٿي ڪالهائي!
ايڊٽ، تنهنجي گفتگو هميشه شاهاڻي هوندي آهي،
تنهنڪري اسين توکي وراڻي ۽ اهڙي ڏينداسين. اسين
آسيد ٿا ڪريون ته تون پنهنجو شان مان سڃاڻي، ڪابه
بيهودي طلب نه ڪندينءَ.

ايڊٽ : پيارا پاڻ، اِهي رڳو ايترو چوان ٿي ته جنهن
جوڙي کي اوهين قتل ڪرائڻ ٿا گهرو، تنهن جنگ
جي ميدان ۾ جيڪا عيسائي قوم جي خدمت ڪئي
آهي، سا دل تان ميساري نه ڇڏيو. هيءُ ويچارو
هڪ هٺراڏو وڇايل ڇار ۾ ڦاسي، پنهنجي فرض ادا
ڪرڻ کان ڪٿو آهي. هن وٽ ڪنهن شخص جي نالي
هڪ لياپو ويو هو. (مهڪي، ياسير-چيو نه چلي
چوان) مٺا پاڻ، هن وٽ هڪ نياپو منهنجي نالي ويو، ۽
هو انهيءَ تي گمراهه ٿي، پنهنجي لوڪريءَ تان ٿوري
وات لاءِ هليو آيو. هاڻ اوهين پاڻ انصاف ڪريو

ته هن ڇالوٽيءَ ۾ اهڙو ڪهڙو عيسائي جنگي جوان آهي، جو بادشاهه جي مهڙيءَ ويجهي ماڻهيائيءَ جي سڌ تي هن وانگر هليو نه اهندو؟

بادشاهه: (ڪاوڙجي) تڏهن هو اهڙي بيگاهه وقت تو وٽ آيو هو؟

ايڊٽ: هائو، پر هينئر وقت ڪونهي جو آءٌ سڀ ڳالهه ويهي اوهان کي سمجهايان. هينئر ته مون کي پاڻ تان حرف لاهڻ لئي ٻين کي حرفي ڪرڻ لاءِ وقت اٿم.

بادشاهه: (طعني طور) تون ننهنجا لائق ڪري هن کي ڪهڙي هنڌ ڪڍينءَ؟

ايڊٽ: مهارائيءَ جي تنبوءَ ۾.

بادشاهه: (تپي) ڇا؟ اسان جي رائيءَ جي تنبوءَ ۾! ڇوڪري، تون حد ڪري ڇڪي آهين. جيڪڏهن هن سردار لالائقي ڪري تو ۾ نظر رکي ۽ تو اسان جي ڪتل جو نقش پوڙي، هن سان منهن ڏيئي ڳالهايو، ته اسان کي انهيءَ ڳالهه جو ايترو ارمان ڪونه ٿو ٿئي، جيترو هن ڳالهه جو، ته تو ايڏي جرات ڏاري، جو خود اسان جي رائيءَ جي تنبوءَ ۾ هن کي پاڻ وٽ گهرائي ڪان ڪين ڪٿيءَ؟ تنهنجي هاڻ اهڙي ذڪري لئي آهي جو خود اسان جي اکيان ۾، مترڪي پنهنجي منهن سان ٿي چوين ته هن تنهنجي سانگي نافرماني ۽ عدول فرضي ڪئي! افسوس، اسان نٿي ڄاڻيو ته تنهنجي ايتريقدر ڪڙهه لئل آهي. ايڊٽ، اسين قسم کڻي ٿا چئون ته تون پنهنجي اهڙي بيشرميءَ جي

حالت لاءِ پنهنجو نصيب پٽيندين ۽ هاڻ ڪنهن مندر يا مسجد ۾ فقيريائي ۾ گذاريندو هوندو.

ايڊٿ: قبلا، اوهين پنهنجي بادشاهي زور تي مون اياڻيءَ سان نسورو ناحق ٿا ڪريو. آءٌ پاڪدامن آهيان. مون پنهنجي ڪل جو اقش پڙهيو ڪونهي. اهڙي ساک اوهان جي راڻي ۽ پرينديءَ. مون اڳيئي عرض ڪيو ته هن وقت نڪي ڀاڻ تان نڪر لاهڻ جي ڪوشش ڪنديس، نڪي ٻين تي نڪر پيچنديس. آءٌ وري ۽ ڪچيءَ ۾ ڪوڙو پائي، عرض ٿي ڪريان ته جو ويچارو دادي نه استادي، هوڙيءَ آهيءَ ۾ اچي ويو آهي، تنهن تي ڪو رحم ڪريو.

ايڊٿ جي آزي نيزاريءَ تي بادشاهه ڪو، ڌيان ڪونه ڏنو. اتي هن اندر جلندي چيو: توهين بادشاهه آهيو، پر ياد رکجو ته نيٺ اهو ڏينهن ۽ ايندو جو شاهن جي شاهه، ڌڻيءَ بادشاهه جي اڳيان هن ڪان ۽ ڪهٽ گناهن لاءِ اوهين خود رحم جا طلبگار ٿيندا.

بادشاهه، (هيڪاري ڪاوڙجي) هيءَ ايڊٿ ته ڪين ٿي ڳالهائي. اسان جي خاندان جي عقل ۽ عزت واريءَ ايڊٿ جو اهو وڙ ئي نه آهي جو هيئن ڳالهائي! هيءَ اسان جي سوٽ نه آهي پر عشق جي ڦٽيل آهي، جا پنهنجي ننگ ناموس جو خيال وساري پنهنجي آشنا جي جيئدان لاءِ ايلائي رهي آهي. چوڪري، هاڻ پڌ، اسين هينئر جو هينئر جلاد کي حڪم ڏيندا سين

ته تنهنجي عاشق جي مسي تنهنجي عبادت جي جاءِ ۾ آڻي لنگهيندو ۽ تون ان کي پير ڪري پٺي ٻوڙجانءِ.

ايڊٿ: اوهين جي اهڙو ڪلور ڪندا ته آءٌ ٻه انهيءَ سورمي جي سسيءَ جي درشن ڪندي ائين چونديس ته هيءُ سڳورو سر انهيءَ سورهيه سردار جو آهي، جنهن کي ائين چوڻ لاءِ سچو پچو سبب هو ته ٻڪريءَ وانگي آپ ڪهايوسين، بيقدران دي اڳيا! افسوس، اوهان جي اکين تي ايترو لَٽ چڙهي ويو آهي جو اوهان کي خبر ئي ڪانه ٿي پوي ته سورمن جو قدر ڪيئن ڪبو آهي؟ وري وڏيڪ زور شور سان چيائين: توهان هن کي منهنجو عاشق ڪوليو؟ سچ، هو منهنجو طلبگار هو. جهڙو عاشق صادق چئجي تهڙو هو، پر تنهن هوندي ٻه، هن پنهنجي زبان سان ڪڏهن مون سان عشقبازيءَ جي ٻولي ڪانه ٻولي، ۽ نه ڪڏهن مون پنهنجي پرچه وجهائي. هو سدائين مون کان پري رهي، مون کي پريان نهر ڪري پيو پوڄيندو هو. اهڙو اشراف ۽ وفادار ڪونڌر هيئن ڪسجي وڃي، سو اسورو ناحق آهي!

راڻي: (ايڊٿ جي ڪن ۾) ڏاڍي ٿيءُ وڏيڪ نه، چئينس. تون پاڻ تتل کي هيڪاري تپائين، سچو قصو ٻڪاڙين ٿي.

ايڊٿ: (بيپرواهيءَ سان) پرواهه ناهي. جنهن ڪنواري ڪنيا کي باپ ٻلئي نه پيو هوندو، سا ڪيهر شينهن جي ٻه ڪاڻ نه ڪندي. ٻلي ته هن سورهيه

سردار سان جيڪي ويل واهٽا هجنس سي وهائي.
جيئري تہ آءٌ هن سان پرڻجي ڪين سگهان ها، جو
هو موڻ وانگر شاهي گهراڻي جو نہ هو، پر سرڻ
کان پوءِ ڪوہ، اهڙو سنڌو سيڙهو رهي نٿو سگهي،
جو موت امير تـوڙي فقير کي هڪجهڙو ڪيو ڇڏي.
اڄ جڏهن هو ويچارو منهنجي وکهي پنهنجو ڪنڌ
ڪاهن کان ڪپائي ٿو، تڏهن آءٌ هن جو پورو پورو
قدر سڃاڻي، هن جي يادگيريءَ ۾ هنجون هار پنديس.
۽ هاڻ آءٌ هن جي قبر سان لائون لهنديس.

ابدت جي واتان اهي لفظ پڌي پادشاهه هيڪاري
جلي ويو. الائجي جيڪر ڇا ڪري وجهي ها، پر
ڪنهن جي اچڻ جو آواز پڌائين، سو هنن زالن کي
چيائين: هيئنر اسان جي منهن تسان ٽري پاسي ٿيو.
اتي هڪ درويش تڪڙو تڪڙو تنبوءَ ۾ هليو آيو
۽ پادشاهه جي اڳيان گوڏا کوڙي، هن کي گرا گرا
سڏهن لسر وجهي چيائين: هن اي قصور جو ڪوس
ٿيڻ نہ ڏيو. آهہ غريبان تهر خدائي. صاحب جي
سرڪار ڏاڍي آهي، ڪو ترس ڪريو!

پادشاهه: (ڪاوڙجي) بيوقوف زالن ۽ درويش
جو واسطو ڪهڙو جو اسان جي ڳالهہ ۾ ٽپي ٿا پون!
۽ ٽپ ٽپ تي اسان کي آڏو ٿا اچن؟ اول اسان کي
پڌايو تہ هن بدبخت کي هيستائين جيئرو رهڻ ڏنو
ڪنهن آهي؟

درويش: ڪلمند جي سردار سرلاس، هن غلام
جو عرض اگهائي، توسانئين اهو ٿهر جو ڪم مهمل
ڪرايو آهي، جيستائين حضور جن جي قدمبوسي...
بادشاه: (ڳالهائڻ کي روڪي) اسان جو حڪم
ٻڌي سڌي ئي، اوهان جي چوڻ تي هن کي هيستائين
قتل نہ ڪرايو آهي! خير، انهيءَ ڳالهہ کي اسين پاڻهي
ڏسي وٺنداسون. هاڻ توهين ٻڌايو تہ توهان کي
انهيءَ پليد جي باري ۾ ڇا چوڻو آهي؟
درويش: قبلا، هن ڳالهہ ۾ هڪ وڏو راز رکيل
آهي، اهو راز کلندو تہ اوهين پاڻمرادو هن جي قتل
ڪرائڻ جو ارادو لاهي ڦٽو ڪندا.
بادشاه: تڏهن اوهين اهو راز کولي ظاهر ڪريو،
پوءِ جيئن اسين سمجهنداسين، تيئن ڪنداسين. توهان
جو رڳو درويشن جهڙو لباس ڏسي، اسان کي ڪو بہ
ڪم اکيون پولي ڪرڻو ڪونهي.
درويش: هي بندو دنيا مان نڪا ڏوڙي، ويهن
ورهين کان اينگلنڊ جي مٽيءَ ۾ رهندو آيو آهي،
هيٺر جيڪڏهن هن غلام کي ڪا دنيوي خواهش
آهي تہ رڳي اها آهي تہ عيسائي ڪليسا
جو جيروسلم ۾ پڪو پايو هوي. جنهن اسان دنيا
مان سڀ لاڳاپا لاٿا، سو ڪنهن جي شان ڪوڙ
ڳالهائيندو يا ڪو نام نماهيندو؟ سچي سچي ڳالهہ
هيءَ آهي تہ هن نيڪ سردار کي مرڻ کان اڳ
ڪنهن پادريءَ اڳيان ڏوهہ پاس ڪرڻي هئي. اها

هاڻ هن ٻندي اڳيان ڪئي اٿس. جو ڪڏهن
ڏوهه - ٻاهر ظاهر ڪرڻ جي، ڪليسا جي قاعدن موجب منع
نه هجي ها ته هيءُ ٻندو سڄو راز ڪولي ظاهر ڪري ها.

بادشاهه: تڏهين توهين اهي ساڳيا ايڪاڏيءَ جي
مڙهيءَ وارا درويش آهيو، جنهن جي واڪي هتي
هرڪنهن جي وات ۾ آهي. توهين اهي ساڳيا آهيو نه؟
جنهن وٽ اهو نياڳو سردار، سلطان سان صلح ڪرڻ
بابت پيغام کڻي آيو هو. انهيءَ ڳالهه، ۾ پڪرين اسان
سان صلاح مصلحت ڏيندي ڪندي هئي، ۽ اسان کي استري
داخل ڏسي، شهزادن کي پنهنجي روح سوهه جيئن آيو
تيئن ڪري چڪا! توهين اسان جي طرف جو نيابو
ڏاريءَ بادشاهت ۾ اسان کان پڇڻ ڏاران پهچائڻ ويا
هئا، تنهنڪري هيڪاري ضرور آهي ته توهين هن
لاءِ وچ ۾ پئوني پئو، تنهنڪان اڳ هن جي سڀي
ڏڙڪان ڏار ڏيئي ڪڍجي.

اتي درويش ادب ۽ قريني جي ڳالهه اٿي، ڪڍي،
چوڻ سان چيو: خبردار، جي هن جي وار جو ناو
ورتو اٿوَ! جيڪڏهن الله جي ڪوڙي تي ڏڙهي، قهر
ڪندا، ته پوءِ انهيءَ سان هڪ اهڙي وڏي خرابي
پيدا ٿيندي، جو خود اوهين چوندا ته اوهان جي ڪو
ڏنگ پاڻهين وڌي ته اها خوشيءَ سان قبوليو، پر هڙي
خرابي جيڪر قيام ڪين قبوليو. بادشاهه سلامت، پوءِ
جو ڪڏي سان سڄهن موڪليو، تنهنڪان هيٺڙي ڇيتيو.
جنهن ڪڇي نه ڦڙي، سو ڪاٻاڙي.

رچرڊ بادشاه، درويش جو گهڻو لحاظ ڪندو هو، ڪليسا جي ڪار پردازن کي جيجهي عزت ڏيندو هو، هن درويش جي انهن ڏمڪين تي پاڻ هيڪاري مڃيو. جوش وچان زمين تي لت هڻي چيائين: اوهين زالون توڙي هي درويش، سڀ اسان جي منهن تان هينئر ٽرو، نه ته قسم آهي ته......

مٿان قسم کڻندا آهيوا ائين چوندو حڪيم اندر هليو آيو.

بادشاه: اچو حڪيم صاحب، اوهين به شايد ڪو اهڙو سوال کڻي آيا آهيو، جو اسان کي مچين مشڪل ڏئي؟

حڪيم: قبلا، مون کي ڪنهن بلڪل ضروري ڪم بابت توهان سان ڳالهائڻو آهي.

بادشاه: اول اسان جي راڻيءَ ڏانهن منهن ڪريو ته هوءَ ڏسي ته اهڙي بيماريءَ مان اسان کي ڪنهن ڇڏايو.

حڪيم: (اکيون هيٺ ڪري) اسان مشرق جي ماڻهن لاءِ پرائيءَ زال ڏي ڪو اک کڻي نهارڻ به وڏو گناه آهي.

بادشاه: (زالن کي) تڏهن پلا توهين وڃو. هينئر اسان کي وڌيڪ نه ستايو. توهان کي ايتري خاطري ڏجي ٿي ته منجهند کان اڳي قتل نه ڪرائبس. بس، هاڻ ته خوش ٿيو؟ ايدڙ! هاڻ جي سياڻي هجين ته ماٺڙي ڪري هلي وڃ.

اهي لفظ ايڊٿ ڏي اهڙي گهور ڪري چيائين، جو هن جهڙي دلير ۽ ڪرڙي وانگر ٽڪ لڳي، رائيءَ جون ۽ ڪليون پڻ ڪنبيون. هو ٻئي ٻوءِ پنهنجي شاهاڻي شان جو ڪو به خيال نه ڪري انهن ٻڪيون جيئن ڪاريءَ ڏيئان ڪاڏهه ڀڄي. رائيءَ کي ڏاڍو ڏک هو، جو بادشاهه ڪيس نرادر ڪري ڪڍيو هو، پر ايڊٿ پنهنجو من نه ڇڪايو، ۽ ارد بار تي صبر اختيار ڪيائين.

باب نائون

قتل ھڻياڻ تي ڇنڊو

حڪيم کي پنھنجي تنبوءَ ۾ ھيئن اوچتو ۽ اُٻھرائيءَ سان ايندو ڏسي، بادشاھہ پڇيس: ڪيئن وڏا پير ڪيا اٿوَ؟

حڪيم: قبلا، ھن ٻانھي جو ھڪ عرض آھي، ڏٺيءَ اوھان کي ھٿ ڏيئي رکيو آھي تہ،

بادشاھ: (وچ ۾ روڪي) تہ اسين ھن ٻئي ڪنھن کي ھٿ ڏيئي رکون! اھو مطلب اٿوَ يا ڪو ٻيو؟

حڪيم: ائين، قبلا! جنھن نيڪ سردار کي قتل ڪرايو ٿا، تنھن جھڙي خطا ڪئي آھي، تھڙي خود ڏاڏي آدم بہ ڪئي ھئي، پوءِ ھن کي ڪھڙي ميار ڏجي!

بادشاھ: آدم خطا ڪئي تہ اھيءَ بہ موت جو ذائقو چکيو. حڪيم صاحب، توھان جنھن مھل ھتي پير پاتو، تنھن مھل ٿي اسان سمجھيو تہ اوھين ڪھڙي ڪم لاءِ آيا آھيو. پر مھربان پڌو، بادشاھ ٿي اسان ھزارن جو ڪوس ڪرايو ھوندو، ۽ ڪيترن کي پنھنجن ھٿن سان پورو ڪيو ھوندوسين. عجب جي ڳالھہ آھي تہ اڄ ھڪ خسيس ماڻھوءَ جي حق ۾ واجبي فيصلو ڪري، ھن کي موت جي سزا ملڻ جو

حڪم جاري ڪيو اٿؤن ته هوڏانهن اسان جي راڻي ۽ سؤٽ، ته هوڏانهن اينگلاڊ جي وارو درويش ۽ اسان جو حاذق حڪيم سفارت ڪاهي، سندس سفارش ڪرڻ آيا آهن! هو بيشرم اسان جي آبروء تي ٽيڪو لائي، ۽ اسين هن کي ڪا به سزا نه ڏيون! اسان کي ته انهيءَ سفارش تي ڪِل پئي اچي.

حڪيم: تڏهن قبلا، ڪلندڙ ڇڏين ساڻ موت جو فرمان جاري ٿيڻ نه گهرجي. هاڻ هيءُ بندو اهائي اميد ٿو ڪري ته توهان هن جوان کي سنديس جان بخشيو؟

بادشاهه: توهين هزار قيدين جي باندهن گهرو ته اسين اهي سڀ اوهان کي آزاد ڪري ڏيون. توهان جي قوم جا اسان وٽ ڪيترا راجنيتي قيدي آهن. پنهنجن ديس-ڀائين کي ڇڏايو ته ڀلي اهي وڃي پنهنجن ٻارن ٻچن وٽ سکي ٿين، باقي هن هڪڙي ڇني جي ڇڏائڻ ساڻ اوهان کي ڇا هٿ حاصل ٿيندو؟ انهيءَ ڪمبخت جي حياتي هينئر ضبط ٿيل ۽ ملڪ الموت جي قبضي سمجهڻ گهرجي.

حڪيم: اسان سڀني جي حياتي ضبط ٿيل ۽ ملڪ الموت جي قبضي آهي، پر، اسان جو وڏو لهڻيدار نهايت رحيم آهي، ۽ مدي پڄڻ کان اڳ هرگز تنگ طلبي نٿو ڪري.

بادشاهه: پر اسان کي ڀريائين سمجهايو ته ڪهڙي سبب توهان کي هن جو تاڻ ٿو اچي، جو اوهين اسان کي پنهنجي حڪم منسوخ ڪرڻ لاءِ هيترو

ستايو ٿا! بادشاهه تي اسان کي ضرور عدل ڪرڻو آهي، پوءِ اوهين وچ ۾ ڇو ٿا پئو؟

حڪيم: بادشاهن کي نه رڳو عدل، پر فضل به ڪرڻو آهي. اوهين عدل ۽ فضل جا صاحب ٿي، هرو ڀرو پنهنجي نه هلو. هن بندي جو هڏ هن ڪري ٿو ڪرڪي، جو هن هڪڙي ڇٽي کي جيئدان ملڻ ڪري گهٽين حياتين جو بچاءُ ڏيندو.

بادشاهه: سو ورڻ ڪيئن؟ سچي سچي ڳالهه ڪجو، ڪو لاهه لاهي نه پڏائجو.

حڪيم: ٿاهه لاهن کان ڏني رکيا سچي سچي ڳالهه هيءَ آهي ته جنهن دوا مان حضور جن تورڙي پيا ڪيترا شفاياب ٿيا آهن، سا هڪ طلسم آهي، جنهن جي جوڙڻ لاءِ سعد ستارن جي پوري پوري ساعت تي غرض ڪرڻو پوي ٿو. ڏاڍيءَ ان جو جس هن بندي جي هٿ ۾ ڏنو آهي. هيءُ غلام جڳي وٺلا وٺي، اهو طلسم ڀاليءَ ۾ پوڙي، جنهن بيمار کي پيار ٻندو آهي، تنهن کي جيءَ-ڏاڻ ٿي لڳندو آهي.

بادشاهه: آهي ٻرابر جيءَ-ڏاڻ؟ اهڙا طلسم جي حڪيمن ڪيسي ۾ پائي ڪنيا ته ڪين ستين جي سات لڏڻ کان آڳ ٻہ ڇٽي پولدا! اسين سمجهون ٿا ته اهڙو طلسم رڳو توهان وٽ ئي آهي!

حڪيم: غريب پرور، جنهن دوا مان فيض رسي، تنهن بنسبت خندو ڪرڻ ناجائز آهي. اهڙو طلسم شايد ڪو ٻيو جوڙي ٻہ سگهي، پر سپڪانهن جي

جاءِ نه آهي جو اهو ڪم آڻي سگهي. هن طلسم کي ڪم
آڻيندڙ تي گهڻا ٻنڌڻ آهن. فاقا ڪڍڻا ۽ رياضتون
ڪرڻيون پون ٿيون، ۽ عيش عشرت کان ڪجهه عرصو
گوشو ڪرڻو پوي ٿو. پر وڏو شرط هيءُ آهي ته
جيڪڏهن ڪنهن ايتري جفاڪشي ڪئي، ۽ هڪ
مهيني اندر ٻارهن مريضن کي نه ڇٽايائين ته، پوءِ طلسم
جو زور هليو ويندو، ۽ پوئيون مريض ۽ خود حڪيم
ٻارهن مهينن اندر خوار خراب ٿي مرندا: هن ٻنڌي کي
هينئر ڪيئن ١١ ڪري ٻارهون ڇڏو بچائڻو آهي، نه ته
اسان ٻنهي لاءِ زوال، ۽ هڪ سال اندر انتقال آهي.

بادشاهه: ٻاهر ڇانوڻيءَ ۾ جاچ ڪريو ته گهڻئي
مريض ملي پوندو. توهين جنهن کي بچائڻ گهرو ٿا،
تنهن جو طب اسان جو جلاد پاڻيهي ڪندو، پر اسين
ته سمجهي نٿا سگهون ته هن کي جيئدان وٺي ڏيڻ
ڪري اوهان جو عدد ڪيئن پورو ٿيندو؟ اوهان جو
ٻارهن ڇٽڻ جو عدد تڏهن پورو ٿئبو، جڏهن اوهين
ڪنهن کي پنهنجي حڪمت سان ڇٽايو؟

حڪيم: حضور جن کي اول اها ڳالهه سمجهه ۾
اچي ٿي ته جٿي پيا حڪيم ڇٽ ٻٽن سان هٿي پيا ته
تپ ڪؤ نه ڪڏو، تني هن غلام رکو ٿڏي ٻاڻيءَ
پيارڻ سان سائينجن کي ڪيئن نو ٻنو ڪيو؟ جڏهن
اها ٿي ڳالهه سائينجن کي سمجهه ۾ نه آئي، تڏهن
هن طلسم جي ٻاري ۾ اِي ڪا ڳالهه جيڪڏهن سمجهه
۾ نه آئي، ته ان جو ويچار ڪرڻ نه گهرجي. هن

وقت ٻڌي سان هيءَ جٺ آهي جو اڄ صبح جو هڪ
ٻلايل جانور جو علاج ڪيو اٿس، جنهنڪري ٻئي
ڪنهن کي طلسم جي وسيلي ڇٽائڻ کان خارج آهي.
هن ٻاري ۾ وڏيڪ سوال پڇڻ جو ضرور ڪونهي.
ايترو چوڻ بس آهي ته جيڪڏهن هن نيڪ سردار کي
چونڪارو ملندو ته حضور جن تان هڪ وڏي آفت
ٽري ويندي.

بادشاهه: حڪيم صاحب، اوهين ته ڪنهن مان
ڪجهه ڪڍي، اهو چڱيءَ طرح ٻڌي ڇڏجو ته سوڻ
ڪندڙ ؟ منهنجي جهڙين ڳالهين تي پرسجي رهڻ،
ٻيڙين ماڻن ؟ ابوجهه، ماڻهن جو ڪم آهي. جنهن جو
ڳالهو رچرڊ، سو اهڙين واهيات ڳالهين کي ڌيان ۾ اهي
ڪين آڻي، تنهنڪري يقين ڄاڻجو ته اوهان جي ٻڌائڻ
تي اسين ڏچي ڪوا ٻولداسين. اسان جي ڪيل سڀهي!
جي ڪيل جي دجي ها ته گهر کان ٻاهر پير ڪيون ئي
ڪين ها.

حڪيم: حضور جن ڀلي انهن ڳالهين کي واهيات
ڪري سمجهن، پر ايترو يقين ڄاڻن ته ٻڌي ڪي خلاف
ڪول چيو آهي. تنهن کان سواءِ ٻ اهو انصاف آهي، جو هڪ
خسيس ڏوهه لاءِ ڪنهن کي معافي نه ڏيئي، ساريءَ
دنيا جي هرهڪ بدنصيب بيمار کي هن طلسم جي
فائدي وٺڻ کان محروم ڪجي! بادشاهه سلامت، اوهين
وري ٻ ويچار ڪريو. ڪنهن جي اک ڪڍڻ سولي
آهي، پر وجهڻ ڏاڍي ڏکي آهي. بادشاهه جوڪو

مارڻ جو ڪم ڪن ٿا، سو شيطاني آهي، حڪيم ڇٽائڻ جو ڪم ڪن ٿا، سو رحماني آهي. توهان کي ڄاڻڻ ايتري به طاقت ڪانهي، جو ڪنهن جو رڳو ذات جو سور لاهي سگهو، تڏهن هيءَ طاسم، جو خلق کي فيض ٿو رسائي، تنهن جي فائدي ولڻ ڪاڻ انسان ذات کي ڇو ٿا آڏو اچو؟

بادشاهه: (شوخيءَ سان) هيءَ حد گستاخي آهي. توهين اسان جا حڪيم آهيو يا وزير؟

بادشاهه جي شوخيءَ تي حڪيم ڊرو ته ڪين ٿيو، پر ٻاڻ به قدم مٿي ويو. رڳ رڳاڻي اصل ڪالر ڪيائين. ڇوٽ مان چيائينس: فرنگستان جا بادشاهه ٿي ڪري، منهنجي ڀلائي جي عيوض مون کي اهو اجورو ٿا ڏيو، جو مون ٿي اکيون ڪڍي ٿا اچو؟ هاڻ ڏسجو ته آءٌ اوهان کي ڪيئن ٿو چنگ چاڙهيان. هينئر ديس پرديس اوهان کي بدنام ڪندس، جتي قدردان ماڻهو هوندا، اتي اوهان جي بيقدريءَ ۽ بي شڪريءَ جو ڍنڍورو ڏيندس. جن اوهان جو نازڪ ناموس به ٻڌو هوندو، انهن کي به آگاهه ڪندس ته اوهين اول درجي جا ڪنجوس آهيو.

حڪيم جي اهڙن حرفن ٻڌي ڪڍڻ تي بادشاهه وڃ ٿي ويو. يڪدم پنهنجي ترار ۽ هٿ وجهي چيائين: ڪميڻا، تون اسان کي اهڙا وڏيل اکر ٿو ڳالهائين - هاڻ متاڻ پنهنجي حياتيءَ مان ڪڪ ٿيو آهين -؟ حڪيم بادشاهه جي ترار پر بلڪل ڪين

ڊنو. ٻاڻ اڳيرو وڌي چيائين، هڻ، هڻ، آءٌ سمجهان ٿو ته منهنجا لفظ توهان کي ڏنڀڻ وانگر ڏلڪين ٿا، پر اهو ڪجهه نه آهي. حقيقتاً پنهنجي زبان سان آءٌ اوهان کي ايترو خوار خراب ڪري ڪين سگهندس، جيترو مون کي خون ڪرڻ سان توهين پاڻ کي پاڻيهي خوار خراب ڪندا.

رچرڊ بادشاهه ٽالبدي‌ءَ تپيو هو. هي مڙس تتو ته چڻ جن" متو. پوءِ "نه تيڏا مٿُ، نه ميڏي ڪاهه" هيٺ مٿي جي ڪاهه سڌ ڪانه پوندي ٿيس. باقي اهو اُهو هوس ته پنهنجي عزت آبروءَ جو جيجهو خيال ڌارڻندو هو، ۽ ڀلّيي ڀلائي ٻه ڪنهن جو احسان ڪڏهن وساريندو هو. هن حڪيم جون مٿس مهرون لڳل هيون، جو ڪيس مٿو جياريو هئائين. اهو احسان ياد ڪري هيءُ اسالڪ ڪانئس هٿي ٻري ٿيو. دل ۾ چوڻ لڳو: جنهن مون کي جيئاريو، تنهن کي جي خون ڪندس ته سچ پچ پاڻ کي بدنام ڪندس، ۽ پوءِ ڪنهن جي اڳيان ڪنڌ ڪٿي ٻه ڪين سگهندس اهو لوڪ لڄا جو خيال ڌاري، هي وڌي حڪيم جي ويجهو ويو، ۽ چيائينس، اسان جي تاج ۾ جيڪي هيرا جواهر لڳل آهن، سي جيڪڏهن گهرو ها ته اسين الهن ڏيندي ٻه ڪين ڪيپايون ها، پر جڏهن توهان پنهنجي لاءِ پاڻيهي انعام چونڊيو آهي، تڏهن اسان کي ٻه پنهنجو شاهاڻو شان رکي، اوهان کي مولائي مناسب لڳو لڳي. هاڻ اهو معڪاللنم چو لعنتي

اسان اوهان کي آيو پيو ڏٺو: اسين اوهان کي پروانو لکي ٿا ڏيون، سو وٺي اسان جي مقربن کي ڏيکاريو ته اهي انهيءَ ٿيا کي جي پانهن اوهان جي حوالي ڪندا.

بادشاهه پوءِ ڪاغذ ڪڍي، پنهنجا اکر رهڙي ورتا، ۽ اهو پروانو حڪيم کي ڏيئي چيائين: انهيءَ سڪات کي اوهين پنهنجو غلام ڪري رکجو، ۽ جيڪو ڪم اوهان کي وڻي سو هن کان وٺجو. ايترو چئجوس ته وري ڪڏهن پٺليءَ پٺلائي، اسان جي منهن تي نه چڙهي.

هينئر حڪيم جي منهن ۾ پاڻي وريو. پهرپائين جيڪا تندي ٿي ڏيکاري پائين، سا ڇڏي ڏنو ٿيو ۽ وري اڳوڻڪو تابعدارن جهڙو نمونو اختيار ڪري چيائين: حضور جن جيئن فرمائين ٿا، تيئن اوس ڪبو.

بادشاهه: شاباس، اوهين هن کي چڱيءَ طرح ذهن نشين ڪرائجو ته پنهنجي سر جي جيڪڏهن سلامتي گهري ته وري ڪڏهن به اسان جي اڳيان آڏو نه اچي. حڪيم صاحب، اوهان کي ڪجهه پيو به گهرجي ته بلاشڪ گهري وٺو.

حڪيم: حضور جن پنهنجي سخا سان هن طامعوءَ کي تار ڪري ڇڏيو. هاڻ هن ٻندي کي ٻي ڪابه لوڙ ڪانهي. هيءَ ٿي بخشش ڪنج آهي.

بادشاهه: نه نه، اوهين حجاب نه ڪريو. اوهين جيڪي طلبيندا، سو حاضر.

حڪيم: شڪر جو بندي جي هيتري ايتري خاطرداري ٿئي ٿي- هاڻ جڏهن حضور جن وڏيڪ نوازش ڪرڻ لاءِ تيار آهن، تڏهن رکو اهو قول ملي ته ڪنهن به وقت هن بندي جو ڪو ڪم پوندو ته بادشاهه سلامت ناڪار نه ڪندو؟

بادشاهه: (هٿ هٿ ۾ ڏيئي) اسيمَ اوهان سان شاهالو قول ٿا ڪريون ته اسان تي جيڪا به فرمائش رکندا، تنهن جي پاڻان دير پوري ڪنداسين. اوهين به ايتري مهرباني ڪجو، جنهن کي اسين ڪا سزا ڏيون، تنهن لاءِ سفارش ڪرڻ نه اچجو، باقي ٻيو جيڪو به ڪم چوندا، سو اڪين سان پورو ڪري ڏيو.

حڪيم: ڏاڍي شل اوهان کي وڏي ڄمار ڏيندو!

ائين چئي، حڪيم بلڪل ادب سان نوڙي سلام ڪري هليو ويو. هن جي وڃڻ کان پوءِ بادشاهه سڄي ڳالهه جو مٿان ولي ويچار ڪرڻ لڳو. چي، عجب جي ڳالهه آهي، جو هن مسلمان حڪيم کي سڪاٽلنڊ جي جوان جو ايترو ناءُ ٿي اهڙيو، جو اسان سان شوخ ٿيندي به ڪين ڪيو. شاباس هن مومن کي آهي، جو جيڪي سندس ذات-ڀائي اسان وٽ قيد آهن، تن جي آجاپڻ لاءِ وات ڪين وڌائين، پر اسان جي هڪ ذات-ڀائيءَ جي آزاديءَ لاءِ هيڏي هوڏ ٻڌائين! مهڙو ليڪ مومن اسان يا عمر ڪوله ڏٺو، پر لهيو، اسان هن جي جان بخشي، هاڻ آسٽريا جي ڊيوڪ جو

لڳ مان ور لاهي گهرجي. پوءِ هڪل ڪري پڇيائين ؛ گلسلنڊ جو سردار حاضر آهي؟

بادشاهہ جي هڪل تي سرٿامس امالڪ اندر پهچي آيو. هن جي پٺيان اينڪاڊيءَ جي مرڙهيءَ وارو سنياسي اهڙيءَ رمز سان لڪي اچي بيٺو، جو بادشاهہ کي ڏسڻ ۾ ڪين آيو.

بادشاهہ : (سرٿامس کي) اوهين هينئر جو هينئر شرنائين ۽ ٿورڙين وارا پاڻ سان ولي نهايت شان شوڪت سان آسٽريا جي آرڪ ڊيوڪ وٽ وڃو. هن وقت هو بيشرم ڪالي تي هولڊو ۾ سندس ڪوٺيءَ لُڪربل اتي هولڊا. انهن سڀني اکيان ٿاهي لوڪي ڇڄوس تہ اسان جو فرمان آهي تہ انگلنڊ جو جهنڊو، جو دغابازي ڪري ڪر ڪرايو اٿس، سو هڪ ڪلاڪ جي اندر پيدا ڪري، نہ تہ ڪيس چڱائي نہ رسندي.

ٿامس : حضور، جيڪڏهن هو آلي وجي تہ پوءِ؟

بادشاهہ : انهيءَ جي سٽڪيءَ ۾ تہي هٽي ويو تہ اسين سڀ ڪيڙي، ڪيس ثابت ڪري ڏيکاريندا سين تہ اها چوري پاڻ ڪرائي اٿس، ۽ پوءِ پنهنجي جيئڻ جو آسرو ڀلي ويهي.

ٿامس : قبلا، ٿورو ويچار ڪريو. هت اسين دشمن سان ديني لڙائي ڪرڻ آيا آهيون، ۽ نہ پاڻ ۾ وڙهڻ آيا آهيون!

بادشاهہ : اوهين ۽ ويچار ڪريو تہ اوهان کي شاهي فرمان جي بجاوري ڪرڻي آهي. ديني لڙائي! اسان جا

رليو جڏهن سلطان سان صلح ڪرڻ لاءِ خواهان آهن، تڏهن ديني لڙائي وري ڇاجي؟ اسان پانيون هو ته هتي اچي جنگ جي ميدان ۾ پنهنجو ڏاڪو وجهنداسين. جڏهن انهن ڪرڻ جو وجهه نه مليو، تڏهن پنهنجي آبرو ته ڪسي ڪين ڪرائي هلنداسين. آسٽريا جو ڊيوڪ پاڻ کي پلي لسينگ سمجهندو هجي، پر جنهن صورت ۾ انگلنڊ جي جهنڊي جي فضيحتي ڪئي اٿس، تنهن صورت ۾ ساڻس جوڳي جٽ ڪنداسين، پادشاهه جو اهڙو پڪو ارادو ڏسي، سرڪامس صبر ڪري هليو ٿي ويو ته اينگڊيءَ جي سنياسيءَ اشارو ڏيئي ٻيهاريس، ۽ پاڻ وڌي پادشاهه جي ويجهو وڃي بيلو. هيءَ سنياسي جتي پٽرش هو. ڏاڍيون رياضتون ڪيون هئائين، ۽ روزا رکيا هئائون، جنهنڪري ڪري ڪنڊا ٿي ويو هو. متي جا وار وڌي جٽائون ٿي ويا هئس، ۽ سونهاري دن تائين پئي پهتس. مڇن جا وار وات ڍانڪون لڙيل، ۽ پرون ڪجهه قدر اکين تي وريل هئس. اکين ۾ تيج گهڻو هوس، ۽ مڙس ڏاڍو ڏيا وارو پئي ڏٺو. پادشاهه ڏانهن انين منهن ڪري پيئو، جو ڄڻ ته ڏليءَ وٽان سندس لاءِ ڪو فرمان آندو هئائين. هن وقت جيتوڻيڪ پادشاهه خفي ٿيو ويٺو هو، ته به هن کي جوڳي تعظيم ڏنائين، ۽ ساڳئي وقت سرڪامس کي حڪم ڏنائين ته بنان دير حڪم جي بجاوري ڪر.

اينگڊيءَ جي سنياسيءَ وڌي به، سرڪاسس کي اشارو ڏيئي ٻيهاريو، ۽ بيپرواهيءَ سان وانگر پادشاهه کي چيائين:

ته اوهان کي ڏليءَ جو اسم ۽ ڪليسا جو لسر وجهي چوان ٿو ته اهو پنهنجو پيهود و حڪم بند رکو. هتي روضي مبارڪ جي صدقي لڙڻ لاءِ آيا آهيون، ۽ نه پائرن جو رت وهڻ آيا آهيون. آسٽريا جي ڊيوڪ کي ڏ، اوهان وانگر سڳوري صليب جو نشان ڪلهي تي لڳل آهي. اهو ديني نشان ٽوڙي پائيءَ جو اعلان وساري، جيڪڏهن هن جي رکو وار جو ٿالو وڃندا ته پنهنجو ننگ ناموس ٻوڙيندا، ۽ ياد رکجو ته ڏليءَ جو غضب اوهان تي نازل ٿيندو!

بادشاه: اهڙا ڏڙڪا ڏيئي، اسان کي ڊيڄارڻ جي ڪوشش نه ڪريو. رچرڊ بادشاه، ائين ڊڄڻ وارو نه آهي. اسان اوهان کي عزت ڏئي...

سنياسي: (وچ ۾ روڪي) مون کي اوهان جي عزت خير ٿي گهرجي! سچي سائينءَ کي عزت ڏيو، جنهن کي ڏيڻ جڳائي. هتي اچڻ کان اڳ سيني شهزادن سان پائيءَ جي هٿ هاڻ جو قول ڪيو هو. انهيءَ انجام کي پاڙي ڏيئي، پنهنجي عزت وڌايو.

سنياسيءَ جا اهي ٻويان لفظ بادشاه جي دل ۾ تير وانگر چڀي ويا. آسٽريا جي ڊيوڪ تي جيڪا ڪاوڙ هيس سا ڪافور ٿي ويس، ڏاڍو ڪڪو وڪو ٿيو. نيٺ گهڻي ٺهر سان چيائين: اسان کي پائرن سان ڦٿائي ڪانهي، پر اسان جي لڪن جي آبرو ورتي اٿس، تنهن جو اسان کي هلڻ ضرور چڪڻو آهي.

سنياسي: اها اوهان جي گهڻر بلڪل واجبي آهي.
شهزادن ياڻ سمجهيو هو ته اوهين اهڙي ڳالهه لئي منٿ ڪري ڪين ويهندا. هنن، تنهنڪري پاڻ ۾ پهي، لهراڻ ڪيو آهي ته انگلنڊ جو جهنڊو وري ساڳي جاءِ تي قائم ڪجي، ۽ جنهن اڳيئن جهنڊي سان حرڪت ڪئي هجي، تنهن کي هٿ ڪري، عبرت جهڙي سيکت ڏجي.
بادشاهه: آسٽريا جو ڊيوڪ ڇا ٿو چئي؟ حرڪت ته سوري سنديس پڻئي پانئجي.
سنياسي: هو ته قسم کڻي ٿو وڃي، تنهن هوندي به جيروسلم جي وڏي پادريءَ تي اهو ڪم رکيو اٿن ته آسٽريا جي ڊيوڪ جي سچائي، جنهن تمولي ورکئي هجيس تنهن تمولي ورکي.
بادشاهه: اسان سان دوبدو ٿي لڙندو؟ پاپ پلهه به هوندس ته سوپ الهچو سنديس ٿيندي.
سنياسي: وڙهه جو نالو ٿا وٺو؟ تڏهن شايس آسٽريا جي ڊيوڪ کي آهي، جو پنهنجي قسم ۽ قول کي اوهان وانگر وساري ڪين ويٺو آهي.
اتي بادشاهه هيڪاري ڦڪو ٿيو. سنياسيءَ کي چيائين: جڏهن شهزادن جي منڊلي اسان جي جهنڊي کي وري اکوٽيءَ ريت مانُ ڏيڻ لاءِ تيار آهي، تڏهن اسين انهيءَ باري ۾ ڪوبه قدم نٿا کڻون.
بادشاهه پنهنجو ارادو ڦيريو ته سنياسي خوش ٿيو. ۽ کيس دعا سلام ڪري هليو ويو. باهر نڪري

هنڊين ماڳين اهو هوڪو ڏيرهندو ويو ته دنيوي خيال وساري ديني خيال ڌاريو. ڌڻيءَ جي راهه ۾ جي مرندا ته اوهان کي شهادت نصيب ٿيندي ۽ جي ڪٽندا ته پنهنجي جهالن ۾ جس لهندا. سنياسيءَ جي الهيءَ وعظ ٻڌڻ لاءِ ماڻهن جا حشام اچي مڙيا. هن جي هن ننڍڙي تقرير ماڻهن ۾ گهڻو آنساهه پيدا ڪيو. بادشاهه کي جڏهن انهيءَ ڳالهه جي مڌ پيئي، تڏهن هو سنياسيءَ جي گهڻي ساراهه ڪرڻ لڳو. هاڻ هن جي تتل هنيانءَ تي هيڪاري چنڊو پيو، ۽ پاڻ ۾ ساڙ وير وساري ديني خيال دل ۾ ڌارڻ لڳو.

باب ڏهون

ڀائرن سان پرچاءُ

سنياسيءَ جي وڃڻ کان پوءِ، ٽائر جو وڏو پادري بادشاهه سان ملاقات ڪرڻ لاءِ آيو. بادشاهه جي بيماريءَ واري عرصي ۾ جيڪي ٿيو ٿيو هو، سو هن کي ٻڌايائين، ۽ چيائينس: هينئر اها اميد رکڻ اجائي آهي ته شهزادا ڪو ٻولو پاريندا، ۽ فلسطائين جو شهر دشمن جي قبضي مان ڇڏائي سگهندا. هيڏانهن پنهنجو گهر ڦٽو پيو آهي، ۽ سيني کي آپو-آپ اچي لڳي آهي، ته هوڏانهن سلطان صلاح الدين جنگ لاءِ اڳي کان به وڌيڪ گرما گرم تياريون ڪيون آهن؛ ايترو ڪٽڪ ڪٺو ڪيو اٿس، جو اهي جي ڪٽڪ هڪواريءَ ڪاهي ايندا ته اسان جي لشڪر جا پاردانا ڪڍي ڇڏيندا. فرانس جو بادشاهه فلپ به، سمجهي ٿو ته هينئر اسان جي دشمن سان دال نه ڳرندي. هن هاڻ يورپ ڏي موٽي هلڻ جو پڪو ارادو ڪيو آهي، پر رڳو اوهان جي ملاقاتيءَ جو اونو اٿس. سندس رفيق ارل آو چئمپين جو به اهو ئي ارادو آهي، آسٽريا جي ليوپولڊ کي اهي ئي ساڙ آهن، جو سيني شهزادن اوهان کي ڪانئس مٿي فوقيت ۽ فضيلت ڏني آهي. هو چوي ٿو ته وڙهڻ اهين ۽ الو ڪڍي انگلنڊ جي بادشاهه جو—

تنهن ڪان مولي پنهنجي ماڳ هلون، ته اهو وڏڪ
چگو آهي. پين شهزادن جا ٻه ادڙا ئي خيال آهن. هيڏانهن
اچڻ ڪان اڳ قسم ته ميني ڪنيو هو ته پائرن والن کر
يڪمشت ٿي رهنداسين، ۽ هن ديني لڙائيءَ ۾ پاڻ
پليءَ پٽ موڪينداسين، پر هينئر حسد اچي ڪنيو الن.
هرڪو چوي ٿو ته، آءٌ پنهنجو ڏاڪو وجهان، ۽ ٻئي
ڪنهن جو لالو نه نڪري.

بادشاهه مات ڪري هن جي ڳالهه وڌي ٻڌي.
هن جو هڪ-هڪ اکر دل سان ٻئي لڳس، ۽ جيئن
انهيءَ ڳالهه تي گهڻو ويچار ٿي ڪيائين، تيئن وماس
۾ ويڙهيو ٿي ويو. هن چاتو ٿي ته يڪي سر دشمن
ڪان ڪٽڻ محال آهي، تنهن هولدي ٻه دل ٻڌي چيائين:
پين شهزادن جي اها پوڙي آهي ته پوءِ ڪٽڻ اسان جا
پاڪ، پنهنجيءَ عزت تي اسان ڪي ٽڪو لائڻو ڪونهي.
اسين ويهن ٿي نهن جو زور لائي، دشمن کي شڪست
ڏيئي، پنهنجي ڪليسا جو مان مٿي ڪنداسون.
جيڪڏهن جيرو سلم جي منارن مٿان سڳورو صليب کڙو
ڪري نه سگهياسون، ته پوءِ مر آهو اسان جي قبر مٿان
قائم رهي!

پادري: اوهين راهه لوڪ لاءِ چي پيئا آهيو، پر ڪرو
پيا ائين سندرو ٻڌن. هنن ته پاڻ پڪو ارادو ڪيو
آهي، ته هينئر پنهنجو هڪڙو ماڻهو به ڪين مارائينداسين،
بلڪ ڪنهن عيسائيءَ جو هڪڙو رت جو ڦڙو به ڳڙڻ
ڪين ڏينداسين.

پادشاهہ: ائين تہ سلطان بہ ڪين چاهيندو تہ سندس
پهر مان ڪو هڪڙو چٺو بہ رتوڇاڻ ٿئي.

پادري: سو لهو پيو آهي.

پادشاهہ: تڏهن اوهان جي صلاح آهي تہ صلح ڪجي؟

پادري: مارني ڪن پڌايو چڱو. اسين جنهن مطلب
لاءِ هتي آيا آهيون، سو مطلب پورو ٿئي، تہ پوءِ
جنگ جدل جو ڳالو چو وڌجي؟ عقل بہ ائين ٿو چوي،
تہ تنهن مان ڇڄي تہ ڪاٽي نہ وجهجي. سلطان اوهان جي
ناند ناموس کي ڏسي، سولو پاڙ ڏئي ٿو. هو چوي ٿو
تہ حضرت عيسيٰ جو روضو عيسائن جي قبضي ڪيو،
جيڪي عيسائي آئيندي زيارت لاءِ ايندا، تن کي ڪابہ
الڪ ڪانہ وجهبي، ۽ هنن جي وار جو بہ ڳالو نہ ولبو.
هڪُو تہ ائين بہ چوي ٿو تہ پلي انگلنڊ جو حاڪم
جيروسلم جو پادشاهہ ۽ سنڀاليندڙ ٿئي. هن ڳالھ وڌيڪ
اسان کي پيو چا گهرجي؟

پادشاهہ: هان! ائين چوي ٿو تہ اسين پلي جيروسلم
جا پادشاهہ ۽ سنڀاليندڙ ٿيون؟ ائين جي ٿيو تہ پوءِ
چئبو تہ اسان جي ساري سرس آهي، ۽ سڄي بازي اسان
ڪئي. پر پادري صاحب، اوهان کي اعتبار اچي ٿو
تہ سلطان صلاح الدين هن پاڪ مڪان تان سترو
هٽ ڪندو؟

پادري: هو قسم ڪئي ٿو چوي تہ سڄي ملڪ جي
ڪاروباري انتظام ۾ ڪابہ دست اندازي نہ ڪندس،
باقي ايترو ٿئي تہ انگلنڊ جي پادشاهہ سان گڏ آءٌ بہ

جيروسلم جو بادشاهه ليڪجن ۾ اچان. هو رکو نالي ڪي ڪڙمي ٿو. هو ڪئيو ڪلايو چوي ٿو ته انگلنڊ جو بادشاهه اسان سان سچو ٿي، مگر ڪنڍي ته پوءِ مون تيهه ٿي ٿوبا ڇڏيا.

بادشاهه: هان، مگر ڪنڍي! ايڏت سگ ۾ ڪهس. ويچارو چالي ٿي ڪين ٿوا (ويچار ڪري) پر اما ڳالهه اڪ ۾ ۽ اسان سان ڪنهن ڪئي ته هئي؟ پوءِ اسان جو حافظو ڪجهه قدر ڪهنجي ويو آهي، تنهنڪري ياد ٿئو اچي ته سڪالنڊ واري جوان ڪئي، يا حڪيم صاحب ڪئي، يا اينڪاڊيءَ جي مڙهيءَ واري سنياسيءَ ڪئي. ايترو سجهي پيو ته ڪنهن مڙيوٺي امڙي واهيات ڳالهه ڪئي هئي!

پادري: اما ڳالهه اينڪاڊيءَ واري سنياسيءَ ڪئي هوندي. هن، انهيءَ ڏس ۾ پاڻ گهڻو پتوڙيو آهي. جنهن وقت شهزادن جا وڪا پڌرا ٿيا، ته ڏڏنين ته هن مان ڪو هاڻ ورثو ڪينهي، تنهن وقت ڪاڻ ولي هن جي ننڊ ڦٽي آهي. هو انهيءَ ڪري پنهي ڏرين وٽ پيرا پيو ڪري. هو چوي ٿو ته عيسائي مذهب وارا جنهن مطلب لاءِ سمنڊ جها ڪي ته هيڏا ڪشالا ڪري آيا آهن، سو جي مطلب سمورو پورو نه ٿئي ته جيترو ٿي سگهي، اوترو چڱو. خرخسو نه خالي، آڌيو نه، ته پائلي.

بادشاهه: پر اوهين ڪي پنهنجو ويچار ڪريو ٿا ته اسين مسلمانن ۾ ڪيئن مگ ڏينداسين؟

پادري: البت پوپ سائينءَ سان صلاح ڪرڻي پوندي. روم جي هاڪاري سنياسيءَ کي چئبو ته اهو سائس انهيءَ ڳالهه جو ذڪر ڇوريندو.

بادشاهه: اسان جي پڇڻ کان سواءِ؟

پادري: (ڇرت پڙي) اول حضورجن جي منظوري، پوءِ ئي ڪا ڳالهه. مجال آهي ڪنهن جي جو سائينجن جي حڪم ڏاران ڪو قدم کڻي سگهي!

بادشاهه: انگلنڊ جو بادشاهه مسلمانن ۾ سڳ ڏئي! مري ويندس، پر لاشائستي ڳالهه نه ڪندس. اسين جي اهڙو ڪم ڪريون ته پوءِ ته هرڪو ائين ئي چوندو ته: ويٺي سڳن کي، پر ڪن ۽ ڪپائي آئي!

پادري: قبلا، اوهين انهيءَ ڳالهه جو خيال ڇو ٿا ڪريو؟ اسين ۾ گهڻائي عيسائي پنهنجون نياڻيون مسلمانن سان پيا پرڻائين. آهي ته پوپ سائينءَ کان ۽ ڪونه پڇن. حضورجن رکو اها ڳالهه ڪٿين ته، اهڙي سڳ سان ساري عيسائيءَ قوم جو ڪيترو پلو ٿيندو. جيڪي ارڪان ڏسڻ پيا تن سان ائين پيو سمجهجي ته الهي سائينءَ ٿيڻ ڪري سلطان جيڪڏهن پاڻ مسلماني مذهب ڇڏي، ڪرستاني مذهب اختيار ڪري ته عجب ڪونهي.

بادشاهه: ڪرستان ٿيڻ جو ارادو ڏيکاريو اٿس؟ اسان جي دين ۾ اچي ته پوءِ اسان کي سڳ ڪرڻ ۾ ڪو به اعتراض ڪونهي.

پادري: قبلا، اڳي ته هو ڪٽر مسلمان هو، پر هاڻ پادرين جا وعظ ٻڌا اٿس ته خيال ڦريا اٿس. سلطان، جي ڪرستان ٿيو ته ڏسجو ته ٻيا ڪيترا مسلمان هن جي پيروي ڪندا ۽ اٿين امان جو دين وڌندو.

بادشاه: جيڪڏهن انهيءَ مگ جو ذڪر ٻيو ڪو ماڻهو اسان سان چوري ها ته انهيءَ دم ماري وجهونس ها، پر جڏهن توهان جهڙي پادريءَ اهڙي ڳالهه ڪئي آهي، تڏهن اسين هن وقت ڪجهه نٿا ڪريون. هينئر شهزادن جو ميڙ ميڙٺو آهي، تنهنڪري اسين اوڏهين هلون ٿا، ۽ هن ڳالهه جو پوءِ ويچار ڪنداسون، حال ڀلي ته اها ڳالهه پيٽ ۾ رهي.

رچرڊ بادشاهه پوءِ شاهاڻو ويس وڳو ڍڪي، وڏيءَ ڌام ڌوم سان مجلس ۾ ويو. ٻيا بادشاهه ۽ شهزادا اڳيئي اچي ڪٺا ٿيا هئا، ۽ سڀ سندس لاءِ سيڙيا ويٺا هئا. هن اچڻ ۾ ٿوري دير لاتي ته سڀڪو پنهنجو ساڙ وير ياد ڪري چوڻ لڳو: ڏسو رچرڊ جا حال! اسين پاڻ ته سندس زبردست هئاسين، جو پوريءَ مهل تي اچي حاضر ٿياسين، ۽ پاڻ پاڻ ته اسان جو سردار آهي، جو جنهن مهل وڻندس تنهن مهل ايندو؟ هيءُ پاڻ کي سمجهي الائي ڇا ٿو! پاڻئين ٿو ته سچ چڙ ته ٻيري ۽ لهي ٿي سڃاڻس ٿو! هيڏو ٻانور الائجي ڪيو ڇاتي اٿس؟ هن کي هاڻ لهي سنئون ڪرڻ کپرجي. هنن پوءِ پاڻ ۾ ارادو ڪيو ته جنهن وقت

ايندو، تنهن وقت سندس مرحبا رکو ٿالي ماتر ڪنداسين ته ٻلي مٿنهن پيت سان لڳيس.

هنن اچا ياڻ ۾ اهي ڳالهيون ويلي ڪيون ته رچرڊ اچي نڪتو. هن جي شاندار شڪل ۽ شاهالي هلت هنن ۾ ٻالمرادو سندس لاءِ عزت پيدا ڪئي. هن مڙس جي ڏيا ۽ حشمت مٿن امڙو اثر ڪيو، جو سڀ ٻالمرادو اٿي بيٺا. فرانس جي بادشاھ کي هيڏو عڪس هو ۽ آسٽريا جي ڊيوڪ کي رچرڊ ۾ هيڏيون ٻاهيون هيون، پر هينئر اهي ٻه هڪواريءَ باادب اٿي بيٺا. ٻنهي ڪڏجي بلند آواز چيو: شهنشاھ کي اسان جي تون سلامت رک خداوندا! رچرڊ جي هينري مرحبا ڏي ته هو لڙڻ لڳو. هو مڙس مانُ جو بکيو هو. هينئر ٻنهي مانُ رکيس ته ياڻ ٻه ٻنهي کي جيجهي عزت آبرو ڏيئي، ڳالهين خوش خير و عافيت پڇڻ لڳو. اول گهڻي سرهائي ظاهر ڪيائين، جو مس مس هيڏي جهاڪ لنگهي، پاڻن جي سٿ ۾ ويهڻ جهڙو ٿيو هو. هن پوءِ تقرير ڪرڻ جو ارادو ظاهر ڪيو تہ سڀ لهي لڪي ويٺا، ۽ امڙي ماٺ ٿي وئي، جو سئي ٻٽ تي ڪيري تہ ان جو کڙڪو ٻه ٻڌڻ ۾ اچي. رچرڊ پوءِ پنهنجي تقرير شروع ڪري چين:

اڄ اسان جو وڏو ڏينهن آهي. امڙي سڳوري ڏينهن تي واجب آهي تہ هرڪو چت سان چانت ڪري، پاڻن سان ياڻ ٿي وهي. هن جهاد ۾ ياڻ

موڪل جي حتي المقدور ڪوشش ڪرڻ گهرجي. آرچبشپ صاحب هن سڳوري ڪارج جا ابا آهيو، ۽ رچرڊ اوهان جو سپاهي آهي. ڏاڍي رچرڊ جو سپاهه لنڊن کان اهڙو ڪيو آهي، جو هو وقتي گهر وڃڻ لئه ٿئي ٿو، پوءِ ڪي جو ڪي چئي ويهي ٿو، پر اوهين صاحب انهيءَ خسيس ڳالهه جي خيال وچان پنهنجو ديني فرض وساري نه ڇڏجو. مذهب جي راهه ۾ مجاهدي ڪرڻ ڪري پنهي جهانن ۾ جس ٿئي ٿو، تنهنڪري ويهن ٿي ننهن جو زور لائي اهو جس کٽبوا جيڪڏهن پنهنجي ڪنهن قول يا فعل سان رچرڊ ڪنهن کي رنجايو آهي ته هو سچيءَ دل سان هن پريءَ سڀا ۾ معافي گهرڻ لاءِ تيار آهي. اسان جا فرنس وارا شريف ڀاءُ جيڪڏهن رچرڊ جي اهڙي بدبختي ٿي هجي، جو اوهان جهڙي لائق ڀاءُ کي ڪنهن ڳالهه ڪري رنجايو هجيس ته مهرباني ڪري هينئر ڪٿلي چئو؟

فلپ: (اٿي بيهي) انگلنڊ جي بادشاهه فرانس جي حاڪم جو اهڙو ڪو ڏوهه ڪيو ئي ڪونهي، جنهن لاءِ معافي گهرڻ جو ضرور ٿئيس. اسان کي هن جهاد جي اوني وچان پنهنجون سڀ ڳالهيون ڪن پنيان ڪري ڇڏڻيون آهن.

اٿن ٿا، رچرڊ کين هٿ هٿ ۾ ڏيئي ڀائرن واڪر ڪڏيو.

رچرڊ: (ليوپولڊ کي) آسٽريا جي ڊيوڪ کي الهو انگلنڊ تي ڪاوڙ هوندي! هڪ ڪري هن

پاڻ انگلنڊ جي بادشاهه کي دل ۾ ڪرڻ لاءِ وڏو ٿي سبب ڏنو آهي. پر هن وقت هڪڙي کي اهي ڏکيا ڏورايا ڏيئي، ڪير ۾ موري نه وجهي. چوڻي آهي "گذريءَ کي ياد نه ڪجي جا گذري سا چوڪي." پائرن جي وچ ۾ ساز سلوڪ چڱو آهي. هينئر اسان کي ڪير ڪنڊ ٿي، ديني ڪم جي سرانجامي لاءِ ڪلهو ڪلهي ۾ ڏيئي اٿهڻ گهرجي. آسٽريا جي ليوپولڊ وٽ جيڪڏهن انگلنڊ جو جهنڊو هجي ته ڪيڏي ظاهر ڪري ته پوءِ، رچرڊ جيڪا آسٽريا جي جهنڊي جي بي حرمتي ڪئي آهي، تنهن لاءِ سچيءَ دل سان معافي وٺندو. قصي ٽاهڻ لاءِ سولي وات اها آهي- الفت ۾ سيڪي آهي، ڪلفت مان ڪي وڻو ڪينهي.

رچرڊ جي انهن لفظن تي ليوپولڊ گهڻو پوسريو. پٽ ۾ پئي ٿهڪا وريس، پر وات مان ڪجهه چوڻ واجب نه ڄاتائين، سونڊ پائي اکيون ڪري هيٺ ڪيائين.

اتي جيروسلم جو وڏو پادري اٿي کڙو ٿيو.

پادري: چور ونيو آهي سڀڪ سان. آسٽريا جي ڊيوڪ قسم کڻي چيو آهي ته انگلنڊ جي جهنڊي جي سندس ملائڪن کي به سڌ ڪانهي. وڏي ڳالهه ته اهڙيءَ هٽ ڇنوهيءَ مان هن کي هٽ ڇا ايندو؟

رچرڊ: جيڪڏهن ائين آهي ته پوءِ اها اسان جي آرهه زوراوري ڇئي، جو پنهنجي حاڪم پاڻ کي چور ڪري ورتو اٿون! اسين پنهنجي اهڙيءَ هلت لاءِ معافي طلب آهيون. "هار مڃي، جهڳڙا لوڙا."

ائين چئي، هن پنهنجو هٿ ڏکو ڪيو، پر ليوپولڊ ساڻن وچان هٿ هٿ ۾ نه ڏنس. اتي رچرڊ چيو: ”هيءُ ڇا! اسان جو مطلب هو ته پاڻ ۾ ڪير ڪنهن تي وجهون، پر هيءُ هٿ هٿ ۾ ڏيڻ کان عار ٿيو ڪري. انهيءَ ۾ جيتوڻيڪ اسين پنهنجي بيعزتي ٿا سمجهون، پر هڪ ڪري اسين انهيءَ بيعزتيءَ جا لائق آهيون- اسان رت ٽڪدي سندس سان ڪونه رکيو هو ته پاڻ ۾، هينئر اهي خار اسان سان ڪڍيا اٿس. هاڻ چئبو ته هڪٻئي کان وير وٺي پاڻ ۾ ٻاڙو جهاڙو ٿياسين. اوٽ ٻڙي موٽ ۾، ڪنوار ٻڙي کهوٽ ۾.

رچرڊ پوءِ مانسٽيريٽ جي مارڪئس، ٽيمپلرن جي گرئنڊ ماسٽر ۽ ٻين شهزادن ڏي منهن ڪري چيو: جيڪڏهن اوهان مان ڪنهن کي به، اسان ڪنهن به طرح رنجايو هجي، ته هينئر اسين اوهان کان معافي مڱڻ لاءِ تيار آهيون.

مارڪئس: اسان کي نڪو ساڙ وير، نڪا ٻيائي آهي، باقي انگلنڊ جي بادشاهه جي جيڪڏهن اها مراد هجي ته هن ديني لڙائيءَ ۾ رکو سندس لالو نڪري، ته اها سندس نيت پاڻ چائي.

گرئنڊ ماسٽر: ڪنهن کي گل چئي منهن ۾ نه ڏبو آهي. پر للي چئي ڪرڻ به واجب ڪينهي. اڄ جڏهن انگلنڊ جي بادشاهه مون کي ڳالهائڻ جو وجهه ڏنو آهي. تڏهن مون کي جيڪي چوڻو آهي، سو ظاهر

ظهور ڇٽي ٿو ڏيان. انگلنڊ جي شريف ۽ جرات ڀري
بادشاهه جو قدر سڃاڻي، اسان پنهنجي خوشيءَ هن کي
پنهنجو سرڪردو ڪيو. هاڻ پاڻ کي جو سمجهي ٿو ته
ڪيس پنهنجن ڀائرن تي هر طرح فوقيت ۽ فضيلت آهي،
سا ڳالهه گهٽڻ جي رنجيدگيءَ جو باعث آهي. ڀلا
شهزادا جيتوڻيڪ هن وقت ڪچن لڳا، ته به دل ۾
ڪنهن کي پيو سمجهندو هوندو ته آءٌ ڪو خلاف
ڪونه ٿو چوان. سندس منهن مان ئي اها ڳالهه
پاڻمرادو پڌري آهي، پوءِ وات مان ڇٽي ڇو وڃائين.
مون هڪڙي ڇٽي پاڻ کي ڏٺو ڪيو، اهو ئي بس آهي.
نمپلرن جي گرئنڊ ماسٽر اهو ساز ڪڍيو ته سڀ
اهڙيءَ طرح ٻڻ ٻڻ ڪرڻ لڳا، جو جن ڇيائون ئي
ته ڇگو ستونو چياپائينس. رچرڊ کي باهه ولي وئي،
پر اتي ئي پنهنجي ڪاوڙ روڪيائين. هن ڪيڏاريءَ
سمجهو ته گرئنڊ جو مطلب ئي اهو آهي ته اهڙي
ڪا ڇوڇڙي ڏيالس جو جوش ۾ پرجي، ڪا ڳٺي
ڳالهه ڪري ته پوءِ سڀ آيري ولولس. ۽ يورپ
۾ ٻين عيسائن اڳيان به ڇوڻ جهڙا ٿيون ته رچرڊ
جي سورن ڳاڻ اسان کي لاچار سلطان سان صلح ڪرڻو
پيو. اهي ڳالهيون ٻڌي، هو پنهنجي غصي تي غالب پيو.
آخر ٿلهي سيني سان چيائين: اسين قبول ٿا ڪريون ته
بعضي وقت جي تنگيءَ سبب اسان کي ڳالهين ۾
توهان ڀائرن سان صلاح مشورت ڪرڻ ڏاران ڪو
قدم کنيو هوندو، پا وقتي اسان پنهنجي ذاتي سپاهه

موجب توهان جي ڪا ڳالهه هيٺ ڪري، پنهنجي
ڳالهه مٿي ڪئي هوندي، پر اهي اهڙيون ڳالهيون
ته آهن، جن تان اسان جا پاڙي ايترو دل ۾ ڪن،
جو پنهنجو ديني فرض وساري ويهن. گهڻين هٿين
ڇڙو ڪجهيو پئي. اوهان پاڙن جي مدد سان ئي اسان
کي سوين ڪڻن جو آسرو آهي. توهين مهرباني ڪري
هي ڳالهيون به خيال ۾ رکو ته جنگ جي ميدان ۾
اسين ڀيڙين صف ۾ مهندارن واڻڪر ٿيي ٿي بيٺاسين ته
منزلگاهه تي موٽڻ مهل اوهان سڀني جي پٺيان پوراٽن
واڻڪر ٿي ٿي آياسين. ڪنهن لڙائيءَ ۾ سوين ڪٺندي،
اسان کي ڪجهه مال هٿ ٿي آيو ته اهو رکو توهان
پاڻ ۾ ورهائي ٿي ڪنيو. اسان ڪڏهن اوهان کان
حصو ڪونه ٿي گهريو، جو اسان سمجهيو ٿي ته ڪٺيل
هنڌن تي اسان پنهنجو جهنڊو کوڙيو ته اهو ئي انعام
اسان لاءِ بس هو. جيڪي هنڌ دشمن کان ڇڏائي
پنهنجي قبضي ڪيا اٿون تن تي جيتوڻيڪ پنهنجو
تالو ڏريو اٿون ته به اهي اوهان جي حوالي ڪري
ڇڏيا اٿون. وقتي اوهان جي لشڪرن تي اسان برابر
پنهنجو حڪم ٿي هلايو، پر هن ڪري جو اسان هنن
کي پنهنجو لشڪر ڪري ٿي سمجهيو. اسان کي دل
۾ دغا ئي ڪا نه هئي، تنهنڪري جتي اوهين پنهنجي
لشڪر جي دوا سٽيءَ ۽ خوراڪ پوشاڪ جو پورو
بندوبست نٿي ڪري سگهيا، اتي اسان پنهنجي کيسيان
ڏوڪڙ خرچي، سندن پرگهور پئي ڪئي. اهڙيون

ڳالهيون اسين پنهنجي زبان تي ٻ جوڪر ڪين آڻيون، جو اسان جو مطلب ئي نہ هو تہ وات سان چئي وڃايون. پر اڄ جڏهن اسان کي ڏکيا ڏورانہا مليا آهن، تڏهن ايترو چوڻ حق ٿا سمجهون تہ اسان جي اوڻاين ڏي نظر نہ ڪريو، پر پنهنجو ديني فرض ادا ڪري، پنهنجو لاچار وڌايو. جيڪڏهن اسان جي مهنداريءَ سان اوهين بيزار آهيو تہ پاڻ سان جيڪو ٻہ سرڪردو چولڊالو هجيوَ سو ڀلي چونڊيو، ۽ رچرڊ کهڙي خوشيءَ سان ان جي مهنداريءَ هيٺ اوهان ڀائرن سان ڀاءُ ٿي بيهندو. جيڪڏهن اوهان جي دل جنگ کان ماکهين ڪٿي ٿي هجي، ۽ سچ پچ پويان پير ڪرڻا الوَ تہ ٻہ ڀلائي ڪري ڏهہ-پندرهن هزار ماڻهو ڇڏي وڃجو. توهان جي پرپٺ رچرڊ جيڪڏهن سوڀارو ٿيو تہ اها سوڀ فقط سندس نہ، پر اوهان ڀائرن جي ٻہ ليکبي. وڙهڻ لاءِ اوهان جا سپاهي هولڊا تہ اوهان جو ٻہ ڳالو نڪرلدو.

رچرڊ بادشاهہ جنهن فصاحت ۽ بلاغت سان هيءَ لنڊڙي تقرير ڪئي، تنهن سڀني تي جادوءَ جهڙو اثر ڪيو. جيڪي شهزادا صلح جون واڻون نهاري رهيا هئا، سي هينئر صلح توڙي ساڙ وير جون ڳالهيون پرن هيان ڪري، دشمن سان جنگ جوٽڻ لاءِ ڪمر ڪشڻ لڳا. ڪيترن وڏي واڪي پڪاريو: جيروسلم بچايو، جيروسلم! جنگ، جنگ! اهو ٿي ڏٺيءَ جو حڪم! اهو ٿي سچي سائينءَ جو فرمان! شهزادن جا اهي بلند

نعرا ٻرانهن ٻڌن ۽ پڙاڏو ڪرڻ لڳا. جهڙي سپاهي ڀري تي پيل هئا، تن ۾ انهن لفظن لئون جوش جاڳايو. اهي پنهنجن حاڪمن کان به وڌيڪ زور سان ساڳيا آواز ڪرڻ لڳا. هاڻ هر ڪنهن کي جنگ جي وائي وات ۾ هئي. سيني شهزادن پوءِ يڪمشت ٿي اهو ٺهراءُ ڪيو ته جنگ جدل بند رکڻ لاءِ جيڪو عرصو ٻنهي ڌرين جي صلاح سان مقرر ٿيل آهي، اهو گذري ته وري جنگ شروع ڪبي. انهي ٺهراءَ بعد مجلس برخاست ٿي، ۽ هر ڪو پنهنجي پنهنجي ماڳ وڃي سکي ٿيو.

ٽيمپلرن جو گرئنڊ ماسٽر ۽ مالسٽيريٽ جو مارڪئس پشيمان ٿي ويا. رچرڊ بادشاهه سان سڀ شهزادا پرتا ۽ ٻارن وانگر ڪلهو ڪلهي ۾ ڏيئي، جنگ جي ميدان ۾ لڙڻ جو قول ڪيائون ته هنن ٻنهي جا چپ به ڪارا ٿي ويا. ڇو، ڪتو به ڪاڏو سڃن ڪُٽڪ به ڪون پيو! مارڪئس چيو: مون کي ته اهوئي عجب آهي ته رچرڊ جي جهنڊي جي هيڏي بيحرمتي ٿي، ته به غم کائي ويو! گرئنڊ ماسٽر چيس: پڇاڙي ڀل پيئي آهي. تون هاڻ کي کهڙوئي سياڻو ٿو سمجهين، پر رچرڊ تنهنجو استاد آهي. هن حريف سمجهو ته جي پنهنجي تي ٿي بيهندين ته گهر ۾ ڦيٽاڙو پوندو، ۽ پوءِ سلطان سان صلح ڪرڻ جو لڪر مون تي پچندو، شهزادن جا ٽوڙ به مون کي اڪيئي ماريا پيا هئا. مون کي پڪ هئي ته رچرڊ، جي سندن ٻڌيءَ تي هٿ ڦيرائيندو،

۾ ساڻن ملو چلو ڳالهائيندو ۽ هو سندس ٻانهن ۾ ڏاڍا ٻانهالي ٻيهندا. هاڻ ڏسجانءِ ته ساڳيو اهو رچرڊ ڪيئن ڪري، ٻوءِ ٻئي کي ڏيندو ٻاهه. جنگ ۾ لشڪر ٻين جو مارائيندو، ۾ ٻچاڙيءَ ۾ جيروسلم جو بادشاهه ٻاڻ ليندو. ههڙي مطلبيءَ کي آءٌ جيڪر هڪ پل به جيئرو رهڻ ڪين ڏيان. اهو ملعون مٺو پلو آهي. هاڻ سڪڙي ڳالهه ٻڌايانءِ ٿو، سا دل ۾ رکج. مون وٽ جيڪي دشمن جي طرف جا راڄنيتي قيدي آهن، تن ۾ هڪڙو ٻندرو ترڪ آهي. هو اهڙو حريف آهي، جو جيڪڏهن ڇيڙبانس ته رچرڊ جو مڙهه به ڪين ليي، هاڻ رک ڏاليءَ تي ا حال ٻلي ته وڏي واڪ هجيس، ٻوءِ ٻاٿيهي هن سان ليکو لاهبو. هو ٻيئي ٻوءِ رچرڊ جي برخلاف ڪو منصوبو سٽڻ لڳا.

باب يارهون

ايڊٿ جي همت

رچرڊ پنهنجي ڀائرن کي پرچائي، ۽ هنن کي جنگ لاءِ تيار ڪري، پوءِ پنهنجي راڻيءَ کي پرچائڻ ويو. اول راڻيءَ جي هڪ سهيليءَ کي سڏائي، ان کان جهنڊي ڪم نيو ۽ ايڊٿ جي سرڪينيٽ سان بيگاهه وقت ملاقات ڪرڻ باٻت پڇا ڪيائين. انهيءَ سهيليءَ سربستي ڳالهه ٻڌايس ته ڇرچو ڪري چاڙهڻ هئان سرڪينيٽ کي لياهو موڪليو ويو هو، پر اهڙي ڀاڻ ته لاڏي ٻاتي ڪالهه هئائين ته هيڻ ڪل ماڻ ڏِل ٿي ٻولدي. اتي بادشاهه سمجهي ويو ته ايڊٿ بي قصور آهي، ۽ هن کي پرچائڻ به ضرور آهي.

راڻيءَ کي جنهن مهل خبر پيئي ته بادشاهه اچي ٿو، تنهن مهل هوءَ آچا سٺا ويس وڳا ڪري لهي ويٺي. بادشاهه سندس تنبوءَ ۾ آيو ته هيءَ مٺنهن مٺنهن تي چاڙهي ويٺي. بادشاهه جو اول مطلب هو ته راڻيءَ کي ڇنڊ ڪيان، جو هوڙو بيهودو ڇرچو ڪيو هئائين، جنهن مان هي ڪل نڪتا هئا. پر هيءَ جا اکيٺي ٻٺو چاڙهي ويٺي هئي، تنهن کي ڇنڊ ڪرڻ واجب نه سمجهي، هن جي پاڻ دل وٺڻ لڳو. راڻيءَ پوءِ اللو ڪيس عتاب ڏنا، ۽ ميڪ ميڪ ڪندي چيائين:

توهان منهنجو مان ڪونہ رکيو. مون گوڏن ڀر ويهي، توهان کي هن سڪاٽ سردار پاران ڀاڙ پاتو تہ توهان مون کي نرادر ڪري موٽائي ڪڍيو. بادشاهہ جيئن تيئن ورچائي چيس: تون دل وڏي ڪر سرڪينيٿ صحيح سلامت آهي. اسان هن کي حڪيم جي حوالي ڪري ڇڏيو آهي.

اتي راڻي هيڪاري اچي مٿي، چي، مون هن لاءِ جهولي جهلي تہ توهان مون کي هڪالي ڪڍيو، ۽ مسلمان حڪيم جو مون کان وڌيڪ ننگ پيو؟ بادشاهہ چيس: هن اسان کي مشوجيار ڪيو، سو هن جو ٿورو اسان کان وسرڻ جو نہ آهي. تون پاڻ جيڪر حڪيم صاحب جو ججهو قدر ڪرين، جنهن اسان کي اهڙو تہ نوبنو ڪيو آهي، جو اڄ اسين تو تائين ڇٽي آيا آهيون. اتي راڻيءَ ميڪن بند ڪري چيو: توهين الهيءَ حڪيم کي مون وٽ وٺي اچو ها تہ پوءِ اوهين جيڪر اکين سان ڏسو ها تہ انگلنڊ جي راڻي هن جو ڪيترو قدر ٿي ڪري. اوهان جنهن ڏينهن مٿي تي پاڻي وڌو، تنهن ڏينهن مون لاءِ ڄڻ تہ سونو سج اڀريو. انگلنڊ جو بادشاهہ، ڏسين جو ڏيئو، چوڏس جو چنڊ، هن کان سواءِ منهنجو جيئڻ ڪهڙو؟

ڪوٺي بادشاهہ ۽ راڻي پاڻ ۾ اکين کان وڌيڪ راس پاس ٿي ويا، ۽ ڏوهہ پيو چامڙي تي. بادشاهہ چيو: اهو نياڪو جي هن کي ورغلائي وٺي نہ اچي ها تہ هيتري خرابي ٿئي ئي ڪين ها. چامڙي کي پوءِ

سندس چاميڙيءَ زال سوڊو ڏيس-ولو ڏيئي، سلطان صلاح‌الدين ڏي تحفي طور ڏياري موڪليائين.

پنهنجي زال رانيءَ کي مرچائي، بادشاھ پوءِ ايڊٿ کي پرچائڻ ويو. هوءَ ڪاري پوشاڪ پهري وار چوڙي، اهڙيءَ طرح منهن کي هٿ ڏيو ويٺي هئي، جو ڄڻ ته ماتم ۾ هئي. بادشاھ اندر آيو ته ايڊٿ ادب وچان پنهنجي جاءِ تان اٿي کڙي ٿي. بادشاھ ويهڻ لاءِ چيس ته هوءَ ويٺي، پر وات مان پڪو به ڪونه ڪڍيائين. هيءَ جا هيئن ڏڪڻ کي چنو لائي ويٺي ته بادشاھ وڌي ويجهو ٿيس، ۽ هٿي لهري چيائينس: پياري ايڊٿ ڇو، اسان تي ڪا ڪاوڙ آهي ڪيئن؟ اسان برابر توکي وڏيل اکر ڪالهايا هئا، جو اسان کي اهو گمان هو ته تو اسان جو لقص پوڙيو آهي. هينئر جڏهن اسان کي يقين ٿيو آهي ته تون بيقصور آهين، تڏهين اسان گهڻو پڇتايو آهي. هاڻ ڀڻ، تون اسان کي معافي ڪين ڏيندينءَ؟

ايڊٿ: رچرڊ کي ڪير معاف نه ڪندو؟ رچرڊ منهنجو ياءَ ٿئي.

بادشاھ: ڀڻ، هاڻ گذري سا گذري، پر هيءَ ڇا، اڃا اداس پيئي ڏسجين! ڏاڍي شل سڀ سک ڪري! باقي ويس وڳو توڙي منهن جو ڍؤل اهڙو ڪري ويٺي آهين، جو ڄڻ ته ڪنهن جو عذر واريو اٿيئي؟

ايڊٿ: هائو، اسان جي ڪل جي آبرو چلي رهي آهي، تنهن جي ماتمداري ڪئي اٿم.

بادشاهه: (منهن ۾ گهنڊ وجهي) هي ڇا چئه؟
اسان جي ڪل جي آبروءَ جو عذرا ائين ڇوڻ تي
تنهنجو وات وريو؟ پيڻ، اسين قبول ٿا ڪريون ته
اسان آبهرائي ڪري ٻه اکر چيا، ۾ تنهنجي ٻي ڪا
خطا ڪانه ڪئي اٿون. جيڪڏهن اسان جي هٿان
ڪا پيٺي هجي ته بلاشڪ چؤ؟

ايڊٿ: اسان جي خاندان جي بادشاهن تي لازم آهي
ته ڏوهه لاهه، سيڪت ڏين يا معافي ڏين. ۾ هيئن
سورمن کي گولو غلام ڪري، پنهنجي مخالف ڌروارن
جي حوالي ڪرڻ سندن شان وٽان بلڪل نه آهي.
جيڪڏهن سرڪينيٿ کي قتل ڪرايو ها ته اهو
جيتوڻيڪ لسورو انڌير ٿئي ها، ته به ائين چوڻ ۾ اچي
ها ته اوهان انصاف جي ڪارروائي ڪندي، آبهرائيءَ
وچان اهڙو حڪم ڏنو. ۾ هيئن جو هن کي اکهاڙين
پيرين ڪلهي، دشمن وٽ غلاميءَ جي زنجير ۾ ٻڌايو
الوّ، تنهن جهڙو قهر نه اڳي اسان جي ڪٽنب مان
ڪنهن ڪيو، اڪو ڪو ڪندو.

بادشاهه: ٺهيو، سمجهيوسين. جنهن سان رکو اڪين
جي مريت هوندي آهي، سو جي اکين ڪان پاسي ٿيندو
آهي، ته ائين پيو پانئبو آهي ته هو جهڙو دليا ۾ آهي
تهڙو ڪونهي. جيڪڏهن توسان اهو ليکو نه ٿيو آهي،
ته توڻ يقين سمجهين ٿي ته هن کي ليڪالي ڏيڻ بدران
قتل ڪرائڻ وڌيڪ هو، ته هيئنر به ويل وڃي ڪانهي.

هينڊرڻي ٽورا مالهو موڪلي گهرائي ورتو نس، ۽ پوءِ تون مٿس ڪا اهڙي تهمت رک جو آمالڪ قتل ڪرائي ڇڏيونس! بس، ائين ته ڪل جو شان رهجي ايندو؟

ايڊٿ: هاڻ گهڻا چرچا ڪيو. الهه چرچڻ ڪرڻ جدران هي ۽ ڳالهه ڪٿيو ته مڪوري صليب خاطر جيڪي سائو پنهنجو سر فدا ڪرڻ آيا آهن، تن مان اوهان هڪ سچو سورمو ڪڍي ڇڏيو آهي. اوهان وانگر جيڪي شڪي هوندا، سي وقتي اهو ئي انومان ڪڍندا ته توهان جو، هڙو سرويچ پنهنجي لشڪر مان آڙي، دشمن جي حوالي ڪيو، سو رکو هن ڪري ته متان پهلوانيءَ ۾ اوهان کان وڌيڪ االو ڪڍي، اوهان جو ٿانءَ ناموس لٽي ڇڏي!

بادشاهه: اسين-اسين، اسين ڪڏهن عمر ۾ ناموس لاءِ حاسد نه ٿيا سين. هو جيڪڏهن پهلوانيءَ ۾ اسان سان ڪلهي هڻڻ جي ڪوشش ڪري ته اسين جيڪر پنهنجو شاهاڻو شان ڇڏي به، هن سان ميدان ۾ سامهون ٿي بيهون، ۽ انهيءَ دم هٿن جي صفائي ڏيکاريونس. هر ويرو اسان تي اهڙو الزام نه رک. تون بيخيالو ٿي ڳالهائين، پر توکي گهڻو ڏوهه نه ڏيو. تنهنجو پيارو تنهنجي اکين کان پاسي ٿيو آهي، ته توکي ڪا ٿي ڪاله ٿي پوي ته تون چوين ڇا ٿي.

ايڊٿ: منهنجو پيارو؟ پر ڀلي ائين چئو. جنهن منهنجي پيار هٿ ڪرڻ لاءِ هيتريون سختيون برسر

ڪيون، سو سچ منهنجو پيارو آهي(١). آءٌ جيتوليڪ شاهي خاندان مان آهيان، تہ بہ هن جي هيڏي قرباني جي لائق ڪين هيس. توهين پنهنجي دل ۾ الائجي ڇا سمجهندا هوندؤ، پر آءٌ اوهان کي يقين سان ٿي چوان تہ مرن رکو هن کي همٿايو ٿي تہ پلي تہ سچو سورمو ٿي سائجي. آءٌ هن لاءِ هڪ جوت هيس ۽ رهائڻ واريءَ واٽ ۾، هن جي دل وٺڻ ۽ رهبري ٿي ڪيم. هيستائين نڪي مون ٿي پنهنجو مانُ مرتبو وساريو، نڪي هن ٿي ڪڏهن ڪا بيهودي حجت هلائي، باقي مون نيالئ تي جيڪڏهن ڪو ڪوڙو لڪر رکندا تہ...

---

(١) تن ڏينهن ۾ يورپ ۾ دستور هوندو هو تہ جيڪڏهن ڪو جوڌو، ڪو پهلوانيءَ جو ڪم ڪندو هو تہ عام زالون، بلڪ شهزاديون هن جي قدرشناسي ڪرڻ ۽ هن کي وڌيڪ همٿائڻ لاءِ هن ڏي هار يا گل اڇليندييون هيون. بعضي ناز پريا نيڻ کٽي هن ڏي مرڪي لهاريندييون هيون، تہ اڳلو سمجهندو هو تہ منهنجو قدر ٿيو ۽ مون کي انعام ملي چڪو. اهو ٿي سبب هو جو اينگاڊيءَ جي مڙهيءَ ۾ سرڪينيٽ ڏانهن ايبٽ گل اڇلايا هئا. هتي بہ هن جي قدرشناسي ظاهر ڪرڻ لاءِ هن کي پنهنجو "پيارو" سڏيو اٿس. البت سرڪينيٽ سائس پرڻجڻ لاءِ خواهشمند هو، پر پاڻ شاهي خاندان جي هئي ۽ هن کي گهٽ درجي وارو ٿي سمجهيائين، تنهنڪري سائس پرڻجڻ جو ڪهس خيال ڪولہ هو.

بادشاهه: پياري پٽ، تون پنهنجي پاڻ تي ايڏو الزام نہ رک. اسان تو تي ڪوبہ ڏکر ڪونہ رکيو آهي. اسان ائين چيو ٿي ڪولہ تہ تو پنهنجو مانُ مرتبو وساري، ڪو بيهودو ڪم ڪيو آهي. هو برابر جنگي جوڌو آهي، ۽ ملڪ جي رسم مُوجب اندر جيڪڏهن تو پاريءَ شهزاديءَ هن جو قدر ڪيو تہ ان ۾ ڪو عيب ڪونهي. پر اسان ڏٺو آهي تہ اهڙين حالتن ۾ ڀريائين ماليٽي محبت ۽ پري ڪان عزت هوندي آهي، پر پوءِ وجهہ ملڻ تي گستاخي ۽ حجت هلندي آهي. پر تون پاڻ کي سيني ڪان وڌيڪ سياڻو پئي سمجهين، پوءِ تو سان ڳالهائي ڪير.

ايڊٿ: توهين هڏ-رت ٿي، مون کي ڪا چڱي صلاح ڏيندا تہ آءٌ اها اڪين سان مڃيندس، باقي ڏيڪو ڪين سهنديس.

بادشاهہ: بادشاهہ صلاح نہ ڏيندا آهن، پر حڪم ڏيندا آهن.

ايڊٿ: (بيپرواهيءَ سان) ائين تہ سلطان صلاح الدين بارا بہ پيا حڪم جاري ڪن. هتي حڪم جي ڪهڙي ڳالهہ آهي؟

بادشاهہ: چوڪري، تون هي ڇوپن چئي ٿي؟ هن سڪاٽ جو حق مانُ سڃائين ٿي، ۽ سلطان صلاح الدين جهڙي لائق انسان لاءِ ڪابہ عزت نٿي ڏيکارين! اسان جي نظر ۾ سلطان جو درجو وڌيڪ آهي. سڪالئنڊ جو وليعهد اهڙو ڪوڙو، جو اسان کي لشڪر موڪلن

جو دلاسو ڏيئي، پوءِ ڪنڌ کي وهالو ڏيئي ويهي رهيو!
سلطان صلاح الدين جيڪر ڪڏهن ڀ دلاسو ڏيئي ته پوءِ
ٽري ڪين وڃي. اهي سڪاٽلنڊ جا ماڻهو وقت جا
ويري آهن. اهڙن ڀ سڱ ڏيڻ بدران سلطان جهڙي
سچار سان سڱ ڳنڍجي ته اهو وڌيڪ آهي.

ايڊٿ: هرگز نه! جيڪڏهن انگلنڊ جو بادشاهه
وڃي مسلماني مَذهب اختيار ڪري، ته ڀ ايڊٿ پنهنجو
ڌرم ڪين ڇوڙيندي. پر مون کي ٻڌايو ته اوهين انگلنڊ
مان ڪَهي، هتي مسلمانن سان لڙڻ آيا آهيو، يا هنن
کي سڱ ڏيڻ لاءِ آيا آهيو؟ افسوس! اڪولي پهلواني
اوهان وٽان شايد پَرَ ڪري آڏامي ويئي آهي.
ڪروسيڊر ٿي اوهين هھڙا ڪيدي ڪين ٿيا آهيو؟

بادشاهه: (پنهنجو شان رکي) نه پٽ، رچرڊ جي
پهلواني رچرڊ سان آهي. اهو نُڪتو تنهنجي آزمائش
لاءِ هو، تون جيئن چوين ٿي، تيئن ٿي ٿيندو. جنهن
جنگ لاءِ سمنڊ ٽپي آيا آهيون، سا اوس جوٽبي.
بادشاهه پوءِ هن سان ٿورو چلو ڳالهائي، پنهنجي تنبوءَ
ڏي موٽي ويو.

باب ٻارهون

آئي ٻلا ٽري

سرڪينيٿ کي رچرڊ جي ڇانوڻيءَ مان نيڪاليءَ ملڻي چوٿون ڏينهن ٿيو هو. انهيءَ چوٿين ڏينهن، سانجهيءَ جي مهل، بادشاهه پنهنجي تنبوءَ جي اڳيان هوا کائڻ لاءِ ٻاهر نڪري ويٺو هو. هينئر هن ٻاڻ ڪنيو هو، تنهنڪري هوڙي کليل هوا هن لاءِ ٻاڻ فائديمند هئي. ان وقت وٽس ڪا ڀهر ڪانه هئي. سندس مقرب سردارس ڊيوا لشڪر جي ڀرتيءَ ۽ سامان سڙي جي بندوبست ڪرڻ لاءِ عسقلان ڏي ويو هو، پر سپاهين ۽ خدمتگارن لڙائيءَ لاءِ تياري پئي ڪئي، جو ٻئي ڏينهن ترڪن سان اڙلو هون: ڪن تراريون پئي مليون، ڪن ڍالون پئي صاف ڪيون ۽ ڪن ٻڇيون، ڀالا ۽ تير پئي تيار ڪيا. هٿيارن جو کڙڪو ٻڌي ۽ چلڪي واريءَ تلوار جو جهلڪو ڏسي، بادشاهه جي دل ٻهار بهار ٿيڻ لڳي، ۽ دل ۾ سوچ ڪرڻ جا سوڻ ڪنڊڻ لڳو.

سج لاڙائو ٿيو ته چوبدار اچي خبر ڪئي ته ڪو قاصد سلطان صلاح الدين وٽان رقعو رسائڻ آيو آهي. بادشاهه حڪم ڏنس ته تعظيم سان وٺي اچينس. بادشاهه ڄاتو ته ڪو اسير ٿو اچي، پر پوءِ ڏٺائين ته هڪ

حبشي آهي. اهو قاصد بدن جو ٺاهوڪو ۽ نهايت
قداور مڙس هو. شڪل جيتوڻيڪ حبشين جهڙي هئس
تہ بہ رونق چڱي هوس. حبشين وانگر اکي ناسون
ڦاٽل هيس، اکي ماڪوڙن جهڙا وار هئس، تنهنڪري
ذات جو حبشي ڀانيوني ڪين ٿي. مٿي تي اڇي ڪپڙ
جهڙي دستار، ٻت تي ڇيٽي جي ڪل جو ڳنڍين ٻانهن سان
ڇڙتو، پيرن ۾ چاڪڙيون ۽ ڪڇيءَ ۾ چانديءَ جي
زيبدار دُري هيس. ٽنگون ۽ ٻانهون اگهاڙيون هيس،
۽ اهي ئي سندس منهن جي رنگ سان ملي ٿي آيون.
ڪمر وٽان هڪ سنهين خنجر ٻڌي لٽڪيس، جنهن جي
ڪپ مٿان نانگ جي ڪل چڙهيل هئي. ساڄي هٿ
۾ هڪ تکيءَ نوڪ سان نيزو هوس، ۽ ڏائي هٿ ۾
ڪلاٻات جو مضبوط ڏورو هوس، جنهن سان هڪ
نهايت ٺاهوڪو ۽ شاندار شڪاري ڪتو ٻڌل هو.
قاصد اچڻ سان بادشاهہ جي اڳيان سجدو ڪيو، ۽
پوءِ هڪ گوڏو جهڪائي، نهايت ادب سان هڪ
ريشمي رومال بادشاهہ کي ڏنائين، جنهن جي اندر
ڪيمخواب ۾ خط ويڙهيل هو. خط جو مضمون هن
طرح هو:

اوهان جي موڪليل پوئين پيغام مان اسين معلوم
ڪيو تہ اوهين صحبت جي ناتي ڳنڍڻ بدران، جنگ
جوٽڻ لاءِ تيار آهيو. ڌڻيءَ سڳوري جي برڪت سان
اسين جنگ جي ميدان ۾ دوبدو ٿي اوهان کي ثابت
ڪري ڏيکاريندا سين تہ اوهان ڪوتاهہ نظريءَ کان

اهڙو قدم کنيو هو. اسان جي اڻاهه فوج اوهان جي لشڪر جا جيڪي حال ڪندي، سي اوهين اکين سان ڏسندؤ، ۽ ٻوء ساڳيو پڇائيندؤ ته لاحق اوهان جنگ جو قصد ڪيو هو. ٻر اهي ڳالهيون ٿيون ٻوء جون، حال جنهن صورت ۾ اوهان اسان کي پنهن سوغاتن سان گڏ ٻه چامڙا تحفي طور موڪليا آهن، تنهن صورت ۾ اسين انهيءَ اٽلپ تحفي جي عيوض اوهان ڏي هڪ حبشي غلام موڪڙي ڪري موڪليون ٿا- نالو ضحاڪ اٿس، هن جي ڪاري شڪل ڏسي هن کي نڪمو نه سمجهجو. جهڙيءَ طرح ڪنهن ميوي جي کل ڀاهران بدزيبي ڏسڻ ۾ ايندي آهي، ٻر اندر ڳر اڪسير هوندي اٿس، تهڙيءَ طرح هن کي ئي سمجهجو. سندس بدني طاقت ۽ دماغي قوت جي جيتري تعريف ڪبي، تيتري ٿوري ٿيندي. جنگ جي مهل هي اوهان جو چڱو مددگار ٿيندو، ۽ مشڪل مسئلن حل ڪرڻ ۾ اوهان جو صلاحڪار. سندس عاج جهڙن اڇن ڏندن جي وچ ۾، سندس زبان کي خاوند خاموشي ڏيئي ڇڏي آهي، جنهنڪري ڪجهه ٻڌڻ کان لاچار آهي، باقي ٻيءَ هرطرح سان هيءُ جوان لائق انسان آهي. اسان کي اميد آهي ته هو اوهان جي پوريءَ طرح خدمت ڪري پاڻ موڪيندو، هن جي هرطرح سان پارت هجيو.

بادشاهه هيءُ خط پڙهي پوءِ هن حبشي غلام ڏي چتائي نهارڻ لڳو. هن جي بدن جو سهڻو گهاٽ ۽

هن جا مضبوط ڏورا ۽ عمدي روش ڏسي، پڇيائين: ”تون ٻاڻ مسلمان آهين؟“ حبشيءَ ڪنڌ سان ناڪار ڪئي، ۽ پنهنجي پيشانيءَ وٽ هڪ آڱر آڻي جهلي ان جي مٿان ٻي آڱر اهڙيءَ ريت سنئين ڪري جهليائين، جو ٻنهي آڱرين گڏجي ڪري صليب جهڙي شڪل ڏسڻ ۾ آئي. انهي بادشاهه چيو: ”اسان ۽ سمجهو ها ته تون عيسائي آهين. هنن اي قياس مسلمانن شايد تنهنجي چپ ڪري آهي؟“ حبشيءَ ڪنڌ سان ناڪار ڪئي ۽ پنهنجي هڪ آڱر اهڙيءَ طرح مٿي ڪنيائين، جو ڄڻ ته ائين ٿي چيائين ته ”ڌڻيءَ مون کي گونگو پيدا ڪيو آهي.“ بادشاهه ٻوهه پڇيس: ”هٿيار صفا ڪرڻ ايندا اٿيئي؟“ حبشيءَ ڪنڌ سان ها ڪئي. بادشاهه هن کي اهو ڪم سونپيو. حبشي امالڪ زره، ڍال ۽ ٻيا جنگي هٿيار اهڙيءَ طرح صفا ڪرڻ لڳو جو ڄڻ ته اڳيئي ان ڪم ۾ ماهر هو. هن جو تحسين جوڳو ڪم ڏسي، بادشاهه چيس: ”تون اڪيلي امان جي اردليءَ ۾ رهه ته مر سلطان سمجهي ته امان تنهنجو قدر ٻوريءَ طرح سڃاتو آهي.“

منهن اونداهي ٿي ته انگلنڊ مان ڪن قاصدن ٽپال آندي. بادشاهه ٽپال پڙهڻ ڪي لڳو ويو ته سندس خذمتگار البولا ٿي قرڻ لڳا. ڪن پهڻن سان ٺٺي راند ڪئي، ته ڪي ٽنڪون ٽيڙي پيا هئا، ۽ ڪن اينده لڙائيءَ بابت ٻاڻ ۾ سٽس ٻٽس ٺٺي ڪئي. هي وجهه ولي، هڪ اندرو ترڪ، بادشاهه جي ويجهو

وڃڻ لڳو. ٻريان هڪ ٻهريدار هڪل ڪيس ته هن
پنهنجو لباتو لاٿو. هن جو سڄو بت ٻهروپين وانگر
قسمين قسمين رنگن سان رڱيل ڏسڻ ۾ آيو. سپاهين
ڄاتو ته هيءُ ڪو مسخرو آهي، سي امالڪ ويڙهي
ويس. اها ڪا اڻين ڳالهه ڪانه هئي. ڪرستان سپاهي
اڪثر واندڪائيءَ جي وقت ۾ ترڪ راڳيندڙ، بازيگر
۽ مسخرا گهرائي، پاڻ وندرائيندا هئا. هن وقت جو
ڏٺائون ته هڪ مسخرو پاڻيهي پيهي آيو آهي، سو
خوب لاچ ڪرايائونس. هي بندرو ترڪ مسخرن
وانگر جهرڪيون پائيندو، ٽڪيون هڻندو، جاڻي واڻي
بادشاهه کي ويجهو ٿيندو ويو، ۽ ٻوه ڪيڪ ملائي
ٻٽ تي پهچي رهيو. هڪڙي سپاهيءَ ڄاتو ته
ڦيريون پائيندي مٿو ڦري ويو اٿس، سو پاڻي آڻي
پياريائينس. پڇي چيو: دارونءَ جو ٻٽ پياريوس ته
ٻود ۾ اچي. هن کي دارونءَ جو ڍڪ ڏنائون ته
اهو هڪڙيءَ ڳيت سان ٻورو ڪيائين. سپاهين ۾ اچي
ٽهڪڙو پيو. سنڌين ٿو ٿو ٻڌي، بادشاهه ٻريائين
هڪل ڪئي. سپ سپاهي امالڪ ڏڙي ڀڳڙي ويا، ۽
هي بندرو ترڪ اتيئي ٻٽ ۾ پيو هو.

باڪ ڪلاڪ کن سانت لڳي پيئي هئي. بادشاهه
پنهنجي ٿپال وري پڙهي پڙهي. ٿپال ۾ ڪو سٺو
سماچار ڪونه هو، سنڌس ٻريٽ سنڌس ٻه ڀائر پاڻ
۾ وڙهي ڌار ٿيا هئا، ڪي امير پاڻ ۾ وڙهي ڍانگا
ٿي پيا هئا، ۽ ڪن شرطي جاگيردارن پنهنجن ڪڙمين

مان اهڙا ويل وهايا هئا، جو اهي پوءِ ستن منجي آيا هئا، ۽ خونريزيءَ جو گهڻو خطرو هو. انگلنڊ مان هي بدخبرون آيون، تن بادشاهه کي منجهائي ڇڏيو. هيءُ پنهنجن ٽي ٽپڻ ۾ هو، تنهنڪري پيءُ کنهن ڳالهه جو سماءُ ڪونه ٿي پيس. سندس پهريان ضحاڪ حبشي ڏال صفا ڪرڻ ۾ مشغول هو. ڏال ملي ملي آرسيءَ جهڙي اوجل ڪئي هئائين. جيڪو بندرو ترڪ پٽ تي پيو هو، تنهن جو پاڇو ڏال ۾ ڏسڻ ۾ پئي آيس. ڏال ۾ هن جي شڪل جاچيندي ڏٺائين ته اهو بندرو رکي رکي ڪنڌ پيو مٽي ڪٽي، ۽ چڻ بادشاهه جي لزديڪ وڃڻ جا وجهه پيو ڳولي. حبشيءَ اک ۾ رکيس، هو بندرو پوءِ رمز مان رڙهندو، رڙهندو، بادشاهه ڏانهن وڌڻ لڳو. ضحاڪ سمجهي رهيو هو ته ڏال ۾ ڪجهه ڪارو آهي. سگهوئي اهو بندرو شيطان نانگ والنگر سيرندو، بادشاهه جي لزديڪ ويو، ۽ پانهن جي آستين مان خنجر ڪڍي، اچا هنيائينس ٿي ته ضحاڪ حبشيءَ مڙهي ڪري پاڻهن کان سوگهو جهليس. بادشاهه ته بچي ويو، پر خولي اچي ضحاڪ تي پيو- هن پهلوان پاڻ بچائي ورتو، پر خنجر جو ٿورو گهڪو پانهن تي اچي ويس. بادشاهه تي جو هي اوچتو حملو ٿيو، سو اچانڪ ماري انيو، هڪ صندلي هٿ اچي ويس، سا پر ڪري، هن بندري شيطان کي اهڙي مغز ڏاري هنيائين، جو مغز ڦهي وڌائينس. هن پوءِ لڏڪي ڦٽڪي ساهه ڇڏيو.

پوءِ ته بادشاهه اچي پنهنجن خدمتگارن ني مٿيو. چي، حيف آهي اوهان جي حال تي! دشمن اسان جي جان وٺڻ لاءِ پنهه اسان تائين اچي پهتو آهي ته اوهان کي ڪو پتو نه پيو آهي! پر لهيو، اسان جي شير سان رهجي آئي، ۽ دشمن پنهنجو ڪيتو لوڙ يو. هاڻ هن جي سسي هڪدم ڏڙ کان ڏار ڪري، نيزي ۾ ٽنگي، ڪڙي ڪريو ته مر هرڪو ملعون عبرت وٺي.

بادشاهه پوءِ ضحاڪ ڏي وڌي، هن جي گهڻي شڪرگذاري ڪئي، ۽ چيائينس: جتي اسان جو سڄو لشڪر اسان کي ڪم ڪين آيو، اتي تون اڪيلي سر اسان کي ڪم آيو آهين، تنهنڪري تنهنجي جيتري به مهرباني مڃجي اوتري ٿوري. اتيئي سندس ٻانهن تي زخم ڏسي، رڙ ڪري چيائين: هي ڇا! هي زخم اٿوچو زهري خنجر سان ٿيو آهي. يڪدم خدمتگارن ڏي منهن ڪري چيائين ۽ اوهان مان ڪو به هن جي زخم مان زهر چوسي ڪڍي، نه ته هي اهڙڪ حلال ناحق مري ويندو.

زهر جو نالو ٻڌي، سڀ سپاهي هٽي ويا. بادشاهه چين: چهن سان چوسڻ ڪري ڪو به نقصان نه ٿيندو. نقصان جو ڊپ تڏهن آهي، جڏهن زهر پيٽ ۾ وڃي رت سان ملي. ڪنهن به سپاهيءَ جي مرضي نه ٿي ته هن حبشي غلام لاءِ پنهنجو جيءُ جوکي ۾ وجهجي، تنهنڪري سڀيئي پرڀ ٻڌي بيهي رهيا. سپاهين جا هي حال ڏسي، بادشاهه کي هيڪاري ارمان ٿيو. پوءِ نڪا

ڪڍيائين ھو لڪا تہ، امالڪ ھن غلام جو زخم پنھنجن مکڙن چپن سان چوسڻ لڳو. خدمتگارن منع ڪيس، ضحاڪ بہ اشارن ۾ گھڻو ليلايس تہ اھڙو جوکي جھڙو ڪم نہ ڪريو، پر بادشاھ ٻڌو اڻٻڌو ڪري، ھن سان ٻاڻ ڇڏائڻ لڳو.

بادشاھ کي مارائڻ جو منصوبو ليڊرن جي گرانڊماسٽر سٽيو ھو. ھي ٻندرو ترڪ انھيءَ جي ميچ تي آيو ھو، پر مارڻ واري ڪان رکڻ وارو ويجھو آھي. ضحاڪ جا ھٿ ھن کي رسٽا ھئا، سي رسيا ـ بادشاھ تان آئي ٻلا ٽري، ۽ دشمن جو ساٿو منھن ٿيو. ٻاھر ڏاڍا ھٿل پئجي ويا، سو ڪيترا عملدار ۽ ڙندا شاھاڻي تنبوءَ ۾ آيا. سر ھينري سھڪندو سھڪندو، اندر آيو. بادشاھ کي ھن حبشيءَ جي زخم جو زھر پنھنجن چپن سان چوسيندو ڏسي، رڙ ڪري چيائين: قبلا، ھي ڪم ڪھڙو ٿا ڪريو؟ بادشاھ چيس: ھن ڪافر خدمتگارن کي ڏيکارڻ ائين تہ سام تي ايترو آھو نہ رکجي، مشڪلات جي وقت ڪڙس ٿي اچڻ گھرجي.

بادشاھ ٻوھ ھن جو سمورو زھر پنھنجن چپن سان چوسي ڪڍيو، پر ھڪ ڳالھ، ھن کي حيرت ۾ وڌو. حبشيءَ جو جيڪو ٻاگو چوسيائين تنھن تان ڪارنھن صفا لھي ويئي! ھي وانڙو ٿي، منھن ۾ نھارڻ لڳس. رچرڊ سياڻو ھو، تنھن سچي ڳالھ سمجھي ورتي، پر اوڏيءَ مھل ڪجھ بہ ڪچڻ واجب نہ سمجھي، ضحاڪ حبشيءَ ڏي منھن ڪري چيائون: اسان جا خيرخواھ

دوست، سلطان صلاح الدين پنهنجي تحرير ۾ ڄاڻايو آهي ته مشڪل مسئلن حل ڪرڻ ۾ تون اسان کي گهڻي مدد ڏيئي سگهندين. جيڪڏهن ٻاڻ کي موڪلو اٿيئي ته اسان کي اهو چور لهي ڏي، جنهن انگلنڊ جو جهنڊو چورائي اسان جو ڪنڌ هيٺ ڪيو آهي. اهو ڪم جي تو ڪيو ته تنهنجي تورَ جيترو سون توکي انعام ڏبو. ڪيئن، اهڙي مڙسي ڪندين؟ ضحاڪ ٻهرين ڳالهائڻ جي ڪوشش نسي ڪئي، پوءِ اتيئي ٻانهون ٻڌي، گهڻي ادب سان ڪنڌ سان آنهه ڪيائين. بادشاهه چيس: تون جيڪو اشارو ڪرين ٿو، تنهن مان سمجهجي ٿو ته تون اهڙي مڙسي ڪندين، پر تنهنجي گونگن واري ٻولي اسين پوريءَ طرح ڪيئن سمجهون؟ لکڻ پڙهڻ ايندو اٿيئي؟ گونگي ڪنڌ سان آنهه ڪئي. بادشاهه حڪم ڏنو ته هن کي لکپڙهه جي سامگري ڏيو. جهٽ مس قلم ۽ پنو گونگي کي ڏنائون. هو لکپڙهه ۾ پڙ هو، ۽ نهايت خوشخط هو. هيستائين بادشاهه هن سان انهي ٻوليءَ ۾ پئي ڳالهايو، جا ڪردستان ۽ ترڪ عام طرح ڳالهائيندا هئا. هينئر هن گونگي فرينچ ٻوليءَ ۾ هي اکر لکيا:

قبلهء عالم، غيب جي خبر خاوند کي، پر خاوند پنهنجي فضل سان انسان کي عقل عطا ڪيو آهي. عقل جي وسيلي انسان غيب جا دروازا کولي سگهي ٿو. جيڪڏهن عيسائي لشڪر جا سپ سرڪردا هن ناچيز

ٻڌي اکيان قطار ڪري لنگهندا، تہ چور کي ستن پردن اکيان ٻہ سڃاڻي سگهندو.

هي مضمون پڙهي بادشاهہ ٽڙڻ لڳو، خوشيءَ وچان ڪپڙن ۾ نہ ٿي ماپيو. سر هينريءَ کي چيائين: هيءَ ڳالهہ ڏاڍي پوري وقت تي ڪئي اٿس. منهنجي شهزادن قول ڪيو آهي تہ انگلنڊ جي جهنڊي جي جيڪا بيعزتي ٿي آهي، تنهن جو بدلو اسان کي ڏيندا. سپاهي سڀ اسان جي نئين ڪتل بانشيءَ اکيان، پنهنجي اقبال ۽ عهدي پٽاندڙ درجي وار لنگهندا، ۽ ان کي جوڳي عزت ڏيندا. هن حبشيءَ کي بہ اوڏيءَ مهل اتي بيهاربنداسون، ڏسون تہ ڪهڙي حڪمت هلائي، چور کي ڳولي ڪڍي ٿو؟

هينري: قبلا، انهيءَ ڳالهہ تان لهي وڃو. مس مس شهزادن کي سرچايو اٿوَ، هينئر جڏهن سڀ سائينجن سان پالهن پيلي ٿي بيٺا آهن، تڏهن هيئن ڪکر ۾ ڪڙو هٿي، والجوڪ ۾ وڌايو. جنهن سگوري ڪم لاءِ هيڏا ڪشالا ڪري آيا آهيون، تنهن جي پوري ڪرڻ جو اول خيال ڌاريو.

بادشاهہ: تون هيءَ چوڻ چاٿو؟ اسان سائين اها پول پولي ٿي چا، تہ جهنڊي جي چور ڳولي لهڻ لاءِ ڪوبہ اهڙا ڪتب ڪونہ آڻيندا سين؟ پنهنجي بادشاهيءَ، بلڪ پنهنجي جان کان بہ اسان کي پنهنجي آبرو وڌيڪ پياري آهي. پريءَ سيا ۾ جيئن اسان جهنڊي جي ڳالهہ ڪڍي هئي، تيئن جي آسريا جو

ڊيوڪ ٻا ڪو ٻيو پنهنجو ڏوهه ٻامي ها ته اسين ڪهڙي خوشيءَ سان هن کي معافي ڏيون ها. هاڻ جڏهن اڪيلو ڪانرن والسڪر کي ڇڏڻ تي رهڻ پسند نه ڪري، تڏهن هن کي ٻڌرڻ ڪرڻ لاءِ اسين جيڪي رستا واجب سمجهنداسين سي بيشڪ اختيار ڪنداسين.

هينري: قبلا، هن حبشي غلام جيڪڏهن ڪا حرفت سٺي هجي ته پوءِ؟

بادشاهه: (حشمت سان) صبر! تون وچ ۾ پوڪ نه پٽ. تون پاڻ کي سياڻو ٿي سمجهين، پر سچ پچ ته عقل جو ڪوتاهه آهين. تون ماڻڙي ڪري وڃي اسان جي حڪم جي تعميل ڪر. تون هن جي ڪاري چمڙي ڏسي هن جو قدر الهيءَ آهر نه ڪرين، پر حقيقتون هيءَ هڪ وڏي رت آهي. اسين سڃاڻون ٿا ته ڪير آهي، پر اها ڳالهه هن وقت ظاهر نه ڪبي.

انهيءَ وچ ۾ ضحاڪ حبشيءَ وري هڪ ٻيو پرزو لکي بادشاهه کي ڏنو. انهيءَ ۾ هي لفظ لکيل هئا: سلطان صلاح الدين وٽان هن غلام کي شهزاديءَ ايڊٿ لاءِ ڪو نياپو مليو آهي. هي غلام جيڪر پنهنجي اڳوڻي سلطان جو حڪم بر چشم ڪري، سڌو ٿي سڌو وڃي نياپو پهچائي ها، پر جڏهن هيءُ هندو نئين خاوند کي سپرد ٿيل آهي، تڏهن پنهنجي نئين خاوند کي هٿ ادب جا ٻڌي عرض ٿو ڪري ته کيس پيغام پهچائڻ جي اجازت ملي. جيڪڏهن ٻيءَ طرح اها

موڪل ملي نہ سگهي تہ جيڪا خسيس خدمت هن ولت ڪئي اٿس، تنهن جي عيوض ۾ اها اجازت ملي.

بادشاهہ: (دل ۾) سلطان صلاح الدين اسان جي ابهت ڏي لياءِ موڪلي، ۽ اسين نيائي ٻهچائڻ جي اجازت ڏيون! ۾ چا، جنهن اسان جي جان بچائي، سو هڪ عرض ڪري، ۽ اسين اهو نہ اگهايون! هائڻ ها ڪجي! اچڪاله اسان لاءِ سموئي اهڙو اچي ٿيو آهي، جو اسان سان ڪو ٿوري ڀلائي ڪري ٿو تہ جهٽ ان جو عوض چڪي ٿو. ڪنهن جي قتل ٿيڻ جو حڪم ڏيو ٿا تہ هو اسان جي راضپي هٿ ڪرڻ لاءِ اسان سان هڪ نہ ٻي اهڙي ڀلائي ڪري ٿو، جو لاچار اسان کي هن جي جان بخشڻي پوي ٿي. اهو جي حال آهي، تہ اسين حڪومت جو چرخو ڪيئن هلائي سگهنداسين! ڏوهيءَ کي جيڪڏهن سيکت نٿي ڏجي، تہ ڪم نٿو لهي، ۽ جي سندس مهربانيءَ جو عوض نٿو ڏجي، تہ اها ڳالهہ بہ اسان جي منهن تي اٿي ٻوي- جنڊ ڪھ تہ جنڊ ڳوڙ رو، هڙ ڪھ تہ هڙ ڳوڙ رو. ۾ لهيو، اسان جي جان بچائي اٿس، ۽ جهنڊي جي چور ڳولي لهڻ جو دلاسو ڏنو اٿس، تنهنڪري هن وقت غم کائڻ گهرجي. هيڏي جرات ساري، نيائي ٻهچائڻ لاءِ پڌري پٽ درخواست ڪئي اٿس، تنهنڪري سمجهجي ٿو تہ اهو نياءِ ڪو الائقيءَ جو نہ هوندو. اهڙو آئت دل کي ڏيئي، حبشيءَ کي چيائين: چڱو،

تنهنجو عرض ڪنهن مهل اکائبو. حال سر هينريءَ
سان ڳڌجي وڃي سگهي ٿيءَ. بادشاهه پوءِ سر هينريءَ کي
هن جي ڪهڙي پارت ڪئي، ۽ حڪم ڏنائينس ته رنان دير
اينگلاڊيءَ واري سنياسيءَ کي گهرائي، اسان ڏي روانو
ڪر. سر هينري ۽ ضحاڪ حبشيءَ پوءِ ادب سان بادشاهه
اکيان ڪنڌ لوڙائي هليا ويا.

باب تيرهون

قسمت جو ڦيرو

قدرت جا ڪم نيارا ۽ عجيب آهن، جو حريفن کي ۾ حيران ڪيو ڇڏين. ڪيڏانهن سرڪينيٽ جو مانُ ۽ مرتبو، ۽ ڪيڏانهن سندس هيءَ حال، جو هڪ مسلمان حڪيم جو غلام ٿيڻو پيو! رچرڊ بادشاهه جنهن وقت اهو ڦور جو قلم وهايو، تنهن وقت هي پوڙهي جوڙو، پنهنجي اڳين خاوند جي پٺيان موڪو منهن ڪري هليو ويو. هو بوڙهو حڪيم جي هڪ تنبوءَ ۾ اوڏو منجهو پاڻي وڃي ٿڪجي رهيو. ڏکن وچان من پرچي آيس، پر روئڻ روڪيائين. هن کي هن حالت ۾ ڏسي حڪيم کي قياس پيو. هن دلداري ڏيئي چيس: دل وڏي ڪر، سختيون مڙس جي مٿان اينديون آهن. حضرت يوسف کي سندس ڀائرن وڪڻي ڇڏيو، ۽ هو وڃي فرعون بادشاهه جو غلام ٿيو. پر توکي تنهنجي بادشاهه اهڙي انسان جي حوالي ڪيو آهي، جو توکي ڀائرن وانگر جيءَ سان جهليندو، ۽ ساهه ۾ سانڍيندو.

سرڪينيٽ هن جي شڪرگذاريءَ ڪرڻ لاءِ ڪجهه چيو ٿي، پر زبان سڪي ڪر ٿي وئي هيس، تنهنڪري وات مان هڪ اکر به ڪونه اکليس.

حڪيم سمجهيو ته هن کي ڪجهه ڇنبو ته پاڻ هن
جو من ڦيسندو، تنهنڪري ڇڏي ڏنائينس. هن پوءِ
پنهنجي ماڻهن کي ڪوچ جو حڪم ڏنو. يڪدم سندس
نوڪر چاڪر سامان ٻڌڻ کي لڳي ويا. بورچيءَ
حڪيم کي ماني پاڻي ڏني، ۽ پوءِ سرڪينيٽ لاءِ
ڳالهي پرچي کڻي ويو، پر هن نه ورتس. اورچيءَ
چيس: هيتر ڪجهه، گهڙي آرام ڪر، جو پوئين صبح
جو هتان ڪوچ ڪرڻو اٿون. ماني نه کائيندين ته
لنڊ ڪيئن ايندءِ؟ حڪيم به هن کي ڏاڍا زور ڪيا،
پر هن کي ڪي به مٺو نٿي لڳو. وري به حڪيم
جي مرضيءَ رکڻ لاءِ سڪڻو پاليءَ ۾ ڪي ٻيئي پنهنجي
اڙي پيچايائين.

سڄي رات هن سڙس اک ڪانه لاتي. پيا نوڪر
اڌ رات ڌاري اٿيا، ۽ اٺن تي سامان لڏي، سفر لاءِ
تيار ٿيا. حڪيم صاحب به پنهنجي نيم پٽاندر سوير
اٿي، ڏندڻ-پاڻي ڪري، وضو ساري، فجر جي نماز
پڙهي. تنهن وچ ۾ هڪ سٺس گهوڙا سنجيا. اوڏيءَ
مهل هڪ يوروپي عملدار، رچرڊ بادشاه جي حڪم
موجب، حڪيم صاحب کي ٿوري پنڌ تائين اپڙائڻ
لاءِ آيو. سرڪينيٽ کي حڪم هڪ گهوڙو سواريءَ
لاءِ ڏياريو، تنهن تي هو جنگي دلاور چڙهي، پڻ
ساڻ گڏجي هليو.

حڪيم صاحب وڏي دٻدٻي سان ٻئي ويو. چئني
طرفن کان ڪيترا سوار سالس همرڪاب ٿي ويا، ۽

ٻہ ڇٽا سنڌ مس ڪنجڪ وٽي پئي هليا. مرڪينوٽ سيٺي
جي پٺيان هو. هن ڀاتي ڪنڌ ورائي ڪروسيڊرن
جي ڇانوڻيءَ ڏانهن نهارڻ وانگر نيڻ کڻي ٺهي لهار ڀوم
ڏيس - وٺو ملڪ، عزت آبرو خاڪ ٿيس، ۽ پياري
ايڊٿ جي منهن ڏسڻ کان بہ سڪيو! انهن ڳالهين
هن مرس کي اهڙي جهوري لاتي، جو هو اڇو
روئڻهارڪو ٿيو. هن کي پنهنجن پورن ۾ ڏسي، حڪيم
وڌي هن جي ويجهو ٿيو، ۽ چيائينس: هاڻ جڏهن اسان
کي اڳتي هلڻو آهي، تڏهن ڀاتي لهارڻ جو ڪم
ڪهڙو؟ سوار کي سدائين خبردار ٿي هلڻ گهرجي.
انهن بيخيالو ٿي هلندين تہ ڪنهن وقت ٺوڪر ايندي ٿي.
مرڪينيٽ ڏک مان ورائي ڏنس: اهڙي ڪا ٺوڪر
اچيم، جو ڪنڌ ڀڄيم تہ آءٌ جيڪر پاڻ کي بختاور
سمجهان! حڪيم چيس: ڇو ڪهڙو ٿيو آهين؟ اسان
ڪوتاهہ نظر آهيون، تنهنڪري اڄ جي لڳائيءَ ۾،
سڀاڻ جي چڱائي ڏسي نٿو سگهي، پر ڌڻي جيڪي
ڪري ٿو، سو انسان جي ڀلي لاءِ آهي. هر ڳالهہ ۾
حڪمت ڇپي اٿن، تنهنڪري توکي رضا تي راضي
رهڻ گهرجي.

حڪيم هن کي گهڻيئي ڀرپور ڏنا، پر هن کي
جيڪا تار تن مان نڪل هئي، سا لڳل ئي رهي.
حڪيم ڏٺو تہ هن وقت هن کي ڪيترو بہ سمجهائبو
تہ بہ ڪين سمجهندو، تنهنڪري پنهنجي هڪ خدمتگار
کي هڪل ڪري چيائين: حسن، تون ڪا ڳالهہ ڪر

تہ ٻڌ ڪني، ۽ هن مڙس جو خيال ٻہ وڃي ٻيءَ واٽ پيو.
حڪيم صاحب جو حڪم مڃي، خدمتگار هڪ ڳالهہ
ڪٿي ـ ڳالهہ، جي وچ ۾ ڏوهيڙا ٻئي ڏنائين. حڪيم
۽ سندس خدمتگار هيٺ وندريا پئي هليا، پر هن ڦوڙائي
جي ڦٽيل لاءِ ڪابہ ورونهن وندر ڪانہ هئي. هن
پنهنجي دردن جو دل ۾ دور پئي ڪيو. سورن جو
سبق اٿلائيندي، ڪنهن وقت هو پنهنجي ڪتي جي
ڪنجهڪار ٻڌي. سندس ڪتي کي هڪ ٻانس جي
پڃري ۾ بند ڪري، اهو پڃرو هڪ اٺ تي ڪٺي
لڏيو هئائون. سرڪينيٽ پنهنجي وفادار ڪتي ڏي
منهن ڪري، چئي ۾ چيو: پيارا روسوال، تون منهنجي
واهر لاءِ ٿو واجهائين، پر هن وقت آءٌ پاڻ سچي سائينءَ
جي واهر لاءِ واجهائي رهيو آهيان. اڳي آءٌ توکي
ڦرب ڏيندو هوس، ۽ توسان هرطرح همدردي ڪندو
هوس، پر اڄ خود مون کي دلاسي جي گهرج آهي.
هاءِ نصيب! اڄ ڪير مون جهڙو بيوس ۽ لاچار آهي!

هو ٻہ منزلون ڪندا هليا. اڳينءَ جي نماز جي
مهل ٿي تہ حڪيم صاحب وضو ساري، اڇو سلو ڪپڙو
بندگيءَ لاءِ وڇائي، نماز پڙهي. ڪن کي وضوءَ سارڻ
لاءِ پاڻي پورو نہ هو، هو پاڻيءَ بدران واريءَ سان
عضوا چنهن مهٽڻ لڳا.* پوءِ هرڪو مصلو وڇائي،
نماز پڙهڻ لڳو. هنن کي هيٺ ڪڏ نماز پڙهندو ڏسي،

* واريءَ سان جيڪو وضو سارجي تنهن کي "تيمم" چئبو آهي.

سرڪينيٽ بہ اکيون کڻي آسمان ڏانهن نهاريو، ۽ سچي سائينءَ کي سنڀالڻ لڳو. هينئر هن جي دل تي ڪجهه ڌيرج پيو، ۽ هو پنهنجي حال تي صبر ۽ شڪر ڪرڻ لڳو.

ڏينهن ٽاري، اڳتي وڌيا تہ حڪيم جي هڪ ماڻهوءَ ڏٺو تہ ٻہ ماڻهو گهوڙن تي سوار ڪاهيندا پيا اچن. هن وڃي حڪيم کي چاڻ ڪيو. حڪيم سياڻو هو، تنهن سمجهي ورتو تہ هي ٽيمپلرن جي گرئنڊ ماسٽر جا ماڻهو آهن ۽ کنهن ٻچڙيءَ ليت سان ٿا اچن. هن ڀوءِ پنهنجن ماڻهن کي تکڙي هلڻ لاءِ حڪم ڏنو. سگهوئي سلطان صلاح الدين جي ساري فوج حڪيم جي استقبال لاءِ آئي، جنهنڪري گرئنڊ ماسٽر جي ماڻهن کي پنهنجي مراد پوري ڪرڻ جو وجهہ نہ مليو، ۽ هو شرمندا ٿي موٽي ويا.

امير شير ڪوهہ ۽ سرڪينيٽ جنهن تلاءَ وٽ هڪٻئي کي گڏيا هئا، اتي هي سڀ لهي پيا. يڪدم تنبو لڳي ويا، ۽ رڌڻ پچائڻ جون تياريون ٿيون. سرڪينيٽ کي حڪيم کائڻ لاءِ زور ڪيا. هينئر هن بہ ڳي گرم کنيا. حڪيم ڀوءِ هڪ شربت جو پيالو ڏنس، ۽ چيائينس: هن شربت پيئڻ سان فرحتي لنڊ ايندي. هن چيو سچي، شربت پيتو. سگهوئي ننڊ کڻي ويس، ۽ گهوگهرا هڻڻ لڳو.

کنهن وقت سرڪينيٽ سجاڳ ٿيو. ڇا ڏسي تہ چرخوئي اري ويو آهي. پاڻ اڪيلي ڪجهن جي ههان

هڪ رواجي تنبوءَ ۾ ڇپر ڇانئيءَ زمين تي ڪٽولو وڇائي ستو هو. هينئر ڏسي ته هڪ ريشمي تنبوءَ ۾ شاهاڻي پلنگ تي آهيان ۽ چوطرف بادشاهي سامان موجود آهي! هن اٿين پئي ڀانيو ته سپنو ٿو لهان، تنهن هوندي به پلنگ تان لهي اڳڀرو وڌيو. اول هڪ حمام خانو ڏٺائين - گرم پاڻي تيار هو ۽ اڇا ستا ٽوال موجود هئا. هيءَ پيون ڳالهيون وساري وهنجڻ لڳو. تڙ ڪري تازو ٿيو ته پريان هڪ اڇي ريشمي وڳي تي نگاهه پيس، جنهن جي ڀرسان هڪ ترار جوهردار رکيل هئي. اتي هن مڙس کي شڪ ڪائي ويو. هن ڀانيو ته مون کي شايد مسلمان ڪرايو اٿن، تنهنڪري منهنجي هيتري خوشامد ڪن ٿا. هن پوءِ پڪو پڻ ڪيو ته ڪنهن به طرح پاڻ کي هنن جي ڄار ۾ ڦاسڻ نه ڏيندس، ۽ اٿين ڪرڻ ڪري جيڪڏهن مون کي ڪا خرابي رسائيندا ته اها مٿي موچاري ڪري پوکيندس. هن اڃا اهي ٻه ٽي پڇايا ته ٻاهران آواز آيو: اندر اچڻ جي اجازت آهي؟

ان وقت تنبوءَ جو در-پردو هيٺ ٿيو پيو هو، تنهنڪري جنهن ماڻهوءَ اهي لفظ چيا، سو ڏسڻ ۾ ڪونه آيس، پر آواز مان سهي ڪيائين ته حڪيم صاحب آهي.

ڪينيٿ: بلاشڪ هليا اچو. خاوند به ڪڏهن غلام جي گهر ۾ اچڻ لاءِ اجازت گهري آهي؟

پاهران آواز: آءٌ اوهان جو خاوند نہ آهيان، تنهنڪري اندر اچڻ کان اڳ اجازت وٺڻ ضرور ٿو سمجهان؟

ڪينيٽ: حڪيم صاحب ڪنهن بہ وقت بيمار جي ڪمري ۾ اچي سگهي ٿو. انهيءَ صورت ۾ بہ اجازت جي ضرورت ڪانهي.

پاهران آواز: آءٌ حڪيم نہ آهيان، تنهنڪري اول اجازت ڏيو تہ اندر اچان؟

ڪينيٽ: توهان جهڙو دوست، جنهن جون سنڌ سنڌ تي مهرون اٿم، تنهن کي اندر اچڻ کان ڪير روڪيندو؟ ڀلي ڀليا اچو؟

پاهران آواز: فرض ڪريو تہ هن وقت آءٌ دوست جي حالت ۾ نٿو اچان، تنهنڪري وري بہ اندر اچڻ لاءِ رخصت گهران ٿو؟

ڪينيٽ: (وائڙو ٿي) ڪهڙي بہ حيثيت ۾ اچو تہ منهنجي اکين تي آهيو، اوهان کي روڪ ڪرڻ جي مون کي ڪا اختياري آهي، لڪا اهڙي نيت آهي.

پاهران آواز: تڏهن آءٌ اچان ٿو، پر يقين ڄاڻجو تہ آءٌ اهو آهيان، جنهن کي ڪنهن وقت اوهان پنهنجو دشمن سمجهي، هن سان ڇڏايپ ڪئي هئي.

ائين چولدو هو شخص اندر آيو. سر ڪينيٽ ڀانيو تہ حڪيم صاحب ٿو اچي، پر هو شهر ڪوهہ امير هو. هن جي پوشاڪ ٽوڙي شڪل ٻي هئي، رکو ڳالهائڻ

حڪيم صاحب ڇهڙو هوس. سر ڪينيٿ عجب وچان وات ڦاڙي هن ڏي نهارڻ لڳو!

امير: واڻڙ، ڇو ڦيو آهين؟ آءٌ ساڳيو شيرڪوهه آهيان، جو توسان حڪيم ٿي مليو هوس. منهنجو ويس بدليل ڏسي، ڀاڄي ويو آهين ڇا؟ پر منهنجي ڳالهه ڇڏي، اول پنهنجي ڳالهه ڄاڻ. جيڪي تون اڳي هئين سو هينئر آهين؟

ڪينيٿ: (ارمان مان) نه، آءٌ اڳوڻو ڪينيٿ نه آهيان. پنهنجن ڪرتتان پاڻن جي نظر ۾ آءٌ دغاباز ۽ بدڪار آهيان، پر پنهنجيءَ دل ڪري ڄاڻان ٿو ته آءٌ اهو ئي مردانو ۽ سچار آهيان، رڳو ٿوريءَ ڳالهه تان ٿڙڪي ڪري قاصر ۽ گنهگار آهيان.

امير: برابر اهڙو گنهگار، جو موت جو سزاوار! پر منهنجي ڳالهه ٻڌ: هي اهو ساڳيو هنڌ آهي، جتي ٻاڻ پهريون ڀيرو گڏيا هئاسين. تو کي دشمن جي طرف جو آدمي ڏسي، اول آءٌ تو تي اُلر ڪري آيو هوس. تون جنهن پهلوانيءَ سان مون سان اڙيو هئين، سا مون کي عمر ڀر وسرڻ جي نه آهي. جنهن وقت منهنجي هٿ مان ترارکسڪي ويئي، ۽ اٿيءَ مان ٿڙي ڪري ويس، تنهن وقت مون کي لاچار توسان صلح ڪرڻو پيو. اوڏيءَ مهل جي تون منهنجي صلح جي آڇ نه قبولين ها، ته هن وقت آءٌ جهان ۾ هجان ئي ڪين ها. پر تون مون سان ڪير ڪنڊ ٿي وئين، جيئن چوڏن

کي ٿيڻ جڳائي. اوڏيءَ مهل اسان هڪڙي سان وفادار ٿي رهڻ جو قول ڪيو هو، ۽ وڏي ڳالهه ته تو سان گڏ نمڪ کاڌو هوم، تنهنڪري تنهنجي جان بچائڻ مون پنهنجو فرض سمجهيو. تنهنجي ڪري رچرڊ بادشاهه سان جھڪري کاڻي پيئي، مون انهيءَ ڳالهه جو سانگو ڪونه ڪيو. وري تو جهڙي پاڪي بيپرواهه کي غلام بڻائين ته مون ڪان اها ڳالهه سٺي ٿي ٿي... الائجي ڇو؟ مون جيڪو ريشمي وڳو توکي موڪليو سو تو اڇا ڪين پهريو آهي؟ شايد انڙا ڪپڙا ڪرڻ تنهنجي شان وٽان نه آهن؟

ڪينيٿ: ائين نه آهي. آءٌ اهڙي ويس وڳي جو لائق ئي ڪين آهيان. مون کي غلامن جهڙي پوشاڪ پهرايو، پر پلائي ڪري مون کي ٻنڪو نه پڏائجو.

امير: تون تمام شڪي ٿو ڏسجين. مون توکي اڳيئي ٻڌايو آهي ته سلطان صلاح الدين ڪڏهن به، ڪنهن کي زوريءَ مسلمان نه ڪندو آهي. وڏيون ڏيئي يا ٻيءَ طرح لالچائي، ڪنهن کي مسلمان ڪرڻ به سندس وٽ نه آهي- پنهنجي خوشيءَ سان ڪو مسلمان ٿيندو ته اها ٻي ڳالهه آهي. منهنجا پيارا ڀاءُ، تون ڪنهن به قسم جو شڪ شبهو نه ڪر، مون تنهنجي آبروءَ رکڻ واسطي توڏي هيءُ وڳو موڪليو هو. هينئر اسان کي سلطان صلاح الدين جي ڪچهريءَ ۾ هلڻو آهي. اتي تون يوروپي ويس ۾ هلندين ته اسانجن

مائهن مان ڪي مٿنهن پيا اچڙو ڪندا، تنهنڪري منهنجي صلاح سچي، اهو اميرائو ويس ڏکي هل.

ڪينيٿ: آءُ هينئر اوهان جو تابعدار آهيان، سو مون کي جيئن چوندا تيئن ڪندس.

امير: تابعداريءَ جي ڳالهه نٿي ڪانهي. تون اڳي جهڙو خود مختار آهين. تو جهڙو پهلوان، جو مون جهڙي مڙس مان ڇٽا پيئي ڪري ڪڍي ويو، تنهن کي آءُ پنهنجو غلام ڪري ويهاريان ته مون کي حيف آهي. مون تو مان سچي عمر دوست ٿي رهڻ جو قول ڪيو هو. مومن ٿي، آءُ هرگز وعدي شڪني نه ڪندس. تون منهنجو اهوئي اڳوڻو دوست آهين.

ڪينيٿ: لک ٿورا اوهان جا. اوهان جي حد پلمانسي ڇٽي جو غلاميءَ جو داغ مون تان لاهي، مون کي خود مختار ڪريو ٿا. آءُ ايڏي مهربانيءَ جو لائق ٿي ڪين هوس.

امير: ائين نه چئو، تون هرطرح لائق انسان آهين. تو جهڙو پهلوان ڪو ڇڊو هولدو. تنهنجو شير جهڙو جگر آهي، باقي ايترو ڇٽو ته هن نازنين جي اکيان تنهنجي دل سنسي پليءَ جهڙي ٿو پوي؟ پين سان پهلوانن واڪر سينو ساهين ٿو، پر هن جي اکيان ڪنڌ جهڪائين ٿو!

ڪينيٿ: بس سائين، متا سور نه جاڳايو.

امير: تنهنجي سورن جي سڌ اچا تڏهن پولدي، جڏهن ايڊٿ، سلطان صلاح الدين جو زنانخانو سينگاريندي.

ڪينيٿ: (ڪاوڙجي) خبردار، جي وري اهڙو اگر وات مان ڪڍيو اٿيئي! توهان جو سلطان ڪٿي سونا ڀَر پائي، ته به جنهن زمين تي ايڊٿ قدم ڪڍي، تنهن زمين تي سجدي ڪرڻ جو به لائق ڪونهي.

امير: (شوخيءَ مان) ڳالهائين ڪيئن ٿو؟ هوش ڌار!

ڪينيٿ: (ڊڪو ٿي) آءٌ اهو ٿي تابعدار آهيان. توهان جا ڳڻ وساري، آءٌ هيئن ڳالهايان ٿي ڪين ها، پر اوهان هٿ ولي منهنجو رت ٽهڪايو.

امير: تنهنجي پهلوانيءَ جي مون کي اڳيئي پروڙ آهي. هينئر جڏهن اسين پاڻ ۾ دوستن وانگر آهيون، تڏهن ڪو به اهڙو حرف توکي وات مان ڪڍڻ نه کپندو هو.

ڪينيٿ: بيشڪ، اسين دوست آهيون.

ايترو چئي، سرڪينيٿ ماٺ ڪئي. امير کي ڪجهه جوش هو، سو پنهنجي ڪاوڙ روڪڻ لاءِ تنبوءَ ۾ اچ وڃ ڪرڻ لڳو. ڪينيٿ اتيئي بيٺو هو، پر سندس منهن مان ظاهر هو ته پاڻ به پنهنجي غصي تي غالب پئي پيو. امير بوءِ هڻ سان ٺريو ۽ تڏو ڳالهائڻ لڳو.

امير: آءٌ حڪيم آهيان. مون تنهنجي رڳ سڃاڻي ڪئي آهي، البت جنهن هنڌ وڍ هوندو، تنهن هنڌ تي حڪيم هٿ رکندو ته بيمار کي ايذاءُ ايندو، ۽ انهيءَ ايذاءَ ڪري حڪيم کي پنهنجو دشمن سمجهڻ

نہ گھرجي. تنھنجي دل ہر ڪن لاءِ مون ڄاڻي ٻجھي اھڙي جي ڳالھہ ڇوري، ۽ تون تي ڀاھ لڳي وئين. ھينئر ڳالھہ ڪي ڪيترو ٻہ لڪائيندين تہ مون کان لڪي ڪين سگھندي، تنھنڪري بھتر صلاح اھا آھي تہ تون مون سان سچي ڪر تہ آءٌ پوءِ تنھنجي درد جو دارون ڪريان.

ڪينيٿ: توھان جھڙي دوست کان آءٌ ڇو لڪ ڪريان! سچ پچ آءٌ ھن جو طلبگار ھوس.

امير: تڏھن ڇٻو تہ ھاڻ تون ھن جو طلبگار نہ آھين؟

ڪينيٿ: ھينئر آءٌ ھن جي اڳيان ڪھڙو ڪنڌ کڻي سگھندس! ھر مھرباني ڪري اھا ڳالھہ بند ڪريو. منھنجا ڇتا ڦٽ ڇڙي پيا آھن. ھن جي ڳالھہ ڪري منھنجي ڦٽن تي لوڻ نہ ٻرڪيو.

امير: مون کي فقط ھڪ ڳالھہ پڇڻي آھي: تون ھڪ رواجي سردار، ۽ ھوءَ شھزادي، پوءِ تو اھڙي آس ڪيئن رکي تہ ھوءَ ڪنھن وقت تنھنجي ٿڪي ٿيندي؟

ڪينيٿ: عاشق سدائين آسروند ھوندا آھن.

امير: ۽ ھاڻ تہ آسون اميدون ڇنيون؟

ڪينيٿ: ھائو، ھاڻ منھنجون سڀ اميدون برباد ٿي ويون. ھينئر ھن جي منھن ڏسڻ کان ٻہ پاءِ ڪر سگھيس!

امير: هڪواري جي هن جو ديدار توکي نصيب ٿئي ته پوءِ؟

ڪينيٿ: پوءِ مون جهڙو بختاور ٻيو ڪير ٿي سگهندو؟

امير: ڀلا، رچرڊ بادشاهه وٽ وري آبروءَ واري درجي ملڻ جي اميد اٿيئي؟

ڪينيٿ: هن حڪم ڪيو آهي ته آءٌ ٻڌائي ٻڌائي، وري سندس منهن تي نه چڙهان، پوءِ هن وٽ آبروءَ واري درجي ملڻ جي مون کي ڪهڙي اميد هوندي؟

امير: جيڪڏهن تون هن کي سندس جهنڊي جو چور ڳولي ڏين ته پوءِ جيڪر توکي وري اڳي جهڙي عزت ڏئي، يا نه؟

ڪينيٿ: پوءِ الچو ڏيندو، پر مون کان اول اهو چور لڀي پوندو؟

امير: آءٌ اها طب به چاڻا.

ڪينيٿ: اهڙي حڪمت به هلايو ته پيو مون کي ڇا گهرجي؟

امير: هاڻ جڏهن اهڙو آتو آهين، تڏهن آءٌ توکي جيڪا صلاح ڏيان تو سا مڃ. تنهنجو تازي ڪتو هينئر بلڪل چڱو ڀلو آهي. تنهنجي طلسم جي وسيلي هن کي موت جي چنبي کان ڇڏايو اٿم...

ڪينيٿ: لهيو لهيو، مون سمجهو ته اوهين چالاڪ ٿا چئو. آءٌ موکو ڇنبس، جو مون کي اها ڳالهه، پاڻمراد و خيال ۾ له آئي.

امير: هيئر ۾ وڏي ويٺي ڪانهي. رچرڊ جي چالوليءَ ۾ تنهنجو ڪو واقف هجي ته انهيءَ وٽ پنهنجو ڪتو موڪل. ڪتي کي ڏاڍيءَ تيز حواس ڏنا آهن. جنهن جهنڊي چوراڻي مهل ڪنهن زخميو هوندو، تنهن کي اُهو سڃاڻيندو.

ڪينيٿ: برابر، پر ڪتي کي موڪليان ڪنهن وٽ؟ هائي-ڏاڍي هڪ سردار، جنهن سان ڪتو هر پل هو، سو سڪاٽلينڊ روانو ڪري ڇڏيو. مون کي جنهن مهل جلاد جي حوالي ٿي ڪيائون، تنهن مهل هن کي پنهنجن ماڻهن لاءِ نيايا نيرا ڏيئي، روانو ڪري ڇڏيو. هاڻ منهنجو ڪتو مون کان سواءِ ڪنهن کي به اوڏو اچڻ نه ڏيندو.

امير: چڱو، ڪتي کي پاڻ سان وٺي وڃ.

ڪينيٿ: بادشاهه مون کي ڏيس-وٽو ڏيئي، توڙي ڪڍيو، پوءِ سندس چانوٽيءَ ۾ موٽي ڪيئن وڃان؟

امير: تون ته ڏاڍو ڪو زوراور ٿو ڏسجين! آءٌ تنهنجي توڙي تنهنجي ڪتي جي شڪل اهڙي ڪري ٿو ڇڏيان، جو حرام ڪو اوهان کي سڃالي سگهي. آءٌ اهڙ مان ڦري حڪيم ٿي هليس، نه خود تون به مون کي ڪين سڃالي سگهئين. تنهنجي به صورت اهڙي بدلائي ڇڏيندس، جو تنهنجا ورهين جا واقف به توکي ڪين سڃاڻي سگهندا.

ڪينيٿ: تڏهن پلائي ڪري دير نه ڪريو. هتي مون کي هڪ-هڪ گهڙي وڏي ورهيه ٿي لڳي آهي.

اميرہ آءٌ تيار آهيان، پر هڪڙو شرط اٿيئي. سلطان صلاح الدين جو هڪ رقعو ايڊٿ کي رسائيندين؟ سرڪينيٿ ٽيءُ ۽ پنجي ويو.

امير: منجهيو ڇو آهين؟ نيا ہي پهچائڻ ۽ ڊپ لڳو لڳي ٿي ڇا؟

ڪينيٿ: ڊپ! نيا ہي پهچائڻ ڪري جي مون کي قتل ڪري ڇڏين، ته به آءٌ جيڪر پرواہ ڪين ڪريان. آءٌ رڳو هن ويچار ۾ آهيان ته اها ڳالهہ منهنجي شان وٽان آهيندي، جو آءٌ اهڙو رقعو رسايان؟ خود ايڊٿ کي شايد اها ڳالهہ ڪين وڻندي ته ڪو مسلمان حاڪم ڪيس نياپا موڪلي. نہ ته، پنهنجي مطلب حاصل ڪرڻ لاءِ مون کي ڪو به ناجائز ڪم ڪرڻو ڪونهي. جيڪڏهن اهو نياپو نالائقيءَ جو هوندو ته آءٌ هرگز ڪين پهچائيندس.

امير: خبر نہ آهي ته توکي ڪهڙا گمان پيا پون. آءٌ قسم کڻي ٿو چوان ته ڪنهن به قسم جي نالائقي ڪرڻ اسان جي ڪتي جو به ورثو نہ آهي، پرائي نياڻي سا به شهزادي، تنهن کي سلطان صلاح الدين جهڙو رڄ چڱو مڙس ڪيئن ڪٿاں حرف لکندو؟

ڪينيٿ: هاڻ بس، توهان جي زبان تي مون کي ڪلي اعتبار آهي. هاڻ وقت نہ وڃايو، منهنجا چاڪ پيا ڇڪن، انهن جي ڇٽائڻ جو ڪو حيلو ڪريو.

امير پوءِ هن کي پنهنجي تنبوءَ ۾ وٺي ويو. ڪيس

ڇمڙا پوش ڪرائي، اهڙا رنگ هنيائينس، جو هو سڃاڻڻ کان ٻاهر ٿي پيو.

ويچارو ڪينيٽ! ڪيڏانهن سندس اڪولو عهدو ۽ اقبال، ڪيڏانهن سندس جلاد جي حوالي ٿيڻ ۽ پوءِ موت جي ڇنبي مان ڇٽي، هڪ مسلمان جو غلام ٿيڻ! پر شڪر جو وري به آزادگي مليس. هيئنر رچرڊ پادشاهه جي راضپي هٿ ڪرڻ ۽ پنهنجي محبوب جي منهن ڏسڻ لاءِ پنهنجا هي حال ڪيا اٿس، جو حبشي غلام جهڙي شڪل بنائي اٿس! هاڻ ڏسجي ته قسمت هن کي ڇا ٿي ڏيکاري!

باب چوڏهون

ڪٽي جي ڪارروائي

سر ڪينيٿ جي سائينءَ مٽائي ڪئي، پاڪ اهڙو پڙايس جو ٻهرينءَ سٽ رچرڊ پادشاهه جي جان بچائڻ جو وجهه مليس ۽ ايڊٿ ڌائين وٽڻ جو به آسرو ٿيس.

سر ڪينيٿ حبشيءَ جو روپ ٻنائي، رچرڊ وٽ ويو ته هن ٻهريائين کيس سڃاتس، ٻر پوءِ جڏهن زخم واري هنڌ چوسيندي پاڻهن تان ڪارنهن صفا لهي ويس، تڏهن شڪ پيس ته هيءَ ڪينيٿ آهي. وري ايڊٿ ڏي وڃڻ لاءِ اجازت گهريائين ته بادشاهه کي هيڪاري پڪ ٿي ته ڪينيٿ اهوئي آهي. اها ڳالهه حال دل ۾ رکيائين. هن کي اول اهوئي اولو هو ته جهنڊي جو چور ڪيئن به ڳولي هٿ ڪجي.

ٻئي ڏينهن رچرڊ پادشاهه سينٽ جارج جبل تي پنهنجا وزير ۽ مقرب ولي وٺي ويٺو. ضحاڪ حبشي به پنهنجي شاندار ڪٽي سميت اتي حاضر هو. رچرڊ جي راڻي، ايڊٿ ۽ ٻيون وڏ گهرائيون عورتون هڪ خلاصي هنڌ جدا ويٺيون هيون. سڀئي يورپ جا شهزادا وڏي تجمل ۽ توماس سان پنهنجا پنهنجا لشڪر وٺي آيا ۽ درجيوار انگلنڊ جي جهنڊي اڳيان ڪنڌ جهڪائي لنگهيا. رچرڊ پادشاهه کي هڏي آبرو ٿي ملي، سو

اڙيو ٿي. جڏهن آسٽريا جي ڊيوڪ جو جهنڊي وٽان لنگهڻ جو وارو آيو، تڏهن بادشاهه ضحاڪ حبشيءَ کي چيو: پنهنجو ڪتو اڪيان ڪري ڇڏ، ته جيڪي هيٺر جهنڊي وٽان لنگهڻا آهن، تن جا منهن چڱيءَ طرح ڏسي سگهي. حبشيءَ ڪتي کي ڇڪي اڳيرو ڪيو. آسٽريا جي ڊيوڪ کي دل ڪري اها ڳالهه لڳي والي ته ڪو رچرڊ بادشاهه کي ايتري آبرو ڏجي، پر پڻ سان گڏ پول ۽ پڏل هو، تنهنڪري اجڙو منهن ڪري جهنڊي وٽان نڙي لنگهيو. بادشاهه هرگهڙيءَ حبشيءَ ۾ سندس ڪتي ڏي پئي نهاريو، پر پيئي مات ڪريو بيٺا هئا. اتي بادشاهه خارن وڃان حبشيءَ کي چيو: اسان ڀانيو ٿي ته هن وقت تون ڪو پوئتو ڀاريندين، جنهنڪري اسان جو جهڙو راضپو هٿ ڪندين، پر اسين تو ۾ ڪوه، افعال ڪوڙ ٿا ڏسون! پيئي موڪا پتر ٿي پٺي رهيا آهيو، ۽ ڪو سوجهرو ڪونه ٿا ڪريو. ضحاڪ ڪنڌ جهڪائي، اکين کان ،، وڏيڪ خبردار ٿي بيٺو.

سگهوئي مانٽفيريٽ جو مارڪئس، ڏاڍي ٺٺ سان پنهنجي لشڪر سميت جهل ڏانهن وڌندو آيو. هن کي پريان ايندو ڏسي، ڪتو لوچ ڪري ويهي رهيو. اجا مارڪئس جهنڊي وٽان ڪنڌ نٽرائي ٿي لنگهيو ته ڪتي ٽپي ڏيئي ٻاٺ ڇڏايو، ۽ اوچتو ماري گهوڙي تي چڙهيل مارڪئس مٿان وڃي ڪريو مارڪئس

جا حوصلا خطا ٿي ويا، سو آونڌو ٿي گهوڙي تان ڪِريو. ڪتي ٻوٿ ۾، ڪين ڇڏيس، ڪنڌ ۾ چڪ هڻي، چڪين ماس ڇني ڪڍيس.

حقيقتون جهنڊي جو چور اهو مارڪئس هو. سر ڪينيٿ ڪوڙي نيابي تي ايڊٿ ڏانهن ويو، ته هي ٿي ٻيان ڪتي کي زخمي ڪري، جهنڊو کڻي ويو هو. ڪتي هن کي پورو سڃاتو هو، تنهنڪري هيڏي ڪنڌ مان رکو انهي تي آلر ڪري ويو هو ۽ هاڻ ڇڄلايائينس پئي. ڪيترن رڙ ڪئي: واهه ڪريو، نه ته راهه ويندي تو مارجي. رچرڊ چيو: راهه ويندي ڪونه تو مارجي، جهنڊي چورائڻ مهل ڪتي مان جهڙي جٽ ڀاڻ ڪئي هئائين، تهڙي هينئر هو سالس تو ڪري- وارا چمارا آهن، انيئي ڪر، انيئي لوڙا پر ضحاڪ، ڪتي کي سکهو قابو ڪر، متان اتئي ماس پٽي پورو نه ڪري ڇڏيس.

بادشاهه جو حڪم ٿيڻ، حبشين وڃي ڪتي کي پاڪر وجهڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ڪتو هٿ ۾ ئي نه اچيس، نيٺ جيئن تيئن ڪري ڇڏايائينس، ۽ زنجير ۾ قابو ڪرايائينس. ڪتي ٻوٿ ۾ ٻئي ٻڪل ڏنا، ۽ مارڪئس ڏي شوڪجي زور سان ٻئي پولڪيائين. اتي مارڪئس جا ساٿي اچي مليا. رچرڊ کي چيائون، هي حبشي ۽ سندس ڪتو هن گهوڙي قتل لئه گهرجن. رچرڊ نهايت ٽڪي ۽ بلند آواز سان چيو: هن ڪتي

پنهنجي فرض ادائي پوريءَ ريت ڪئي، تنهنڪري
هن جي وار جو جيڪو نالو ڳنهندو، تنهن کي آلت
ماري وجهبو. پوءِ مارڪئس ڏي وڌي چيائين: اسين
پنهنجي بادشاهي حيثيت ۾ تو تي دغابازيءَ جي تهمت
ٿا رکون.

مارڪئس پنهنجي حال ۾ حيران هو، ويتر هينئر جو
بادشاهه دغابازيءَ جي تهمت ڌريس، سو جيئن تيئن
ڪري ڳالهائڻ لڳو ۽ چيائين: مون جهنڊي کي هٿ
به ڪونه لاتو. بادشاهه چيس: تون پاڻ کي پاڻهي
چور ثابت ٿو ڪرين. اسان فقط تو تي دغابازيءَ جي
تهمت رکي، جهنڊي جو نالو ڪو نه ورتوسين، پر تو
چور کي پنهنجي چوري سجهي آئي، تنهنڪري بالمرادو
جهنڊي جو نالو وات مان ڪڍيو اٿئي. اتي گرئنڊ ماسٽر
جي زبان ڇُٽي ۽ کي جو کي ڳالهائڻ لڳو. ٻيا
شهزادا به رڙ تي شوڪجي ٿوڪجي آيا، ۽ ڇپ
ڪري ڪلهي تي رکيائون. معاملو مڇي ويو. ڳالهه
الائجي ڪٽي وڃي ها، پر فرانس جي بادشاهه
وچ ۾ اچي، سڀني تي ٿڌو ڇنڊو وڌو. هنن کي
چيائين: هن وقت هڪٻئي جي ڳلي ڪرڻ لاءِ ڪمر
نه ڪشو، ڪلاڪ کن کان پوءِ دربار ۾ گڏباسون،
اتي ٿڌي سيني سان انهيءَ ڳالهه جو آچار ڪنداسون-
سڀني کي اها صلاح آئڙي، تنهنڪري هرڪو ٽڙي
پکڙي ويو.

ڪلاڪ کن کان پوءِ، شهزادن جو ميڙ ميڙيو. سڀني کي رچرڊ ۾ ٻاجهيون هيون. ڏسڻ ۾ ائين ٿي آيو ته سڀ مالسٽيريٽ جي مارڪئس جو پاسو وٺي، رچرڊ کي پريءَ سڀا ۾ پيمانو ڪندا. سڀ شهزادا پنهنجي پنهنجي جاءِ وٺي ويٺا ته رچرڊ به آيو، هن کي منهن ۾ اهو ٿي شور ٿيو. هن اچڻ سان مارڪئس کي آڏي ورتو، ۽ چيائينس: تون جهنڊي جو چور آهين، ۽ سرڪينيٿ جي وفادار ڪتي کي به تو زخميو آهي. مارڪئس چيٽ سان چيس: اها تهمت ڪوڙي ۽ يهودي آهي. اتي فرانس جو بادشاهه وري وچ ۾ پيو. رچرڊ کي چيائين: پيارا ڀاءُ، اوهان کي اکين ڏٺي ڳالهه ثابتي ڪانهي. ڪتي پنهنجي اچ سياڻ ڪري ڪنهن کي ڏاڙهيو ته اهو چور ٿي پيو ڇا؟ انصاف اوهان جا به نه وڃائيا، جو هڪ شهزادي تي چوريءَ جي تهمت ڏيڻ لاءِ، ڪين جهڙي ڪتي جي شاهدي ٿا واريو!

رچرڊ پنهنجيءَ تي ٿي بيٺو. فلپ کي چيائين: اسان جا شاهاڻا ڀاءُ، ڪتي کي ڏٺيءَ تيز حواس بخشيا آهن، ۽ هو سچ توڙي ڪوڙ کي پرکڻ ۾ سياڻپ رکي ٿو. انسان پنهنجي مطلب لاءِ ڪوڙ کي سچ ڪندو ۽ ڳالهه ۾ مرچ مصالح گڏيندو، پر ڪتو انهن ڳالهين کان آجو آهي. اوهين هينئر ئي ڪتي آزمودو ڪريو. مارڪئس پاڻ ته ويس بدلائي، شهزادن جي

سٽ ۾ اچي ويهي ته ڏسو ته ڪٽو ڪيئن ٿو سالس اڳي جهڙي ڪارروائي ڪري.

شهزادن مان ڪوبه رچرڊ سان شامل راءِ نه ٿيو. سڀني جي اهائي مرضي هئي ته ڳالهه اتيئي لاٿي مٺي ڪري ڇڏجي. رچرڊ چيو: جيڪڏهن ڪٽي جي شاهدي اوهان کي قبول نه آهي ته ڀلي ته مارڪئس نڪري ميدان ۾ لٿي ته اسين سالس ليکو لاهيون. فلپ چيو: ڪروسيڊ ۾ پاڻ ۾ وڙهندا ته اها وعدي شڪني ٿيندي. سڀني شهزادن فلپ جي راءِ کي ٺيڪ ڏٺو. آخر غالبي راءِ، هيءَ رٿ بحال ٿي ته رچرڊ پدران کو ٺاڪر مارڪئس سان لڙي. اها جنا پيئي عيسائي حد کان ٻاهر ٿئي، ۽ اسين به ٺاڪر ويهون. رچرڊ چيو: سلطان صلاح الدين هرطرح لائق انسان آهي. اسين انهيءَ کي لکي ٿا موڪليون ته وڙهڻ جي جاءِ ۽ ادون جو بندوبست ڪري، ۽ پنهنجي چانوڻيءَ مان ڪو جوان مارڪئس سان لڙڻ لاءِ منبرائي. سڀني اها ڳالهه قبول ڪئي، ۽ مجلس برخاست ٿي.

باب پندرهون

انجام کي ڀاٽي

رچرڊ بادشاهه پنهنجي تنبوءَ ۾ اچڻ سان ضحاڪ حبشيءَ کي گهرايو- هو انهيءَ دم سندس حضوريءَ ۾ اچي حاضر ٿيو. اول بادشاهه کي سجدو ڪيائين ۽ پوءِ ٻانهن وانگر ٻانهون ٻڌي، اکيون هيٺ ڪري، ادب سان بيهي رهيو، رچرڊ ڄاتو ٿي ته هي سرڪينيٽ آهي، تنهنڪري چڱيءَ طرح چتائي پئي نهاريائينس. سرڪينيٽ کي به شڪ هو ته بادشاهه مون کي سڃاتو آهي، تنهنڪري اکيون کڻي ڌرتيءَ ۾ کپايون هئائين.

ڪجهه وقت ماٺ هئي، نيٺ بادشاهه چيس: ضحاڪ! تو بيشڪ اڄ ڀاڳ موکيو. تنهنجي ڪتي کي به آفرين آهي، جو جهنڊي جي چور سان جبري جٽ ڪيائين، پر اڃا اسان جي دل وڏان ڪم ته ٿيو آهي. هاڻ تون مولي سلطان صلاح الدين ڏي وڃ. انهيءَ صاحب کي لياقت ۽ فضيلت جا اسان جا دعا سلام گهڻا ڏج، ۽ چئجانس ته ڪو اهڙو سنو هنڌ صفا ڪرائي ڇڏي، جتي ٻه ڄڻا سولائيءَ سان دوبدو لڙي سگهن. ائين به چئجانس ته اسين گهڻو خوش ٿينداسين، جيڪڏهن پاڻ به انهيءَ چٽاڀيٽي ڏسڻ لاءِ اسان سان اچي شامل ٿيندو. وري الڪل سان ڏانهنس اشارو ڪري چيائين: اسين سمجهون ٿا

ته سلطان جي چانوڻيءَ مان تون اهڙو ڪو جوڌو جوان هٿ ڪري سگهندين، جو سچ جي صدقي ۽ امان وٽ پنهنجي آبروءَ وڌائڻ لاءِ دغاباز مارڪس سان لڙي، هن جو ميچالو پڇندو.

سرڪينيٽ ڪنڌ مٿي ڪئي، بهادرن وانگر بادشاهه ڏي منهن ڪيو، ۽ پوءِ اکين ۾ پاڻي آڻي، آسمان ڏي نهاريائين. جڻ ته انين ٿي چيائين ته ڏاڍي شل اهو ڏينهن ڪندو، جو آءٌ اوهان جو راضپو هٿ ڪندس، جنهنڪري منهنجي من جا مطلب پورا ٿيندا! بادشاهه چيس: اسين تنهنجو مطلب سمجهون ٿا: تو ۾ جهڙو لمرو اٿئون، تنهنڪري پنهنجي ذات-پاڻ کي ڇڏي مارڪس جي منڍيءَ پچڻ جو ڪم توتي رکيو اٿئون. پر اول پڌاءِ ته ايڊٽ وٽان ٿي آيو آهين؟

ضحاڪ پهريائين زبان سان چيو ٿي ته نه، پر اتيئي پاڻ سنڀالي، گونگن وانگر ڪنڌ سان ناڪار ڪيائين. بادشاهه عجب وچان چيو: مارا ايڊٽ ۾ ايڏي ڪرامت آهي، جو رکو سندس لالي ڪنهن سان گونگي جي زبان ٿي هلي! اجا جي ڏسندس ته سندس اکيون شايد مٿس وڌيڪ جادوءَ جهڙو اثر ڪنديون. پيارا غلام، اڄ اسان کي اهو آزمودو لڌو آهي. تون ڀلي ايڊٽ تائين وڃ، ۽ جيڪو نياپو هن کي پهچائڻو هجيئي سو پهچاءِ.

ايڊٽ وٽ وڃڻ جي اجازت ملڻ ڪري سرڪينيٽ نهايت سرهو ٿيو. بادشاهه جي شڪرگذاريءَ ڪرڻ لاءِ

سنڌس پيرن تي ڪيري پيو. جنهن مهل مولي سنڌون ٿي پئلو، تنهن مهل پادشاه زورسان ڪاهي ڳان جهلي، حشمت سان چيس: وفادار غلام، اسين توکي هڪ فرمان ڏيئي ٿا ڇڏيون، سو ياد رکج. هن وقت تون گونگو آهين، پر ايڏهن کي ڏسندي جڏهن تنهنجي زبان کلي پوي، ته به هڪڙو اکر به هن مان نه ڳالهائج. زبان مان رکو هڪڙي پڙ ڪڍندين ته تنهنجي جيءَ ساڙون متائي ڪڍنداسين، تنهنڪري سياڻو ٿي، سانت پر رهج. تون غلام آهين، تنهنڪري توکي ايترو تاڪيد ڪيو اٿئون. جيڪڏهن جنگي سردار هجين ها ته پوءِ پنهنجي خاطريءَ لاءِ توکان رکو قول وٺي ڇڏيون ها، جو بهادر سردارن جي زبان ئي بس آهي.

اتي حبشيءَ پنهنجي ڇاتيءَ تي اهڙيءَ طرح هٿ رکيو، جو ڄڻ ته حڪم جي بجاوريءَ ڪرڻ جو انجام ٿي ڪيائين. پادشاه پوءِ سر هيٺريءَ کي سڏي چيو: هن غلام کي ايڏهن تائين پهچاءِ. هن کي، اسان سائس خلاصي ملاقات ڪرڻ جي موڪل ڏني آهي. ايڏهن جي جاءِ جي ڏٺل نه هجيس ته تون ڏيکارجانس، جيتوڻيڪ حاليل پاليل ته اڳيئي پيو پالنجي، پر پلي تون ڳڏيو وڃينس. وري سرڪينت ڏي منهن ڪري چيائين: پنهنجو ڪم لاهي. جلد موٽج. اڌ ڪلاڪ جي اندر هتي آيو گهرجين.

مرڪينٽ بادشاهه کي سجدو ۽ سلام ڪري،
سرهنري، سان گڏجي هليو ويو. دل ۾ سمجهي رهيو هو
ته آءٌ ٻڪ پڌرو ٿيو آهيان، پر هاڻ ايترو ڏسجي پيو
ته بادشاهه جي ڪاوڙ مون ڏانهن ڏري آهي، هينئر
مون کي پاڻ موڪل جو وجهه ڏنو اٿس. جيڪڏهن
مارڪئس جي صبح پڇايم ته پوءِ منهنجو اڳڀو مان
ٿيندو. جهڙي جو چور برابر آهوني آهي. چور جي
شڪل ني پڌري! منهنجي ڪتي کي ٻه اڳيون انهيءَ ني
زخميو هو. پيارا وسوال، تو ايمان جي سلامتيءَ سان
منهنجي خدمت ڪئي آهي. تنهنجي ني مدد سان آءٌ
سچي چور ڳولي لهڻ ۾ فتحمند ٿيو آهيان. انهيءَ جو
اجورو اهو مليو اٿم، جو جنهن جي ديدار سان جو
ڪو به آسرو ڪونه هوم، تنهن وٽ وڃڻ جي اڄ
اجازت ملي اٿم. وري اتيئي ڪو خيال آيس، سو
دل ۾ چوڻ لڳو: هن وقت مون کي اهوني عجب
آهي ته رچرڊ جهڙي بادشاهه مون کي اهڙي اجازت
ڏني ڪيئن! جنهن کي پاڻ وٽان تڙي ڪڍيائون،
تنهن تي اهڙو اچ پو ڪيئن ڪيائين، جو هن کي
پنهنجيءَ سوٽ وٽ وڃڻ ڏنائين! جيڪڏهن مون کي
نه سڃاتو اٿس، ته به عجب جي ڳالهه آهي، جو رچرڊ
بادشاهه هڪ حبشي غلام کي پنهنجيءَ سوٽ وٽ
وڃڻ ڏني، ۽ اما به اجازت ڏنيس ته ڀلي هڪ مسلمان
سلطان جو هن کي ليابو پهچائي! نه ڀلي، هن ڳالهه
۾ ضرور ڪو ڀيد آهي. لاشڪ منهنجي آزمائش ٿي ٿئي.

هاڻ جنهن صورت ۾ سون سان ايڊو وڏو ڪم
الس، جو مون کي ايڊٿ وٽ وڃڻ جي موڪل ڏني
الس، تنهن صورت ۾ مون تي به ڏاڍو آهي، ته آءٌ
هن جي حڪم جي پوريءَ طرح بجاآوري ڪريان.
پنهنجي ويل آبرو هٿ ڪرڻ جو اهڙو داءُ مون کي
وري مشڪل ملندو. چوندا آهن ته تر جي ڪٽي سؤ
چوٽون کائي. هينئر جي هن جو امر اورانگهيندس
ته پوءِ يا عمر ايڊٿ جي منهن ڏسڻ کان سڪندس.
وري اتيئي ڪا غيرت آيس، سو دل ۾ چوڻ لڳو:
اڄ آءٌ ايڊٿ جي اکيان ڪيئن ڪنڌ ڪڍي سگهندس!
جنهن جي اکيان مون پنهنجي سورهيائي ڏيکاري،
هن جي هٿن مان هار ۽ پيا العام ٿي ورتا، تنهن جي
اکيان هوڙي ٻچڙي بدوءَ جهڙي شڪل ڪڍي، غلامن
وانگر وڃي بيهان، ۽ پرائو پيغام وڃي هن کي پهچايان!
افسوس، اڄ نه ڪرڻ جهڙا ڪم مون کي ڪرڻا
پون ٿا، پر وري شڪرالو ڏاڍيءَ جو! مالڪ جي
ايڏيءَ مهر جو لائق ٿي ڪونه هوس. هيلتائين منهنجي
ڍڪ پردي سان رهجي آئي آهي ۽ آئيندي به متس
لنگ آهي. اهڙيءَ طرح ويچار ڪندو، هيءُ اچي
راڻيءَ جي تنبوءَ وٽ پهتو.

راڻيءَ جي تنبوءَ اکيان چوڪيدار پهري تي بيٺا
هئا. سر هينريءَ کي ڏسي، هن کي عزت ڏيڻ لاءِ
پنهنجا هٿيار هيٺ ڪيائون. سگهوئي راڻيءَ تائين

ليايو ويو ته رچرڊ بادشاهه هڪ حبشي غلام کي ايڊٿ سان خانگي ملاقات ڪرڻ جي موڪل ڏني آهي. ڳالهه ٻڌڻ سان راڻيءَ ۽ سندس سهيلين ۾ اچي ٽهڪڙو پيو. کلي کلي کيرو ٻون ٿي ويون، آخر ايڊٿ تائين اها ڳالهه ويئي. ايڊٿ هڪ چانديءَ جي ٿيئي کڻي، اکين ڪري ۾ اچي ويٺي. ڪيس اهي ئي ڪارا ڪپڙا پيا هئا، جي بادشاهه سان ملاقات ڪرڻ مهل ڍڪيا هئائين. مکهو ئي سرڪينيٿ کي مذ ڏيو. هن اندر گهڙڻ سان پنهنجي پياريءَ اڳيان سجدو ڪيو، ۽ غلامن وانگر ٻانهون ٻڌي بيٺو. ايڊٿ پنهنجي هٿ هن جي ويجهو جهلي، هن جو منهن چتائي ڏسڻ لڳي. پوءِ ٿي ٻاسيري ڪري، ڏاڍي ڏک سان چيائين: تون آهين؟ سڌل چيتي واري سرڪينيٿ جا هي حال! پنهنجي دلربا کي ڏک ۾ ٻرندل ڏسي، سرڪينيٿ هن سان پنهنجا سور ٿي سليا، پر انهيءَ رچرڊ بادشاهه جو فرمان ۽ هن سان ڪيل قول ياد ڪري، گنگو ٿي بيهي رهيو. حال پنهنجيءَ دل کي انهيءَ خيال سان خوش ڪيائين، ته هن ابالي حال ۾ پنهنجي منڙيءَ ايترو ارمان ظاهر ڪيو ته اهو انعام مون لاءِ ڪو ٿورو ڪونهي. هو پوءِ ٿڌو ساهه کڻي ڪنڌ هيٺ ڪري بيهي رهيو.

ايڊٿ چيس: جنهن مهل انگلنڊ جي تئين جهنڊي وٽ بادشاهه جي پرسان بيٺو هئين، تنهن مهل مون سهي ڪيو هو ته اهو تون آهين. تنهنجي ڪتي

کي ته پرپائين سڃاتو. تون پنهنجي صورت ڪيترو نه ڪٿي بدلائين، پر جا تو ورپام جي پوري طرح واقف هوندي، سا توکي ڪيئن نه سڃاڻندي؟ جنهن ايڊٿ توکي اعليٰ درجي ۾ ڏسي عزت ٿي ڏني، سا هن ادنيٰ حالت ۾ توکي اهائي عزت ڏيندي. هيرو جي اتفاق سان مٽيءَ ۾ ڪِري پوندو، ته ڪو ملهه گهٽجي ڪونه ويندس. پر چو، اها ڪهڙي ڪُل ٿو؟ ڊپ ٿو لڳئي يا لڄ ٿي اچيئي؟ تو جهڙي جوڌي وٽ ڊپ جو ته نالو به نه هئڻ گهرجي، باقي لڄ ٻاڻ انهيءَ کي اچڻ گهرجي، جن تو سان ڏهڙو ناحق ڪيو آهي.

رچرڊ بادشاهه سان مرڪينٽ انجام ڪري آيو هو ته ايڊٿ سان اکر به ڪين ڳالهائيندس. هن کي هيئر پنهنجي انجام کي پاڙڻ ڏيڻو پيو. قول تي قائم رهي، هڪ حرف به ڪونه ڪڇيو، باقي اندر ۾ ڏاڍو اچيو. ڏک وچان شوڪارو ڀريائين ۽ آڱر ڪٿي چپن تي رکيائين.

ايڊٿ کي اهي ڪنڪن وارا اشارا ڪين وڻيا. هوءَ راڄ ٿي، هٿي ٻري ٿي، ۽ چيائين: هيءُ ڇا؟ مون ائين نه ٿي ڄاتو ته تون هيڏو پورو پورو غلام بنجي پوندين! آءٌ زال ماڻهو ٿي تو سان ڳالهايان، ۽ تون مرد ماڻهو ٿي هيڏن چپن کي چنو هڻي ويهين! تڏهن مون نسبت تون الائجي ڇا سمجهندو هوندين؟ آءٌ ڪا

لڙلجي ۽ آهيان ـ لنگ ناموس آءٌ ڇاٽان ٿي، ۽ مرجاتا جو ليکو ٻ سڃاڻان ٿي. منهنجي ڏ ڪري تو سختيون سليون آهن، تنهنڪري تنهنجي شڪرگذاري ڪرڻ لاء مون حجاب لاهي، تنهنجو آدر ڪيو.

سرڪينيٽ ارمان وچان هٿ مهٽڻ لڳو. ايڊٽ چيس: اڄ! پالهون پڌي ڇو بيٺو آهين؟ ۽ هيئن هٿ ڇو پيو مهٽين؟ رکو ڪنڌ ڇو پيو ڌوڻين؟ وات ۾ مگ ـ پيا اٿيئي ڇا؟ اهڙا منڊ جڙهيا اٿيئي، جو هڪ حرف ٻ ـ زبان مان نٿو ڪليئي! متان سچ پچ پونالي ڪامائن تنهنجي چپ ڪي ڪڍي آهي! آءٌ ته سمجهي لٿي سگهان ته تنهنجا گهٽ جو گهٽيا آهن. پر لهيو. هالي مون کي توکان ڪو وڏهڪ سوال پڇڻو ٿي ڪوٺهي. تون جنهن ڪم لاء آيو هجين، سو ڇوڙ؟ تون ڪنکو ٿيو آهين، آءٌ ٻ ڪنکي ٿي ڇاٽان ٿي.

سرڪينيٽ هن کي هيترو خفي ٿيڻ ڏيڻي ڪين ها، پر هو پول ۽ پڏل هو. اشاري ۾ پنهنجي بيڪسي ۽ لاچاري ظاهر ڪيائين. پوء ڪيمخواب ۾ ويڙهيل خط ڪڍي ڏنائينس. ايڊٽ خط کولي، مٿاڇرو پڙهيو، ۽ پوء پاسيرو رکي چيائين: خط پوڇائينڊي ٻ هڪ اکر وات مان نٿو ڪڍين؟ اٿي هي عشق جو ڪامل پيقرار ٿي، پنهنجو نصيب پٽڻ لڳو، ۽ اهڙي ڏيکاري ڏنائين جو ڄڻ تہ سندس حڪم نہ مڃڻ ڪري اندر ٿي اڏ ٿيس. ايڊٽ ساڙن وچان منهن ڪٿي ڦيرايو، ۽ چيائينس:

چڱو، ڀلي ڪري آئين. تون اِئو ڳالهائين ته مون کي ٻه ٽي ڳالهائڻو ڪونهي. ائين نه سمجهجانء ته آءٌ ڪا ڪِن چور آهيان. منهنجي ڪري تون ڀيمالو ٿيو آهين، ته اڄ تنهنجي هوڙيءَ هلت ڪري منهنجو اسم مانُ ڪوله رهيو آهي. مون پنهنجو شاهالو شان ڇڏي، تو سان ڳالهايو، پر تو منهنجي عزت ڪانه رکي، جنهنڪري هينئر آءٌ پاڻ ڪان واڻيهي ڦڪي پيئي لڳان. لهيو، تو منهنجي آبرو ورتي سا ورتي، هالي پنڌ پؤ!

سرڪونيٽ وڏي ٻُرن تي ڪيري پيس. هوءَ هنيءَ ٻري ٿي، ۽ چيائينس: ڏٺي توکي تنهنجي اَٻن درجي جوڳي لائق بنايو آهي. ايتري ٻه تو ۾ ساڃهه ڪانه رهي آهي، جو رکو شڪرگذاريءَ جو هڪ حرف وات مان ڪڍين! اڃا ٻيٺو آهين، هاڻ منهنجي منهن تان ٽري وڃ!

سرڪينيٽ لڙڪ لاڙي، خط ڏي اشارو ڪيو، جن ته چيائين ٿي ته جواب لاءِ ترسيل آهيان. ايڏيت ساڙن وچان طعني طور چيو: مون کي وسري ويو ته وفادار غلام جواب لاءِ ترسيل آهي. هن ٻوءِ ٽڪڙ ۾ خط پڙهي، ڦاڙي ڦٽو ڪيو، ۽ انهيءَ ڦالل خط مٿان زور سان لت هڻي چيائينس: اهو آهيئي جواب! جڏهن خاوند جي پيٽ تو تان لهي، ۽ زبان آڪليئي تڏهن پڌائجانس، ته مون سندس خط جا ڪهڙا حال ڪيا. ائين چئي، هوءَ تڪڙي تڪڙي هلي ٿي وئي

ته سر ڪينيٿ لمائن وانگر هن جي پلاند کي چنبڙي پيو. هن چيڀي ڏيئي پاڻ ڇڏايو، ۽ منهن ۾ گهنډ وجهي چيائينس: تنهنجي سلطان کي وڃي چؤ ته آءٌ اهو سگ اهڙو قبوليان، جهڙو تو نالائق جي هينئر قدمبوسي ٿي قبوليان. تون دلاورن جي دفعي مان ئي نڪري ويو آهين! تنهنڪري هينئر توسان وڏيڪ ڳالهائڻ ئي عيب آهي" ائين چئي، هوءَ منهن ۾ شور وجهي، هلي ويئي ۽ هيءُ عاشق ارمان وچان هٿ مهٽيندو رهجي ويو.

هيءَ سڀ وقت سر هينري سندس لاءِ ٻاهر ترسيو بيٺو هو. هينئر هن مدد ڪيس. هن عاشق جو هتان پير ئي نٿي کڄيو، پر جيئن تيئن ڪري ڇڙندو ٻاهر نڪتو. سر هينري يڪدم پادشاه وٽ وٺي ويس، جنهن وري خط ۽ سوغاتن سان سلطان صلاح الدين ڏي روانو ڪيس.

باب سورهون

مخالف ڌر جي مهماني

رچرڊ بادشاه جي نيائي ۾ پڇڻ شرط، سلطان صلاح الدين هرطرح جون تياريون ڪيون. جنهن تلاءُ وٽ سرڪينيٽ ۽ امير شير ڪوه پهريون پيرو گڏيا هئا، تنهن جي نزديڪ هڪ شاهي ميدان سرڪنڊن جهڙو ڪرائي ڇڏيو- هرطرف مشڪ ۽ عطر جي ڇهڪار ڪري سارو ميدان خوشبودار ٿي ويو، جتا پيٽي ڏسندڙن لاءِ عمديون جايون جڙي ويون. يورپ جي شهزادن لاءِ ريشمي تنبو ڪڙا ٿي ويا. غاليچا ايراني ۽ شطرنجون شاميانن زمين تي فرش ٿي ويون. سرودخاني ۾ طائوس، مردنگ، چنگ ۽ ٻيا ساز موجود ٿي ويا. ڪلاونتيون خوش آواز ڳائڻ- باز حاضر ٿيون. جڏهن سڀ بندوبست ٿي رهيا، تڏهن رچرڊ بادشاه کي چوائي موڪليائين ته هاڻ ٻلاشڪ هليا اچو.

ٻئي ڏينهن رچرڊ بادشاه ۽ ٻيا شهزادا ڪيترا چنگي جوان ساڻ ولي، ڏاڍي طولان ۽ تومان ساڻ سلطان جا مهمان ٿي آيا. هنن کي پريان ايندو ڏسي، سلطان پنهنجي لشڪر کي سندن مرحبا لاءِ سام ڏني. حڪم صادر ٿيو ته ساڻ توتاڙيون، شرنايون، دهل ۽ نقارا وڳا. سلطان ڀاڻ ۾ ڇڪو لهي لڪي ٻاو هو. مٿي

تي دستار زربدار، بت تي جُبو زري ڪنار، چيلهه سان ترار جوهردار، ليڪن ھو اڇي ريشمي شلوار پاتل پيلو هو. جنهن وقت هو گهوڙو وٺي آيا، تنهن وقت هي وڏي، سندن استقبال لاءِ ويو. هي پيلي مخالف ڌرين هيئر چٽ سان چاڙهي ڪيئي، هڪٻئي کي پاڻ کان ٻه وڏيڪ حب ۽ قرب ڏيکارڻ لڳيون. سلطان جي هيتري مهمان نوازي ڏسي، رچرڊ بادشاهه نهايت خوش ٿيو، ۽ سندس گهڻي شڪرگذاري ڪيائين. هر هڪ شهزادو ڌار ڌار تنبوءَ ۾ وڃي آرامي ٿيو. شاهي گهراڻي وارين عورتن لاءِ جدا تنبو لڳل هئا، جن ۾ هو پنهنجن سهيلين سميت وڃي سُکي ٿيون.

ڪجهه مهل کان پوءِ سلطان وڏي توسان سان رچرڊ بادشاهه سان ملڻ ويو. وري انهين سر هڪٻئي کي خوش خير و عافيت ڪيائون، ۽ حال احوال ڏنائون ورتائون. ڳالهيون ڪندي، حڪيم جي ڳالهه نڪتي. رچرڊ چيس: حڪيم صاحب کي گهرايو ته سالس ملاقات ڪجي، سندس لاءِ ڪجهه تحفو آندو اٿئون، سو به ڏجي. سلطان اتيئي پوشاڪ بدلائي اکيان ٿي ويٺس، ۽ چيائينس: اجهو حڪيم! امان کي ته مات ٿي لڳي ته توهان امان کي هيستائين سڃاتو ئي ڪين هو. بيمار ته حڪيم کي سندس هلڻ سان ئي سهي ڪندا آهن، پر اڪثر انهن ٿئي ٿو ته جانهن بيمار چڱو، تانهن حڪيم کي منهن سان ڪين سڃاڻندو.

اتي بادشاهه ڏاڍو ڪڪو وڪو ٿيو. سلطان کي چيائين: اسان ڪي ڪنهن چور ڪري نه سمجهجو. سچي ڳالهه، ته اها آهي ته اوهان جي بدليل ويس اسان کي منجهايو. وري عجب وچان چيائين: رکو هڪو ۽ جبو لاهي، ترڪي ٽوپي پاتي اٿو، ته سلطان مان ڦري حڪيم ٿي پيؤا پنهنجي ويس بدلائڻ سان الصاف ٿا ڪريو! ۽ هاڻ سمجهوسين. لاشڪ اوهان جي ئي مهرباني سان سرڪينيٿ موت جي چنبي مان ڇٽو، ۽ اوهان جي ئي سيڪاريل انڪل سان ڇمڙا هوش ڪري، موٽي اسان جي چالولي ۾ آيو؟

سلطان: برابر، اسان چاتو ته جيسين هي پنهنجي ويل عزت وري هٿ نه ڪندو، تيسين هن کي حياتي زهر ٿي لڳندي. چوندا آهن: مرد مري مان ڪي، ڪيدي مري نان ڪي. هي مڙس مان جو بُکيو آهي. اسان هن جو قدر سڃاتي، هن سان ڀاڻ ڀلايو، ۽ اسان اٿين نٿي ڀانيو ته توهين هن کي ڪو اهڙو سٺرو سڃاڻي سگهندؤ.

رچرڊ: سچ پچ هن کي سڃاڻڻ مشڪل هو، پر اتفاق اهڙو اچي ٿيو جو اسان سڃاڻي ورتس. اسان جي جان بچائيندي، هن کي هڪ زهري خنجر جو گهڪو ٻانهن تي اچي ويو. اسان يڪدم پنهنجن چپن سان هن جو زخم چوسيو ته الهي هنڌان لقلي رلسڪ آتري ويو، پوءِ ته سچو لصو سمجهڻ سولو ٿي پيو.

سلطان: هن ۾ سمجهيو ته توهان ڪيس سڃاتو آهي، تنهن هوندي ۾ سڃاڻپ ڪري پاڻ پڌرو نه ڪيائين.

رچرڊ: ڪيس خبر آهي ته ساڻس ايتريون ڀلايون ڪنهن ڪيون؟

سلطان: هن پهريائين ڀانيو ٿي ته هي سڀ حڪيم جون حڪمتون آهن، پوءِ ڀانيائين ته شيرڪوه، امير، جنهن جي ساڻس هن ساڳئي ميدان ۾ ڪجهه ڏينهن اڳي ملاقات ٿي هئي، تنهن ساڻس پاڻ ڀلايو آهي.

رچرڊ: تڏهن اڃا اها خبر ڪانه اٿس ته جنهن کي پاڻ ڪنهن وقت شيرڪوه، امير، ۽ ڪنهن وقت حڪيم ٿي سمجهيائين، سو حقيقتون اسان جو لائق دوست سلطان صلاح الدين آهي.

سلطان: اسان اهو پوءِ پڌايس. هنهنجي دل جو ڪو مطلب ڪيس پڌائڻو هوسين، تنهنڪري ساڻس سچي ڪئيسين.

رچرڊ: پاڻ ۾ توهان ساڻ ڪا سچي ڪيائين؟

سلطان: ٻي ته ڪا ڳالهه ڪانه ڪيائين، باقي سندس گفتگوءَ مان اسان سمجهيو ته هيءُ عاشق زار آهي، ۽ هنهنجي دلبر جي ديدار ڏاران بيقرار آهي!

رچرڊ: اوهان کي خبر آهي ته جنهن ٻانهن ملهه لاءِ آتو آهي، تنهن ساڳيءَ ٻانهن بابت ڪن جي رٿ هئي ته اها اوهان سان پرڻائجي؟

سلطان اهڙي ڪڙڪ ۾ اسان جي ڪن تي پئي آهي.

رچرڊ: تڏهن توهان کي ضرور هن جي اهڙيءَ هلت تان ساڙ لڳا هوندا؟

سلطان: بلڪل نہ. هن اکيئي هرک هاريو هو، تنهنڪري اول هو حقدار آهي. وقتي ٻيءَ ڊر جي دل جو لاڙو ٻہ هن ڏانهن هجي، تنهنڪري اسان جي پاڻ مرضي ٿي تہ پلي تہ هنن ٻنهي جي من جون مرادون پوريون ٿين.

رچرڊ: پر هن جو عهدو اقبال بلڪ گهٽ آهي، پوءِ اهڙي اميد ڪيئن ڏاري اٿس!

سلطان: انهيءَ ڳالھ تي پوءِ اچبو. هن وقت اسان ڪي آسٽريا جي ڊيوڪ ۽ مانسٽيريٽ جي مارڪئس سان ملڻو آهي، تنهنڪري موڪلايون ٿا.

رچرڊ: مارڪئس سان وڙهڻ لاءِ ڪو جوان سنڀرايو اٿوَ؟

سلطان: اهو ٿي سرڪينيٿ تيار آهي. هن ڪي ڪيئن ٻہ اوهان جو راضپو هٿ ڪرڻو آهي.

رچرڊ: مارڪئس ڪي ماري مات ڪيائين تہ اسان جو راضپو هٿ ڪيائين.

سلطان: رکو ڏاڍيءَ تي، سڀ سولي ٿي پوندي!

هو پوءِ، بادشاهہ کان موڪلائي هليو ويو. هن جي وڃڻ کان پوءِ، بادشاهہ لاءِ آچا سٺا طعام ٺهي آيا، جي کائي، هو ٻئي ڏينهن جي جنگيءَ بابت خيال ڪرڻ لڳو.

باب سترهون

ڏٺي حق وڪيل

ٻئي ڏينهن اڻ آڀريءَ جو سڀ شهزادا نهايت شان
۽ شوڪت سان چئمپئنيءَ ڏسڻ لاءِ لڙائيءَ جي ميدان ۾
اچي ميڙيا. رالي، ايڊٿ ۽ ٻين وڏگهراڻين عورتن لاءِ هڪ
خلاصي جاءِ خوب طرح سينگاريل هئي. رچرڊ بادشاهه
لاءِ طائوسي تخت تيار هو. تخت جي ٻنهي پاسن کان
ٻين شهزادن لاءِ گلن ڦلن سان ڳنڍيون وڇايل هيون.
شهزادن کي ڳنڍين تي ويهڻ ڪين ڏنو، تنهنڪري
چيائون ته اسين پنهنجن گهوڙن تي چڙهيا بيٺا هونداسين.

ميدان ۾ سڀوءِ سڀ ماڻهو صفون ٻڌي ويٺا. هن
چئمپئنيءَ ڏسڻ لاءِ پروارن ڳوٺالن جي دل آڪاسجي
ويئي، سي ٻ، ڪٿان ڪٿان ڪهي کان آيا. سرڪينيٿ سينئي
کان اڳ سنڀري، وچ ميدان ۾ اچي بيٺو، ۽ مارڪئس
اڃا پنهنجي تنبوءَ ۾ هو، پنهنجو موت ويجهو سمجهي،
هن اينگانديءَ واري سنياسي کي پاڻ وٽ گهرايو.
ٽيمپلرن جي گرئنڊ ماسٽر کي اڳئين چورا ڪورا هئي
سو تڪبي، سندس تنبوءَ ڏي ويو. جا وڃي ڏسي ته
مارڪئس ڏوهه-پاس ڪرڻ لاءِ تيار آهي. هن آمالڪ
ﻫﺮ هيان لڪري ڏليس ته مارڪئس پنهنجو ارادو
لاٿو. گرئنڊ ماسٽر سمجهيو ته هيءُ جي ڏوهه-پاس

ڪندو ته اهو فڪر ۾ ڦاڙيندو ته مون ۾ندري ترڪ
کي رچرڊ جي قتل ڪرڻ لاءِ روانو ڪيو هو. ۾نهنجي
ڊيڪ ڊيڪڻ لاءِ هن اول سنياميءَ کي ڏڙهي ڏيئي
ڪليو، ۽ پوءِ اچي مارڪس تي ڌيو. هن کي
کهت - وڏ ڳالهائي چيائين: هيئن دل لاهي ڇڏ ۾ ڇو
ڪئي اٿيئي؟ مڙس ٿي هلي ميدان ۾ لڙ. مون کي
اميد آهي ته تنهنجي همت ڏسي، تنهنجي مخالفتيءَ جو
هنيو هارجي ويندو، ۽ پڇ پائي ڀڄندو. اهڙيءَ
طرح همٿائي، ميدان ۾ وٺي آيس.

مارڪس کي ميدان ۾ آيل ڏسي، سندس مخالف
ايڊٿ ڏي اکيون ڪنيون، ۽ پوءِ پروردگار کي
پڪاري چيائين: يا ڏڻي، تون حق وڪيل آهين، سچ
جو ۾ڙو ۾نهنجي توهه سان تارجانءِ، ۽ هن آزمائش
مان مون کي ڀار پهچائنجانءِ! مارڪس ۾ آسمان ڏي
اکيون ڪنيون، پر هن کي ۾نهنجي اندر جي چور ڏني
ڪاڏو، تنهنڪري اهڙي ميڻ ميڻ ڪيائين جو ڪنهن
کي سندس هڪ حرف ۾ سمجهڻ ۾ نه آيو. اتي
گرئنڊ ماسٽر جو سک ڦٽو، سو وڏي ويجهو ٿيس، ۽
ڪن ۾ چيائينس: کلا اٿيئي، ڪيڏي! هينئر جي همت
جهلي نه وڙهندين، يا ڏوهه - ڀاس ڪندين ته پوءِ آءٌ
جيئرو نه ڇڏيندو سانءِ.

مارڪس هينئر ڀن ڀاهين ۾ اچي ٿيو - هو سمجهي
رهيو ته جي لڙندس ته مرندس، ۽ جي نه لڙندس ته ٻه
گرئنڊ ماسٽر نهوڙي نيندم. اتفي ويچار آهس ته پوءِ

جو گرئنڊ ماسٽر جي هٿان مران، تنهن کان دل ڀڄي
هينئر ئي وڃي ٿو وڙهان، ٻوءِ ڏنگو ڏر ۾ يا ڪڀو
ڪيچ ۾. آهو ارادو ڪري، هن رڪاب ۾ ڀير
وڌو، ۽ اڃا لانگ ورائي گهوڙي تي ٿي چڙهيو تہ
گهوڙو ٿهي ڀري پيو ۽ هو اونڌو ٿي ڪري پيو. سيني
ڏٺو تہ موٺ تہ سواو ڪولہ ٿيس. هو وري ٻہ گهوڙو
جهلي چڙهيو، ۽ جنهن سان وڙهڻو هوس تنهن جي
سامهون سينو ڪري بيٺو. دستور موجب هڪ ڇٽي،
پٽ وانگر هوڪو ڏيئي، سيني حاضر ماڻهن کي ٻڌايو
تہ هيءُ ساڄي طرف بيٺل جوان ستل چيتي وارو سرڪينيٿ
آهي، جو انگلنڊ جي شير دل بادشاهہ رچرڊ جي ٻاران
لڙي ٿو- هو ٻيو جوان، مانسٽير ٻٽ علائقي جو مارڪئس
آهي، جنهن تي دغاٻازيءَ جي تهمت آهي. هاڻ
ڏٺي ڪندو تہ جنهن کي ٻاپ ٻلہ نہ هولدو، سو
سو ٻارو ٿيندو!

ائين چئي، هو هٽي پاسي ٿيو. مارڪئس جي تہ
ماڻهن کي اڪيئي ملڌ هئي، ہر ڪيترن کي ڪل ڪالهہ
هٿي تہ ماڻس لڙي ڪير ٿو. هينئر سرڪينيٿ جو نالو
ظاهر ٿيو تہ چوطرف تاڙين جو ٺهڪو لڳي ويو.

ٻئي جوان ٻوءِ ميدان ۾ نڪري نروار ٿيا، ۽ هڪٻئي
سان منهن اٿڪائي بيٺا. سلطان جي اشاري تي دهلارين
دهلن تي دس هنيا، ۽ اهي واڄٽ وڄايا، جو تماشبينن
کي ڪنن ۾ تاڙيون ٿي پيون. هيءَ ڪوبا ڪيلي
جا ڪوڏبا گهوڙن کي اڙيون هٿي، هڪٻئي تي حملو

ڪرڻ لڳا. ڪا مهل تہ ڊوڙي ٻئي ڍهون ڏنائون.
ايٽ مارڪس وجهہ وٺي، پنهنجو ڀالو سرڪمنيٽ جي
سيني ۾ ٺي سنڪايو، تہ هن حريف سيني اڳيان سپر
ڏيئي، اهو ڏک کسائي ڇڏيو. اتي سرڪمنيٽ جو
گهوڙو چرڪيو ۽ پستيون هٽڻ لڳو. هن ڪاريگر سوار
گهوڙي کي پچڪار ڏيئي گهڻي جهليو، ۽ اڙ ائي
ڪري مارڪس کي ڏري آيو، ۽ پر ڪري اهڙو ڀالو
هنيائينس، جو ڍال زرهہ مان پار لنگهي ويس، ۽ ٽڪڙ
ڦيهي وڌائينس! مارڪس آمالڪ اونڌو ٺي ڪريو.
رچرڊ طائوسي تخت ڇڏي، هن ڏي ڊوڙيو، تہ ٻنهي
ماڻهن جون ٻنهون ۾ لڪيون آيس. سکهوئي مارڪس جي
چوڌاري وڏو ميڙ مڙي ويو. ڪي جوان بدن تان
زنجير بند زرهہ لاهڻ لڳس ۽ زخم جاچڻ لڳس.
اوڏيءَ مهل ڪلهي کس لڳي پيئي هئي، پر سرڪمنيٽ
کي ايندو ڏسي سپيئي هٽيا. هن ڪنوڪنوائي ڪترا ڪترا
ٿي ڪيس، پر جڏهن ويجهو وڃي ڏٺائين تہ اڪيئي
اڌ مئو ٿيو پيو آهي، تڏهن هن کي مارڻ پنهنجو مرڪ
نہ سمجهائين. ترار موڙائي مياڻ ۾ وڌائين، ۽ نهايت
اختياريءَ سان چيائينس، هينئر سچي ڪر، ا، تہ ڪتن
کان رت چٽائيندو سانءَ؟

مارڪس هينئر موت اکئين ٻئي ڏٺو. هن سمجهيو
تہ هاڻ هن جهان ۾ گهڙيءَ پل جو مهمان آهيان،
پوءِ ڪوڙ مان ڪهڙا ڪڙيا ڪشندس. پيمارن والڪر

جهيڻي آواز سان چيائين، مراد پوري ٿيوَ، اجا ڇا ڪپيوَ؟ ڏٺي، ره حق وڪيل آهي، منهنجي حق ۾ پورو لياءُ ڪيو اٿس. آءٌ برابر ڏوهاري آهيان، پر مون کان وڌيڪ دغاباز اوهان جي مٽ ۾ اجا ٻه آهن! هاڻ جس ڪنو، ڪو پادري گهرائي ڏيو، جنهن جي اڳيان ڏوهه-پاس ڪري، پنهنجا پاپ ڏٺيءَ کان بخشايان ته ڇاڙي سرهي ٿيم، ۽ هن ڪاپاڻيءَ گهڙيءَ کان ڇڏائيم. هن کي هيئن حيلي اماڻو ڏسي، رچرڊ کي قياس پيو. سلطان کي چيائين: پنهنجي طلسم جي وسيلي هن جي جان بچايو.

سلطان: هڙي دغاباز کي ٽنگن کان کهلي سوريءَ چاڙهجي ڪين پاڻ سندس طلسم وارو علاج ڪجي؟ هن جو زخم ڇڏائڻ ڪا وڏي ڳالهه ڪانهي، پر اسان کي ائين ڏسڻ ۾ ٿو اچي ته ملڪ الموت جي مهر هن نيا کي جي نيرار تي اڳيئي لڳي چڪي آهي.

پادشاهه: اوهين وري ، پنهنجا لائق ڪريوس ته ڪو دم جيئي ۽ ڏوهه-پاس ڪري، توبهه تائب ٿئي.

سلطان: اوهان جي اهڙي مرضي آهي ته اسان کي اعتراض ڪونهي. چوبدارا ڪنهن غلام کي چئو ته هن کي هڪدم اسان جي تنبوءَ ۾ کڻي هلي ته اتي علاج ڪريولس.

هي سڀ وقت گرئنڊ ماسٽر مٺو ڏو مٺو ٿو پيو هو. منهن تي دالڪي کهمي ويئي هيس. هينئر جو ڏنائين

تہ ھن کي کشائي ٿا وڃن، سو وڏي سلطان جي سامهون ليو ۽ چوائين : خبردار، حي ڪنهن ھن کي ھٿ لاتو آھي! آسٽريا جو ڊيوڪ توڙي آءٌ اھا ڳالھہ قيام ڪين قبوليندا سين، تہ سڪرات جي مهل عيسائي مذھب جو ماڻهو ڪنهن مسلمان جي حوالي ٿئي. مارڪئس جي پالهن اسان کي ملڻ گهرجي.

رچرڊ : (سلطان کي) چڱو، ائين ئي ڪريو، جنهن ۾ ھي راضي، تنهن ۾ اسين راضي. ھاڻ راڪيندڙن کي حڪم ڏيو تہ جنهن سورمي ھيءَ سوپ ڪئي انگلنڊ جو منهن مٿي ڪيو آھي، تنهن جو ساماچار ڪڍين.

جهٽ ۾ ڪيتريون پرستاريون گلعذاريون اچي حاضر ٿيون، ۽ عمدا گيت ڳايائون. ھڪ پاسي ستار ۽ چوتار، ٻئي پاسي سرود جي للڪار آئي. پکواز جي آواز ۽ سارنگيءَ جي ساز غلغلو مچايو. راڳ جي لاڳ خوب رمز رسايو. تان، مرڪ ۽ ٽپي تي ڪيترن جوانن ٽپ ٻئي چڙيا ۽ گهوروں ٻئي گهور پائون. مجلس جو رنگ الهيءَ منزل کي وڃي پهتو، جو سڀڪنهن جي وات مان واه واه جو آواز نڪتو.

محفل متي پئي ھئي، تہ رچرڊ پادشاھ آئي پهتو. ھن کي پيرن پر بيھل ڏسي، سڀني ماڻهن صٽ ڪئي. پادشاھ سر ڪينيٿ جي سامهون ٿي چيو: اي ستل چيتي وارا جوان، عام طرح ائين چوندا آھن تہ "ڪوئلو ڪڏھن نہ اجري، جي سؤ من صابڻ لاءِ!" اڄ انهيءَ ڪهاڻيءَ کي تو ڪوڙو ڪري ڇڏيو.

حبشيءَ جهڙي شڪل بنائي ڪري تون ہين کي ڪوئلي جهڙو ڪارو ڏسڻ ۾ ايندو هوندين، پر اسان جي نظر ۾ تون چوڏس جو چنڊ آهين. اسان جي فضيحتيءَ جو تو پورو پورو انتقام ورتو آهي، تنهنڪري ان جو اجورو تنهنجي دل وڻان توکي ڏيندا سون. ڏسجانءِ ته اسين تنهنجو ڪيترو سان ٿا ڪريون. اسان کان وڌيڪ اسان جون شاهي گهراڻي واريون عورتون توکي مان ۽ مهت ڏينديون، جو سورمي جو انهن کي سچو پچو قدر آهي.

بادشاهه اڃا آهي اڪر چيا ته راڻي، ايدت ۽ ٻيون وڏ گهراڻيون عورتون پنهنجن تنبن ڏي رخ رکي هلڻ لڳيون. بادشاهه سرڪينيٽ کي ساڻ وٺي، هن جي هٿيان ويو. مرٽينگ مارڪس کي گرنڊ ماسٽر ڪٺائي ويو، ۽ سلطان هن جي علاج ڪرڻ لاءِ طلسم ڪٺي ويو. پوءِ ميلو ٽٽو ۽ سڀ ماڻهو پنهنجي پنهنجي ماڳ وڃي سکي ٿيا.

باب ارڙهون

لٽ جي مراد

رچرڊ بادشاهه ڏاڍي فلڪ ۽ خنڪيءَ سان راڻيءَ جي خيمي ڏي هليو ويو، سرڪينيٿ هوئلڊگين وانگر هٽي ڪين پيو، پر ساڻس ڪلهو ڪلهي سان لائي، ٻٽ ٻئي هليو. تنبوءَ ۾ گهڙڻ سان سرڪينيٿ راڻيءَ کي پيرين پيو، ۽ مرڪندو منهن ڪري، ايڊٿ ڏي اکيون ڪئي ڪنڌ نئڙائڻ جهڙو نمونو ڪيائين. بادشاهه چيو: هن سورمي اوهان اڳيان سجدو ڪيو آهي، هاڻ اوهين ۽ هن سان پنهنجا لائق ڪريو. پرنگيريا! تون پنهنجي مبارڪ هٿن سان هن جا هٿيار پنوهار لاهه. ايڊٿ، تون زنجير بند زره لاهينس. فڪر نه آهي، جي اوهين وڏگهراڻيون آهيو. اڄ هن کي آبرو ڏيڻ، سو گويا پاڻ کي آبرو ڏيڻ آهي.

بادشاهه جي مرضيءَ رکڻ لاءِ راڻي يڪدم سندس حڪم جي تعميل ڪئي، پر ايڊٿ کي ٿورو عار ٿيو. شاهي فرمان جي هن کي پيروي ڪرڻي پيئي. هٿ هليس ٿي لڳي، پر جيئن تيئن ڪري هن جو زره لاٿائين. اهو زره اڃا ايڊٿ جي هٿ ۾ ئي هو ته بادشاهه چيو: سڃاڻونس ٿيون ته ڪير آهي؟ هيءُ نڪي ضحاڪ حبشي، لڪي سنل چيتي وارو سرڪينيٿ

آهي، ۽ اوهان جهڙو ئي وڏگهراڻو آهي. هينئر جو هيءُ پنهنجو ويس بدلائي، ۽ جو پنهنجو نالو لڪائي؟ اسين اوهان کي کولي ٿا ٻڌايون ته، هيءُ اسان جو ٿاني شريڪ ڊيوڊ، ارل آو هنٽنگڊن، سڪاٽلنڊ جي بادشاهه جو وليعهد آهي.

راڻي ۽ ايڊٿ کي جڏهن خبر پيئي ته هيءُ جوان سڪاٽلنڊ جي بادشاهه جو پٽ آهي، تڏهن عجب وچان وات ڦاڙي هن ڏي نهارڻ لڳيون. ايڊٿ کي ته ايتري حيرت لڳي، جو هٿن مان زرهه ڪري پيس. بادشاهه چيو: اوهين هيئن حيران ڇو ٿيون ٿيو؟ هيءُ سچ پچ شهزادو آهي. سڪاٽلنڊ جي بادشاهه اول لشڪر جي پرتي ڪرڻ جو انجام اسان سان ڪيو هو، پر پوءِ هو ڪنهن سبب پنهنجو انجام پاڙي نه سگهيو. هن جوان کي وري به شاباس هجي، جو پنهنجي پيءُ جي ڳالهه مٿي ڪرڻ لاءِ ٿورا گهڻا ماڻهو سان وٺي، چمڙا پوش ڪري، اسان جي لشڪر سان اچي شامل ٿيو. سالس جيڪا مٿ ماڻهن جي هئي، سا ڏيني لڙائيءَ ۾ شهيد ٿي ويئي، باقي هڪڙو همراهه وڃي بچيس. سندس ڪنهن به همراهه اسان کي ڪڏهن ائين ڪونه ٻڌايو ته سڪاٽلنڊ جو شهزادو هيئن ويس بدلائي اسان وٽ آيو آهي. پوءِ غفلت ڪري جهنڊو وڃايائين ته ڪيس رواجي سردار سمجهي، جلاد جي حوالي ڪيو ويو. لڪ ٿورا ڏٺيءَ جا، جو اسان کي پوءِ چٽ ۾

ڇڳي ايشي، جو جيئدان ڏنوسونس، هوڙو ڪولڏر ڪسجي وڃي ها، تہ پرلڻي مڇي وڃي ها. پيارا هڻنگڊن، جڏهن اسان اپهرائي ڪري توکي جلاد جي حوالي ڪرايو، تڏهن تو پنهنجو نالو نشان ۽ مرتبو ڇو نہ ظاهر ڪيو؟

شهزادو: پهري جو ڪم ٻاڻ تي ڪٿي، پوءِ جنهن مهل قصور ڪيم، تنهن مهل سيڪت جو سزاوار ٿي چڪس. اهو مڙسن جو مرڪ نہ آهي، جو پنهنجي جند ڇڏائڻ لاءِ پنهنجو عهدو ۽ اقبال ڄاڻائين. تنهن ڪان سواءِ مون پرن ڪيو هو تہ ويڙهم پوري ٿيڻ کان اڳ ۾، ٻاڻ پڌرو نہ ڪندس، پر جڏهن ڏٺم تہ هاڻ ڪال اچي ڪنڌ تي اٿو آهي، تڏهن اينڪاڊي واري سنياسيءَ اڳيان ڏوهہ باس ڪيم، ۽ هن کي پنهنجو سچو نالو نشان ٻڌايم.

بادشاهہ: هان! هن کي اها وچ جي سڌ هئي، تڏهن انهن ٿي چيائن تہ پنهنجو ڪو عضوو ڪپجي وڃڻ قبوليو، پر هن جوان جو ڪسجڻ جيڪر ڪين قبوليو. ارابر، هڪ عضوو ڇا، پر اسان جي سموري جان هلي وڃي، تہ بہ هيءُ ڪنوَر جيڪر ڪڏهن بہ ڪسجڻ نہ ڏيون. سچي يورپ جي پوءِ اسان تي جيڪر ڦٽ لعنت پوي ها، ۽ ڪنهن جي اڳيان جيڪر ڪنڌ بہ ڪين کڻي سگهون ها! قومي شرطن موجب اسين هن جي هر طرح سنڀال لهڻ لاءِ ٻڌل آهيون، تنهنڪري ڏاڍو ڀلو ڪم ٿيو، جو اسان اهو قهر نہ ڪيو.

راڻي: ٻڌو ليٿ توهان کي ڪيئن مڌ پيئي، تہ هي شهزادو آهي؟

بادشاهہ: انگلنڊ مان قاصدن ٽپال آندي، تنهن ۾ ۾ ڄاڻايل هو تہ سڪاٽلنڊ جي بادشاهہ کي معلوم ٿيو آهي تہ سندس اکين جو آسابند اسان جي لشڪر ۾ اچي شامل ٿيو آهي. هاڻ هن اسان جا ٻہ امير جهلي، پاڻ وٽ قابو ڪيا ۽ چوائي ڪو انس تہ جيسين سندس سڪيلڌو پٽ کيس صحيح سلامت موٽي نہ ملندو، تيسين انهن اميرن کي اهو نہ ڇڏيندو. اتي اسان جي اک پئي ۽ شڪ ۾ پياسين تہ شهزادو اهو ئي آهي. توهان کي ٻڌايوسين تہ هن جا ٻيا ساٿي ديني لڙائيءَ ۾ شهيد ٿي ويا هئا، باقي هڪ همراهہ بچيو هوس. جنهن وقت هن کي جلاد جي حوالي ٿي ڪيوسين، تنهن وقت اهو همراهہ پندرهن ڪوهہ پنڌ ڪري عسقلان ڏي ويو ۽ سرٿامس کي سمورو پيٽ وڃي ڏنائين. سرٿامس جڏهن اسان سان اچي ڳالهہ ڪئي، تڏهن اسان جا ڪپاٽ کليا. هاڻ پياري ايڊٿ، تون اسان کي پنهنجو هٿ ڏي. پيارا سڪاٽلنڊ جا شهزادا، تون بہ پنهنجو هٿ ڏي تہ اسين پنهنجن هٿن سان اوهان کي پرڻايون.

هيءُ شهزادو پنهنجي پهلوانيءَ ڪري اڳيئي ايڊٿ جي دل ۾ ويهي ويو هو، پر هيستائين ايڊٿ ساڻس پرڻجڻ پنهنجي شان وٽان نٿي ڄاتو، جو هن کي پنهنجو جيس نٿي سمجهيائين. شهزادي کي بہ پاڻ پڌرو

ڪرڻو نہ هو، تنهنڪري ماليٹي محبت تي ڪفايت ٿي ڪيائين. هينئر پنهنجي ڏاڍي چوچ مان هڪبئي سان لائون لڳيون. هن جوان سنڌس خاطر سر جون سٽون ڏنيون هيون، پر هينئر هن جا لايا سجايا ٿيا. من جون مرادون پوريون ٿيس تہ خوشيءَ وچان ڪپڙن ۾ نہ ٿي ماپيو. سگهوئي شاهي تنبوءَ ۾ شادمانا ٿيا ۽ چوڌاري واڌايون وري ويون.

هيڏانهن هيءَ پنهنجن موجن ۾ مسڪن هئا، تہ هوڏانهن سلطان صلاح الدين سڀني شهزادن جي مالي موڪلائي، سلطان جهڙي نر حاڪم کي ڪوہ ڻابري واري نٽي سگهيو. سگهوئي سڀ پادشاہ ۽ شهزادا اچي ونس ڪٺا ٿيا ۽ هيءَ گهوٽ ڪنوار بہ آيا. مهمانن لاءِ قورمون پلاءَ، دوپيازہ، دم پخت، برياني ۽ ٻيا طرح طرح جا طعام تيار ٿيا هئا. قسمين قسمين ميوا ۽ مٺايون موجود ٿي ويون. مسلمانن وٽ شراب حرام آهي، تنهنڪري نمولي نموني جا شربت شهزادن کي مليا. اول سڀني مهمانن ٿورو چهو چورو ڪري شربت ٿي پيتو تہ ماڪارو چاڙو مهڪندو آيو، ۽ سلطان کي ڪن ۾ ڪاٺوڪ ڏنائين. سلطان اسالڪ محفل مان اٿي ويو. گرئنڊ ماسٽر کي ماڻ ڳان پاليهي اچي چورا ڪورا لڳي ۽ منهن جو هوائي لهي ويس، سگهوئي سلطان موٽيو ۽ ميزبان جا حق بجا آڻڻ لڳو. سڪاٽلنڊ جو شهزادو، جنهن هيڏا لڪ لنگهايا هئا، تنهن جي خاص طرح خاطري ڪيائين ۽ هن کي دل

دل کهڙيءَ ٻالهن ماڻ جون مبارڪون ڏنائين. هن ٻه،
سندس کهڻي شڪر گذاري ڪئي، جو وقت سر سندس
هٿ نصيب نه ٿينس ها، ته هن کان اڳ لاشو ٻه ڪين
ليس ها. اوڏيءَ مهل ٽيمپلرن جي گرئنڊ ماسٽر اڇا
ڀريون شربت جو گلاس چپن تي ئي رکيو، ته سلطان
صلاح الدين اوچتو ئي اچانگ ماري، انئين وچي مٿان
ٻيس، جيئن ٻلي ٻڪي ڪئي تي، ۽ انهي تلوار سان
سندس لڏي ڌڙ کان ڌار ڪيائينس. سيئي جون ڏنديون
آگهون لڳي ويون. آسٽريا جي ڊيوڪ کي اچي
پنهنجي ڦڦڙي ٿي. هن ڀانيو ته گرئنڊ ماسٽر کان پوءِ
مون کي ٻورو ڪندو. هن واڪو واڪا لائي،
چي، اسان کي ڪوئي ٿو ڪُهي! اتي سڀني کي اچي
پنهنجي لڳي. رچرڊ ڀانيو ته سلطان دغابازيءَ تي
ڪمر ڪشي آهي، تنهن آسالڪ پنهنجيءَ تلوار ۾ هٿ وڌو.
سلطان ڏاڍيءَ لاهر سان آسٽريا جي ڊيوڪ ۽ ٻين
کي چيو: اوهين ڪو به خيال نه ڪريو! پيارا انگلنڊ
وارا شهاٺا ٻاڪ، اوهين به ناحق تلوار نه اُلاريو. هن
ليا کي پنهنجو ڪيتو لوڙيو آهي. اڄ آءٌ اوهان کي
ڪٿلي طرح ٿو ٻڌايان ته هن سلمون ڪهڙا ڪم ڪيا
آهن: رچرڊ جهڙي لائق بادشاهه پنيان هن نالائق
ٻندرو ترڪ ڇيڙيو، ۽ ڏليءَ هن کي هٿ ڏيئي رکيو.
اسين جڏهن حڪيم جي ويس ۾ رچرڊ بادشاهه وٽ
وياسين، تڏهن اسان جي ۽ هن سڪاٽلنڊ جي شهزادي
جي ٻليان هيءَ بدليت سان آيو هو. وري جڏهن اسين

رچرڊ بادشاھ جي ڇانولي ڇڏي، ھيڏانھن ٿي آياسين، تہ ھن
بد نيتيءَ سان اسان جي پٺيان پنھنجا ماڻھو ڊوڙايائين،
۽ اسين پنھنجا وھٽ تڪڙا ڪاھي، سڪ سان اچي
پنھنجيءَ حد ۾ پھتا بن. جنھن مھل مانسٽيريٽ جو
مارڪئس ۽ اسڪاٽلنڊ جو شھزادو پاڻ ۾ دوبدو ٿيي
لڙيا ٿي، تنھن مھل اسان جي ھڪ تابع ڪمل دشمن
کي ڇيڙي وٺي آيو. اسان کي ھن جا پار سمجھيا ٿي،
تنھنڪري اسان اڪيلي وڏو ڪنڪ سنھرائي ڇڏيو
ھو، جنھن ملعون کي وڃي منھن ڏنو ۽ اوھان کي
ڪاٻہ لڪ ڪالہ اٿي. ھن ھيترا اتورجا ڳايا تہ بہ اسان
ھن جي وار جو نالو نہ ورتو. ھيئنر اسين ھتي محفل ۾
مشغول ھئاسين، تہ پٺيان ھيءُ وڃي مانسٽيريٽ جي
مارڪئس کي خون ڪري آيو. اسان جي حد اندر
اھو ڏوھ ھن کي ڦٻن جو نہ ھو، تنھنڪري ڪنھن
بہ قياس ڪان سواءِ ھن کي قتل ڪري ڇڏيوسين.

رچرڊ رڙ ڪري چيو: مارڪئس! گرئنڊ ماسٽر
سنڊس ڪوڙھو دوست ھو، پوءِ ڪيئن ڪنائينس؟
سلطان، اوھان کي ھن ڳالھہ لاءِ ثابتي ڏيڻي پوندي*.

---

*سر والٽر سڪاٽ، آرنولڊ جي خون کي گرئنڊ ماسٽر
جو خون ڪري ڄاڻايو آھي.

آرنولڊ نالي ھڪ شخص، شام ملڪ جي ويران پٽن ۾ ھڪ
قلعو ھٽ ڪيو ھو. جيڪي حاجي حج ڪرڻ ويندا ھئا، تن کي
ڦري، ماري، ھو انھيءَ قلعي ۾ وڃي پناھ وٺندو ھو.
(ڏسو حاشيه ص ٢٠٩)

سلطان چيو: اوهانکي خاطري ڪرڻي آهي ته هن چاموڙي کان پڇو. هن پوءِ امالڪ چاموڙي کي ڪن کان جهلي، سڀني جي اڳيان آڻي بيهاريو. چاموڙي سڄي ڳالهه پيرائتي ڪري ٻڌائي. هن چيو: سلطان هنکي طلسم واري دوا ڏني ته هو سمهي پيو ۽ ننڊ ڪٽي ويس سندس نوڪر چاڪر تنبوءَ مان نڪري ٻاهر ٿيا ته مان هنجي نگاهه ڪرڻ ويس. اتي ڪنهنجي اوڇ جو آواز ٻڌم، سو تنبوءَ جي پٺيان پاسيرو ٿي بيٺس. گرٽنڊ ماسٽر سٽيندو سٽيندو هن وٽ ويو ته هن اکيون ٽٽي سائس ڳالهايو ۽ چيائينس: "آءٌ ڏوهه ٻاس ڪندس ته پوءِ منهنجي دل ٿاڻ ٻار لهندو". هن اڇا ايترو چيو ته گرٽنڊ ماسٽر

(هلندڙ حاشيه ص ٢٠٨)

انوقت جيروسلم جو بادشاهه هڪ عيسائي مذهب جو هو. آرنولڊ جي رهزنيءَ ڪري سلطان صلاح الدين جيرو سلم جي بادشاهه سان جنگ جوٽي. بادشاهه ۽ آرنولڊ گرفتار ٿيا. تڏهن ٻئي قيد ٿي، سلطان وٽ آيا، تڏهن جيروسلم جي بادشاهه کي ٿڪل ٽٽل ڏسي، سلطان هنکي شربت جو پيالو پيڻ لاءِ ڏنو. بادشاهه ٿورو شربت پي، پوءِ اهو پيالو آرنولڊ کي ٿي ڏنو ته سلطان چيس: "منهنجا شاهانا قيدي، تنهنجو سر پاڪ آهي، پر اسان صلاح الدين جو پيالو هوڙي ناپاڪ رهزن جي هٿن ۾ پليد ٿيڻ نه کهجي". اٺين چئي سلطان جي تلوار آرنولڊ جي سسي ڌڙ کان ڌار ڪري ڇڏي.

(ڏسو گبن صاحب واري تاريخ).

ترار ڪڍي کھي وڌس، مون پوءِ ڊوڙي اچي سلطان سان ڳالھہ ڪئي، جنھن گرئنڊ ماسٽر جو گلو ڪپيو.

چاموڙي جي واتان ھيءَ ڳالھہ ٻڌي سڀ حيران ٿي ويا. سڀني انھيءَ دم سارڪئس جي تنبوءَ ڏي ڊوڙيا ۽ اتي رت جون نديون ڏسي ٻھي ڪين سگھيا. شھزادن کي ھينئر چاموڙي جي ڳالھہ تي اعتبار آيو، پر اھي خار لڳن تہ سلطان جو ڪھڙو واسطو جنھن گرئنڊ ماسٽر کان ھن خون جو حساب ورتو. رچرڊ چيو: "انھيءَ ڳالھہ تي نہ اچو، سلطان پنھنجي حد پوري ڪارروائي ڪئي آھي". ھو پوءِ موٽي سلطان جي محفل ۾ ويا. ھينئر ڪنھنکي ڪائڻ پيئڻ ڪونہ ٿي اڄھيو. سلطان جڏھن ڪائڻ لاءِ گھڻا زور ڪين تڏھن رچرڊ چيو: جيرو سلم اسانجي حوالي ڪريو تہ اھائي اوھانجي وڏي مھماني ٿيندي. سلطان چيس: پنھنجي جيئري جيرو سلم ھٿان ڇڏڻو نہ اٿئون باقي جيڪي سھوليتون گھرندا سي سڀ ڏيندا سين. رچرڊ انھيءَ تي بہ راضي ٿيو. سڀني پوءِ پاڻ ۾ وانگر ھڪٻئي کان موڪلايو. ڪوچ ڪرڻ مھل سلطان پنھنجو طلسم سڪا ٽلنڊ جي شھزادي کي سوکڙيءَ طور ڏنو. ھينئر ڪروسيڊرن جو ھٿان ڪم لٿو ۽ ھو وڃي پنھنجي وطن سکي ٿيا. ھتي اچي سڀني اھو پرتو اکين سان ڏٺو تہ "جھڙي نيت تھڙي مراد". سڪاٽلنڊ جي شھزادي جي نيت صفا ھئي تہ پنھنجو لائق انعام لڌائين. گرئنڊ ماسٽر ۽ مار ڪئس کي دل ۾ دغا ھئي تہ انھن پنھي پنھنجو ڪيتو لوڙيو.

پڙهندڙ نَسُل . پَ نَ

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪَ ”لُڙهندڙ نَسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، ڀُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙُ، ياڙي، ڪاڙُو، ياڄوڪَڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعنى e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهَڻ ۽ هِڪَ ٻِئي کي ڳولي سَهڪاريِ تحريڪ جي رستي تي آڻِڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نَسل (پَنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہِ ڪُوڙو آهي.

جَهڙيءَ طَرَح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اَهڙيءَ طرح پَڙهندڙ نَسُل وارا پَنَ بہ مختَلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳِئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، بَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. بين لفظن ۾پَنَ ڪا خُصوصيِ ۽ تالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَبِئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺُ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَنَن پاران ڪتابن کي ڊِجيِٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجيِٽائِيز ڪرڻ کان پو ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَن سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي کُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٺاندڙ وڏِ کان وَڏِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳِئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنهن بہ رُڪاوٽَ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻَ، سمجهہَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.
... ...
جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جَڳَ ۾، هو بوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موتي مَنجهہِ پهاڙ ڇُپن ٿا؛
... ...
ڪالهہَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهہ نيلا پيلا آهن؛
گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن........
... ...
هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!
مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،
جنهن رِڻَ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اٽڪاٽائي کي پاڻَ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ ”هاڻي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني آهي.

پَنَن جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر کڄي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني کي **چو، ڇالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوشَ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽَر گهرج necessity unavoidable سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻَ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون ڀاڪِي پائي چيو تہ ”منهنجا ياءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)